

**Kristin Dalen, Hedda Flatø, Jon Horgen Friberg og
Erika Braanen Sterri**

Hverdagsliv og integrering

Deltakelse, tillit, tilhørighet og diskriminering blant personer med innvandrerbakgrunn

Hverdagsliv og integrering: deltakelse, tillit, tilhørighet og diskriminering blant personer med innvandrerbakgrunn

I denne rapporten presenterer vi funnene fra en studie av de sosiale og subjektive sidene ved innvandreres integrering i Norge, med mål om å etablere et kunnskapsgrunnlag for å følge utviklingen over tid. Vi undersøker hvilke faktorer som kan bidra til å hemme og fremme integrering i hverdagen, med fokus på følgende temaer:

- deltakelse i frivillighet og organisasjonsliv og kontakt på tvers av grupper
- tillit til folk og til ulike samfunnsinstitusjoner i Norge
- identitet, «norskhet» og opplevelse av å være akseptert i Norge
- opplevd diskriminering og negative erfaringer på ulike arenaer
- synspunkter på integreringsrelaterte spørsmål

Innhold

Forord	3
Sammendrag	4
Summary	9
1 Innledning	14
1.1 Bakgrunn.....	14
1.2 Problemstillinger	16
1.3 Perspektiver på deltakelse, tilhørighet og opplevd diskriminering.....	17
1.4 Avgrensninger og forbehold.....	19
1.5 Gangen i rapporten.....	20
2 Metode	21
2.1 Utvalg og kontaktmetode	21
2.2 Svarprosent.....	23
2.3 Kjennetegn ved utvalget.....	26
2.4 Bakgrunnsvariabler som benyttes i videre analyser	31
2.5 Analysestrategi	32
3 Sosial deltakelse	36
3.1 Sosial støtte.....	36
3.2 Aktiviteter i hverdagen	39
3.3 Deltakelse i frivillige foreninger	46
3.4 Kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn	49
3.5 Oppsummering	54
4 Identitet, tilhørighet og aksept	56
4.1 Hva er viktig for folks identitet?.....	57
4.2 En inkluderende «norskhet»?	60
4.3 Opplevelse av egen integrering i og aksept fra det norske samfunnet	68
4.4 Er kontakt og deltakelse i frivillighet forbundet med økt opplevelse av integrering og aksept?.....	73
4.5 Oppsummering	75
5 Tillit	78
5.1 Generell tillit	79
5.2 Forventning om hjelp ved behov	82
5.3 Tillit til institusjoner	85
5.4 Er kontakt og deltakelse i frivillighet forbundet med høyere institusjonell tillit?	89
5.5 Oppsummering	91
6 Diskriminering	92
6.1 Opplevd diskriminering.....	92
6.2 Diskriminering på ulike arenaer	98
6.3 Diskrimineringsgrunnlag.....	99
6.4 Negative erfaringer i hverdagen.....	103

6.5 Hvordan oppleves negative erfaringer?	109
6.6 Årsaker til dårlig behandling i hverdagen	112
6.7 Hatefulle ytringer og vold	115
6.8 Eksponering og diskriminering	118
6.9 Oppsummering	121
7 Perspektiver på integrering	124
7.1 Hvordan blir innvandrere behandlet i Norge?	124
7.2 Hvem bør tilpasse seg?	133
7.3 Oppsummering	138
8 Avslutning	140
8.1 Mønstre for deltakelse, tillit, tilhørighet og diskriminering	140
8.2 Integrering og hverdagsliv blant norskfødte med innvandrerforeldre	142
8.3 Opplever muslimer større barrierer for integrering i hverdagen?	143
8.4 Betydningen av sosial kontakt og deltakelse i arbeid og frivillighet	144
8.5 Utdanningsparadokset	144
8.6 Integrering i hverdagen på store og små steder	145
8.7 Hverdagsliv, konflikt og integrering i det nye Norge	145
Referanser	148
Appendiks A: Utfyllende figurer og tabeller	151
Appendiks B: Betydningen av botid for integrasjon i hverdagen	168
Innledning	169
Fordeling av botid i utvalget	170
Sosial deltakelse	171
Identitet, tilhørighet og aksept	179
Institusjonell tillit	184
Opplevd diskriminering	186
Oppsummering	189

Forord

I regjeringens integreringsstrategi fra 2019 ble hverdagsintegrering løftet fram som ett av fire satsingsområder. Målet var at innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre skal oppleve økt tilhørighet i samfunnet, og at dette kunne skje ved å legge til rette for deltakelse i frivillighet og møteplasser i hverdagen. De uformelle sosiale og subjektive dimensjonene ved integreringsprosessen er imidlertid krevende å måle. Sysselsetting, inntekt, utdanning, politisk representasjon og kriminalitet kan for eksempel måles ved hjelp av informasjon fra offentlige registre. Men når det gjelder sosial deltakelse, tillit, tilhørighet og opplevelser av diskriminering, må man spørre dem det gjelder. Dette var bakgrunnen for at Fafo i 2021 fikk i oppdrag fra IMDi å gjennomføre en pilotundersøkelse rettet mot innvandrere, for å teste og utvikle metoder, spørsmål og indikatorer for det litt diffuse feltet som faller under begrepet hverdagsintegrering. Resultatene ble publisert i Dalen et al. (2022).

I 2023 fikk Fafo et nytt oppdrag fra IMDi. Denne gangen var oppdraget å gjennomføre en stor, landsdekkende studie med utgangspunkt i lærdommene fra pilotstudien. I rapporten du nå leser, presenterer vi resultatene fra denne studien. Tanken er at studien også skal danne utgangspunkt for å følge utviklingen over tid, ved å kunne gjentas med jevne mellomrom.

Rapporten er skrevet av Kristin Dalen, Hedda Flatø, Erika Braanen Sterri og Jon Horgen Friberg. Dalen har hatt hovedansvaret for kapittel 2, samt medansvar for skriveingen på kapittel 3, 4 og 5. Flatø har hatt ansvar for analyser og skriveing av kapittel 3, 4 og 5 (sammen med Dalen). Sterri har stått for analysene og skrevet kapittel 6 og 7. Friberg har vært prosjektleder med et overordnet ansvar for helheten i analysene, og har skrevet kapittel 1 og kapittel 8, samt forord, sammendrag og delkapittel 2.4. Ragna Lillevik ved Fafo har fungert som kvalitetssikrer i avslutningen av rapportskriveingen. I tillegg til Fafos forskere, har Grete Brochmann ved Institutt for Sosiologi og Samfunnsgeografi ved Universitetet i Oslo vært med som rådgiver og diskusjonspartner underveis i prosjektet. Hun har lest og kommentert utkast og analyser.

Vi vil takke Regine Meland Leksen, Anniken Lund, Nadiya Fedoryshyn og Gaute Simensen som på vegne av IMDi har gitt nyttige innspill og kommentarer til analyser og tekst. Vil vi også takke alle respondentene som har tatt seg tid til å besvare undersøkelsen. Videre er vi takknemlige for Roar Hind og Marit Gjølstad i Verian (tidligere Kantar Public) sin innsats med å tilrettelegge og gjennomføre spørreundersøkelsen. Til sist vil vi takke Fafos informasjonsavdeling for arbeidet med å gjøre teksten om til en ferdig publikasjon.

Oslo, mai 2022

Jon Horgen Friberg
Prosjektleder

Sammendrag

Norsk integreringspolitikk har tradisjonelt vært konsentrert om deltakelse i arbeidsliv og utdanning. I dag er det imidlertid bred enighet om at integrering også må handle om de sosiale og subjektive sidene ved innvandreres liv i Norge. Dette var bakgrunnen for at «hverdagsintegrering» i 2019 ble løftet opp som ett av fire hovedsatsingsområder i integreringspolitikken. Målet var at personer med innvandrerbakgrunn skal oppleve økt tilhørighet i samfunnet, og at dette kunne oppnås ved å legge til rette for felles møteplasser og samhandling mellom innvandrere og den øvrige befolkningen. Kunnskapen om hvordan personer med innvandrerbakgrunn selv opplever hverdagen i Norge, og hva som eventuelt kan bidra til å øke folks opplevelse av tillit og tilhørighet i samfunnet, er imidlertid begrenset.

Hvordan opplever personer med innvandrerbakgrunn selv sin deltakelse og tilhørighet i det norske samfunnet? I hvilken grad har de tillit til folk og institusjoner i Norge, og hvilke erfaringer har de med diskriminering på ulike arenaer? Hvordan kan ulike sosiale og demografiske faktorer hemme eller fremme integrering i hverdagen? I denne rapporten presenterer vi funnene fra en stor, landsdekkende studie av de sosiale og subjektive sidene ved innvandreres integrering i Norge, med mål om å etablere et kunnskapsgrunnlag for å følge utviklingen over tid. I rapporten vektlegger vi følgende temaer:

- deltakelse i frivillighet og organisasjonsliv og kontakt på tvers av grupper
- tillit til folk og til ulike samfunnsinstitusjoner i Norge
- identitet, «norskhet» og opplevelse av å være akseptert i Norge
- opplevd diskriminering og negative erfaringer på ulike arenaer
- synspunkter på integreringsrelaterte spørsmål

I analysene beskriver vi først hovedtrender blant personer med innvandrerbakgrunn, før vi ser nærmere på forskjeller mellom ulike undergrupper. Deretter analyserer vi betydningen av ulike faktorer som kan bidra til å hemme eller fremme integrering i hverdagen, i form av religiøs tilhørighet, generasjon, betydningen av sosial kontakt og deltakelse i frivillighet og arbeidsliv, utdanningsnivå og forskjellen mellom å bo på små og store steder.

Overordnede mønstre for deltakelse, tillit, tilhørighet og diskriminering

Når det gjelder *sosial deltakelse* finner vi at personer med innvandrerbakgrunn likner relativt mye på personer uten innvandrerbakgrunn. Men en del personer med innvandrerbakgrunn bruker litt mindre tid på frivillig arbeid og litt mer tid på religiøse møteplasser. Når det gjelder *identitet og tilhørighet* finner vi at mange med innvandrerbakgrunn identifiserer seg som i hvert fall delvis norske. Mange opplever imidlertid at andre ser på dem som langt mindre norske enn slik de selv føler seg, og dette er særlig tydelig i synet på egne barn. Det opplevde «gapet» mellom egen identitet og andres anerkjennelse reiser spørsmål om hvor inkluderende den etablerte norske identiteten er i møte med nye grupper. Blant flere grupper finner vi også et liknende misforhold mellom folks opplevelse av egen integrering og følelsen av å bli akseptert.

Når det gjelder *tillit*, finner vi at noen grupper med innvandrerbakgrunn har litt lavere tillit til folk flest, men at de samtidig ofte har relativt høy tillit til institusjoner. De har også høyere tillit til at de vil få hjelpen de trenger ved for eksempel sykdom, arbeidsledighet eller hvis de blir utsatt for kriminalitet, enn personer uten innvandrerbakgrunn.

Når det gjelder *opplevd diskriminering*, finner vi at relativt mange med innvandrerbakgrunn opplever at de blir diskriminert og behandlet med mindre respekt og anerkjennelse enn andre. Innvandrere opplever diskriminering mest i forbindelse med arbeid og jobbsøking, men mange rapporterer også om diskriminering i nabolaget og på offentlige steder, i skolen, på boligmarkedet og av ansatte på offentlige kontorer. Mange rapporterer også om mer subtile negative opplevelser i hverdagen, og personer med innvandrerbakgrunn er mer utsatt for hatefulle ytringer og vold enn personer uten innvandrerbakgrunn. De fleste tror at de blir diskriminert på grunn av sin etniske bakgrunn, men i noen grupper er det flere som også trekker fram hudfarge og religion.

Når det gjelder *perspektiver på integrering*, finner vi at personer med innvandrerbakgrunn har et litt mer positivt syn på hvordan det går med integreringen i Norge sammenliknet med personer uten innvandrerbakgrunn. De fleste er ganske enige i at innvandrere blir behandlet bra i Norge.

Variasjon mellom ulike grupper

Det er betydelig *variasjon innad i befolkningen med innvandrerbakgrunn*. I grove trekk finner vi litt ulike mønstre blant personer med bakgrunn fra de tre ulike landgruppene:

Innvandrere fra landgruppe 1 (Vest-Europa, Nord-Amerika, Australia, New Zealand) skiller seg svært lite fra befolkningen uten innvandrerbakgrunn, med tanke på deltakelse og tillit (om noe har de mer generell tillit enn personer uten innvandrerbakgrunn), så vel som i perspektiver på integrering. De opplever i liten grad noe misforhold mellom egen identitet og andres anerkjennelse, og de møter lite diskriminering på alle arenaer.

Innvandrere fra landgruppe 2 (nye EU-land i Øst- og Sentral-Europa) skiller seg derimot både fra befolkningen uten innvandrerbakgrunn så vel som fra personer med bakgrunn fra andre landgrupper. De deltar generelt mindre i frivillighet og organisasjonsliv, og de er i relativt liten grad orientert mot en identitet som norske. De har lavere tillit til offentlige institusjoner enn andre innvandrere, og de føler seg mindre integrerte i det norske samfunnet enn personer med innvandrerbakgrunn fra andre deler av verden. Personer med innvandrerbakgrunn fra landgruppe 2 rapporterer også om en del diskriminering, og dette gjelder først og fremst i arbeidslivet.

Innvandrere fra landgruppe 3 (land i Asia, Afrika og Latin-Amerika) kjennetegnes av at de i snitt har litt mindre kontakt med folk uten innvandrerbakgrunn i arbeidslivet og i nabolaget, og de er litt mer opptatt av religion. Personer med bakgrunn fra landgruppe 3 har relativt lav tillit til folk flest, men har på samme tid relativt høy tillit til offentlige institusjoner. De orienterer seg også i stor grad mot en identitet som norske, både for seg selv og barna sine, men opplever samtidig at deres identitet som norske i mindre grad anerkjennes av andre. Tilsvarende opplever mange av dem seg selv som relativt godt integrerte, men de føler seg samtidig mindre aksepterte i det norske samfunnet. Personer med innvandrerbakgrunn fra landgruppe 3 opplever langt mer diskriminering og

negative erfaringer enn andre, og de opplever også slike hendelser som mer opprørende enn innvandrere fra de to andre landgruppene.

Norskfødte med innvandrerforeldre – mer integrerte og mer frustrerte

Når det gjelder generasjon, kan vi hovedsakelig si noe om personer med innvandrerbakgrunn fra landgruppe 3. Funnene tyder på at generasjon spiller en tvetydig rolle for integrering i hverdagen innenfor denne gruppen. Norskfødte med innvandrerforeldre fra landgruppe 3 har mer robuste sosiale nettverk enn innvandrere fra landgruppe 3, og de har mer kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn. De ser i mye større grad på seg selv som norske, og de føler seg mye mer integrerte enn de som selv har innvandret. De føler imidlertid ikke i samme grad at andre ser på dem som norske, og resultatet er et større gap i forholdet mellom egen identitet og andres anerkjennelse enn det vi finner blant innvandrere. Norskfødte med innvandrerbakgrunn opplever også i større grad enn innvandrere et misforhold mellom egen integrering og at samfunnet aksepterer dem som den de er. Norskfødte med innvandrerforeldre har dessuten lavere tillit til offentlige institusjoner enn innvandrere.

Norskfødte med innvandrerforeldre rapporterer samtidig om mer diskriminering enn innvandrere, og de opplever også diskrimineringen som til dels mer opprørende. Sammenliknet med folk som selv har innvandret, oppfatter de også i større grad at det forekommer diskriminering i Norge. Noen av forskjellene mellom innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre skyldes alder, mens andre forskjeller kan knyttes til utdanning. Alt i alt ser det ut som at norskfødte med innvandrerforeldre er mer integrerte i norsk samfunnsliv, men de er samtidig også mer frustrerte over en del av barrierene som fortsatt møter dem.

Muslimer opplever større barrierer mot integrering i hverdagen enn andre religiøse grupper

Religion spiller en rolle i den forstand at muslimer opplever større barrierer mot integrering i hverdagen enn andre religiøse grupper. De deltar litt mindre i organisasjonsliv og frivillighet enn andre, og de har mindre kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn.

Muslimer er like tilbøyelige til å se på seg selv som norske som personer med annen eller ingen religiøs tilhørighet, men de føler i mindre grad at andre anerkjenner dem som norske. De føler seg også integrerte på lik linje med andre religiøse grupper, men føler i mindre grad at de blir akseptert i det norske samfunnet. Det tidligere omtalte «gapet» mellom egen opplevelse og andres anerkjennelse er med andre ord særlig stort for muslimer. Muslimer har samtidig noe lavere tillit, både til folk flest og til offentlige institusjoner, enn andre religiøse grupper.

Muslimer rapporterer også om mer diskriminering og negative hendelser i hverdagen, og de mener oftere at diskrimineringen de utsettes for skyldes religiøs tilhørighet. Også når det gjelder mer alvorlige forhold som hat, trusler og vold, er muslimer mer utsatte enn kristne og personer som ikke tilhører en religion.

Frivillighet og kontakt på tvers fremmer integrering i hverdagen

Kontakt på tvers av grupper, så vel som deltakelse i frivillighet og organisasjonsliv, har positiv sammenheng med opplevelse av integrering og aksept i hverdagen. Personer med innvandrerbakgrunn, som har mye kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn i nabolaget og i forbindelse med fritidsaktiviteter og frivillighet, rapporterer om mindre diskriminering enn de som har lite kontakt. Både kontakt med folk uten innvandrerbakgrunn og deltakelse i frivillighet og organisasjonsliv er dessuten forbundet med økt tillit til institusjoner. Det samme gjelder sysselsetting. Personer med innvandrerbakgrunn som er i arbeid rapporterer om høyere tillit, mindre diskriminering og føler seg mer integrerte og aksepterte i det norske samfunnet enn personer som står utenfor arbeidslivet. Det synes altså ikke å være slik som enkelte teorier på feltet antyder – at økt eksponering for majoriteten også medfører mer diskriminering og frustrasjon. Tvert imot synes sosial kontakt og deltakelse å fremme opplevelse av tilhørighet og aksept.

Utdanningsparadokset

Utdanning har en mer paradoksal innvirkning på folks opplevelse av integrering i hverdagen. Personer med innvandrerbakgrunn som har høyere utdanning har høyere tillit til folk flest, men lavere tillit til offentlige institusjoner enn folk med mindre utdanning. Personer med høyere utdanning rapporterer også om mer diskriminering på mange ulike arenaer. De med høyere utdanning opplever også negative hendelser som mer opprørende – og dette gjelder særlig erfaringer med å bli nedvurdert i status. Utdanning bidrar også til å øke det tidligere omtalte «gapet» mellom opplevelse av egen integrering og samfunnets aksept. Personer med innvandrerbakgrunn som har høyere utdanning er dessuten mer negative til hvordan det går med integreringen i Norge: De er mer tilbøyelige til å mene at det forekommer diskriminering, og de er mindre tilbøyelige til å mene at innvandrere blir behandlet bra i Norge. Utdanning er med andre ord forbundet med høyere bevissthet om diskriminering, høyere forventninger om å bli behandlet likeverdig, og større skuffelse og ubehag når man utsettes for krenkelser.

Integrering på små og store steder

Bosted – målt som grad av sentralitet – har relativt liten betydning for de fleste indikatorer på integrering i hverdagen, men på noen områder kan det å bo på små steder ha en positiv sammenheng med folks opplevelser. Personer med innvandrerbakgrunn som bor i grisorgrindte strøk har for eksempel mer kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn i nabolaget og i forbindelse med fritidsaktiviteter enn de som bor i større byer, og de rapporterer også om litt mindre diskriminering enn de som bor i store byer. En mulig tolkning er at små steder gir mindre rom for segregering enn tilfellet er i større byer, og at dette har en positiv effekt på kontakt og opplevd tilhørighet.

Til sammen peker funnene i denne studien i retning av at det er mulig å fremme integrering gjennom å skape møteplasser og arenaer for sosial deltakelse, men at integrering samtidig innebærer friksjon og konflikt. Vi finner at innvandrere og norskfødte med innvandrerbakgrunn i stor grad deltar på ulike sosiale arenaer, de fleste opplever seg som vel integrerte, og de har en identitet som del av et norsk fellesskap. Samtidig gir mange uttrykk for en opplevelse av å ikke alltid bli akseptert som en del av dette fellesskapet. Her synes både religion og hudfarge å spille en rolle, noe som igjen reiser spørsmål om

hvor inkluderende den norske identiteten og det norske fellesskapet er i møte med nye grupper. Vi finner også at sysselsetting, deltakelse i frivillighet og organisasjonsliv, samt kontakt på tvers av grupper i nabolag, på arbeidsplasser og på fritiden, henger sammen med sterkere tilhørighet og mindre opplevd diskriminering. Kontakt og samhandling er med andre ord positivt for å danne ny tilhørighet og nye fellesskap.

Likevel gir norskfødte med innvandrerforeldre – til tross for at de deltar mer på ulike arenaer og har mer kontakt på tvers av grupper – uttrykk for mer frustrasjon og misnøye, blant annet i form av mer opplevd diskriminering, enn personer som selv har innvandret. Særlig økt utdanning – som på sikt kanskje er den viktigste drivkraften for integrering og sosial mobilitet blant personer med innvandrerbakgrunn – synes å være forbundet med mer frustrasjon, diskriminering og negative opplevelser. Vår tolkning er at økt formell status gjennom utdanningssystemet gjør folk mindre villige til å akseptere en posisjon som lavere på rangstigen i det uformelle sosiale hierarkiet. Avslutningsvis antyder vi at denne typen frustrasjon er en nødvendig del av de sosiale endringene som skal til dersom man ønsker et mer integrert og samtidig mer mangfoldig og tolerant samfunn.

Summary

Norwegian integration policy has traditionally focused on employment and education. Today, however, most agree that integration policies also must focus on the social and subjective aspects of immigrants' lives in Norway. This is why Norway's government in 2019 highlighted 'integration in everyday life' as one of four main focus areas in integration policy. The aim was that people with an immigrant background should experience a greater sense of belonging in society, and that this could be achieved by facilitating common meeting places and interaction between immigrants and the rest of the population. However, there is limited knowledge about how people with an immigrant background experience everyday life in Norway, and what might help to increase people's sense of trust and belonging in society.

This report presents the findings from a large, nationwide study of the social and subjective aspects of immigrants' integration in Norway, with the aim of establishing a knowledge base for monitoring developments over time. The report focuses on the following topics:

- Volunteering, participation in organizations, and contact across groups
- Trust in people and in various social institutions in Norway
- Identity and belonging in Norway
- Perceived discrimination and negative experiences on various arenas
- Views on integration-related issues

In the analyses, we first describe the main trends among people with an immigrant background, before taking a closer look at differences between subgroups of the population with an immigration background. We then analyse various factors that may inhibit or promote integration in everyday life, such as religious affiliation, generation, the importance of social contact, volunteering and labour participation, level of education and the difference between living in small and large communities.

Overall patterns of participation, trust, belonging and discrimination

When it comes to social participation, we find that people with an immigrant background are relatively similar to people without an immigrant background in terms of everyday social activities, but some people with an immigrant background spend a little less time on voluntary work and a little more time at religious meeting places. When it comes to identity and belonging, we find that many people with an immigrant background have an identity that is at least partly Norwegian. However, many feel that others see them as far less Norwegian than they feel themselves to be, and this is particularly evident in their view of their own children. The perceived gap between their own identity and others' recognition raises questions about how inclusive the established Norwegian identity is in relation to migrant groups. Among several groups, we also find a similar discrepancy between people's experience of their own integration and the feeling of being accepted as they are in Norwegian society.

When it comes to trust, we find that some groups with an immigrant background have a slightly lower level of trust in most people, but at the same time often have relatively high levels of trust in institutions. They also have high confidence that they will receive the help they need in the event of, for example, illness, unemployment or if they become victims of crime, compared with people without an immigrant background.

When it comes to perceived discrimination, we find that a relatively large number of people with an immigrant background feel discriminated against and treated with less respect and recognition than others. Immigrants experience discrimination mostly in connection with employment and job searches, but many also report discrimination in the neighbourhood and in public places, at school, in the housing market and by employees in public offices. Many also report more subtle negative experiences in everyday life, and people with an immigrant background are more exposed to hate speech and violence than people without an immigrant background. Most believe that they are discriminated against because of their ethnic background, but in some groups many people also mention skin colour and religion.

When it comes to perspectives on integration, we find that people with an immigrant background have a slightly more positive view of how integration is going in Norway compared to people without an immigrant background. Most agree that immigrants are treated well in Norway.

Variation between different groups

There is considerable variation across different groups with an immigrant background. Broadly speaking, we find variation across people with a background from three different country groups:

Immigrants from country group 1 (Western Europe, North America, Australia, New Zealand) differ very little from the non-immigrant population in terms of participation and trust (if anything, they have more general trust than people without an immigrant background), as well as in perspectives on integration. They experience little discrepancy between their own identity and how they think others see them, and they encounter little discrimination on all arenas.

Immigrants from country group 2 (relatively new EU member states in Eastern and Central Europe) differ both from the population without an immigrant background and from people with a background from other country groups. In general, they participate less in voluntary work and organisational life, and they are relatively less oriented towards an identity as Norwegians. They have less trust in public institutions than other immigrants, and they feel less integrated into Norwegian society than people with an immigrant background from other parts of the world. People with an immigrant background from country group 2 also report some discrimination, primarily in the labour market and less on other arenas.

People with an immigrant background from country group 3 (countries in Asia, Africa and Latin America) are characterised by the fact that, on average, they have slightly less contact with people without an immigrant background in working life and in the neighborhood, and they are slightly more interested in religion. People with a

background from country group 3 have relatively low trust in strangers, but at the same time have relatively high trust in public institutions. They also largely orientate themselves towards an identity as Norwegians, both for themselves and their children, but at the same time feel that their identity as Norwegians is less recognised by others. Similarly, many of them perceive themselves as relatively well integrated, but they also feel less accepted in Norwegian society. People with an immigrant background from country group 3 experience far more discrimination and negative experiences than others, and they also find such incidents more upsetting than immigrants from the other two country groups.

Norwegian-born to immigrant parents – more integrated and more frustrated

When it comes to generational differences, we only focus on people with an immigrant background from country group 3. The findings indicate that generation plays an ambiguous role for integration in everyday life within this group. Norwegian-born people with immigrant parents from country group 3 have more robust social networks than immigrants from country group 3, and they have more contact with non-immigrant natives. They see themselves as Norwegian to a much greater extent, and they feel much more integrated than those who have immigrated themselves. However, they are no more likely than immigrants to think that others see them as Norwegian, and the result is a greater gap in the relationship between their own identity and how they think others see them than we find among immigrants. Norwegian-born people with an immigrant background are also more likely than immigrants to experience a discrepancy between their own integration and society accepting them for who they are. Norwegian-born to immigrant parents also have less trust in public institutions than immigrants.

Norwegian-born to immigrant parents report more discrimination than immigrants, and in many cases they also find discrimination to be more upsetting. Compared with immigrants, they are also more likely to believe that discrimination occurs in Norway. Some of the differences between immigrants and Norwegian-born to immigrant parents are due to age, while other differences can be linked to education. All in all, it seems that Norwegian-born to immigrant parents are more integrated into Norwegian society, but also more frustrated by some of the barriers that still face them.

Muslims experience greater barriers to integration in everyday life than others

Religion plays a role in the sense that Muslims experience greater barriers to integration in everyday life than other religious groups. They participate slightly less in organisational life and volunteering than others, and they have less contact with people without an immigrant background.

Muslims are just as likely to see themselves as being Norwegian compared to other religious groups, but they are less likely to feel that others recognize them as being Norwegian. They also feel integrated on an equal footing with other religious groups but are simultaneously less likely to feel that they are accepted in Norwegian society. In other words, the aforementioned gaps between their own experiences and others' recognition is particularly large for Muslims. Muslims also have somewhat lower levels of trust in both the general public and public institutions than other religious groups.

Muslims report more discrimination and negative incidents in everyday life, and they more often believe that the discrimination they face is due to their religious affiliation. Muslims are also more vulnerable than Christians and people who do not belong to a religion when it comes to more serious issues such as hatred, threats and violence.

Volunteering and cross-group contact promote integration in everyday life

Contact across groups, as well as volunteering and participation in life, is positively related to perceptions of integration and acceptance in everyday life. People with an immigrant background who have a lot of contact with people without an immigrant background in the neighborhood and in connection with leisure activities and volunteering report less discrimination than those who have little contact. Both contact with people without an immigrant background and participation in volunteering and organisational life are also associated with increased trust in institutions. The same applies to employment - people with an immigrant background who work report higher levels of trust, less discrimination and feel more integrated and accepted in Norwegian society than people outside the labour market. In other words, it does not seem to be the case, as some theories in the field suggest, that increased exposure to the majority also leads to more discrimination and frustration. On the contrary, social contact and participation seem to promote a sense of belonging and acceptance among people with an immigrant background.

The education paradox

Education has a more paradoxical impact on people's experience of integration in everyday life. People with an immigrant background who have higher education have higher trust in most people, but lower trust in public institutions than people with less education. People with higher education report more discrimination in many different arenas. Those with a higher education also experience negative events as more upsetting - particularly experiences of being downgraded in status.

Education also contributes to widening the aforementioned 'gap' between the experience of personal integration and societal acceptance. People with an immigrant background who have a higher education are also more negative about the state of integration in Norway, they are more likely to believe that discrimination occurs, and they are less likely to believe that immigrants are treated well in Norway. In other words, education is associated with higher awareness of discrimination, higher expectations of being treated equally, and greater disappointment and discomfort when subjected to offence.

Integration in small and large places

Geography - measured as degree of centralization - has relatively little significance for most indicators of integration in everyday life. But on some issues, living in small places has a positive correlation with people's experiences. For example, people with an immigrant background who live in less centrally-placed communities have more contact with people without an immigrant background in the neighborhood and in connection with leisure activities than those who live in larger cities, and they also report slightly less discrimination. One possible interpretation is that small places provide less room for

segregation than is the case in larger cities, and that this has a positive effect on contact and perceived belonging.

All in all, the findings of this study indicate that it is possible to promote integration by creating meeting places and arenas for social participation, but underscore that integration also involves friction and conflict. We find that immigrants and Norwegian-born people with an immigrant background participate to a large extent in various social arenas, most feel well integrated and have an identity as part of a Norwegian community. At the same time, many express experiences of not always being accepted as part of this community. Both religion and skin color seem to play a role here, which raises questions about how inclusive the Norwegian identity and the Norwegian community is towards new groups and increasing diversity. We also find that employment, participation in volunteering and organisational life, as well as contact across groups in neighbourhoods, at workplaces and in leisure time, are linked to a stronger sense of belonging and less perceived discrimination. In other words, contact and interaction are positive factors in creating a sense of belonging.

Despite participating more in various arenas and having more contact across groups, Norwegian-born to immigrant parents express more frustration and dissatisfaction, including more perceived discrimination, than people who have immigrated themselves. In particular, increased education - which in the long term is perhaps the most important driver of integration and social mobility among people with an immigrant background - seems to be associated with more frustration, discrimination and negative experiences. Our interpretation is that increased formal status through the education system makes people less willing to accept a lower position in the informal social hierarchy. Finally, we suggest that this type of frustration is a necessary part of the social changes that are needed to create a more integrated and at the same time more diverse and tolerant society.

1 Innledning

1.1 Bakgrunn

De siste 50 årene har Norge blitt et stadig mer etnisk, religiøst og kulturelt mangfoldig samfunn. Ved inngangen til 2024 var 20,8 prosent av Norges befolkning enten innvandrere (16,8 prosent) eller norskfødte barn av innvandrere (4,0 prosent), ifølge Statistisk sentralbyrå.

Dagens befolkning med innvandrerbakgrunn har blitt formet av ulike bølger av migrasjon på ulike tidspunkter, fra ulike deler av verden, og gjennom ulike kanaler. Fra slutten av 1960-tallet og fram til innvandringsstoppen i 1975, kom arbeidsinnvandrere fra Pakistan, Marokko, India og Tyrkia for å jobbe i forskjellige deler av industrien. Fra slutten av 1970-tallet og fram til i dag, har stadig nye grupper av flyktninger kommet som asylsøkere eller gjennom kvotesystemet, fra land som Vietnam, Chile, Iran, Sri Lanka, Irak, Palestina, Somalia, Bosnia, Kosovo, Etiopia, Syria, Eritrea, og nå sist Ukraina. Gjennom Norges tilknytning til det åpne nordiske arbeidsmarkedet (siden 1954) og det åpne europeiske arbeidsmarkedet gjennom EØS (siden 1994) har det kommet et jevnt tilsig av personer fra Norden og Vest-Europa. Med EU-utvidelsene østover i 2004 og 2007 ble arbeidsmigrasjon igjen en kanal for storstilt innvandring, denne gangen fra land som Polen, Litauen og Romania. I kjølvannet av alle disse migrasjonsstrømmene har familie-gjenforening og transnasjonal familieetablering vært viktige kanaler for videre innvandring.

I perioden etter at den nye innvandringen gjorde seg gjeldende fra 1970-tallet og utover, har integrering vokst fram som et sentralt politisk felt. Norsk integreringspolitikk har tradisjonelt vært konsentrert om deltakelse i arbeidsliv og utdanning, med særlig fokus på å motvirke sosial ulikhet, og på å ivareta velferdsstatens økonomiske bærekraft. Offentlige debatter om integrering har derimot oftere vektlagt de mer subjektive, sosiale og kulturelle dimensjonene ved innvandreres integrering. På den ene siden uttrykkes bekymring for om innvandrere vil orientere seg sosialt og verdimeslig ulikt fra personer uten innvandrerbakgrunn, og for hva økende mangfold vil gjøre med tilliten og samholdet i befolkningen. På den andre siden uttrykkes bekymring over manglende sosial inkludering av innvandrere på ulike arenaer, og over rasisme og diskriminering som rammer minoriteter i det norske samfunnet. Til tross for uenighet om hva som ligger til grunn for problemet, er det i dag bred enighet om at integrering må handle om mer enn økonomi og deltakelse i utdanning og arbeidsliv.

Fra politisk hold ble dette tydelig formulert da Brochmann II-utvalget fikk i mandat å utrede betydningen av samhold og tillit for det overordnede målet om integrering av innvandrere (NOU:2017). Dette var igjen bakgrunnen for at Solberg-regjeringens integreringsstrategi fra 2019 introduserte begrepet «hverdagsintegrering» som ett av fire hovedsatsingsområder i integreringspolitikken. De øvrige tre var arbeid, utdanning og retten til å leve et fritt liv (kamp mot negativ sosial kontroll). Arbeidslivet ble fortsatt betraktet som den viktigste arenaen for integrering, men samtidig vektla man nå et mål om at innvandrere skal oppleve økt tilhørighet og deltakelse i samfunnet, og at dette kunne

oppnås ved å legge til rette for felles møteplasser og samhandling mellom innvandrere og den øvrige befolkningen (Kunnskapsdepartementet, 2018). De sosiale og subjektive sidene ved innvandreres integrering er dermed løftet fram både som mål og middel i integreringspolitikken.

Kunnskapen på dette feltet er imidlertid fragmentert og begrenset. Dels handler dette om måling. Inntekt, sysselsetting og utdanning kan spores i offentlige registre, mens kvantitative data om subjektive og sosiale sider ved integreringsprosessen må baseres på spørreundersøkelser. I slike undersøkelser er svarprosenten ofte lav, og man risikerer skjevheter knyttet til hvem som svarer, eksempelvis med tanke på utdanning og tillit (Collins et al., 2000; Deding et al., 2008). Dels handler det om begrepsfesting. «Hverdagsintegrering» er et politisk skapt begrep, og det finnes ingen definisjoner eller operasjonaliseringer av begrepet i faglitteraturen verken i Norge eller verden for øvrig. Derimot er det ikke en ny tanke at integreringsprosessen følger ulike dimensjoner, der noen består av økonomiske, politiske og strukturelle forhold som utdanning, politisk deltakelse og sysselsetting, mens andre dimensjoner dreier seg om mer subjektive, sosiale og emosjonelle forhold.

Mens enkelte forskere har vært skeptiske til hele integreringsbegrepet (se f.eks. Schinkel, 2018), vil de fleste være enige om at integrering må være knyttet til likhet, inkludering og aksept, så vel som deltakelse i samfunnsliv og oppslutning om grunnleggende spilleregler (Heckmann, 2006; Alba & Foner, 2015; Penninx & Garcés-Mascareñas, 2016). Hvilke dimensjoner som bør inngå i integreringsbegrepet, og dermed hva slags type utfall man bør konsentrere seg om, har derimot lenge vært diskutert i faglitteraturen, uten at man nødvendigvis har nærmet seg noen konsensus. Basert på en gjennomgang av sentrale bidrag i faglitteraturen fra 1960-tallet og fram til i dag, identifiserer for eksempel Fajth & Lessard-Phillips (2022) mer enn et dusin ulike dimensjoner – eller integreringsmål – som ofte brukes. Disse inkluderer helse og velvære, diskriminering, holdninger til innvandrere, sivile rettigheter og politisk deltakelse, bosettingsmønstre, boligkvalitet, inntekt og sosioøkonomisk status, utdanning, sysselsetting, sosiale bånd, ekteskapsmønstre, identitet, språk og kulturell tilpasning. Det er ikke gitt hvilke av disse som igjen burde inngå i begrepet hverdagsintegrering.

I denne rapporten har vi ikke som mål å gi en presis definisjon av hverdagsintegrering. Som et politisk introdusert begrep anser vi det ikke som naturlig at forskere lager sin egen definisjon – det må være opp til de som lager politikken. Vår tilnærming er i stedet forankret i etablert litteratur knyttet til begreper som sosial deltakelse og frivillighet, identitet og tilhørighet, tillit til folk og institusjoner, opplevd diskriminering og til slutt synspunkter på integrering. Selv om også andre dimensjoner og mål kunne vært interessante, mener vi at disse ulike, men overlappende forholdene til sammen kan belyse det som myndighetene omtaler som hverdagsintegrering på en god måte (se Dalen et al., 2022 for en utdyping). Tanken er å etablere et kunnskapsgrunnlag som kan danne utgangspunkt for å følge utviklingen over tid innenfor dette feltet.

Begrepsavklaringer

Innvandrere er personer født i utlandet av to utenlandsfødte foreldre. De har altså på et tidspunkt innvandret til Norge.

Norskfødte med innvandrerforeldre er personer som er født i Norge av to utenlandsfødte foreldre.

Personer med innvandrerbakgrunn er en samlebetegnelse for innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. Vår begrepsbruk er tilnærmet lik Statistisk Sentralbyrås definisjoner (SSB, 2019).

Personer uten innvandrerbakgrunn viser i denne studien til den delen av befolkningen som ikke har innvandret selv og ikke har noen foreldre med innvandrerbakgrunn.

1.2 Problemstillinger

Hensikten med denne studien er å belyse de sosiale og subjektive sidene ved innvandreres integrering i Norge. Hvordan opplever personer med innvandrerbakgrunn selv sin deltakelse og tilhørighet i det norske samfunnet, i hvilken grad har de tillit til folk og institusjoner i Norge og hvilke erfaringer har de med diskriminering på ulike arenaer? Hvordan kan ulike sosiale og demografiske faktorer hemme eller fremme integrering i hverdagen? Følgende temaer vil stå sentralt:

- deltakelse i frivillighet og organisasjonsliv og kontakt på tvers av grupper
- tillit til folk generelt og til ulike samfunnsinstitusjoner i Norge
- identitet, «norskhet» og opplevelse av å være akseptert i Norge
- diskriminering og negative erfaringer på ulike samfunnsarenaer
- synspunkter på ulike integreringsrelaterte spørsmål

Langs alle disse dimensjonene vil vi beskrive variasjon og mønstre i befolkningen ved å sammenlikne personer med innvandrerbakgrunn med personer uten innvandrerbakgrunn, i tillegg til å sammenlikne grupper med innvandrerbakgrunn fra ulike deler av verden. Et hovedanliggende vil være å undersøke i hvilken grad ulike demografiske og strukturelle forhold bidrar til å forme de sosiale og subjektive utfallene av integrering.

Her vil vi løfte fram fem dimensjoner og tilhørende spørsmål:

Religion: I integreringslitteraturen så vel som i offentlig debatt trekkes ofte religion fram som en barriere for integrering, og da særlig forholdet mellom muslimer og det kristen-sekulære majoritetssamfunnet (se f.eks. Alba & Foner, 2015; Drouhot & Nee, 2019). Er det slik at muslimer deltar mindre på ulike sosiale arenaer, og opplever de mindre grad av tilhørighet og aksept, så vel som mer diskriminering enn andre religiøse grupper i Norge?

Generasjon: Mens det kan være mange og gode grunner til at personer som selv har innvandret opplever barrierer mot sosial integrering og tilhørighet, regnes norskfødte med innvandrerforeldre ofte som lakmustesten på hvordan det går med integreringen. Er det slik at norskfødte med innvandrerforeldre deltar mer på ulike sosiale arenaer, og opplever de sterkere grad av tilhørighet og mindre diskriminering, sammenliknet med personer som selv har innvandret?

Sosioøkonomisk status: Sysselsetting og utdanning er fortsatt de mest sentrale målene i integreringspolitikken. Er det slik at bedret sosioøkonomisk status i form av sysselsetting og utdanning er forbundet med økt sosial deltakelse, tillit og tilhørighet, samt mindre opplevelser av diskriminering?

Geografi: Norsk bosettings- og integreringspolitikk er basert på målsettingen om spredt bosetting. Ofte trekkes det fram at det på mange måter kan være lettere å få til god integrering i små distriktskommuner enn i større byer, der det er større rom for segregering og opphopning av sosiale problemer. Er det slik at innvandrere som bor på små steder deltar mer i frivillighet og på sosiale arenaer, og har de mer kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn enn de som bor i byer? Føler de større grad av tilhørighet og aksept, og eventuelt mindre grad av diskriminering?

Frivillighet og kontakt: I regjeringens integreringsstrategi fastslås det at «integrering i hverdagen skjer gjennom møter mellom mennesker [...] på formelle og uformelle arenaer, og i små og store fellesskap» og at integrering slik handler om «å skape tillit, tilhørighet, nettverk og deltakelse» (Kunnskapsdepartementet, 2018). Er det faktisk slik at sosial deltakelse i frivillighet og på andre sosiale arenaer henger sammen med økt tillit og opplevelse av tilhørighet og aksept? Og er kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn forbundet med mindre opplevd diskriminering – eller er det slik som enkelte forskningsbidrag hevder, at mer kontakt gir flere muligheter til å bli diskriminert?

For å belyse disse spørsmålene vil vi gjennomgående både se på forskjeller mellom personer med innvandrerbakgrunn fra ulike deler av verden, og mellom de som selv har innvandret og personer som er født i Norge med innvandrerforeldre. I tillegg vil vi analysere betydningen av bakgrunnsvariabler som kjønn, alder, utdanningsnivå, sysselsettingsstatus, geografi (sentralitet) og religiøs tilhørighet. Videre vil vi se på sammenhenger mellom den sosiale integreringsdimensjonen på den ene siden – hva slags aktiviteter man deltar i og hvilke relasjoner man har på tvers av grupper, og på den andre siden de mer subjektive dimensjonene – som tillit, identitet, tilhørighet og opplevd diskriminering.

1.3 Perspektiver på deltakelse, tilhørighet og opplevd diskriminering

Svaret på noen av spørsmålene vi har stilt så langt er kanskje mindre intuitive enn man skulle tro. Som bakgrunn for analysene og tolkningene av funnene våre, kan det derfor være nyttig å introdusere noen teoretiske perspektiver på forholdet mellom noen av de ulike dimensjonene i integreringsprosessen.

Myndighetenes søkelys på «hverdagsintegrering» gjenspeiler et mål om at innvandrere skal delta mer og ha kontakt på tvers av etnisk bakgrunn på ulike sosiale arenaer knyttet til frivillighet, organisasjonsliv, nabolag og fritidsaktiviteter. Dette er ikke bare et mål i seg selv, men forstås også som et middel for at de i økende grad vil føle tilhørighet til det norske samfunnet, få større tillit til institusjoner, og over tid møte mindre diskriminering i takt med at de tilpasser seg og finner sin plass i det norske samfunnet. På samme måte tenker man seg gjerne at strukturell integrering i form av sysselsetting og utdanning vil ha en positiv innvirkning på folks subjektive opplevelse av tilhørighet og aksept.

Ideen om at positive utfall innenfor utdanning og sysselsetting, samt økt deltakelse på ulike samfunnsarenaer og kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn vil føre til økt opplevelse av tilhørighet og aksept, er i tråd med både klassiske og nyere teorier om assimilering/integrering (Gordon, 1964; Alba & Nee, 2003). Til tross for ulike syn på hvordan disse prosessene utspiller seg tilsier for eksempel både såkalt «klassisk» og «nyklassisk» assimileringsteori at de ulike dimensjonene i integreringsprosessen går hånd i hånd: Når innvandrere og barna deres gradvis tilegner seg språket og de kulturelle kodene i vertslandet, tar mer utdanning, deltar i sivilsamfunnet, får innpass i flere deler av arbeidslivet og får tilgang til flere økonomiske ressurser, vil de også møte mindre diskriminering og bli møtt med mer aksept fra majoritetsbefolkningen, og de vil føle sterkere tilhørighet som en del av fellesskapet. Dette er også i tråd med den såkalte kontakthypotesen, som tilsier at økt kontakt på tvers av etniske grupper over tid og under de rette betingelsene vil bidra til å bryte ned fordommer og gruppemotsetninger (Allport, 1958). Tanken om at ulike integreringsdimensjoner går hånd i hånd har blitt utfordret av såkalt segmentert assimileringsteori, men disse har først og fremst vært opptatt av at kulturell tilpasning ikke nødvendigvis leder til sosial mobilitet for de mest marginaliserte innvandrergruppene (Portes & Zhou, 1993; Portes & Rumbaut, 2001; Haller et al., 2009).

Antakelsen om at ulike integreringsdimensjoner går hånd i hånd – og mer spesifikt at utdanning, sysselsetting, deltakelse og sosial kontakt nødvendigvis fører til økt opplevelse av tilhørighet og aksept – har også blitt utfordret av nyere forskning om opplevd diskriminering, både fra Norge og verden for øvrig. For eksempel er det flere studier – inkludert fra Norge (se Midtbøen & Kitterød, 2019) – som tyder på at (i dette tilfellet) norskfødte med innvandrerforeldre rapporterer om like mye eller mer diskriminering enn de som selv har innvandret. Dette kunne tolkes som et resultat av manglende integrering, men slik er det ikke. I noen studier er det slik at jo høyere innvandrere scorer på enkelte indikatorer for integrering, jo mer diskriminering ser det ut som at de opplever. Dette fenomenet har blitt døpt «integreringsparadokset».

Basert på en gjennomgang av den internasjonale litteraturen lanserer Shaeffer & Kas (2023) to ulike forklaringer på dette paradokset. Den ene er at norskfødte med innvandrerforeldre faktisk blir utsatt for mer diskriminering, fordi de er mer eksponert for personer uten innvandrerbakgrunn og dermed befinner seg i flere situasjoner der de kan møte diskriminering. Den andre er at norskfødte med innvandrerforeldre som er mer integrerte er mer tilbøyelige til å tolke ulike erfaringer som diskriminering, fordi de har høyere forventninger til likebehandling og økt bevissthet om diskriminering som samfunnsproblem. I så fall er ikke økt friksjon og opplevelse av ekskludering et resultat av selve kontakten og deltakelsen på ulike samfunnsarenaer, men i større grad et uttrykk for det som i valgforskningen omtales som «de stigende forventningers misnøye» (Narud & Valen, 2007). Når man øker sin «objektive» status i samfunnet gjennom utdanning, forventer man også i større grad å bli møtt med respekt. Når disse forventningene ikke innfris, innbyr det til desto større frustrasjon.

Midtbøen og Kitterød (2019) undersøkte dette nærmere med data fra Statistisk sentralbyrås levekårsundersøkelse fra 2016 blant personer med innvandrerbakgrunn. De fant et sammensatt mønster. Det å ha mange venner uten innvandrerbakgrunn og å føle sterk tilhørighet til Norge var korrelert med mindre opplevd diskriminering. Mens det å

være ansatt i yrker med høy status var korrelert med høyere grad av opplevd diskriminering. Forfatterne tolker det at innpass i høystatusyrker øker opplevd diskriminering som et resultat av en kombinasjon av de to mekanismene som Shaeffer og Kas (2023) skisserer – det vil si at innpass i høystatusyrker både gir flere anledninger til å oppleve diskriminering og høyere forventninger om likebehandling (Midtbøen & Kitterød, 2019).

Litteraturen om integreringsparadokset er relevant for vår studie av de sosiale og subjektive dimensjonene i integreringsprosessen av flere grunner. For det første viser den at integreringsprosessen i seg selv kan være forbundet med friksjon og konflikt. Dette er viktig å ha i bakhodet når man evaluerer hvordan det går med integreringen i Norge mer generelt. Men enda mer spesifikt setter integreringsparadokset et grunnleggende spørsmålstegn ved premisset for den politiske satsingen på hverdagsintegrering – altså at man kan bidra til å øke innvandreres opplevelse av tilhørighet i Norge ved å legge til rette for økt kontakt og deltakelse i frivillighet og på andre arenaer. Å undersøke hvordan disse ulike dimensjonene henger sammen i Norge, og eventuelt hvilke mekanismer som ligger til grunn for slike paradoksale mønstre, er derfor et viktig mål for denne studien.

1.4 Avgrensninger og forbehold

Analysene er basert på en av de største spørreundersøkelsene rettet mot personer med innvandrerbakgrunn som er gjennomført i Norge, med over 10 000 respondenter. Til tross for et stort utvalg, er undersøkelser av denne typen likevel sårbare for skjevheter som følge av systematisk frafall og feilkilder knyttet til selvrapporing.

Lav svarprosent er ikke et problem i seg selv, dersom det er tilfeldigheter som avgjør hvem som svarer. Men i den grad tilbøyeligheten til å svare henger sammen med de utfallene vi ønsker å måle, kan resultatene bli skjeve. I denne studien har vi brukt ulike teknikker som stratifisering av utvalg og vekting av resultater for å sikre god representativitet. Vekting kan imidlertid bare kompensere for skjevheter langs forhold som enkelt kan observeres og hvor det foreligger en «fasit» i form av registerdata – slik som kjønn, alder og landbakgrunn. Andre skjevheter kan det derimot være vanskelig å korrigere for (man kan for eksempel tenke seg at personer som generelt har høy tillit til fremmede er mer tilbøyelige til å svare på spørreundersøkelser, med «overestimering» av folks generelle tillitsnivå som resultat). I tillegg er det viktig å huske på at alle målene vi bruker her er basert på selvrapporing. Vi har med andre ord ikke data på hva folk faktisk gjør – kun hva folk selv oppgir når de blir stilt ulike spørsmål. Resultatene må derfor tolkes med en viss varsomhet.

Denne typen undersøkelser er ikke egnet til å gi et fullgodt bilde av erfaringene til de mest marginaliserte personene, og de som står helt på siden av samfunnet. Den er heller ikke egnet til å fange opp svært kontroversielle og problematiske praksiser, som negativ sosial kontroll, religiøs ekstremisme og så videre. For å fange opp denne typen problemstillinger er det nødvendig å bruke andre og mer egnede metoder. Vår vurdering er likevel at denne undersøkelsen gir et godt bilde av de subjektive hverdags erfaringene til brede lag av den delen av Norges befolkning som har innvandrerbakgrunn.

1.5 Gangen i rapporten

Etter denne innledningen vil vi beskrive datainnsamling og metode, inkludert begrensninger og usikkerhet ved datamaterialet og hva slags analysestrategi som ligger til grunn for de videre kapitlene. Deretter vil vi i kapittel tre ta for oss sosial deltakelse i form av sosiale nettverk og støtte, hva slags aktiviteter folk har i hverdagen, deltakelse i frivillighet og organisasjonsliv, samt kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn. I kapittel fire vil vi se nærmere på identitet, tilhørighet og opplevd aksept, inkludert spørsmålet om hva som er viktig for folks identitet, hvor inkluderende den norske identiteten er for ulike grupper innvandrere, og forholdet mellom folks opplevelse av å være integrert og opplevelsen av å bli akseptert. Kapittel fem handler om tillit – til folk og til ulike institusjoner. Kapittel seks tar for seg opplevelser av diskriminering og ulike typer negative erfaringer i hverdagen. I kapittel sju vil vi ta for oss perspektiver på integrering blant personer med innvandrerbakgrunn. Avslutningsvis vil vi i kapittel åtte trekke fram hovedkonklusjoner og reflektere over hvilke implikasjoner funnene har for integrering i dagens Norge.

2 Metode

Analysene i denne rapporten bygger på data fra en landsdekkende spørreundersøkelse rettet mot personer med innvandrerbakgrunn. I tillegg har vi et kontrollutvalg bestående av personer uten innvandrerbakgrunn som matcher befolkningen med innvandrerbakgrunn med tanke på kjønns- og alderssammensetning. Med et nettoutvalg på 9531 personer med innvandrerbakgrunn, samt 885 personer uten innvandrerbakgrunn, er dette en av de største undersøkelsene rettet mot personer med innvandrerbakgrunn som er gjennomført i Norge. I dette kapittelet vil vi beskrive datainnsamlingen og det metodiske grunnlaget for analysene. Til sist forklarer vi hvordan vi har gått frem for å analysere dataene.

2.1 Utvalg og kontaktmetode

En nasjonal spørreundersøkelse utgjør datamaterialet i prosjektet. Den største målgruppen for spørreundersøkelsen var personer med innvandrerbakgrunn i aldersgruppen 16–65 år, med minst to års botid i Norge. I tillegg ble en noe kortere og tilpasset versjon av undersøkelsen gjennomført blant personer uten innvandrerbakgrunn. Verian (tidligere Kantar Public) gjennomførte begge spørreundersøkelsene på oppdrag fra Fafo.

Spørreundersøkelsene ble designet av forskere ved Fafo og bygger på arbeidet som ble gjort i prosjektet «Hverdagsintegrering – en pilotstudie» (Dalen, Flatø & Friberg, 2022). I pilotstudien ble ulike indikatorer for hverdagsintegrering utviklet og testet.

Målgrupper og avgrensning

– Målgruppen er avgrenset i alder til personer mellom **16 og 65 år** med **minst to års botid** i Norge.

– «Personer med innvandrerbakgrunn» er delt inn i tre undergrupper avhengig av fødeland (for innvandrere) eller mors fødeland (for norskfødte med innvandrerforeldre). Tredelingen er etablert av Statistisk Sentralbyrå (Cappelen, Skjerpen og Tønnessen 2016).

Landgruppe 1: EU/EØS, Storbritannia, USA, Canada, Australia og New Zealand minus «nye» EU-land i Øst- og Sentral-Europa.

Landgruppe 2: Land innlemmet i EU i 2004 eller senere (Polen, Estland, Latvia, Litauen, Tsjekkia, Slovakia, Ungarn, Slovenia, Kroatia, Bulgaria og Romania).

Landgruppe 3: Asia, Afrika, Latin-Amerika, Oseania unntatt Australia og New Zealand, og Europa utenom EU/EØS, Storbritannia og Norden.

– Blant personer uten innvandrerbakgrunn er denne studiens målgruppe den delen av befolkningen som har **to foreldre og fire besteforeldre** født i Norge. Gruppen «personer uten innvandrerbakgrunn» i denne studien har **samme kjønns- og alderssammensetning** som gruppen «personer med innvandrerbakgrunn».

Søknad om trekk av utvalg fra Folkeregisteret ble sendt fra Fafo til Skatteetaten den 10.03.2023. Skatteetaten godkjente og ga tilgang til utvalget 17.10.2023.

Fafo søkte Skatteetaten om to utvalg: a) et utvalg av voksne i alderen 16–65 år med innvandrerbakgrunn, spesifisert som kategoriene «innvandret til Norge, med minst to års

botid» og «norskfødte med to utenlandsfødte foreldre», og b) et mindre utvalg bestående av norskfødte personer med foreldre og besteforeldre født i Norge.

Søknaden om utvalg fra Skatteetaten var basert på kunnskap om svarprosenten i ulike målgrupper og ønske om å kunne bryte ned data fra noen av de største innvandringsgruppene, samt en målsetning om å oppnå rundt 9000 intervjuer totalt. Det ble søkt om et utvalg på 109 000 samt et ekstrautvalg på 39 000 som kunne brukes dersom man ikke nådde måltallet for intervjuer i spesifiserte undergrupper i utvalget.

For å sikre et tilstrekkelig antall intervjuer til å kunne gjøre nærmere analyser på de ti største landgruppene i Landgruppe 3, ble det spesifisert at det skulle trekkes minst 7500 fra hver av de følgende landgruppene: Somalia, Pakistan, Syria, Irak, Eritrea, Filipinene, Iran, Vietnam, Afghanistan og Thailand.

I tillegg ble det søkt om å trekke et landsrepresentativt utvalg av personer uten innvandrerbakgrunn (kontrollutvalget). Dette utvalget skulle designes for å være mest mulig sammenlignbart med personer med innvandrerbakgrunn. Sammensetningen av kontrollutvalget speiler derfor kjønns- og alderssammensetningen blant alle med innvandrerbakgrunn i Norge i alderen 16–65 år med minst to års botid. Alder er en særlig viktig variabel, ettersom personer med innvandrerbakgrunn er yngre i gjennomsnitt enn personer uten innvandrerbakgrunn.

E-post ble koblet på ved å matche utvalget fra Folkeregisteret med Statens kontakt- og reservasjonsregister (KRR). Samtidig ble utvalget beriket med telefonnummer (mobil) for påminnelser via SMS. Verian koblet kontaktinformasjon på utvalget. Etter påkobling av kontaktinformasjon, ble utvalget kvalitetssikret en gang til for å sikre at de som ble valgt ut oppfylte de gitte kriteriene (alder, botid og foreldres fødeland).

Etter bearbeidelse og kvalitetssikring ble det sendt ut invitasjoner til 129 731 personer. Tabellen nedenfor viser bruttoutvalget, hvor de som ble inkludert hadde påkoblet både e-post og mobilnummer. Invitasjon til å delta i undersøkelsen ble sendt til samtlige i bruttoutvalget.

Tabell 2.1. Bruttoutvalg med påkoblet kontaktinformasjon.

	Påkoblet e-post og mobiltelefon – og sendt ut
Landgruppe 1	5524
Landgruppe 2	9949
Landgruppe 3	105 759
SUM innvandrerbakgrunn	121 232
Kontrollutvalget	8499

Spørreundersøkelsen hadde form av et webbasert spørreskjema. Invitasjon til undersøkelsen ble sendt ut med e-post. Det ble i alt sendt ut fire påminnelser: to på e-post og to på SMS.

Invitasjon til å delta, informasjonsbrev og selve undersøkelsen ble oversatt til 13 ulike språk (engelsk, fransk, spansk, polsk, litauisk, somali, urdu, arabisk, tigrinja, filippinsk, farsi, dari og pashtu). Respondentene kunne selv velge hvilket språk de ønsket å benytte når de svarte.

Undersøkelsen ble sendt ut i begynnelsen av november 2023. Invitasjonene til personer med innvandrerbakgrunn ble sendt ut i fire «bolker» med en ukes mellomrom. Dette ble gjort for å kunne teste responsen etter justering av tekst i invitasjonsbrevene.

Får å øke sannsynligheten for at de som ble invitert til undersøkelsen ville svare, ble det lagt inn incentiver: De som deltok i undersøkelsen var med i en loddtrekning av 3 gavekort på 5000 kr og 15 gavekort på 500 kr.

2.2 Svarprosent

Undersøkelsen oppnådde 9531 svar fra personer med innvandrerbakgrunn, og dette er høyere enn målsetningen på 8000. Blant personer uten innvandrerbakgrunn fikk vi svar fra 885 respondenter, som er noe lavere enn måltallet på 1000.

Utvalgsskjevheter oppstår dersom personer med bestemte egenskaper ikke blir representert i utvalget i samme grad som i den faktiske befolkningen. Dette kan skje enten i forbindelse med trekking av bruttoutvalg, eller ved at uttrukne personer i bestemte grupper har spesielt høyt frafall (lav svarprosent).

En rekke grep har blitt gjort for å motvirke utvalgsskjevhet og sikre et mest mulig representativt utvalg med tanke på kjønn, landbakgrunn, generasjonsstatus og alder. Før utsendelse ble utvalget stratifisert for å fange opp alle relevante grupper, og i etterkant ble resultatene vektet for å matche sammensetningen av befolkningen langs ulike parametere.

Det er utfordrende å få folk til å svare på spørreundersøkelser. Tidligere erfaringer har vist at det er spesielt vanskelig å nå ut til personer med innvandrerbakgrunn med denne typen undersøkelser. I forbindelse med pilotundersøkelsen som ble gjennomført i 2021–2022 kartla vi forventede svarprosenter for ulike landgrupper basert på deltakelse i tidligere undersøkelser. Forventet svarprosent for innvandrerutvalget var den gangen fem prosent totalt for et utvalg som besto av respondenter med polsk, pakistansk, eritreisk, somalisk og etiopisk bakgrunn (Dalen, Flatø & Friberg, 2022).

Vi la kunnskap om tidligere svarprosenter på liknende undersøkelser til grunn da vi designet utvalget. Kunnskapen ble benyttet for å sikre at et tilstrekkelig antall respondenter med ulik landbakgrunn ville svare på den nasjonale spørreundersøkelsen som ligger til grunn for denne rapporten.

I den nasjonale spørreundersøkelsen er svarprosenten i utvalget med innvandrerbakgrunn på 7,9 prosent. Svarprosenten i utvalget uten innvandrerbakgrunn (kontrollutvalget) er på 10,4 prosent. Svarprosenten i begge utvalgene varierer mellom undergrupper. Gjennomgående har kvinner noe høyere svarprosent enn menn, og de yngre har noe lavere svarprosent enn eldre. Blant personer med innvandrerbakgrunn er det ulik svarprosent mellom de ulike landgruppene og innad i disse landgruppene. Blant inviterte med

bakgrunn fra landgruppe 1 er svarprosenten 19,6, for landgruppe 2 er svarprosenten 10,8 og for landgruppe 3 er svarprosenten 7.

I landgruppe 3 var det spesielt lav svarprosent blant personer med bakgrunn fra Somalia (3,2 %), Thailand (3,4 %), Irak (4,9 %) og Syria (5,0 %). På den andre siden har personer med bakgrunn fra Iran (12,5 %), Bosnia (12,4 %) og Russland (11,6 %) høyere svarprosent enn andre.

Det ble trukket minst 7500 fra hvert av disse landene til bruttoutvalget. Dette for å sikre tilstrekkelig tilfang av respondenter med landbakgrunn fra de ti største opprinnelseslandene i landgruppe 3, der svarprosenten er kjent for å være lav. På grunn av erfaringer med lav svarprosent i noen av disse gruppene, var det viktig å sikre at antall intervjuer ble høyt nok. De ti største landene er identifisert på bakgrunn av SSBs statistikk over innvandring til Norge. Gitt at et kriterium for å kvalifisere for å bli valgt ut til undersøkelsen er minst to års botid i Norge, faller de fleste innvandrere med ukrainsk bakgrunn ut av utvalget for denne undersøkelsen. Dersom en lignende undersøkelse blir gjennomført i framtiden, kan det ventes at ukrainere vil utgjøre en betydelig andel av utvalget med innvandrerbakgrunn.

Tabell 2.2. Svarprosent for innvandererutvalget totalt og for undergrupper.

Bakgrunn		Bruttoutvalg		Nettoutvalg		Svarprosent
		Antall	Prosent	Antall	Prosent	
Totalt		121 229	100	9531	100	7,9
Kjønn	Mann	58 853	48,5	4521	47,4	7,7
	Kvinne	62 376	51,5	5010	52,6	8,0
Alder	Under 30 år	32 671	26,9	1832	19,2	5,6
	30–44 år	48 241	39,8	4061	42,6	8,4
	45–59 år	29 930	24,7	2569	27,0	8,6
	60 +	10 387	8,6	1069	11,2	10,3
Geografi	Oslo og omegn	51 162	42,2	4141	43,4	8,1
	Rest Østlandet	28 390	23,4	1949	20,4	6,9
	Sør- og Vestlandet	28 937	23,9	2370	24,9	8,2
	Trøndelag og Nord-Norge	12 740	10,5	1071	11,2	8,4
Landgruppe	Landgruppe 1	5524	4,6	1084	11,4	19,6
	Landgruppe 2	9949	8,2	1079	11,3	10,8
	Landgruppe 3	105 756	87,2	7368	77,3	7,0

Bakgrunn		Bruttoutvalg		Nettutvalg		Svarprosent
Generasjon	Norskfødte med innvandrerforeldre	16 713	13,8	1092	11,5	6,5
	Innvandrere	104 516	86,2	8439	88,5	8,1
Land	Somalia	7500	6,2	241	2,5	3,2
	Eritrea	7498	6,2	433	4,5	5,8
	Afghanistan	7496	6,2	376	3,9	5,0
	Syria	7496	6,2	434	4,6	5,8
	Irak	7495	6,2	366	3,8	4,9
	Pakistan	7484	6,2	490	5,1	6,5
	Iran	7473	6,2	932	9,8	12,5
	Vietnam	7403	6,1	458	4,8	6,2
	Thailand	7150	5,9	244	2,6	3,4
	Filippinene	7063	5,8	468	4,9	6,6
	Polen	5276	4,4	545	5,7	10,3
	Russland	2593	2,1	302	3,2	11,6
	Tyrkia	2247	1,9	143	1,5	6,4
	India	2096	1,7	174	1,8	8,3
	Litauen	1881	1,6	193	2,0	10,3
	Sri Lanka	1791	1,5	106	1,1	5,9
	Bosnia	1738	1,4	216	2,3	12,4

Den totale svarprosenten i kontrollgruppen bestående av et landsrepresentativt utvalg av personer uten innvandrerbakgrunn er på 10,4 prosent. Dette er noe lavere enn forventet basert på erfaringer fra andre spørreundersøkelser.

Tabell 2.3. Svarprosent for kontrollutvalget, totalt og for undergrupper.

Bakgrunn		Bruttoutvalg		Nettutvalg		Svarprosent
		Antall	Prosent	Antall	Prosent	
Totalt		8499	100,0	885	100,0	10,4
Kjønn	Mann	4375	51,5	398	45,0	9,1
	Kvinne	4124	48,5	487	55,0	11,8
Alder	Under 30 år	2025	23,8	137	15,5	6,8
	30–44 år	3203	37,7	316	35,7	9,9
	45–59 år	2450	28,8	306	34,6	12,5
	60 +	821	9,7	126	14,2	15,3
Geografi	Oslo og omegn	1862	21,9	237	26,8	12,7
	Rest Østlandet	2175	25,6	192	21,7	8,8
	Sør- og Vestlandet	2613	30,7	279	31,5	10,7
	Trøndelag og Nord-Norge	1849	21,8	177	20,0	9,6

2.3 Kjennetegn ved utvalget

Utvalget i denne undersøkelsen er representativt for alle personer med innvandrerbakgrunn i Norge i alderen 16 til 65 år (inkludert innvandrere med minimum to års botid, og norskfødte med innvandrerforeldre). Videre er undersøkelsen representativ for de delene av befolkningen uten innvandrerbakgrunn som har tilsvarende alder og kjønn som utvalget av personer med innvandrerbakgrunn.

For å korrigere for skjevheter i frafall, er dataene vektet, slik at svarene fra ulike undergrupper tildeles ulik vekt ut fra den kjente fordelingen i populasjonen utvalget er hentet fra. Skjevheter i frafall som skyldes uobserverte faktorer, som varierende tillit til offentlig finansiert forskning eller grad av motivasjon for å bidra til kunnskapsproduksjon, er det derimot vanskelig å korrigere for. Det er for eksempel vanlig at folk med høyere utdanning svarer på denne typen undersøkelser i større grad enn de med lavere utdanning.

I vår undersøkelse er innvandrerutvalget vektet etter den reelle størrelsen på ulike grupper når det gjelder landbakgrunn, samt alders- og kjønnsfordelingen blant personer med bakgrunn fra hvert av landene i utvalget. Informasjon for å lage disse vektene har vi hentet fra Microdata. Det landsrepresentative kontrollutvalget i denne undersøkelsen er cellevektet etter kjønn og alder for å tilsvare utvalget med innvandrerbakgrunn på disse variablene.

I tabellene nedenfor viser vi kjennetegn ved utvalgene som ligger til grunn for resultatene og analysene vi legger fram i denne rapporten. Tabell 4 viser at utdanningsnivå og arbeidsdeltakelse blant personer med og uten innvandrerbakgrunn er relativt lik, selv om det er noe lavere andel av de uten innvandrerbakgrunn som ikke har fullført videregående utdanning. Personer med innvandrerbakgrunn er i større grad enn de uten innvandrerbakgrunn bosatt i byer (kommuner med høy sentralitet), og flere sier at de har en annen religiøs tilhørighet enn kristendom. I utvalget av personer med innvandrerbakgrunn er rundt en av ti (9 prosent) født i Norge av foreldre som selv har innvandret. Seks av ti (58 prosent) har bakgrunn fra landgruppe 3, en av fire (24 prosent) fra landgruppe 2 og en av fem (18 prosent) fra landgruppe 1.

Tabell 2.4. Kjennetegn ved utvalgene av personer med og uten innvandrerbakgrunn.

	Personer uten innvandrerbakgrunn (n = 885)	Personer med innvandrerbakgrunn (n = 9531)
Kjønn		
Mann	52,2 %	52,2 %
Kvinne	47,8 %	47,8 %
Aldersgruppe		
Under 30 år	18,1 %	18,1 %
30–44 år	41,5 %	41,8 %
45–59 år	28,9 %	28,7 %
60+	11,5 %	11,5 %
Høyeste fullførte utdanning		
Ikke fullført VGS	3,2 %	8,3 %
Videregående skole	34,0 %	31,9 %
Universitet	61,8 %	57,6 %
Ukjent	1,0 %	2,2 %
Status		
I arbeid	75,7 %	71,6 %
Student	8,5 %	12,3 %
Pensjonist	5,8 %	5,4 %
Ikke i arbeid	10,1 %	10,7 %
Religiøs tilhørighet		
Tilhører ingen religion	46,6 %	26,2 %
Islam	0,1 %	21,4 %

	Personer uten innvandrerbakgrunn (n = 885)	Personer med innvandrerbakgrunn (n = 9531)
Kristendom	50,0 %	38,9 %
Andre religioner	1,8 %	8,0 %
Vet ikke / ønsker ikke svare	1,4 %	5,5 %
Sentralitet, kommune		
925–1000 (høy)	22,2 %	34,0 %
870–924	25,2 %	29,1 %
775–869	22,8 %	20,6 %
295–774 (lav)	29,8 %	16,3 %
Generasjon		
Innvandrere		91,4 %
Norskfødte m/innvandrerforeldre		8,6 %
Landgruppe		
Landgruppe 1		17,5 %
Landgruppe 2		24,4 %
Landgruppe 3		58,1 %

Personer med innvandrerbakgrunn fra de ulike landgruppene har også ulik sammensetning. Tabellen nedenfor viser noen kjennetegn fordelt på personer med bakgrunn fra de ulike landgruppene.

Personer med innvandrerbakgrunn fra landgruppe tre er i gjennomsnitt yngre enn personer med bakgrunn fra de andre to landgruppene. To av tre (66 prosent) med bakgrunn fra landgruppe 3 er under 45 år. I landgruppe 1 og 2 gjelder dette for rundt halvparten. Det er også forskjeller når det gjelder hvilke typer kommuner personer med bakgrunn fra de ulike landgruppene bor i. Personer med innvandrerbakgrunn fra landgruppe 1 og 3 bor i større grad i byer og tettbygde strøk (kommuner med høy sentralitet) enn personer med bakgrunn fra landgruppe 2. To av tre med bakgrunn fra landgruppe 2 (66 prosent) sier de tilhører kristendommen, mens 36 prosent med bakgrunn fra landgruppe 3 ser seg selv som muslimer.

En viktig forskjell mellom de tre landgruppene er fordelingen mellom innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. Blant de med innvandrerbakgrunn fra landgruppe 1 og 2 er det kun en liten andel som er født i Norge (4 og 1 prosent), mens andelen med bakgrunn fra landgruppe 3 som er født i Norge er på 13 prosent.

Tabell 2.5. Kjennetegn ved innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre fra landgruppe 1, 2 og 3.

	Landgruppe 1 (n = 1084)	Landgruppe 2 (n = 1079)	Landgruppe 3 (n = 7368)
Kjønn			
Mann	54,8 %	60,7 %	47,9 %
Kvinne	45,2 %	39,3 %	52,1 %
Aldersgruppe			
Under 30 år	11,5 %	14,0 %	21,8 %
30–44 år	40,1 %	38,3 %	43,7 %
45–59 år	32,6 %	33,2 %	25,6 %
60+	15,8 %	14,5 %	8,9 %
Høyeste fullførte utdanning			
Ikke fullført VGS	4,1 %	5,0 %	10,9 %
Videregående skole	22,4 %	44,8 %	29,3 %
Universitet	71,9 %	48,5 %	57,1 %
Ukjent	1,6 %	1,6 %	2,6 %
Status			
I arbeid	76,9 %	76,0 %	68,2 %
Student	8,5 %	7,7 %	15,4 %
Pensjonist	6,9 %	6,2 %	4,5 %
Ikke i arbeid	7,8 %	10,1 %	11,8 %
Religiøs tilhørighet			
Tilhører ingen religion	50,2 %	26,0 %	19,1 %
Islam	1,1 %	0,2 %	36,4 %
Kristendom	41,9 %	65,8 %	26,8 %
Andre religioner	2,9 %	2,0 %	12,0 %
Vet ikke / ønsker ikke svare	3,9 %	6,1 %	5,7 %
Sentralitet, kommune			
925–1000 (høy)	33,2 %	23,0 %	38,8 %
870–924	30,5 %	27,0 %	29,6 %
775–869	19,7 %	24,5 %	19,2 %

	Landgruppe 1 (n = 1084)	Landgruppe 2 (n = 1079)	Landgruppe 3 (n = 7368)
295–774 (lav)	16,6 %	25,4 %	12,4 %
Generasjon			
Innvandrere	96,4 %	98,8 %	86,8 %
Norskfødte m/innvandrerforeldre	3,6 %	1,2 %	13,2 %

I den neste tabellen ser vi kjennetegn ved gruppen som selv har innvandret til Norge, og norskfødte med innvandrerforeldre. Som vi så i tabellen over (tabell 5), er andelen norskfødte med innvandrerbakgrunn høyest i landgruppe 3. Det samme mønsteret ser vi også i denne tabellen (tabell 6). Ni av ti (89 prosent) norskfødte med innvandrerforeldre har bakgrunn fra landgruppe 3. Blant de som selv har innvandret, kommer 55 prosent opprinnelig fra landgruppe 3. Gruppen som er født i Norge er også mye yngre enn de som selv har innvandret – hele 60 prosent av norskfødte med innvandrerforeldre er under 30 år. Ung gjennomsnittsalder er trolig med på å forklare at en stor andel rapporterer at de er studenter (36 prosent). Norskfødte med innvandrerforeldre bor også i større grad enn de som selv har innvandret i mer sentrale strøk (byer) og en større andel sier at de tilhører Islam, noe som må ses i sammenheng med at det store flertallet i denne gruppen har bakgrunn fra landgruppe 3.

Tabell 2.6. Kjennetegn ved innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre.

	Innvandrere (n = 8439)	Norskfødte med innvandrerforeldre (n = 1092)
Kjønn		
Mann	52,3 %	51,2 %
Kvinne	47,7 %	48,8 %
Aldersgruppe		
Under 30 år	14,1 %	60,4 %
30–44 år	42,4 %	34,8 %
45–59 år	31,0 %	4,1 %
60+	12,5 %	0,8 %
Høyeste fullførte utdanning		
Ikke fullført VGS	8,0 %	11,5 %
Videregående skole	31,5 %	35,8 %
Universitet	58,3 %	50,5 %
Ukjent	2,2 %	2,2 %
Status		

	Innvandrere (n = 8439)	Norskfødte med innvandrereforeldre (n = 1092)
I arbeid	73,1 %	56,3 %
Student	10,1 %	36,3 %
Pensjonist	5,8 %	0,2 %
Ikke i arbeid	11,0 %	7,3 %
Religiøs tilhørighet		
Tilhører ingen religion	26,2 %	26,3 %
Islam	19,4 %	41,8 %
Kristendom	41,0 %	16,9 %
Andre religioner	7,7 %	10,4 %
Vet ikke/ønsker ikke svare	5,6 %	4,7 %
Sentralitet, kommune		
925–1000 (høy)	32,0 %	55,1 %
870–924	29,3 %	27,4 %
775–869	21,3 %	12,9 %
295–774 (lav)	17,4 %	4,7 %
Landgruppe		
Landgruppe 1	18,5 %	7,4 %
Landgruppe 2	26,3 %	3,4 %
Landgruppe 3	55,2 %	89,2 %

2.4 Bakgrunnsvariabler som benyttes i videre analyser

I de videre analysene legger vi fram resultater fordelt på undergruppene vi viser til ovenfor. Vi sammenligner resultater for personer med innvandrerbakgrunn med resultater for kontrollgruppen uten innvandrerbakgrunn. Videre bryter vi utvalget av personer med innvandrerbakgrunn ned på undergrupper. Vi viser blant annet resultater for innvandrere fra de tre ulike landgruppene, og norskfødte med innvandrereforeldre fra landgruppe 3. Vi har valgt å skille ut gruppen «norskfødte med innvandrereforeldre fra landgruppe 3» som en egen gruppe, siden det er svært få norskfødte med innvandrereforeldre fra landgruppe 1 og 2, som vist i tabellene ovenfor. Noen steder viser vi resultatene fordelt på de ti største gruppene målt etter landbakgrunn. Vi bryter også resultatene ned på alder og kjønn.

I tillegg til alder og kjønn har vi valgt ut noen bakgrunnsvariabler som blir brukt videre i analysene: utdanning, deltakelse i arbeidsmarkedet, religiøs tilhørighet og sentralitet. De to første variablene er valgt ut fordi regjeringens integreringsstrategi for 2019–2022

vektlegger arbeid og utdanning som avgjørende for å sikre god integrering. I forlengelsen av dette burde vi forvente at de som har fast arbeid og/eller høy utdanning også gir uttrykk for større grad av opplevd hverdagsintegrering, sammenliknet med de som ikke har fast arbeid eller høyere utdanning. Vi undersøker betydningen av religion på bakgrunn av økende bekymring for religiøse barrierer mot integrering og diskriminering av særlig muslimer (se f.eks. Regjeringens handlingsplan mot diskriminering av og hat mot muslimer (2020–2023)).

Som siste bakgrunnsvariabelen har vi inkludert SSBs mål på sentralitet for den kommunen de enkelte respondentene bor i (Statistisk Sentralbyrå 2020). Dette er særlig interessant tatt i betraktning målsettingen om spredt bosetting i norsk bosettings- og integreringspolitikk. Sentralitet er en indeks basert på kommunenes nærhet til tettsteder og størrelsene på disse tettstedene. SSBs indeks er kontinuerlig og løper fra 0 (kun teoretisk mulig) og 1000. De mest sentrale kommunene har en verdi på 1000, og kommunene som er minst sentrale har verdier ned mot 300. Vi har valgt å operasjonalisere denne i en firedelt sentralitetsvariabel, hvor vi kategoriserer de minst sentrale kommunene (lav) mellom 295 og 774 og de mest sentrale kommunene mellom 925 og 1000. I den laveste kategorien er kommuner som Alta og Hå, og i den høyeste er kommuner som Oslo og Bærum.

I tillegg til bakgrunnsvariablene beskrevet over, ville en bakgrunnsvariabel som indikerte hvor lenge personer som selv har innvandret til Norge har bodd her gitt verdifull informasjon. Undersøkelsen inkluderer kun personer som har bodd i Norge mer enn to år, men som følge av en feil i tilretteleggelsen av utvalget, har vi ikke informasjon om respondentenes botid i Norge utover dette. I senere undersøkelser vil botid være prioritert informasjon å hente inn.

2.5 Analysestrategi

Analysene omfatter et bredt spekter av utfall der vi sammenlikner mange ulike grupper og ser på betydningen av en rekke bakgrunnsvariabler. Mange av de ulike temaene vi berører her hadde fortjent mer spissede analyser tilpasset de særskilte spørsmålene som er mest interessante innenfor hvert tema. I denne overordnede rapporten vil vi imidlertid følge en relativt standardisert analysestrategi.

For hver av de ulike utfallene begynner vi med å se på forskjeller mellom de to gruppene «personer med innvandrerbakgrunn» og «personer uten innvandrerbakgrunn». Den siste gruppen omtales også som kontrollutvalget, og er stratifisert og vektet slik at kjønns- og alderssammensetningen er lik som blant personer med innvandrerbakgrunn. Når vi sammenlikner de to utvalgene av personer med og uten innvandrerbakgrunn kan vi dermed være sikre på at eventuelle forskjeller ikke skyldes at personer med innvandrerbakgrunn er noe yngre enn befolkningen uten innvandrerbakgrunn.

Deretter vil vi bryte ned gruppen «personer med innvandrerbakgrunn» etter landbakgrunn og generasjon. I alle analysene vil vi skille mellom innvandrere fra landgruppe 1, 2 og 3, samt norskfødte med innvandrerforeldre fra landgruppe 3. Merk at vi kun viser tall for norskfødte med innvandrerforeldre fra landgruppe 3. Dette er fordi antallet norskfødte er svært lavt for de andre landgruppene. Langs noen utfall vil vi også vise tall for

personer med innvandrerbakgrunn fra de ti landene flest personer i Norge har innvandrerbakgrunn fra.

Hensikten med disse rent deskriptive analysene er å beskrive forskjeller mellom ulike deler av befolkningen med innvandrerbakgrunn. I utgangspunktet kan alle disse tallene også sammenliknes med kontrollutvalget uten innvandrerbakgrunn. Men her er det viktig å merke seg at sammensetningen i de ulike gruppene kan være noe ulik. Norskfødte med innvandrerforeldre er for eksempel i gjennomsnitt litt yngre enn de som selv har innvandret – og dermed også yngre enn kontrollutvalget uten innvandrerbakgrunn. Når man sammenlikner utfall for norskfødte med innvandrerforeldre med kontrollutvalget uten innvandrerbakgrunn, må man ta høyde for at noen av forskjellene kan skyldes ulik alderssammensetning. I påfølgende regresjonsanalyser (se nedenfor) vil vi se nærmere på betydningen av alder. En tommelfingerregel i tolkningen av funnene vil da være at i tilfeller der alder viser seg å ha stor betydning i regresjonsanalysene bør man være varsom i tolkningene av absolutte forskjeller mellom norskfødte med innvandrerforeldre og kontrollutvalget. I tilfellene der regresjonsanalysene viser at alder ikke har stor betydning, kan man derimot anta at forskjeller i absolutte utfall ikke skyldes ulik alderssammensetning.

Vi angir ikke konfidensintervaller for de deskriptive analysene. Vi kan likevel gi en indikasjon på hvor stor usikkerhet man bør ta høyde for i tolkningen av tallene. Ettersom gruppene er av ulik størrelse, vil usikkerheten være noe ulik avhengig av hvilken gruppe vi ser på. Når vi ser på hele befolkningen med innvandrerbakgrunn, bør man som en tommelfingerregel ta høyde for usikkerhet på +/- 1 prosentpoeng. Når vi ser på kontrollutvalget uten innvandrerbakgrunn – som er betydelig mindre – bør man som en tommelfingerregel ta høyde for en usikkerhet på +/- 4 prosentpoeng. For landgruppe 1 og 2 bør man også ta høyde for usikkerhet på +/- 4 prosentpoeng, mens for landgruppe 3 bør man ta høyde for usikkerhet på +/- 2 prosentpoeng. For norskfødte med innvandrerforeldre bør man igjen ta høyde for en usikkerhet på +/- 4 prosentpoeng. Disse usikkerhetsestimatene er basert på fordelinger som deler utvalget på midten, der usikkerheten er størst. Estimer på marginene (for eksempel estimer som angir 10–20 eller 80–90 prosent) vil være heftet med mindre usikkerhet. Dersom forskjellene mellom to grupper er mindre enn usikkerhetsestimatet, er forskjellene ikke *statistisk signifikante*. Det vil si at vi ikke kan være sikre på at det faktisk er en forskjell mellom gruppene i populasjonen.

Det er interessant i seg selv å undersøke hvordan ulike bredt definerte grupper i gjennomsnitt skiller seg fra hverandre. Disse kategoriene er imidlertid grovkornete, og enkle deskriptive sammenlikninger kan gi et ufullstendig bilde av hvordan ulike dimensjoner av hverdagsintegrering oppleves for ulike grupper av personer med innvandrerbakgrunn.

Vi har derfor valgt å estimere lineære regresjonsmodeller (OLS), hvor vi inkluderer ulike bakgrunnskjennetegn i samme modell. Slik kan vi undersøke betydningen av for eksempel alder, på samme tid som vi tar hensyn til at eldre ofte vil skille seg fra yngre langs noen andre dimensjoner, som for eksempel hvor man er bosatt og i hvilken grad man er sysselsatt. I hver modell inkluderer vi kjønn, alder, høyeste fullførte utdanning,

syssetsetting, religiøs tilhørighet, landgruppe, generasjon og et mål på bostedssentralitet som såkalte uavhengige variabler. Da kan vi se på betydningen av hver enkelt faktor når de øvrige faktorene i modellen holdes likt.

Resultatene fra disse regresjonsmodellene vil for leservennlighetens skyld presenteres i såkalte plotts, som viser hver enkelt regresjonskoeffisient. Hvert plott (punkt) kan tolkes som estimert endring i verdi på utfallsvariabelen om vi beveger oss et hakk opp på en bestemt uavhengig variabel, mens øvrige kjennetegn i modellen holdes konstant. Plott som ligger til høyre for nullpunktet indikerer en positiv sammenheng, mens plott til venstre for nullpunktet viser til en negativ sammenheng.

De horisontale strekene som går gjennom hvert plott, viser konfidensintervallet for hvert estimat. Koeffisientene vises med 95 prosent konfidensintervall, som betyr at vi kan være 95 prosent sikre på at den reelle verdien i populasjonen ligger et sted innenfor intervallene som de horisontale strekene indikerer. Dersom konfidensintervallet krysser nullpunktet, er resultatet ikke statistisk signifikant. Det betyr at vi ikke kan være mer enn 95 prosent sikre på at forskjellene mellom personer med ulik verdi på den uavhengige variabelen faktisk er noe annet enn null.

I flere av modellene benytter vi oss av dikotome utfall, for eksempel om man har opplevd diskriminering eller ikke, føler seg norsk eller ikke, har deltatt i foreninger eller ikke og så videre. Vi estimerer lineære sannsynlighetsmodeller for å lette tolkningen av resultatene (Hellevik, 2007; Von Hippel, 2017), hvor koeffisientene indikerer estimert endring i sannsynlighet for at Y vil inntreffe etter en enhets endring i X.

I tilfeller hvor vi er særlig interessert i sammenhengen mellom en bestemt variabel og utfallet – som for eksempel betydningen av utdanning for subjektiv diskriminering – har vi estimert predikerte sannsynligheter, såkalte marginaleffekter. Hensikten er å illustrere effekten av en bestemt variabel når vi holder øvrige kjennetegn ved respondentene konstant.

I de fleste analysene vil vi se på utfall langs ulike dimensjoner (deltakelse, tillit, identitet, diskriminering), og hvilken betydning demografiske og strukturelle bakgrunnsvariabler har for disse. Vi ser i liten grad på sammenhengen mellom ulike subjektive utfall, ettersom det kan være svært krevende å tolke årsakssammenhenger i slike analyser. Vi vil for eksempel enkelt kunne påvise en korrelasjon mellom i hvilken grad man føler seg akseptert som den man er i Norge og i hvilken grad man føler seg diskriminert. Men om det er diskriminering som påvirker følelsen av aksept eller følelsen av aksept som påvirker opplevelsen av diskriminering – eller om begge deler er påvirket av de samme bakgrunnsforholdene – er det vanskelig å si noe om.

Det gir imidlertid mer mening å skille mellom den sosiale dimensjonen (deltakelse og kontakt) og de andre utfallene (tillit, tilhørighet, opplevd diskriminering), ettersom det første er uttrykk for praksis, mens de siste er uttrykk for subjektive vurderinger. Dette gir også substansiell mening, ettersom det er et eksplisitt mål i myndighetenes integreringsstrategi at sosial deltakelse i frivillighet og andre sosiale arenaer skal bidra til å øke tillit og tilhørighet blant personer med innvandrerbakgrunn. Vi vil derfor gjennomgående i analysene se på hvordan sosial kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn på

ulike arenaer, samt deltakelse i frivillighet og organisasjonsliv, påvirker de andre subjektive utfallene. Dette vil vi også gjøre ved å estimere predikerte sannsynligheter, såkalte marginaleffekter, som kan illustrere effekten av bestemte variabler (f.eks. kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn eller deltakelse i frivillighet) når vi holder øvrige kjennetegn ved respondentene konstante.

3 Sosial deltakelse

I dette kapitlet skal vi se nærmere på folks sosiale nettverk og deltakelse på ulike sosiale arenaer. Her er vi altså opptatt av kontakt og samhandling i form av konkrete relasjoner og sosial praksis i hverdagen. I et integreringsperspektiv kan kontakt på tvers av grupper og samhandling gjennom deltakelse i frivillighet og på andre samfunnsarenaer dels forstås som et viktig mål i seg selv. Samtidig kan det også forstås som et middel for å skape økt tillit mellom grupper og økt opplevelse av tilhørighet til det norske samfunnet.

I de neste kapitlene vil vi undersøke empirisk om det faktisk er slik at sosial kontakt og deltakelse er forbundet med økt tillit og opplevelse av tilhørighet og aksept. I dette kapitlet vil vi imidlertid først beskrive folks faktiske sosiale nettverk og deltakelse på ulike arenaer, og knytte det til ulike strukturelle og demografiske bakgrunnsvariabler.

Vi begynner med å undersøke variasjon med tanke på hvor mange mennesker man har som er nære og som du kan regne med dersom man for eksempel får personlige problemer. Denne type «sosial kapital» kan forstås som helt grunnleggende for folks opplevelse av å være integrert i samfunnet rundt seg. Deretter vil vi undersøke hva slags sosiale aktiviteter folk gjør i hverdagen – fra å være sammen med venner, familie og slektninger, til å følge opp barnas fritidsaktiviteter, gjøre frivillig arbeid, gå på kino eller andre kulturarrangementer, delta i religiøse fora osv. Så vil vi se på hvor mange som enten er medlemmer eller deltar i aktiviteter i ulike typer frivillige organisasjoner, før vi til slutt undersøker hvor ofte folk har kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn på ulike arenaer, som arbeidsplassen, i nabolaget og i forbindelse med frivillighet og fritidsaktiviteter.

I analysene vil vi ta for oss forskjeller mellom personer med og uten innvandrerbakgrunn, vi vil ta for oss forskjeller mellom personer med innvandrerbakgrunn fra ulike landgrupper, og vi vil se på forskjeller mellom personer som selv har innvandret og norskfødte med innvandrerforeldre. Vi vil også undersøke betydningen av bakgrunnsvariabler, som alder, kjønn, sysselsetting, utdanning, religiøs tilhørighet og hvor sentralt man bor i landet, med tanke på å forklare hvem som deltar og ikke deltar på ulike arenaer.

3.1 Sosial støtte

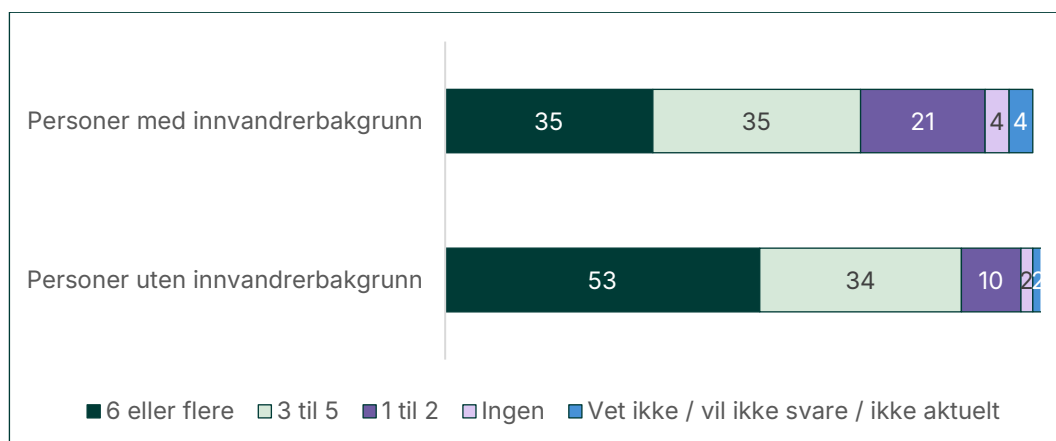
Vissheten om at man kan regne med hjelp fra de som står en nær hvis man skulle oppleve store personlige problemer bidrar til en trygghet i hverdagen og henger sammen med tilfredshet med livet (Støren & Rønningen, 2021, s. 62). Det skaper usikkerhet og utrygghet i hverdagen å ikke kunne regne med støtte fra andre hvis man møter på store problemer.

Vår spørreundersøkelse tyder på at personer med innvandrerbakgrunn i snitt har betydelig færre nærstående enn folk uten innvandrerbakgrunn. Blant personer med innvandrerbakgrunn mener 70 prosent at de har tre eller flere nærstående som kan bidra hvis man skulle få store personlige problemer. 21 prosent oppgir at de har en eller to

som kan bistå, mens fire prosent ikke tror noen vil stille opp for dem dersom de opplever store personlige problemer. Blant personer med tilsvarende kjønns- og alderssammensetning, men uten innvandrerbakgrunn, er andelen som har tre eller flere nærstående 17 prosentpoeng høyere. 87 prosent av disse melder at de har tre eller flere som står dem så nær at de kan regne med dem hvis de får problemer.

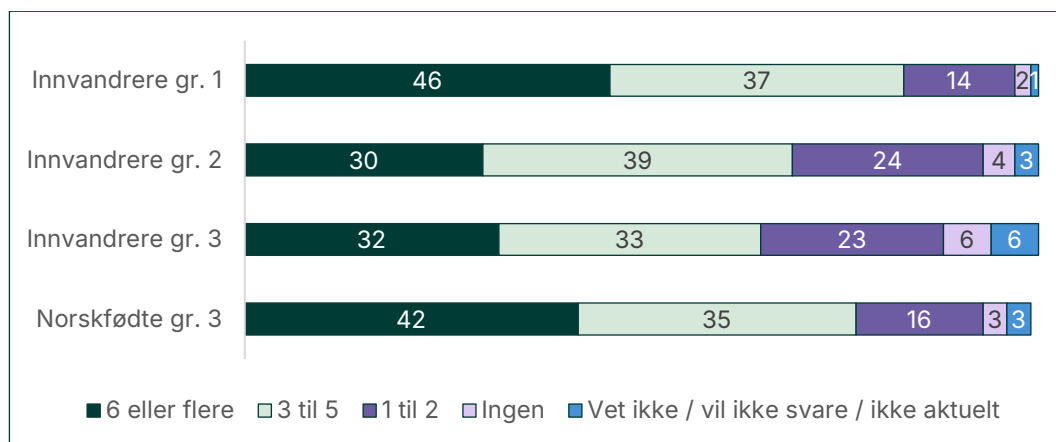
Hver fjerde person med innvandrerbakgrunn rapporterer at de kun har to eller færre nærstående som kan bistå i møtet med store personlige problemer. Dette kan være en indikasjon på relativt begrensede sosiale nettverk. Til sammenlikning rapporterer 12 prosent i kontrollgruppen like begrensede sosiale nettverk.

Figur 3.1. Svar på spørsmålet «Hvor mange står deg så nær at du kan regne med dem hvis du får store personlige problemer?». Prosentandel for personer med og uten innvandrerbakgrunn (n = 9531, 885).

I figuren nedenfor viser vi svarfordelingen blant innvandrere fra landgruppe 1, 2 og 3 og norskfødte med foreldre fra landgruppe 3. Mangelen på brede nettverk er størst blant innvandrere fra landgruppe 2 og landgruppe 3, der henholdsvis 28 og 29 prosent rapporterer kun to eller færre de kan regne med i møte med store personlige problemer.

Figur 3.2. Svar på spørsmålet «Hvor mange står deg så nær at du kan regne med dem hvis du får store personlige problemer?». Prosentandel for innvandrere fra hver av de tre landgruppene og norskfødte med foreldre fra landgruppe 3 (n = 9367).

Bivariate sammenhenger gir ikke et fullstendig bilde av hvordan sosiale nettverk fordeler seg blant personer med innvandrerbakgrunn. Forskjeller mellom ulike grupper kan blant annet skyldes ulik alderssammensetning i disse gruppene. For eksempel vet vi at

personer med innvandrerbakgrunn fra landgruppe 1 i gjennomsnitt er litt eldre enn de med bakgrunn fra landgruppe 2 og 3. Dersom folk pleier å få større nettverk jo eldre de blir, kan det hende at funnet av større nettverk blant innvandrere fra landgruppe 1 egentlig skyldes at det er flere eldre i denne gruppen, ikke landbakgrunnen deres. Motsatt kan det hende at yngre personer generelt er mer sosiale og derfor har flere nærstående enn eldre. I så fall kan det hende at forskjeller mellom innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre egentlig skyldes at det er flere unge personer i den siste gruppen enn i den første.

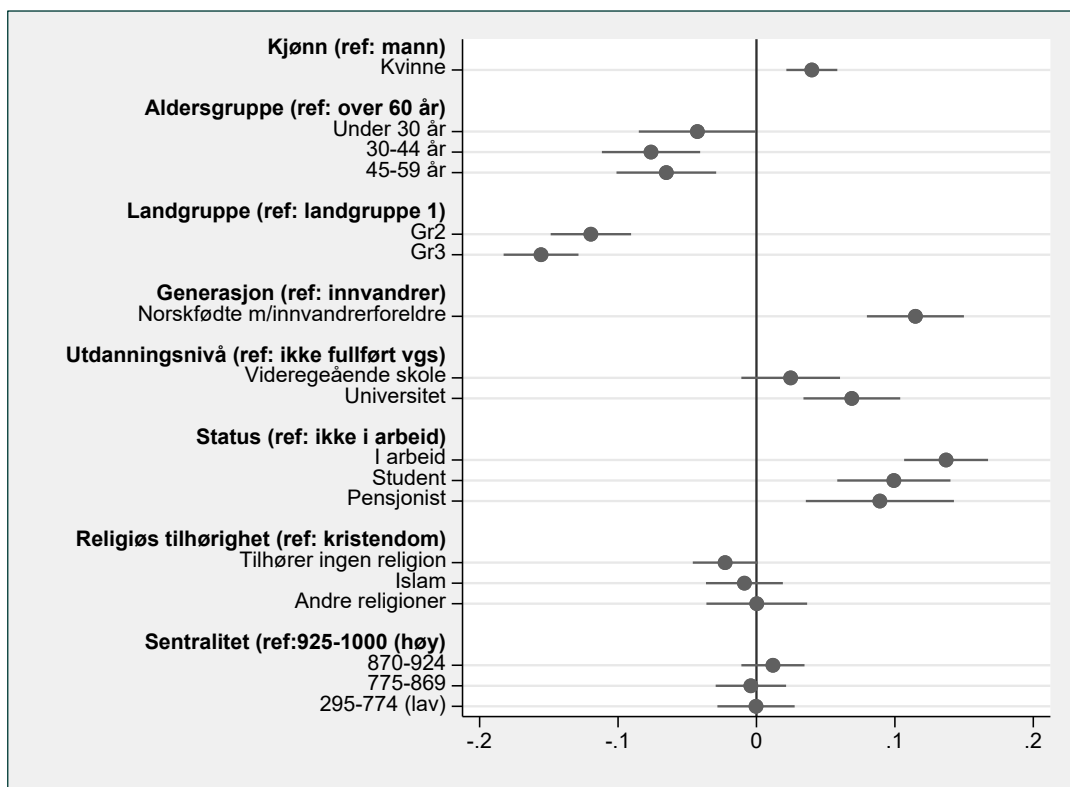
For å undersøke sammenhengene mellom ulike bakgrunnskjennetegn og sosialt nettverk nærmere, har vi estimert en lineær sannsynlighetsmodell. Denne er nærmere omtalt i kapittel 2. Utfallet vi undersøker er sannsynligheten for å ha tre eller flere nærstående som kan hjelpe ved problemer. Vi inkluderer kjønn, alder, høyeste fullførte utdanning, sysselsetting, religiøs tilhørighet, landgruppe, generasjon og et mål på sentralitet i modellen. Da kan vi se på betydningen av hver enkelt faktor når de andre holdes konstant.

Plottene i figuren nedenfor viser regresjonskoeffisientene. Disse indikerer estimert endring i sannsynlighet for å ha minst tre nærstående hvis man går fra referansekategori til en annen kategori for hver variabel (for eksempel fra å ikke være i arbeid til å være i arbeid), mens alle andre kjennetegn er like. Plott som ligger til høyre for nullpunktet indikerer en positiv sammenheng, plott til venstre for nullpunktet viser til en negativ sammenheng. De horisontale strekene som går gjennom hvert plott viser konfidensintervallet på 95 prosent. Sammenhengene er statistisk signifikant dersom konfidensintervallet ikke krysser nullpunktet.

Figuren nedenfor viser at personer med innvandrerbakgrunn fra landgruppe 2 og 3 har lavere sannsynlighet for å ha mange nærstående enn de med bakgrunn fra landgruppe 1, selv når alder og alle de andre bakgrunnsvariablene holdes likt. Vi ser også at norskfødte med innvandrerforeldre har større nettverk enn de som selv har innvandret, selv når vi kontrollerer for ulikheter i andre kjennetegn.

Videre finner vi at kvinner har høyere sannsynlighet for å ha tre eller flere nærstående enn menn, og personer i aldersgruppen 30–59 år har lavere sannsynlighet for å ha så store nettverk sammenlignet med de eldste over 60 år, når de andre variablene holdes likt. Universitetsutdanning henger sammen med høyere sannsynlighet for å ha stort nettverk, og personer som står utenfor arbeidslivet har færre nærstående enn alle andre sysselsettingsgrupper. Religiøs tilhørighet og hvor sentralt man bor har ikke signifikant sammenheng med sannsynlighet for å ha tre eller flere nærstående. Også blant personer uten innvandrerbakgrunn har kvinner litt høyere sannsynlighet enn menn, og personer utenfor arbeidslivet har lavere sannsynlighet for å ha tre eller flere nærstående enn personer i arbeid og studenter (appendiks).

Figur 3.3. Endring i sannsynlighet for å ha tre nærstående eller mer, etter bakgrunnsvariabler (LPM). Personer med innvandrerbakgrunn (n = 9531).

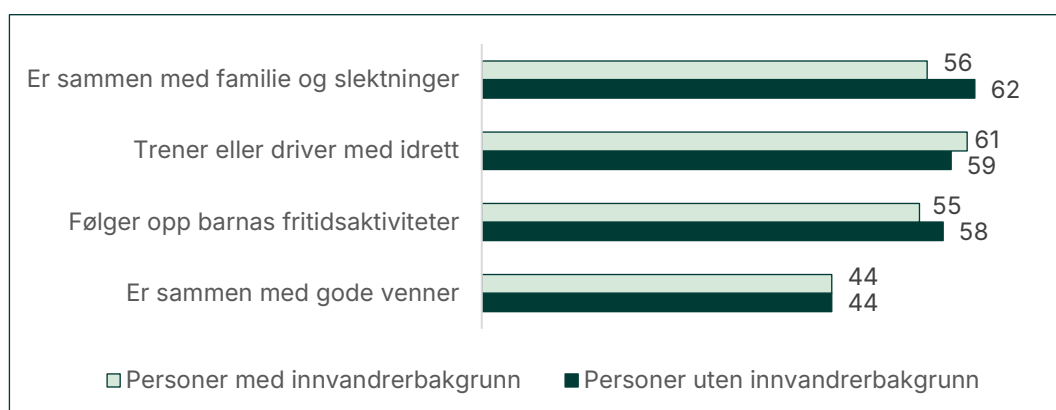

3.2 Aktiviteter i hverdagen

Aktiviteter i hverdagen bringer oss tettere sammen med andre mennesker, og for mange gir aktiviteter både mening og innhold i hverdagen og livene våre. I undersøkelsen har vi kartlagt ulike aktiviteter folk tar del i når de ikke er i arbeid eller på skole, og hvor ofte de driver med disse aktivitetene.

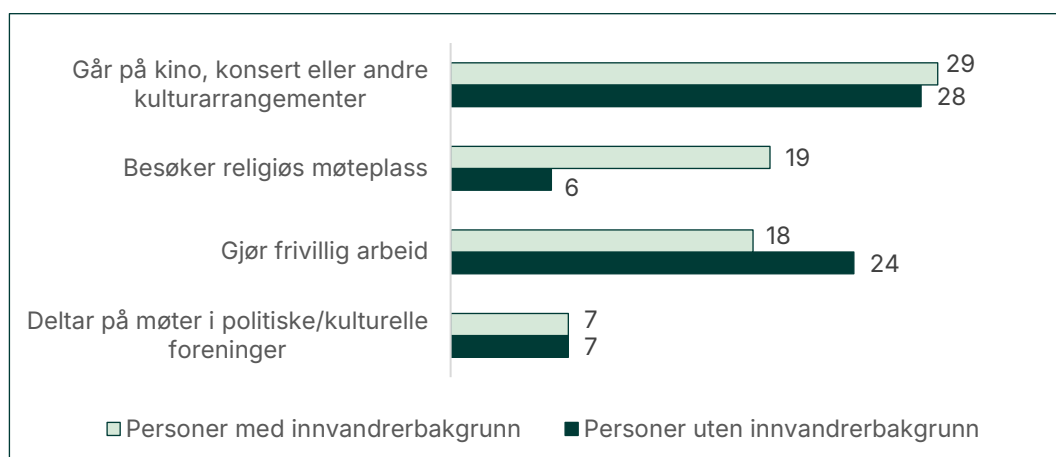
Figuren nedenfor viser aktiviteter som de fleste av oss tar del i flere ganger i uken, og den viser at personer med og uten innvandrerbakgrunn i all hovedsak gjør de samme aktivitetene på ukentlig basis. Rundt seks av ti er sammen med familie, trener og følger opp barnas aktiviteter mer enn en dag i uken, og fire av ti rapporterer at de er sammen med venner mer enn en gang i uken.

Figur 3.4. Prosentandel som gjør ulike aktiviteter en gang i uken eller oftere. Personer med og uten innvandrerbakgrunn (n = 9531,885).

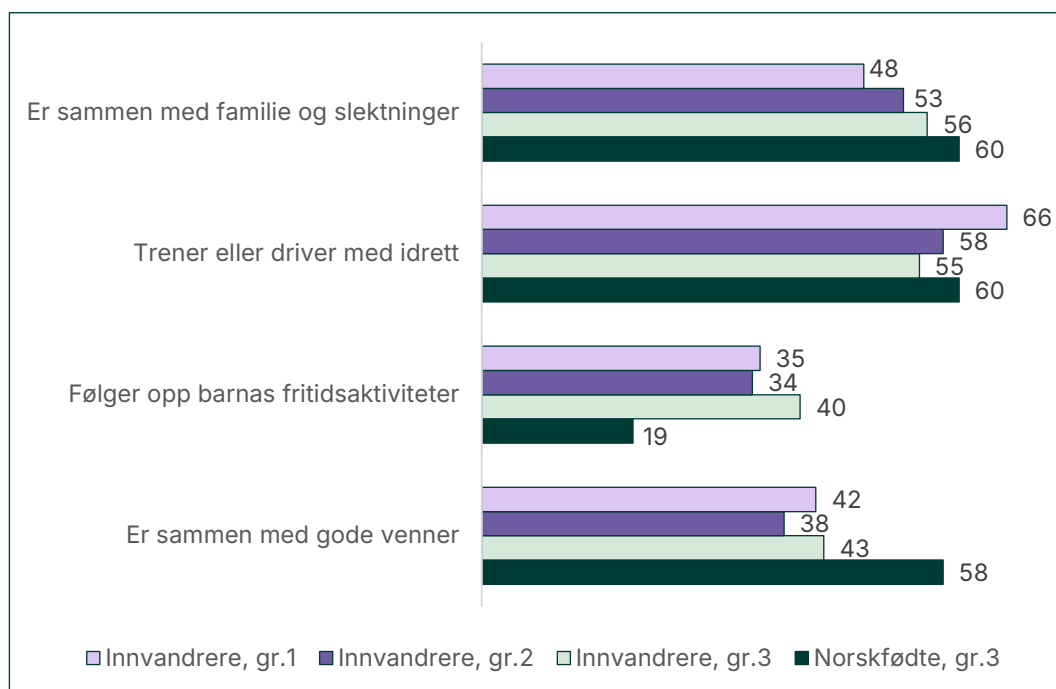
Deltakelsen blant personer med og uten innvandrerbakgrunn er ganske lik når det gjelder å delta på kulturarrangementer og å delta i politiske eller kulturelle foreninger. Her rapporterer henholdsvis tre av ti og en av ti at de deltar på denne typen aktiviteter en eller flere ganger i måneden. Personer med innvandrerbakgrunn rapporterer i større grad enn gruppen uten innvandrerbakgrunn om besøk til religiøse møteplasser (19 vs. 6 prosent gjør dette én gang i måneden eller oftere). Gruppen uten innvandrerbakgrunn rapporterer i litt større grad enn personer med innvandrerbakgrunn at de gjør frivillig arbeid månedlig eller oftere (24 vs. 18 prosent).

Figur 3.5. Prosentandel som gjør ulike aktiviteter en gang i måneden eller oftere. Personer med og uten innvandrerbakgrunn (n = 9531,885).

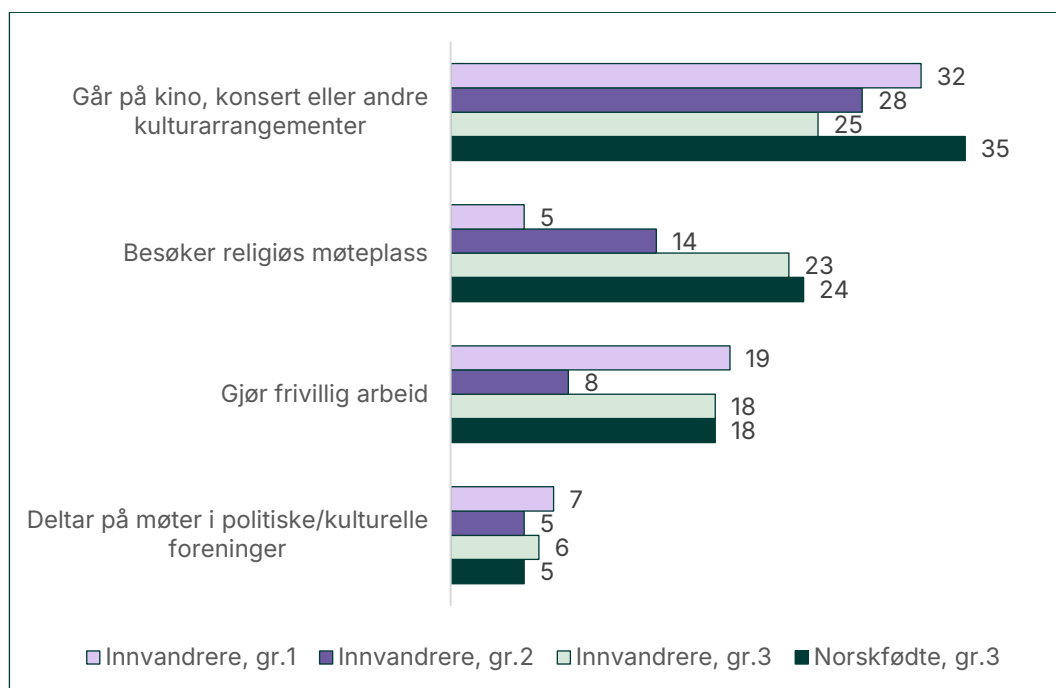
På tvers av ulike grupper med innvandrerbakgrunn er det relativt små forskjeller når det gjelder aktiviteter man deltar i på ukentlig basis. Det er likevel verdt å merke seg at norskfødte med foreldre fra landgruppe 3 er mer sammen med venner og følger i mindre grad opp barnas fritidsaktiviteter – dette kan antas å henge sammen med at det er langt flere yngre personer i denne gruppen enn i de andre gruppene.

Figur 3.5. Prosentandel som gjør ulike aktiviteter en gang i uken eller oftere. Innvandrere fra hver av de tre landgruppene og norskfødte med foreldre fra landgruppe 3 (n = 9367).

Innvandrere fra landgruppe 3 og norskfødte med foreldre fra landgruppe 3 besøker religiøse møteplasser oftere enn andre. Innvandrere fra landgruppe 2 deltar mindre i frivillig arbeid enn andre innvandrere og norskfødte med foreldre fra landgruppe 3.

Figur 3.6. Prosentandel som gjør ulike aktiviteter en gang i måneden eller oftere. Innvandrere fra hver av de tre landgruppene og norskfødte med foreldre fra landgruppe 3 (n = 9367).

Deltakelse i frivillig arbeid regnes som en viktig arena for sosial integrering i hverdagen (Meld. St. 17 (2023–2024)). Vi har estimert en lineær regresjonsmodell for å undersøke nærmere om ulike bakgrunnskjennetegn henger sammen med hvor ofte man arbeider frivillig. Dermed kan vi teste blant annet om det at innvandrere fra landgruppe 2 rapporterer om sjeldnere deltakelse i frivillighet enn andre har å gjøre med at denne gruppen er eldre og består av flere menn enn de andre gruppene.

Utfallet vi undersøker er hvor ofte folk sier de gjør frivillig arbeid, på en firepunktsskala fra aldri / ikke svart til månedlig eller oftere. Plottene i figuren nedenfor viser regresjonskoeffisientene. Disse kan tolkes som estimert endring i rapportert hyppighet hvis man går fra referanseverdien til en annen verdi for hvert av bakgrunnskjennetegnene, mens de øvrige variablene i modellen holdes likt. Plott med konfidensintervall som ligger til høyre for nullpunktet indikerer en signifikant positiv sammenheng, mens plott med konfidensintervall som ligger til venstre for nullpunktet viser til en negativ sammenheng.

Figuren nedenfor viser at personer med innvandrerbakgrunn fra landgruppe 2 rapporterer om langt lavere frivillig engasjement enn innvandrere fra landgruppe 1, selv når vi tar hensyn til alder, kjønn og andre sosiodemografiske trekk som kan påvirke hvor ofte man arbeider frivillig. Den viser også at det ikke er signifikante forskjeller mellom norskfødte med innvandrerbakgrunn og innvandrere når det gjelder hvor ofte man jobber frivillig.

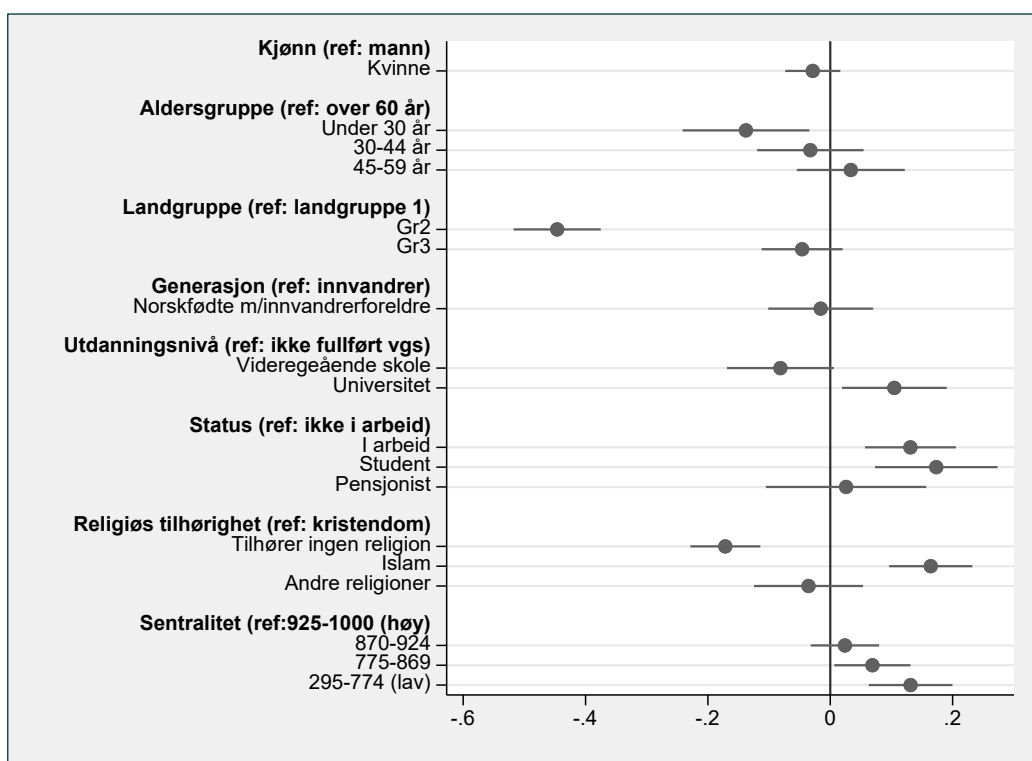
Videre finner vi at det ikke er signifikante forskjeller mellom menn og kvinner med innvandrerbakgrunn når det gjelder hvor ofte de bidrar frivillig. Blant personer uten innvandrerbakgrunn arbeider derimot kvinner litt oftere som frivillige enn menn (appendiks).

De yngste med innvandrerbakgrunn arbeider sjeldnere frivillig sammenlignet med eldre over 60. Det samme er tilfellet for den yngste aldersgruppen blant personer uten innvandrerbakgrunn (appendiks).

Personer med innvandrerbakgrunn som har fullført videregående skole rapporterer om mindre hyppig arbeid som frivillig enn de som ikke har fullført videregående. Personer som ikke er i arbeid jobber sjeldnere frivillig enn de som er i arbeid og studenter, og de som bor i lite sentrale kommuner bidrar oftere frivillig enn de som bor i sentrale strøk. Dette gjelder også personer uten innvandrerbakgrunn (appendiks).

Religiøs tilhørighet har også sammenheng med frivillig arbeid. Muslimer med innvandrerbakgrunn rapporterer i gjennomsnitt at de oftere arbeider frivillig enn kristne. Personer som ikke tilhører en religion engasjerer seg sjeldnere i frivillig arbeid enn de som ser seg selv som kristne, både blant personer med og uten innvandrerbakgrunn (appendiks 3).

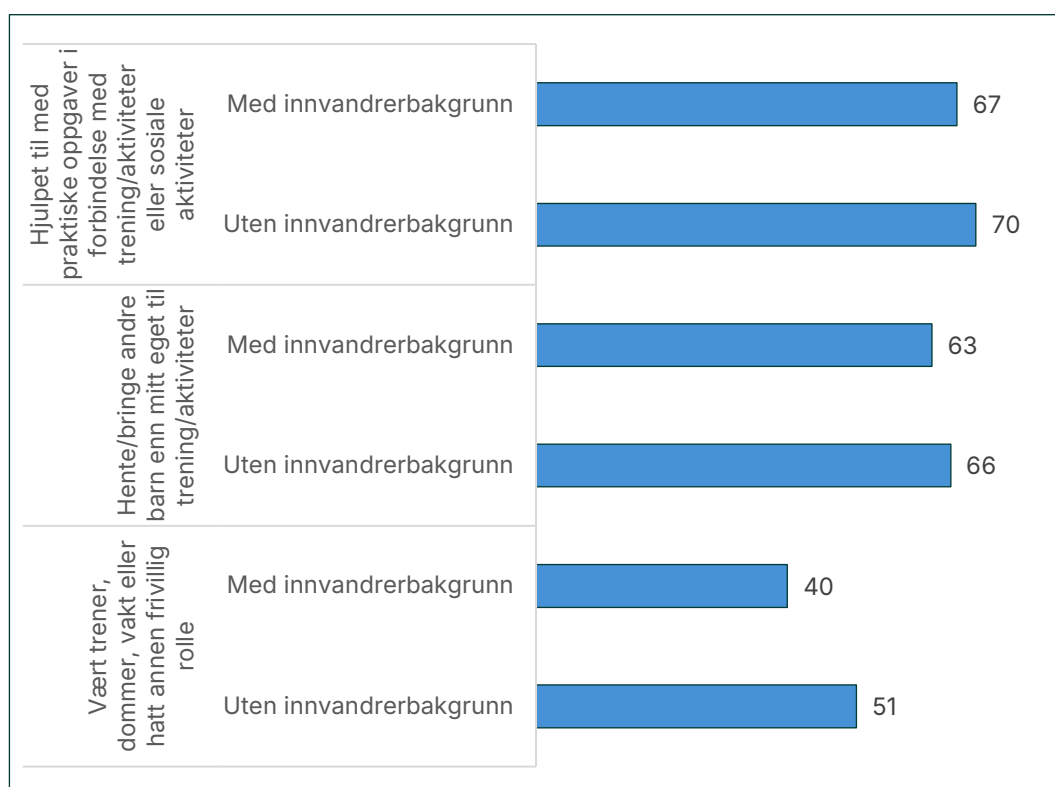
Figur 3.7. Endring i hvor ofte man rapporterer å ha gjort frivillig arbeid, på en firepunktsskala fra aldri / ikke svart til månedlig eller oftere, etter bakgrunnsvariabler (OLS). Personer med innvandrerbakgrunn (n = 9531).

For personer og familier med barn under 18 år er deltakelse og oppfølging i forbindelse med barnas fritidsaktiviteter en viktig arena som ofte kan utgjøre en stor del av aktivitetene man fyller fritiden med. Undersøkelsen har kartlagt ulike typer aktiviteter og bidrag knyttet til barns fritidsaktiviteter. Figuren nedenfor viser andelen som rapporterer å ha gjort ulike ting knyttet til barns fritidsaktiviteter, blant personer med og uten innvandrerbakgrunn som har barn under 18 år.

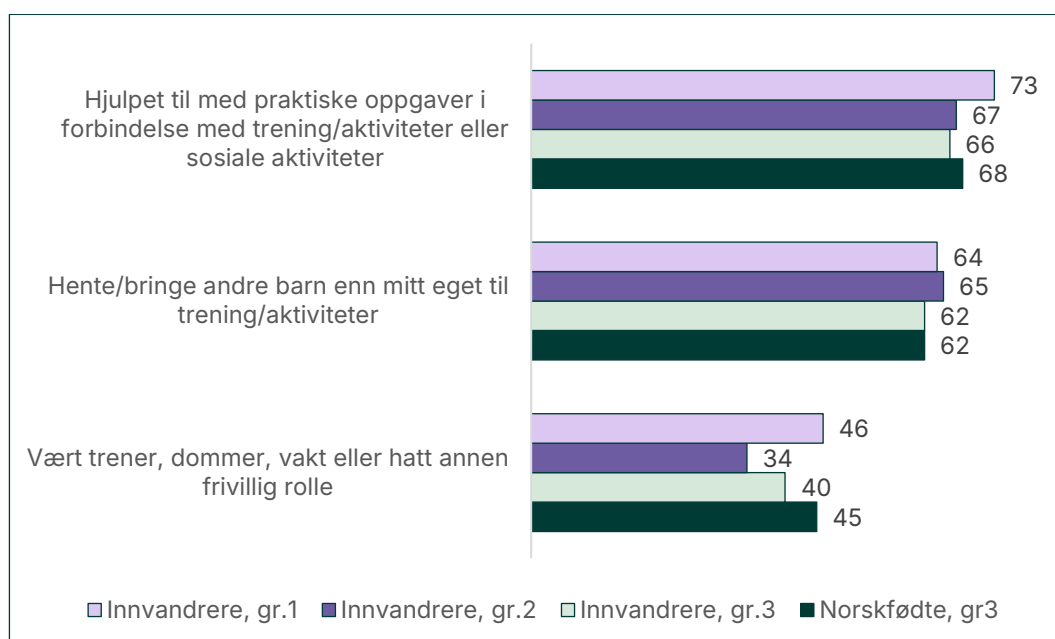
Resultatene viser at mellom 60 og 70 prosent av de med barn under 18 år har bistått i barnas aktiviteter, enten det gjelder praktiske oppgaver eller henting og levering av egen og andres barn det siste året. Rundt halvparten av de uten innvandrerbakgrunn og 40 prosent av personer med innvandrerbakgrunn med barn under 18 år har vært aktivt involvert i barnas fritidsaktiviteter i rollen som for eksempel trener eller vakt.

Figur 3.8. Prosentandel som sier at de har deltatt i barns fritidsaktiviteter på tre ulike måter det siste året. Personer med og uten innvandrerbakgrunn som har barn under 18 år i Norge (n = 3519, 280).

Når vi bryter ned svarene om deltakelse i barns fritidsaktiviteter på innvandrere fra hver av de tre landgruppene og norskfødte med foreldre fra landgruppe 3, ser vi at forskjellene er svært små.

Figur 3.9. Prosentandel som sier at de har deltatt i barns fritidsaktiviteter på tre ulike måter det siste året. Innvandrere fra landgruppe 1, 2 og 3 og norskfødte med foreldre fra landgruppe 3, som har barn under 18 år i Norge (n = 3519).

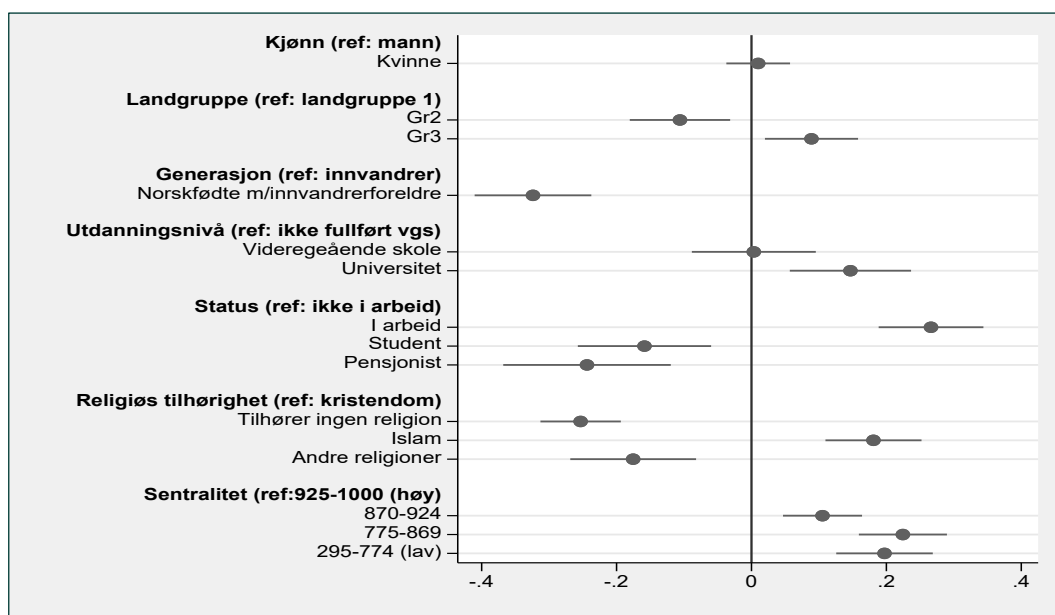
Figuren nedenfor viser resultatene fra en lineær regresjonsanalyse der vi har sett nærmere på hvordan ulike bakgrunnskjennetegn henger sammen med deltakelse i barns fritidsaktiviteter, blant personer med innvandrerbakgrunn som har barn under 18 år.

Utfallsvariabelen er antall måter man rapporterer å ha deltatt i sine barns fritidsaktiviteter på, på en skala fra 0 til 3. Resultatene tyder på en svak, men signifikant positiv sammenheng med å ha bakgrunn fra landgruppe 3 og deltakelse i barnas fritidsaktiviteter, sammenlignet med landgruppe 1. Bakgrunn fra landgruppe 2 har derimot svakt negativ sammenheng med deltakelse i barns fritidsaktiviteter, sammenlignet med landgruppe 1.

Videre melder norskfødte med innvandrerforeldre om mindre deltakelse i sine barns fritidsaktiviteter enn innvandrere. Barnas alder er en faktor vi ikke har kontrollert for. Ettersom det er mange unge blant norskfødte med innvandrerforeldre, har trolig mange av dem barn som er så små at de ikke deltar i mange fritidsaktiviteter, mens det kan hende innvandrere i gjennomsnitt har eldre barn. Dette kan være en mulig forklaring på den negative sammenhengen for norskfødte med innvandrerforeldre sammenlignet med innvandrere.

Når vi kontrollerer for andre bakgrunnsvariabler, finner vi at universitetsutdanning og deltakelse i arbeidslivet har positiv sammenheng med deltakelse i barns fritidsaktiviteter for personer med innvandrerbakgrunn. Det samme gjelder muslimer, sammenliknet med kristne. Det å tilhøre ingen eller andre religioner har derimot negativ sammenheng med deltakelse i barns fritidsaktiviteter, sammenlignet med kristen tilhørighet. Personer med innvandrerbakgrunn som bor på mindre sentrale steder melder i snitt at de deltar i sine barns fritidsaktiviteter på flere ulike måter enn de som bor i de mest sentrale kommunene. Alder er ikke med i regresjonsanalysen, ettersom det er tett knyttet til å ha barn under 18 år.

Figur 3.10. Endring i antall måter personer med innvandrerbakgrunn rapporterer å ha deltatt i barns fritidsaktiviteter på (0–3), etter bakgrunnsvariabler (OLS). Personer med innvandrerbakgrunn som har barn under 18 år i Norge (n = 3469).

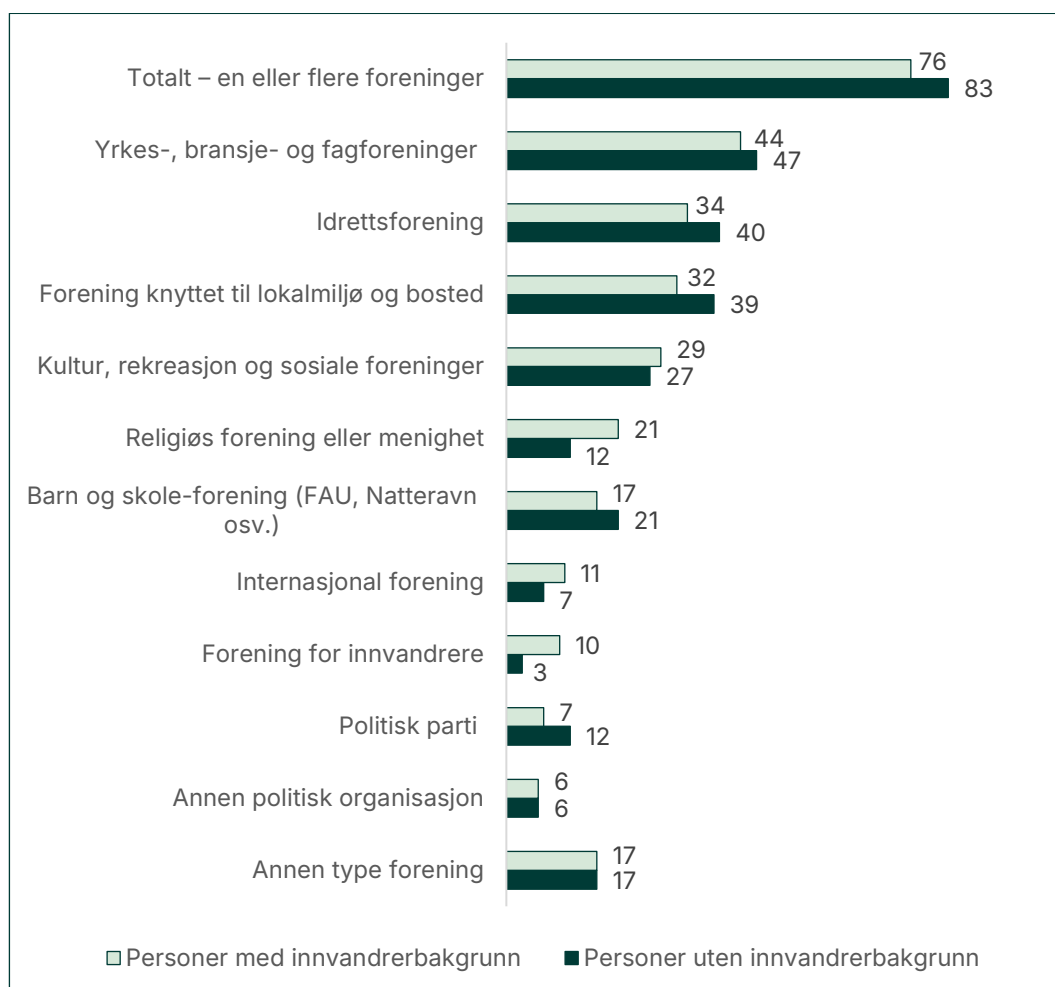

3.3 Deltakelse i frivillige foreninger

Frivillige organisasjoner ses på som en viktig arena for å styrke inkludering og hverdagsintegrering i et samfunn (Meld. St. 17 (2023–2024)). Gjennom medlemskap i organisasjoner, deltakelse i aktiviteter og gjennom å bidra med frivillig arbeid antas det at den enkelte kan føle seg som en del av et større felleskap, komme i kontakt med andre på tvers av skillelinjer og oppleve mening gjennom å bidra til å nå et felles mål.

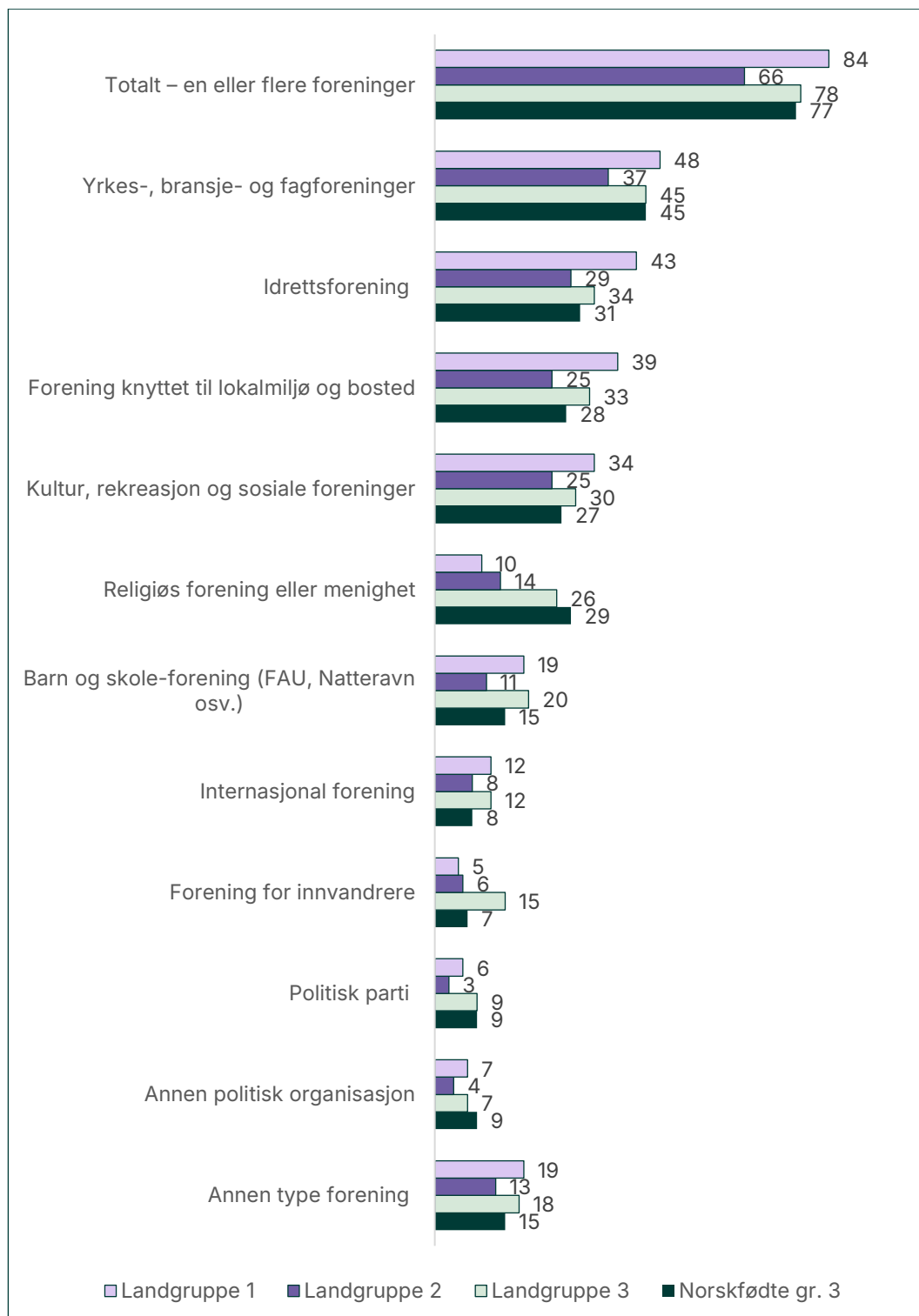
I undersøkelsen har vi sett på forskjellige måter å være knyttet til ulike typer organisasjoner på ved å spørre om både medlemskap, deltakelse på møter og aktiviteter, og bidrag gjennom frivillig arbeid. Figuren nedenfor viser andelen som har deltatt i ulike foreninger på minst én av disse måtene de siste to årene. Resultatene tyder på relativt høy deltakelse i foreningslivet, både blant personer med og uten innvandrerbakgrunn. 76 prosent av personer med innvandrerbakgrunn rapporterer at de har deltatt i minst én frivillig forening de to siste årene, mens 83 prosent av personer uten innvandrerbakgrunn rapporterer det samme. Mens personer uten innvandrerbakgrunn i noe større grad deltar i foreninger knyttet til politiske partier, lokalmiljø og bosted, er personer med innvandrerbakgrunn mer aktive i religiøse menigheter og foreninger for innvandrere.

Figur 3.11. Prosentandel som har deltatt (medlem, vært på møter og/eller bidratt som frivillig) i ulike typer foreninger siste to år. Personer med og uten innvandrerbakgrunn (n = 9531, 885).

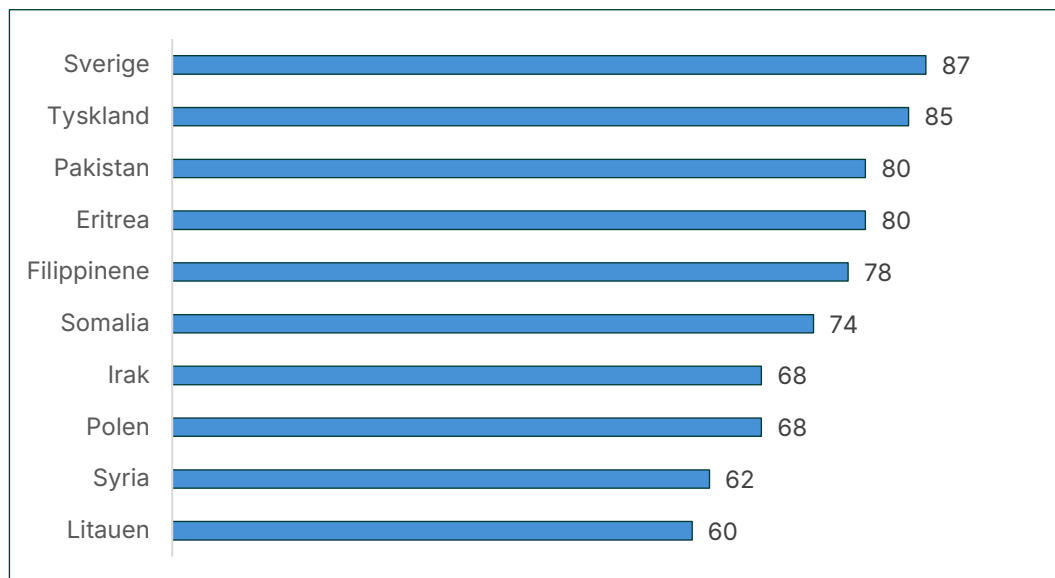
Sammenlikninger mellom de ulike landgruppene viser at innvandrere med bakgrunn fra landgruppe 2 i mindre grad enn andre innvandrere deltar i frivillige foreninger. Innvandrere fra landgruppe 1 deltar i noen flere typer foreninger enn andre. Vi finner også at innvandrere og norskfødte med foreldre fra landgruppe 3 i større grad enn innvandrere fra andre landgrupper deltar i religiøse foreninger og foreninger for innvandrere.

Figur 3.12. Prosentandel som har deltatt (medlem, vært på møter og/eller bidratt som frivillig) i ulike typer foreninger siste to år. Innvandrere fra hver av de tre landgruppene og norskfødte med foreldre fra landgruppe 3 (n = 9367).

Når vi ser på deltakelse blant folk med innvandrerbakgrunn fra de ti største opprinnelseslandene, finner vi høyest deltakelse blant personer med bakgrunn fra Sverige (87 prosent) – mens personer med bakgrunn fra Litauen i minst grad sier at de deltar i foreninger (60 prosent).

Figur 3.13. Prosentandel som har deltatt (medlem, vært på møter og/eller bidratt som frivillig) i minst en forening siste to år. Personer med innvandrerbakgrunn, ti største land (n = 3588).

Forskjellene i deltakelse mellom landgrupper kan handle om andre bakgrunnskjennetegn, for eksempel ulik kjønns-, alders- og utdanningssammensetning innad i forskjellige grupper med innvandrerbakgrunn. For å undersøke dette nærmere, har vi estimert en lineær sannsynlighetsmodell. Utfallet vi analyserte denne gangen var om man har deltatt (altså vært medlem, deltatt i aktiviteter og/eller bidratt frivillig) i minst én forening i løpet av de siste årene.

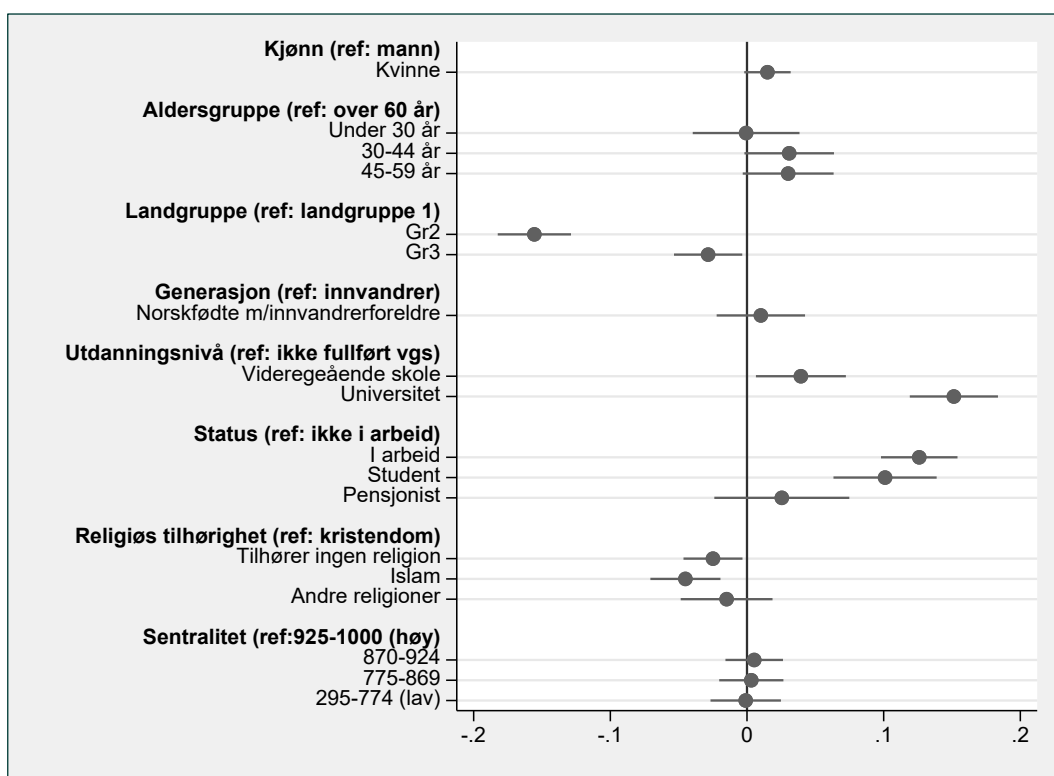
Plottene i figuren nedenfor indikerer hvordan sannsynlighet for å ha deltatt på minst en måte i minst en forening endrer seg hvis man endrer verdi på en og en bakgrunnsvariabel, mens de andre variablene i modellen holdes likt. Plott som ligger til høyre for nullpunktet indikerer en positiv sammenheng, mens plott til venstre for nullpunktet viser til en negativ sammenheng. De horisontale strekene som går gjennom hvert plott viser konfidensintervallet på 95 prosent, og dersom konfidensintervallet ikke krysser nullpunktet, kan sammenhengens antas å være statistisk signifikant.

Resultatene av regresjonsanalysen viser at sannsynligheten for å delta i frivillige organisasjoner er mindre for personer som er innvandret eller har foreldre fra landgruppe 2 eller 3, sammenlignet med landgruppe 1. Dette gjelder utover det som kan forklares med forskjeller i kjønn, alder, generasjon, utdanningsnivå, arbeidstilknytning, religiøs tilhørighet eller sentralitet.

Vi finner ikke signifikante forskjeller mellom norskfødte med innvandrerforeldre og innvandrere, heller ikke mellom kjønn, ulike aldersgrupper eller personer som bor i mer eller mindre sentrale kommuner.

Sannsynligheten for å ha deltatt er høyere blant personer med høyere utdanning sammenliknet med de som ikke har fullført videregående, og for personer i arbeid eller studier sammenliknet med personer utenfor arbeidslivet. Muslimer og personer uten religiøs tilhørighet har lavere sannsynlighet for å ha deltatt enn kristne. Blant personer uten innvandrerbakgrunn ser vi lignende mønstre – høyere sannsynlighet for å ha deltatt i foreningslivet blant de med høyere utdanning enn personer som ikke har fullført videregående skole, og lavere sannsynlighet blant personer som tilhører andre religioner sammenliknet med kristne uten innvandrerbakgrunn (appendiks).

Figur 3.14. Endring i sannsynlighet for å ha deltatt i minst én forening siste to årene (medlem, deltatt i aktiviteter og/eller bidratt frivillig), etter bakgrunnsvariabler (LPM). Personer med innvandrerbakgrunn (n = 9531).

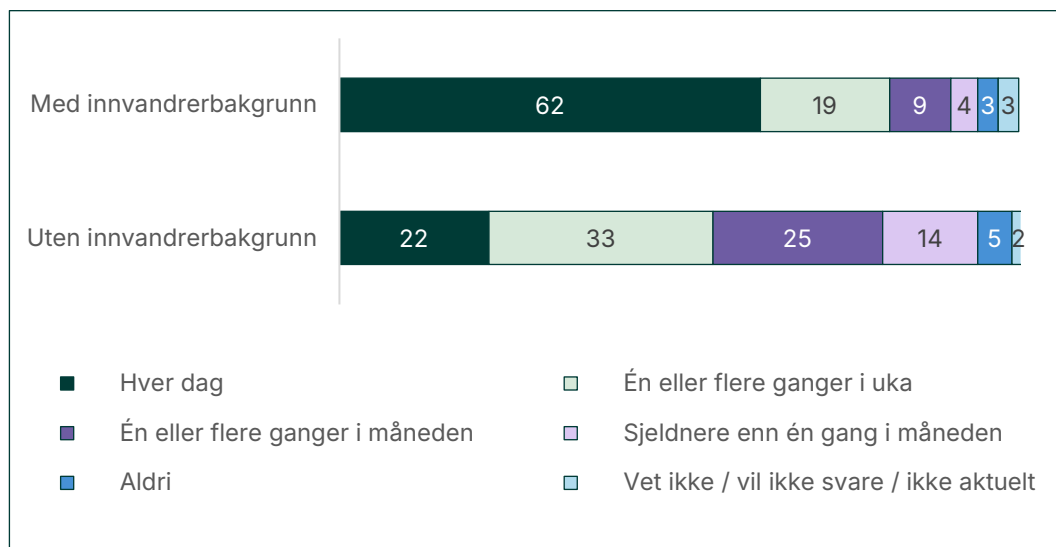
3.4 Kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn

I undersøkelsen om hverdagsintegrering spør vi personer med innvandrerbakgrunn om hvor ofte de snakker med personer uten innvandrerbakgrunn i forbindelse med hverdagslige aktiviteter som jobb, i forbindelse med frivillighet eller fritidsaktiviteter, og i området der de bor. Dette speiler spørsmål fra Integreringsbarometeret 2024 (Brekke et al., 2024), om hvor ofte man snakker med «folk med innvandrerbakgrunn». Den siste versjonen av spørsmålet har vi stilt til personer uten innvandrerbakgrunn.

62 prosent av personer med innvandrerbakgrunn snakker med personer uten innvandrerbakgrunn hver dag i forbindelse med arbeid, frivillighet eller fritidsaktiviteter, og ytterligere 19 prosent snakker med personer uten innvandrerbakgrunn i disse sammenhengene hver uke eller oftere. 22 prosent av de uten innvandrerbakgrunn snakker med personer med innvandrerbakgrunn hver dag i forbindelse med arbeid, frivillighet eller

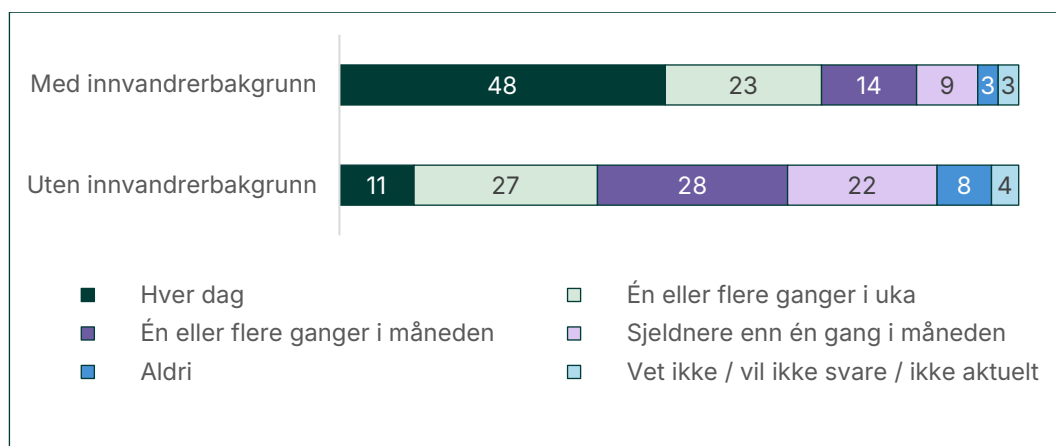
fritidsaktiviteter, og 33 prosent snakker med personer med innvandrerbakgrunn i disse sammenhengene ukentlig.

Figur 3.15. Svar på spørsmålet «Hvor ofte snakker du med personer med/uten innvandrerbakgrunn i forbindelse med arbeid, frivillighet eller fritidsaktiviteter?». For personer med innvandrerbakgrunn er resultatene for det som opprinnelig var separate spørsmål om arbeid og frivillighet/fritidsaktiviteter slått sammen. Prosentandel for personer med og uten innvandrerbakgrunn (n = 9531, 885).

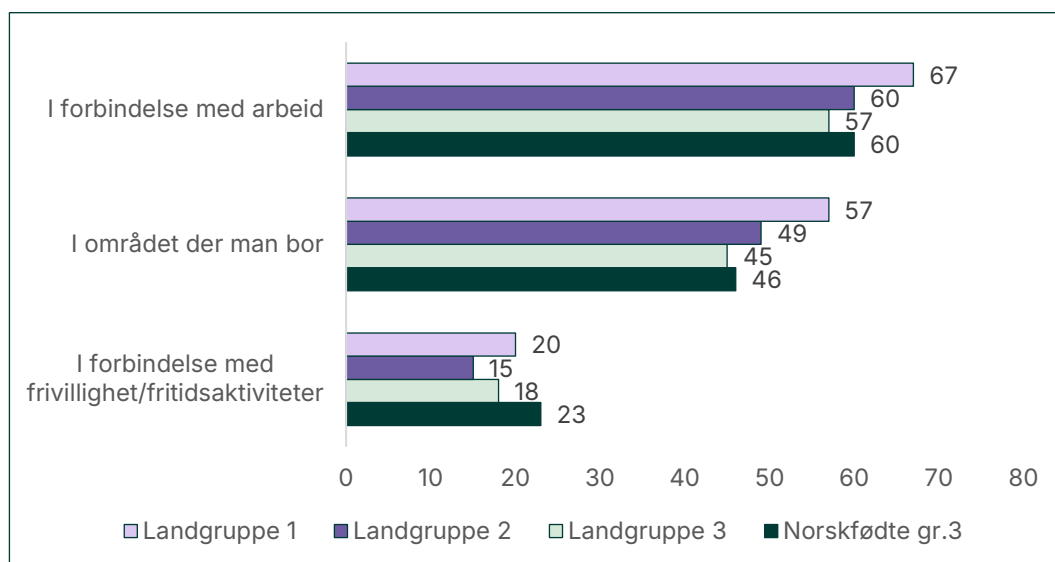
48 prosent av personer med innvandrerbakgrunn snakker med personer uten innvandrerbakgrunn der de bor daglig, mens 23 prosent gjør det ukentlig. 11 prosent av personer uten innvandrerbakgrunn snakker daglig med personer med innvandrerbakgrunn i nabolaget sitt, mens 27 prosent gjør det ukentlig. 11 prosent av personer med innvandrerbakgrunn snakker aldri med noen uten innvandrerbakgrunn der de bor, mens fem prosent av de uten innvandrerbakgrunn aldri snakker med noen med innvandrerbakgrunn der de bor.

Figur 3.16. Svar på spørsmålet «Hvor ofte snakker du med personer med/uten innvandrerbakgrunn i området der du bor?». Den første versjonen av spørsmålet – om kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn – ble stilt til respondenter som har innvandrerbakgrunn. Den andre versjonen av spørsmålet – om kontakt med personer med innvandrerbakgrunn – ble stilt til personer som ikke har innvandrerbakgrunn selv. Prosentandel for personer med og uten innvandrerbakgrunn (n = 9531, 885).

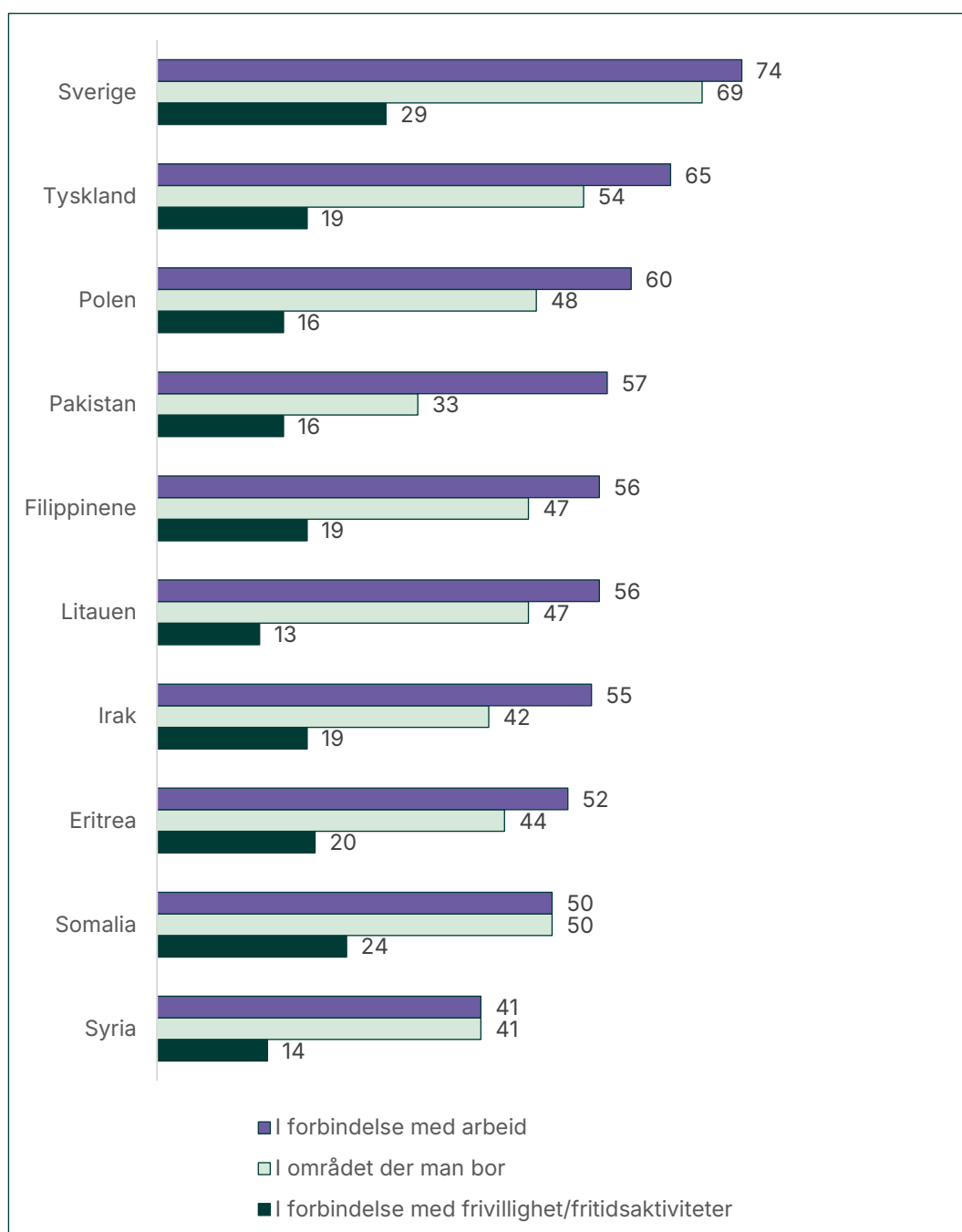
Når vi bryter resultatene for personer med innvandrerbakgrunn ned på innvandrere fra de ulike landgruppene og norskfødte med foreldre fra landgruppe 3, finner vi relativt små forskjeller mellom gruppene. Innvandrere fra landgruppe 1 har noe mer kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn i forbindelse med arbeid og i området der de bor, mens norskfødte med foreldre fra landgruppe 3 har noe hyppigere kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn i forbindelse med frivillighet og fritidsaktivitet.

Figur 3.17. Prosentandel som svarer at de har hatt daglig kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn i ulike sammenhenger. Innvandrere fra hver av de tre landgruppene og norskfødte med foreldre fra landgruppe 3 (n = 9367).

Ser vi nærmere på hvordan respondenter med ulik landbakgrunn svarer når det gjelder daglig kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn, finner vi at arbeid er den viktigste arenaen for kontakt i alle grupper. Andelene som melder om daglig kontakt er størst for personer med innvandrerbakgrunn fra Sverige. Andelen som rapporterer om daglig kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn i forbindelse med arbeid er lavest blant personer med innvandrerbakgrunn fra Syria.

Figur 3.18. Prosentandel som svarer at de har hatt daglig kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn i ulike sammenhenger. Personer med innvandrerbakgrunn, ti største land (n = 3588).

Vi har estimert lineære sannsynlighetsmodeller for tre utfallsvariabler: om man har daglig kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn i forbindelse med arbeid, der man bor, og i forbindelse med frivillighet/fritidsaktiviteter. Figuren nedenfor viser estimert sannsynlighet for å ha daglig kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn for ulike grupper, når vi kontrollerer for andre bakgrunnsvariabler. Plottene i figuren kan tolkes som endring i sannsynlighet for å ha daglig kontakt på hver av de ulike arenaene hvis man endrer verdi på en og en bakgrunnsvariabel, mens de andre variablene i modellen holdes likt. Plott med konfidensintervall som ligger til høyre for og ikke krysser nullpunktet indikerer en positiv sammenheng, mens plott med konfidensintervall som ligger til venstre for og ikke krysser nullpunktet viser til en negativ sammenheng.

Resultatene viser at selv når de andre bakgrunnskjenningene i modellen holdes likt, har innvandrere fra landgruppe 2 og 3 lavere sannsynlighet for daglig kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn enn innvandrere fra landgruppe 1. Dette gjelder på alle de tre arenaene (i forbindelse med arbeid, der man bor, eller i forbindelse med frivillighet/fritidsaktiviteter).

Norskfødte med innvandrerforeldre har litt høyere sannsynlighet for å være i daglig kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn i forbindelse med arbeid og der de bor, sammenlignet med innvandrere – selv når andre bakgrunnskjenningene holdes likt.

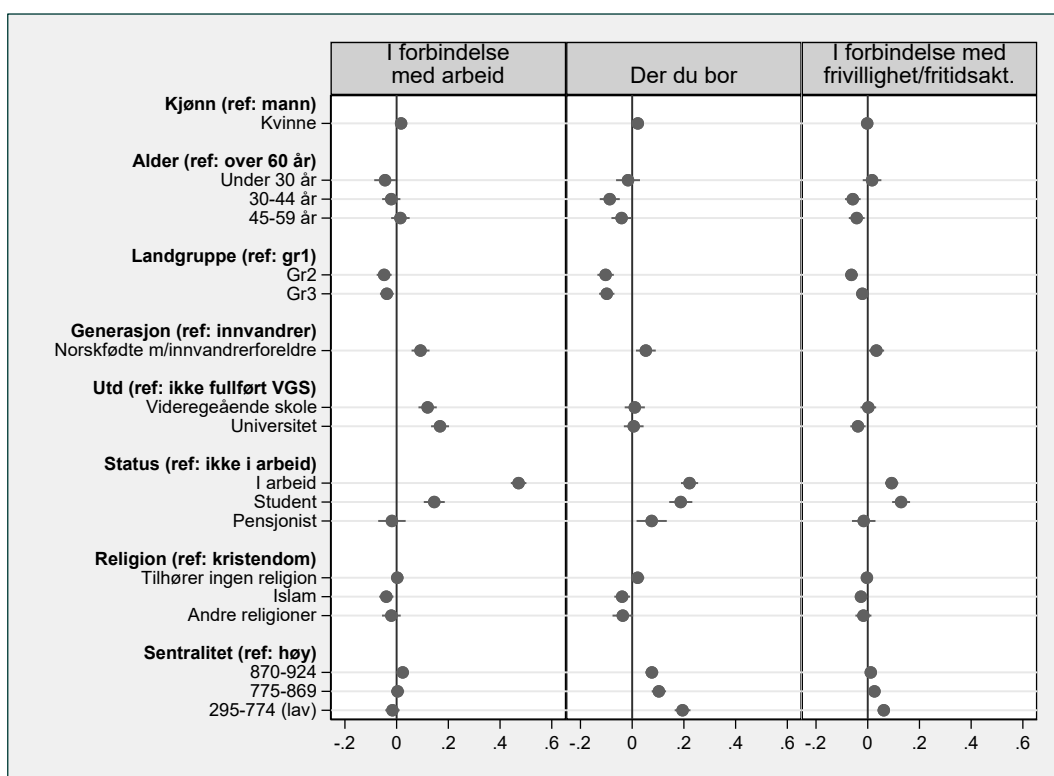
Vi finner ikke signifikante kjønnsforskjeller. Aldersforskjellene er små – men tendensen til å ha daglig kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn der man bor eller i forbindelse med frivillighet/fritidsaktiviteter er litt lavere blant personer i alderen 30–44 år sammenlignet med de eldste (over 60 år). Dette til tross for at vi tidligere i kapittelet ikke fant noen større tilbøyelighet til å delta i frivillighet eller foreninger blant de eldste.

Videre er sannsynligheten for å være i kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn høyere på alle arenaer for personer som er i arbeid eller studerer, sammenliknet med de som ikke er i arbeid.

Sannsynligheten for at man snakker med personer uten innvandringsbakgrunn i arbeid er høyere for de med høyere utdanning. Dette kan tyde på at utdanning har mye å si for om man har en type jobb hvor man er mye i kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn. Det kan også antas at utdanning har påvirkning på om personer med innvandrerbakgrunn er i arbeid overhodet, men dette holdes konstant i regresjonsanalysene. Vi finner ikke det samme mønsteret når det gjelder kontakt gjennom frivillige aktiviteter eller i området der man bor – på disse arenaene øker ikke sannsynligheten for daglig kontakt med utdanningsnivå.

Sannsynligheten for å ha kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn der man bor er høyere for de som bor i mindre sentrale kommuner sammenlignet med de som bor sentralt, og sannsynligheten for daglig kontakt i forbindelse med frivillighet eller fritidsaktiviteter er litt høyere blant de som bor i de minst sentrale kommunene sammenlignet med de som bor mest sentralt. Vi finner lavere sannsynlighet for daglig kontakt blant muslimer sammenliknet med kristne.

Figur 3.19. Endring i sannsynlighet for å snakke med personer uten innvandrerbakgrunn hver dag i ulike sammenhenger, etter bakgrunnsvariabler (LPM). Personer med innvandrerbakgrunn (n = 9531).

3.5 Oppsummering

Vi finner noen forskjeller mellom personer med og uten innvandrerbakgrunn når det gjelder sosiale nettverk og deltakelse i hverdagen. Tilgangen på sosial støtte er noe mindre blant personer med innvandrerbakgrunn enn blant de uten. Dette gjelder særlig for personer med bakgrunn fra landgruppe 2 («nye» EU-land i Øst- og Sentral-Europa) og landgruppe 3 (resten av Øst-Europa, Afrika, Asia, Sør -og Mellom-Amerika og Oseania utenom Australia og New Zealand). Vi finner også at menn, de som selv er innvandrere (ikke norskfødte med innvandrerforeldre), personer uten universitetsutdanning og personer som står utenfor arbeidslivet rapporterer at de har færre som står dem så nær at de kan hjelpe dem hvis de får problemer, enn andre.

Når det gjelder hva slags sosiale aktiviteter man er med på i hverdagen, likner personer med innvandrerbakgrunn relativt mye på personer uten innvandrerbakgrunn. Personer med innvandrerbakgrunn bruker imidlertid litt mindre tid på frivillig arbeid og litt mer tid på å besøke religiøse møteplasser – dette gjelder særlig innvandrere fra landgruppe 3, men til dels også landgruppe 2.

Personer med innvandrerbakgrunn deltar i organisasjonsliv og frivillighet i nesten like stor grad som personer uten innvandrerbakgrunn, men det er betydelige forskjeller mellom undergrupper. Særlig innvandrere fra nye EU-land i Øst- og Sentral-Europa (gruppe 2) deltar mindre enn andre. Personer som er i arbeid og personer med høy utdanning deltar mer i organisasjonsliv og frivillighet. Muslimer utfører i gjennomsnitt frivillig arbeid hyppigere enn andre religiøse grupper, men har samtidig lavere sannsynlighet for å ha deltatt i minst én forening de siste to årene. En mulig tolkning er at personer som er

svært aktive i f.eks. religiøse foreninger trekker gjennomsnittet opp når det gjelder hyp-pigheten på frivillig arbeid, samtidig som flertallet har lavere sannsynlighet for å ha deltatt i andre typer foreninger.

De fleste personer med innvandrerbakgrunn har relativt mye kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn gjennom arbeidslivet. Boligområdet er også en sosial arena der mange personer med innvandrerbakgrunn har kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn, mens litt færre har slik kontakt i forbindelse med frivillighet og fritidsaktiviteter.

Personer med bakgrunn fra landgruppe 2 og landgruppe 3 har lavere sannsynlighet for daglig kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn på alle arenaer enn personer med innvandrerbakgrunn fra landgruppe 1 (Vest-Europa, Nord-Amerika, Australia og New Zealand). Norskfødte med innvandrerbakgrunn har høyere sannsynlighet for daglig kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn i forbindelse med arbeid og der de bor, sammenlignet med innvandrere.

Personer med innvandrerbakgrunn som har høyere utdanning har høyere sannsynlighet for daglig kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn i forbindelse med arbeid, sammenlignet med de som ikke har videregående utdanning. De som er i arbeid eller studerer har betydelig høyere sannsynlighet for daglig kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn på alle arenaer, sammenlignet med personer som ikke er i arbeid. Personer med innvandrerbakgrunn som bor i mindre sentrale områder har større sannsynlighet for å snakke med personer uten innvandrerbakgrunn daglig i forbindelse med fritidsaktiviteter/frivillighet og i området der de bor, enn de som bor i de mest sentrale strøkene (store byer).

4 Identitet, tilhørighet og aksept

Dette kapitlet tar for seg den subjektive opplevelsen av identitet, tilhørighet og aksept blant personer med innvandrerbakgrunn. Identitet sier noe om hvem man føler tilhørighet til, ofte relatert til en større sosial gruppe eller enhet. En trygg identitet er forbundet med en rekke positive utfall for den enkelte (Fleischmann & Phalet, 2016; Froehlich et al., 2019). Mange av oss har flere og overlappende identiteter. De fleste har for eksempel ulike identiteter knyttet til forhold som familie, fritidsinteresser, yrke/utdanning, musikk-smak osv. Man kan også på samme tid identifisere seg med og føle tilhørighet til både en majoritetsgruppe og en (eller flere) minoritetsgruppe(r) i samfunnet.

I diskusjoner om identitet og mangfold kommer spørsmålet om «norskhet» ofte opp. I faglitteraturen regnes nasjonal identitet – at folk er del av et «forstilt felleskap» der man deler følelsesmessige bånd til medborgere man aldri har møtt (Anderson 2006) – som avgjørende, ikke bare for den enkeltes subjektive velvære, men også for den legitimitet, sosiale tilhørighet og solidaritet som ligger til grunn for moderne nasjonalstater (Miller, 1995). Nasjonal identitet blir et omstridt tema i samfunn som blir mer mangfoldige som følge av innvandring. Dette gjelder også i Norge, hvor debatter om «norskhet» de siste årene har vært et tilbakevendende tema i offentligheten. Føler innvandrere seg som norske? Burde de gjøre det? Har de rett til å føle seg som det? Føler innvandrere at andre ser på dem som norske? Og hva vil det egentlig si å være norsk? Debatter om norskhet – og om hvem som bør innlemmes i det norske – er sånn sett uløselig knyttet til forestillinger om integrering og opplevelse av aksept.

I dette kapitlet vil vi begynne med å se på hva folk svarer når vi spør om hva de opplever som viktig for deres identitet. Her har vi gitt respondentene en rekke ulike alternativer – som familie og slekt, yrke og utdanning, fritidsinteresser og hobbyer, området man bor i eller der man vokste opp, sine foreldres etniske opphav, religion, politiske overbevisninger m.m.

I denne undersøkelsen ønsker vi å si noe om både i hvilken grad innvandrere tar til seg en identitet som norske, og om hvor inkluderende majoritetens definisjoner av norskhet er. I analysene vil vi derfor konsentrere oss om forholdet mellom i hvilken grad innvandrere ser på seg selv og sine barn som «norske» og i hvilken grad de opplever at andre ser på dem som norske.

Til sist i kapitlet tar vi for oss folks egen opplevelse av å være integrert i det norske samfunnet. Vi ser dette i sammenheng med om de føler at de blir akseptert som den de er. Både når det gjelder forholdet mellom egen identitet og andres anerkjennelse, og i forholdet mellom opplevd integrering og opplevd aksept, er vi særlig interessert i om noen grupper opplever et større «gap» enn andre, som en indikasjon på at man opplever et misforhold mellom sin «indre» identitet og deres «ytre» tilskrevne identitet.

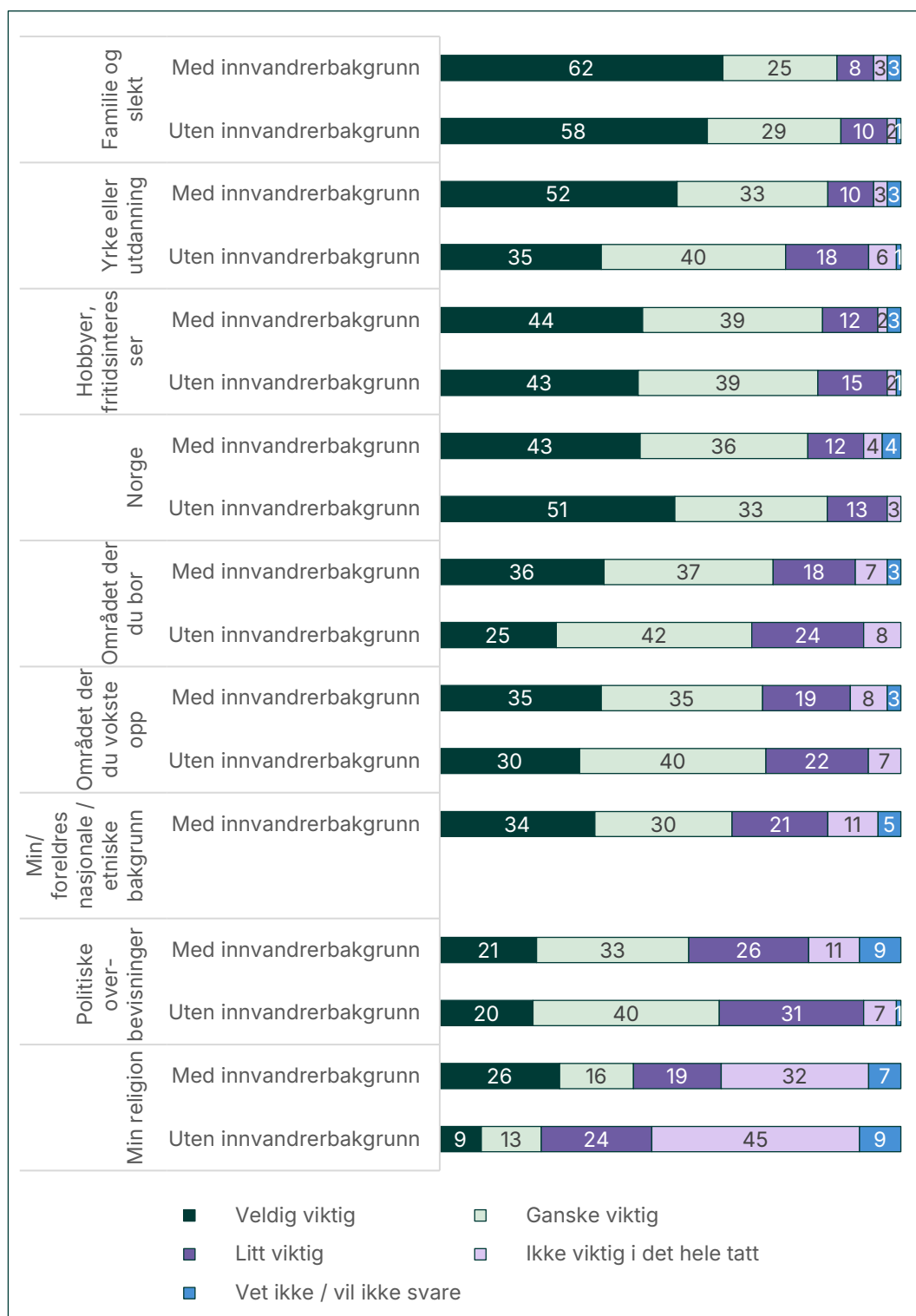
4.1 Hva er viktig for folks identitet?

Identitet kan relateres til mange ulike aspekter: hvor man bor, hvor man selv eller familien har sine røtter, hva man driver med til daglig eller hvilke verdier man anser som viktige. I denne delen av rapporten skal vi se nærmere på hva folk selv vurderer som viktig når man definerer sin egen identitet. Vi har spurt hvor viktig ulike identitetsmarkører er for følelsen av hvem man er som person. Vi har inkludert markører knyttet til geografiske områder, etnisitet og familie, religion, interesser og utdanning og politiske verdier.

Resultatene fra undersøkelsen viser at det er flere dimensjoner som er viktige for følelsen av hvem man er som person. De fleste nevner familie og slekt som veldig viktig for egen identitet, både blant personer med og uten innvandrerbakgrunn. For flertallet i undersøkelsen er yrke og utdanning, hobbyer og fritidsinteresser, Norge, området der man bor og området der man vokste opp veldig eller ganske viktig for følelsen av hvem man er. Det er verdt å legge merke til at andelen som anser Norge som veldig eller ganske viktig er nesten like høy blant personer med innvandrerbakgrunn (80 prosent) som i kontrollgruppen uten innvandrerbakgrunn (84 prosent).

Egen og foreldres nasjonale eller etniske bakgrunn er mindre viktig for egen identitet enn de ovennevnte faktorene – to av tre personer med innvandrerbakgrunn svarer at dette er veldig eller ganske viktig (kontrollgruppen fikk ikke dette spørsmålet, ettersom alle i kontrollgruppen har norskfødte foreldre og besteforeldre). Politiske overbevisninger er relativt lite viktig for identiteten til både personer med og uten innvandrerbakgrunn. Religion er viktig eller ganske viktig for 42 prosent av personer med innvandrerbakgrunn, mens 22 prosent blant personer uten innvandrerbakgrunn svarer det samme. Samtidig er religion den faktoren flest kategoriserer som ikke viktig i det hele tatt, både blant personer med (32 prosent) og uten innvandrerbakgrunn (45 prosent).

Figur 4.1. Vurdering av hvor viktige ulike faktorer er for egen identitet. Personer med og uten innvandrerbakgrunn (n = 9531, 885).

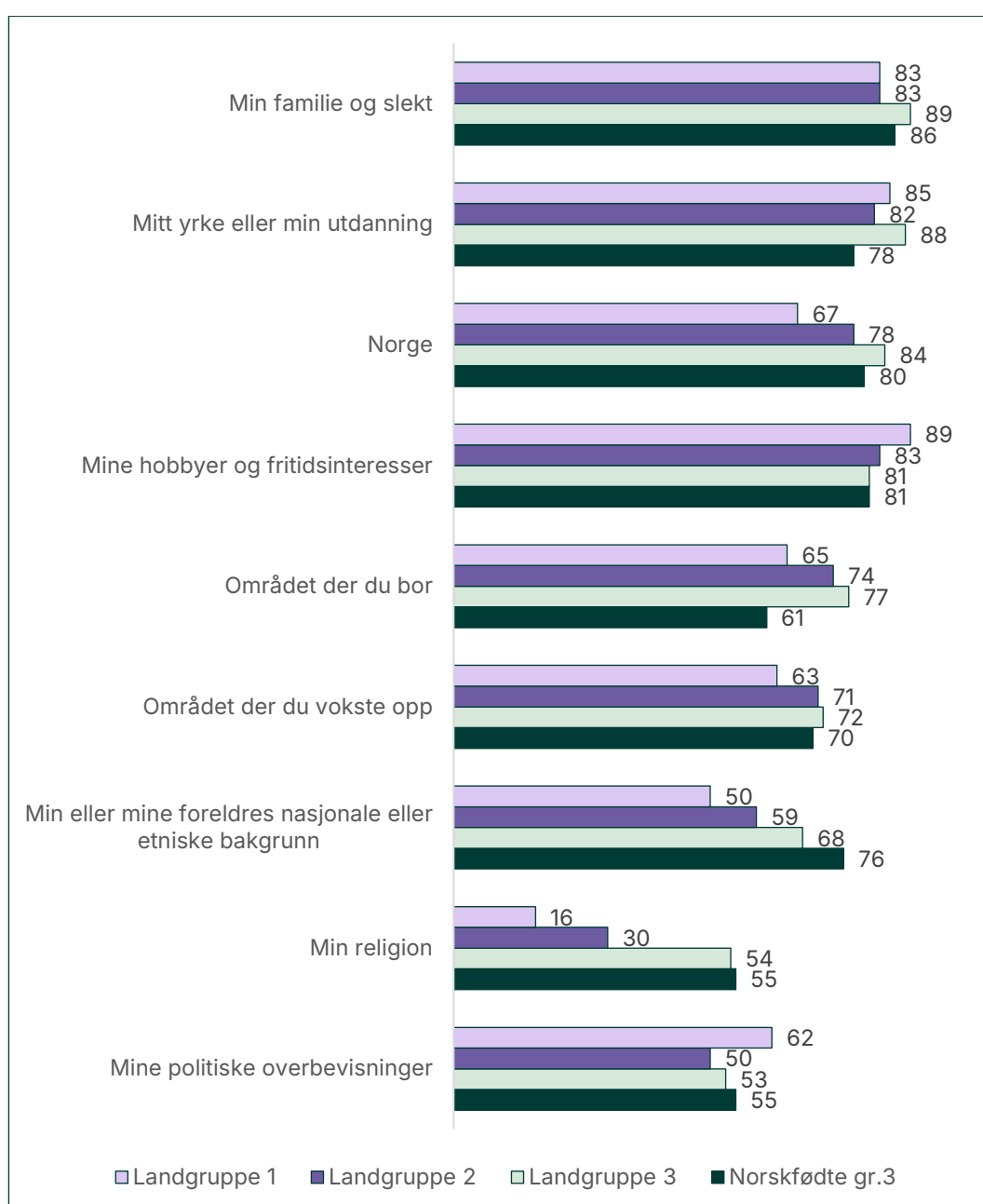

Ser vi på innvandrere fra de ulike landgruppene og norskfødte med foreldre fra landgruppe 3, viser resultatene relativt små forskjeller i hva som oppleves som veldig eller ganske viktig for følelsen av hvem man er. Innvandrere fra landgruppe 3 og norskfødte med foreldre fra landgruppe 3 skiller seg ut ved at de i større grad enn andre innvandrere svarer at de ser religion og etnisk/nasjonal bakgrunn som veldig eller ganske viktig for følelsen av hvem man er. Mer enn halvparten (54 og 55 prosent) av innvandrere fra

landgruppe 3 og norskfødte med foreldre fra landgruppe 3 svarer at religion er veldig eller ganske viktig for egen identitet, mot 30 prosent blant innvandrere fra landgruppe 2 og 16 prosent for innvandrere fra landgruppe 1 (betydelig lavere enn blant personer uten innvandrerbakgrunn, der 22 prosent sa at religion var viktig).

76 prosent av norskfødte med foreldre fra landgruppe 3 svarer at egen eller foreldrenes nasjonale/etniske bakgrunn er veldig eller ganske viktig for følelsen av hvem de er. Dette er høyere enn blant innvandrere fra alle landgrupper, selv om innvandrere fra landgruppe 3 (68 prosent) ligger høyere enn innvandrere fra landgruppe 1 (50 prosent) og 2 (59 prosent). Det er viktig å legge merke til at andelen som mener Norge er viktig på samme tid er høyere blant innvandrere fra landgruppe 3 og norskfødte med foreldre fra landgruppe 3, sammenlignet med innvandrere fra de andre landgruppene.

Figur 20. Prosentandel som mener at ulike faktorer er viktig eller veldig viktig for egen identitet. Innvandrere fra hver av de tre landgruppene og norskfødte med foreldre fra landgruppe 3 (n = 9367).

4.2 En inkluderende «norskhet»?

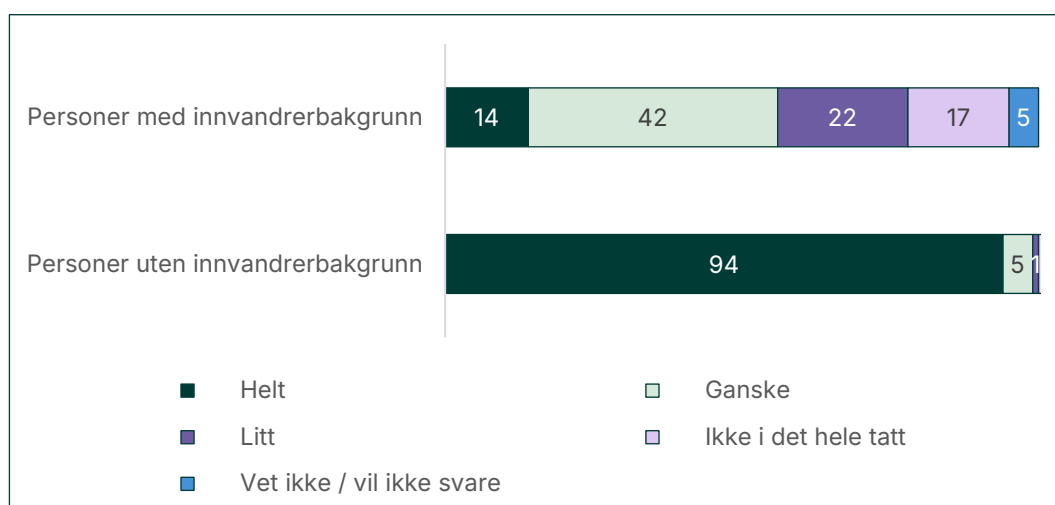
I takt med økende innvandring og etnisk mangfold har spørsmålet om hva det vil si å være norsk kommet høyt på dagsorden. Ideen om norskhet er ikke entydig. Anders Vassenden (2010) har beskrevet hvordan norskhet knytter an til ulike overlappende dimensjoner – han beskriver blant annet en juridisk dimensjon som omhandler statsborgerskap og formelle rettigheter, en etnokulturell dimensjon som handler om kulturelle markører, slektskap og gruppetilhørighet og en «rasemessig» dimensjon som handler om utseende og «hvithet».

I hvilken grad innvandrere og deres barn anses – av seg selv og av andre – for å være «norske» er gjerne betinget av hva slags nasjonalforståelse man legger til grunn, eller hvilke av disse dimensjonene for norskhet man knytter seg an til. Eksisterende studier viser at unge med innvandrerbakgrunn gradvis tar til seg en identitet som norske, uavhengig av regional bakgrunn og religion. Samtidig opplever mange at andre ikke anerkjenner dem som norske, og særlig religion og hudfarge synes å være betydelige barrierer mot aksept og anerkjennelse (Friberg, 2021). Fordi folks egenopplevde «norskhet» øker i takt med integrering på andre felt, mens opplevelsen av andres anerkjennelse ikke nødvendigvis henger med, så vil «gapet» mellom egen identitet og andres anerkjennelse paradoksalt nok øke følge av integrering.

Spørsmål om «norskhet» kan for noen oppleves som problematisk fordi det impliserer et normativt ideal om at innvandrere må eller bør identifisere seg norske. Vi mener likevel at spørsmålet om «norskhet» fanger opp viktige sider ved folks tilknytning til fellesskapet – uansett om identitet og tilhørighet formes i tråd med eller som motreaksjon til syn på og antakelser om «norskhet». For å fange opp dualiteten i diskusjonene rundt norskhet, benyttet vi spørsmål som søker å fange opp både innvandreres følelser av egen «norskhet» og hvordan de opplever at samfunnet ellers ser på dem. Når det gjelder de som opplyste at de hadde barn som bodde i Norge, så la vi til spørsmål om i hvilken grad de opplevde barna sine som norske og trodde andre så barna deres som norske.

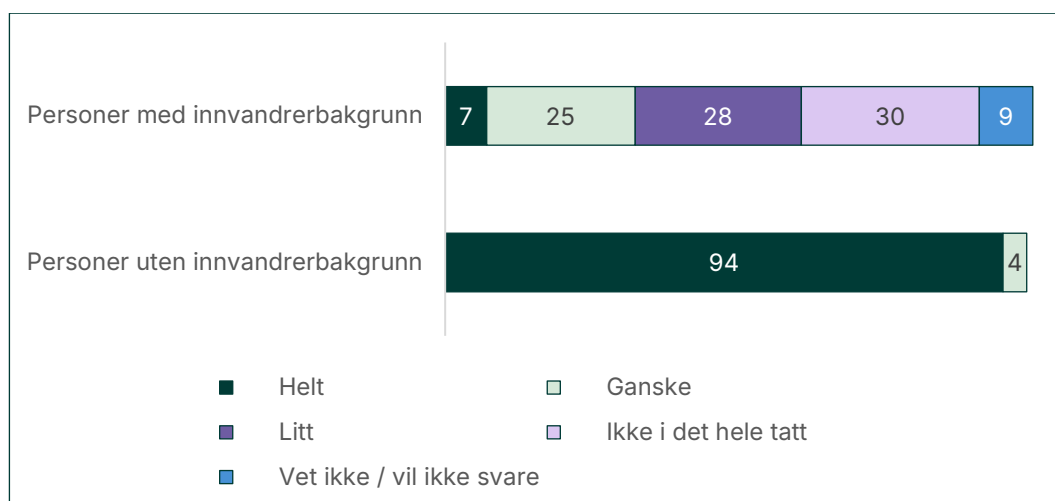
Figuren under viser at så godt som alle i kontrollgruppen uten innvandrerbakgrunn (94 prosent) ser på seg selv som helt norske. Blant personer med innvandrerbakgrunn ser 14 prosent på seg selv om helt norske og 42 prosent ser på seg selv som ganske norske. Samtidig er det 17 prosent som ikke ser på seg selv som norske i det hele tatt og 22 prosent som ser på seg selv om litt norske.

Figur 21. Svar på spørsmålet «I hvilken grad ser du på deg selv som norsk?». Personer med og uten innvandrerbakgrunn (n = 9531, 885).

Når vi «snur» spørsmålet og spør om i hvilken grad man opplever at andre ser på en som norsk, finner vi langt mindre sammenfall mellom egen opplevelse og hva man tror andre identifiserer en som blant personer med enn uten innvandrerbakgrunn. Blant personer med innvandrerbakgrunn er det en langt lavere andel som tror at andre ser dem som norske enn som ser seg selv som norske. Kun halvparten så mange tror at andre ser dem som norske sammenlignet med andelen som ser seg selv som norske (7 prosent vs. 14 prosent). Det er nesten dobbelt så mange personer med innvandrerbakgrunn som tror at andre ikke ser dem som norske i det hele tatt (30 prosent), sammenlignet med andelen som ikke ser seg selv som norske (17 prosent).

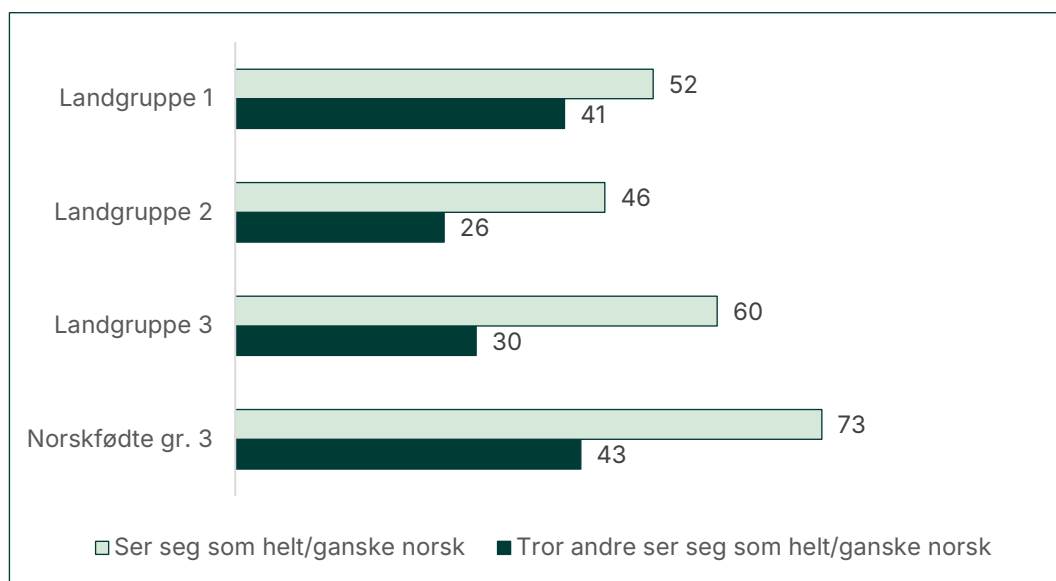
Figur 22. Svar på spørsmålet «I hvilken grad opplever du at andre ser på deg som norsk?». Personer med og uten innvandrerbakgrunn (n = 9531, 885).

Når vi ser nærmere på ulike innvandrergupper, finner vi at innvandrere fra landgruppe 1 er delt på midten i synet på egen «norskhet». Innvandrere fra landgruppe 2 ser i noe mindre grad på seg selv som helt eller ganske norske, mens majoriteten av innvandrere fra landgruppe 3 og norskfødte med foreldre fra landgruppe 3 ser på seg selv som helt eller ganske norske (60 og 74 prosent).

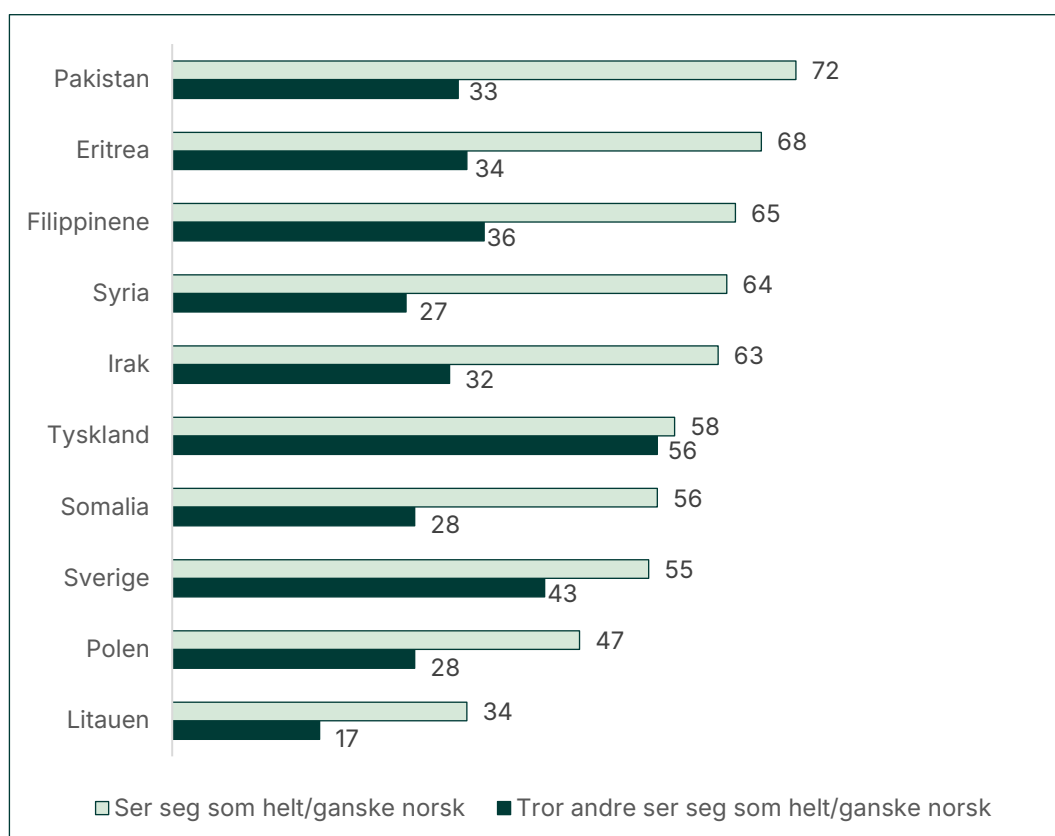
Blant alle gruppene med innvandrerbakgrunn opplevde respondentene seg selv som mer norske enn det de trodde andre så dem som. Blant innvandrere fra landgruppe 2 og 3 og norskfødte med foreldre fra landgruppe 3 utgjør avstanden mellom andelen som ser seg selv som helt eller delvis norske og andelen som tror andre ser dem på samme måte 20 og 30 prosentpoeng. I landgruppe 1 er denne avstanden betydelig mindre (11 prosentpoeng). Det er verdt å merke seg at blant innvandrere fra landgruppe 3, er det bare halvparten så mange som tror andre ser dem som helt/ganske norske, enn andelen som ser seg selv som helt/ganske norsk.

Figur 23. Prosentandel som ser seg selv som helt eller ganske norske og som tror andre ser seg som helt eller ganske norske. Innvandrere fra hver av de tre landgruppene og norskfødte med foreldre fra landgruppe 3 (n = 9367).

Bryter vi tallene ned på de ti største landgruppene, skiller respondenter med bakgrunn fra fire land seg ut: Pakistan, Syria, Eritrea og Irak. Her er misforholdet mellom andelen som anser seg som helt/ganske norsk og andelen som tror andre gjør det samme på mer enn 30 prosentpoeng. 72 prosent av personer med innvandrerbakgrunn fra Pakistan ser på seg selv som norske, mens bare 33 prosent av dem tror andre i samfunnet ser på dem som norske.

Figur 24. Prosentandel som ser på seg selv som helt eller ganske norske og som tror andre ser på dem som helt eller ganske norske. Personer med innvandrerbakgrunn, ti største land (n = 3588).

Figuren nedenfor viser estimater for tre lineære sannsynlighetsmodeller, med tre ulike utfall: om man ser på seg selv som helt/ganske norsk eller ikke, om man tror at andre gjør det, og om man melder lavere verdi på spørsmålet om man tror andre ser på dem som norske enn på spørsmålet om i hvilken grad man selv ser på seg som norsk. Plottene i figuren viser hvordan sannsynligheten for å gjøre dette endrer seg når man går fra referanse-kategorien til en annen kategori for hver bakgrunnsvariabel, mens de øvrige variablene i analysen holdes likt. Plott med konfidensintervall (markert som horisontal strek) som ligger til høyre for nullpunktet indikerer en positiv sammenheng, mens plott med konfidensintervall som ligger til venstre for nullpunktet indikerer en negativ sammenheng. Hvis konfidensintervallet (markert som horisontal strek gjennom plottet) krysser nullpunktet, er det ikke en statistisk signifikant sammenheng mellom bakgrunns-kjennetegnet og utfallet.

Regresjonsresultatene viser at det er signifikante forskjeller mellom personer med innvandrerbakgrunn fra ulike landgrupper, utover det som kan forklares med andre bakgrunns-kjennetegn. Personer med innvandrerbakgrunn fra landgruppe 2 har noe lavere sannsynlighet enn innvandrere fra landgruppe 1 for å se på seg selv som norske. Personer med innvandrerbakgrunn fra landgruppe 3 har derimot *høyere* sannsynlighet for å se seg selv som norske enn de med bakgrunn fra landgruppe 1. Sannsynligheten for å tro at andre ser på en som norsk er betydelig lavere blant de med bakgrunn fra landgruppe 2 og 3 enn for de med bakgrunn fra landgruppe 1. Landbakgrunn fra landgruppe 3 ser ut til å gi spesielt stort utslag for risiko for å uttrykke et misforhold mellom hvordan man ser seg selv og hvordan man tenker andre ser på en. Personer med bakgrunn fra landgruppe

3 har betydelig større sannsynlighet enn de fra landgruppe 1 for å melde en lavere verdi på spørsmålet om i hvilken grad man tror andre ser på dem som norske, enn på spørsmålet om i hvilken grad de selv ser på seg som norske. Også personer med bakgrunn fra landgruppe 2 har større risiko enn de fra landgruppe 1 for å gi uttrykk for dette.

Regresjonsanalysen viser også at norskfødte med innvandrerbakgrunn har høyere sannsynlighet enn innvandrere for å se på seg selv som helt eller delvis norske og for å tro at andre ser en som helt eller delvis norske, selv når andre bakgrunnskjennetegn holdes konstant. Det er ikke signifikant forskjell mellom norskfødte med innvandrerforeldre og innvandrere når det gjelder forholdet mellom egen «norsk» identitet og hvordan man antar andre ser dette.

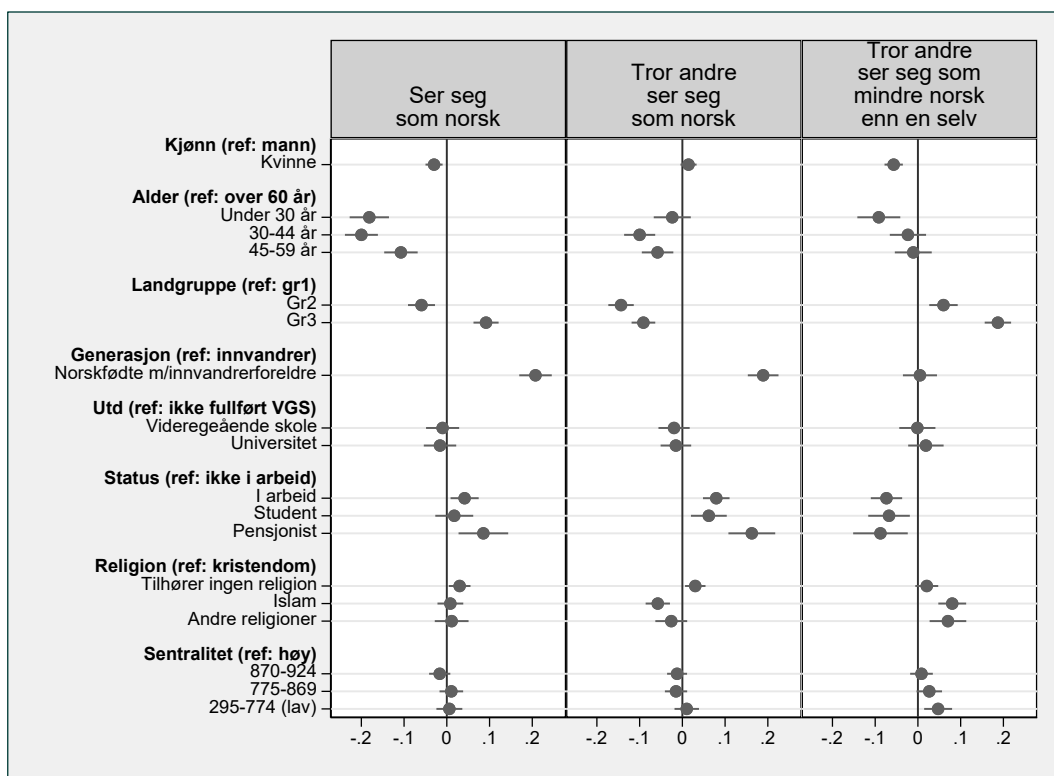
Vi finner at kvinner har litt lavere sannsynlighet enn menn for å se på seg selv som helt eller delvis norske, og kvinner har også lavere sannsynlighet enn menn for å melde at de tror andre ser på dem som mindre «norske» enn de selv gjør.

De eldste personene med innvandrerbakgrunn – altså de over 60 år – har betydelig høyere sannsynlighet for å se på seg selv som helt eller delvis norske enn de yngre aldersgruppene. De har også høyere sannsynlighet for å tro at andre ser dem som norske, sammenlignet med personer i alderen 30–59 år. Imidlertid har de yngste (under 30 år) lavere risiko for å melde at de tror andre ser på dem som mindre «norske» enn det de selv gjør, sammenlignet med de eldste.

De som står utenfor arbeidslivet har lavere sannsynlighet for å se på seg selv som norske, sammenlignet med de som er i arbeid og pensjonister. De som står utenfor arbeidslivet har også lavere sannsynlighet for å tro at andre ser på dem som norske og høyere risiko for å uttrykke et misforhold mellom egen «norsk» identitet og hvordan de tror andre ser på dem, sammenlignet med både arbeidstakere, studenter og pensjonister.

Muslimere har lavere sannsynlighet for å tro at andre ser på dem som norske, sammenlignet med kristne. Personer uten religiøs tilknytning har derimot litt høyere sannsynlighet for å tro at andre ser på dem som norske enn det som gjelder kristne. Både muslimer og personer som tilhører andre religioner har høyere risiko for å melde at de tror andre ser på dem som mindre «norske» enn det de selv gjør, sammenlignet med kristne.

Figur 25. Endring i sannsynlighet for å se på seg selv som «norsk» (helt/ganske), tro at andre gjør det, og for å tro at andre ser en som mindre «norsk» enn en selv gjør, etter bakgrunnsvariabler (LPM). Personer med innvandrerbakgrunn (n = 9531).

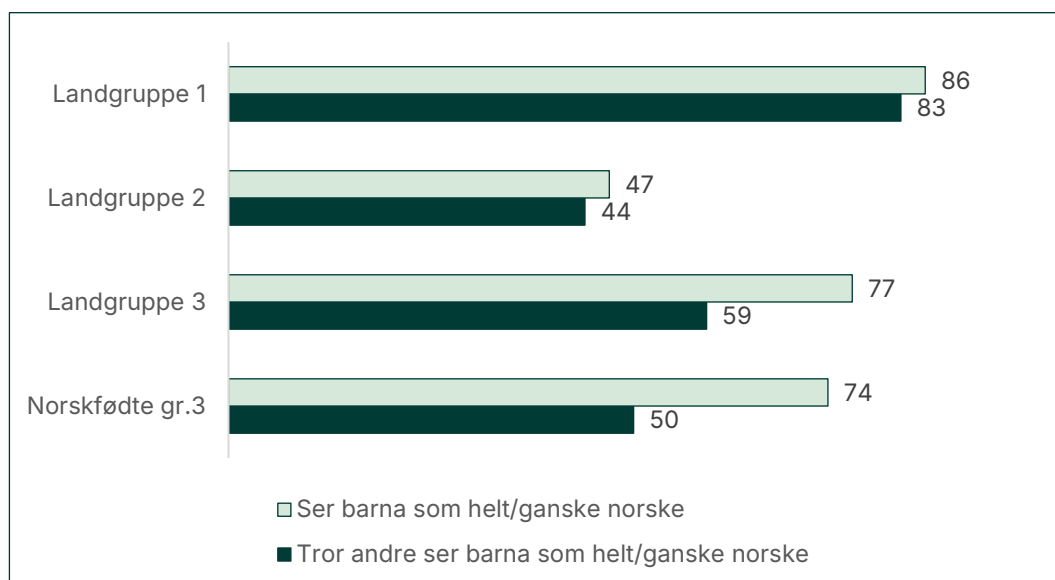
Spørsmål om barns «norskhet» ble bare stilt til innvandrerutvalget og bare til de som opplyste at de har barn i Norge. Vi finner stor forskjell mellom de ulike gruppene innvandrere, og norskfødte med foreldre fra landgruppe 3. Blant innvandrere fra landgruppe 1 svarte hele 86 prosent at de så på egne barn som helt eller ganske norske, og 83 prosent i denne gruppen tror andre ser på barna deres som norske.

Innvandrere med bakgrunn fra landgruppe 2 ser i langt mindre grad på egne barn som norske. I denne gruppen svarte 48 prosent at de ser på barna sine som helt eller ganske norske. Samtidig samsvarer dette godt med hvordan de tror andre ser barna: 44 prosent tror andre ser på barna deres som norske.

Mønstrene endrer seg for innvandrere fra landgruppe 3 og norskfødte med innvandrerforeldre fra landgruppe 3. 77 prosent blant de som selv er innvandret fra landgruppe 3 ser barna sine som helt eller ganske norske, men betydelig færre – 59 prosent – tror andre i samfunnet ser på barna som norske. Blant norskfødte med innvandrerforeldre fra landgruppe 3 ser 74 prosent på barna sine som norske, og 50 prosent tror at andre ser på barna deres som norske.

Det er verdt å merke seg at misforholdet mellom hvordan man selv ser på egne barn og hvordan man tror at andre ser dem er desidert størst blant norskfødte med innvandrerforeldre fra landgruppe 3. I denne gruppen skiller det 24 prosentpoeng mellom hvordan man ser egne barn og hvordan man tror andre ser dem. Disse barna har besteforeldre som innvandret til Norge, men de har minst én forelder som er født og oppvokst her.

Figur 26. Prosentandel som ser på egne barn som helt eller ganske norske og som tror andre ser på dem som helt eller ganske norske. Innvandrere fra hver av de tre landgruppene og norskfødte med foreldre fra landgruppe 3 (n = 9367).

Igjen benyttet vi lineære sannsynlighetsmodeller for å undersøke bakgrunnsvariabler og tre utfall: om man ser på barna sine som helt/ganske norske, om man tror at andre gjør det, og om man melder lavere verdi på spørsmålet om man tror andre ser på barna sine som norske enn på spørsmålet om i hvilken grad man selv ser på barna sine som norske. Analysen omfatter kun personer med innvandrerbakgrunn som opplyste at de har barn i Norge.

Resultater fra regresjonsanalysene viser at det er betydelige forskjeller mellom personer med bakgrunn fra ulike landgrupper, også når andre bakgrunnskjennetegn holdes konstante. Personer med bakgrunn fra landgruppe 2 har betydelig lavere sannsynlighet for se på barna sine som norske og for å tro at andre gjør det, enn personer med bakgrunn fra landgruppe 1. Også personer fra landgruppe 3 har signifikant lavere sannsynlighet for å se på barna sine som norske og å anta at andre gjør det, sammenlignet med de som har bakgrunn fra landgruppe 1. Personer med bakgrunn fra landgruppe 2 har litt høyere risiko enn de fra landgruppe 1 for å melde høyere verdi på spørsmålet om i hvilken grad de ser på barna sine som norske enn på spørsmålet om hvordan de tror andre ser barna deres. Personer fra landgruppe 3 har langt høyere risiko enn de fra landgruppe 1 for å melde om et slikt misforhold mellom sitt eget syn på sine barns «norskhet» og hvordan de tror andre oppfatter barna deres.

Når vi tar høyde for andre bakgrunnsvariabler, finner vi ikke signifikante forskjeller mellom norskfødte med innvandrerforeldre og innvandrere når det gjelder tendens til å se på sine egne barn som helt eller delvis norske, eller tro på at andre ser barna deres som helt eller delvis norske. Dette til tross for at disse barna har minst én norskfødt forelder. Derimot ser vi at sannsynligheten for et misforhold mellom hvordan en selv ser barna sine og hvordan man tror andre ser dem er signifikant høyere blant norskfødte med innvandrerforeldre sammenlignet med innvandrere, selv om vi holder andre bakgrunnssegenskaper konstant. Det at en generasjon gir så små utfall i regresjonsanalysen tyder på at

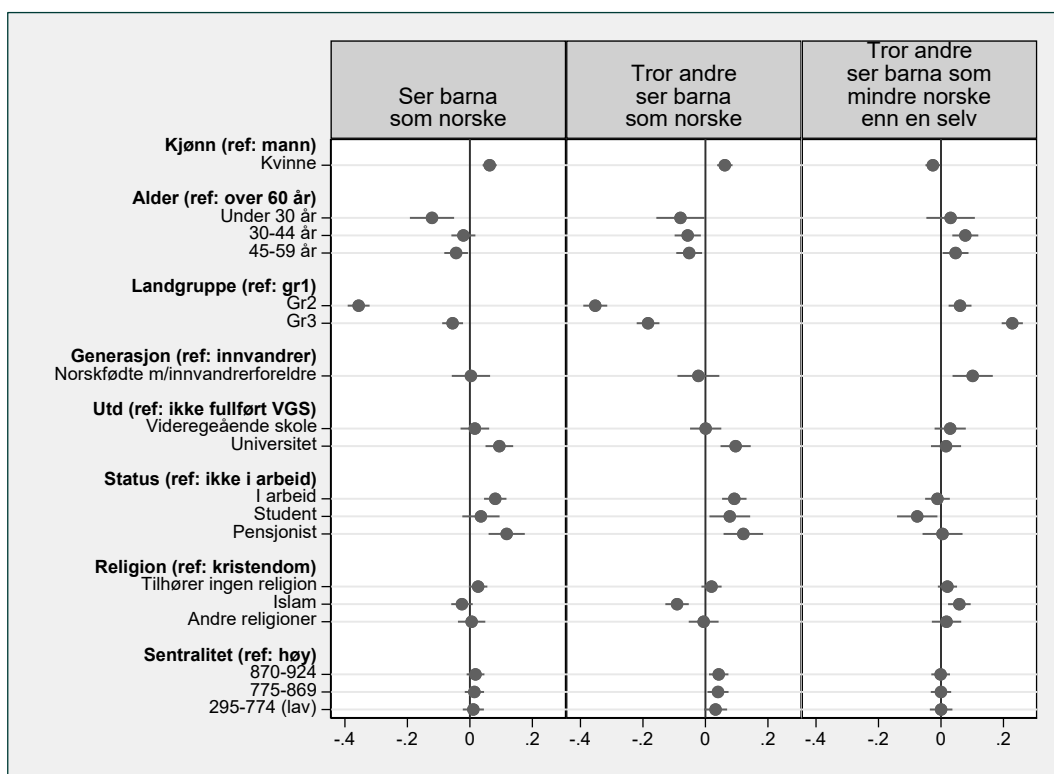
forskjellene identifisert i de deskriptive analysene over hovedsakelig har å gjøre med bakgrunn fra landgruppe 3, heller enn med om man er norskfødt eller innvandret.

Videre viser regresjonsanalysen at kvinner har større sannsynlighet for å se på egne barn som norske og for å tro at andre ser på barna sine som norske enn menn når andre bakgrunnskjennetegn holdes likt. De som er under 30 år har lavere sannsynlighet enn de over 60 år for å se barna sine som norske, og de mellom 30 og 59 år har litt lavere sannsynlighet enn de eldste for å tro at andre ser på barna deres som norske. Aldersgruppen 30-44 år har høyest risiko for å tro at andre ser på barna deres som mindre «norske» enn det de selv gjør. Trolig er det spesielt mange i denne aldersgruppen som har barn som ennå ikke er voksne.

Universitetsutdannelse har positiv sammenheng med å se på egne barn som helt/delvis norske og å tro at andre ser på dem som norske, sammenlignet med å ikke ha utdannelse. Det samme gjelder personer med tilknytning til arbeidslivet – de har signifikant høyere sannsynlighet for å se på barna sine som norske og tro at andre gjør det, sammenlignet med personer som ikke er i arbeid.

Personer med innvandrerbakgrunn som er muslimer har lavere sannsynlighet for å tro at andre ser barna deres som norske, sammenlignet med kristne. Muslimer har også høyere risiko for å uttrykke et misforhold mellom eget syn på sine barns «norskhet» og hvordan de tror andre ser barna deres, sammenliknet med kristne.

Figur 27. Endring i sannsynlighet for å se barna sine som «norske» (helt/ganske), tro at andre gjør det, og for å tro at andre ser på barna som mindre «norske» enn en selv gjør, etter bakgrunnsvariabler (LPM). Personer med innvandrerbakgrunn som har barn i Norge (n = 5926).

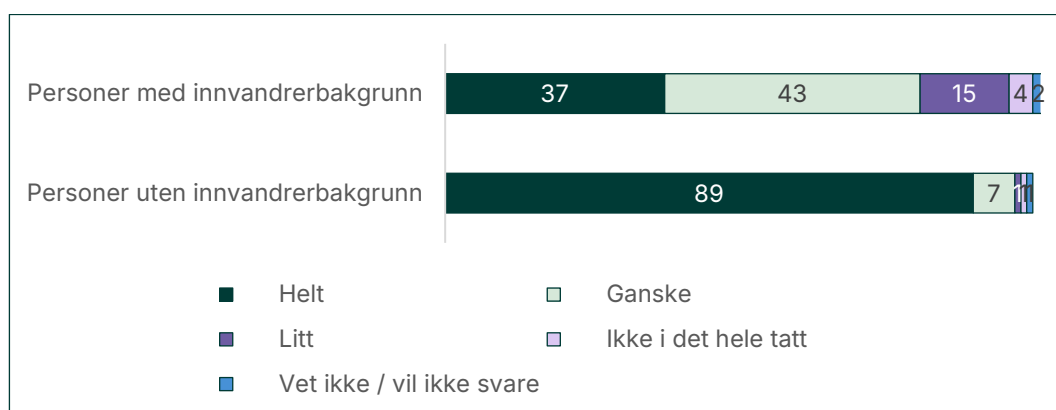

4.3 Opplevelse av egen integrering i og aksept fra det norske samfunnet

I hvilken grad opplever folk at de selv er integrert i det norske samfunnet, og i hvilken grad føler de at de blir akseptert som den de er i det norske samfunnet? Går opplevd integrering og aksept hånd i hånd, eller opplever mange en diskrepans mellom disse to?

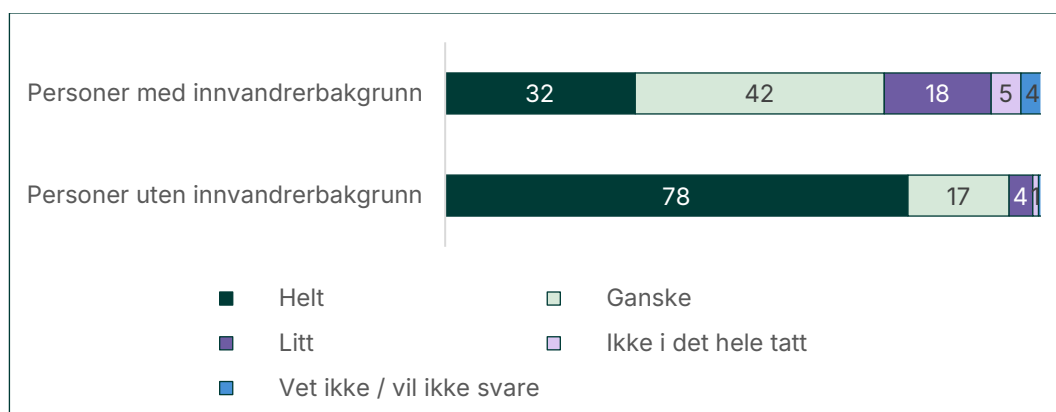
Av undersøkelsen går det fram at 37 prosent av personer med innvandrerbakgrunn føler seg helt integrert i det norske samfunnet, mot 89 prosent av personer uten innvandrerbakgrunn. Til sammen føler 80 prosent blant personer med innvandrerbakgrunn seg helt eller ganske integrert, mens 96 prosent av de uten innvandrerbakgrunn føler det samme.

Figur 4.10. Svar på spørsmålet «I hvilken grad føler du deg integrert i det norske samfunnet?». Personer med og uten innvandrerbakgrunn (n = 9531, 885).

Følelsen av å være akseptert handler i større grad enn opplevelsen av integrering om hvordan du opplever at andre tar deg imot. Blant personer uten innvandrerbakgrunn føler 95 prosent seg helt eller delvis akseptert, noe som er omtrent likt som for opplevd integrering. Blant personer med innvandrerbakgrunn føler 74 prosent seg helt eller delvis akseptert som den de er. Omtrent tre av ti med innvandrerbakgrunn følte seg helt akseptert som den de er, mens åtte av ti personer uten innvandrerbakgrunn følte det samme. 18 prosent av personer med innvandrerbakgrunn følte seg bare litt akseptert, og fem prosent følte seg ikke akseptert i det hele tatt, sammenlignet med tre og en prosent for personer uten innvandrerbakgrunn.

Figur 4.11. Svar på spørsmålet «I hvilken grad føler du deg akseptert som den du er i det norske samfunnet?». Personer med og uten innvandrerbakgrunn (n = 9531, 885).

Det er betydelige forskjeller mellom ulike grupper av personer med innvandrerbakgrunn når det gjelder opplevd integrering og aksept. Figuren under viser andelen i de ulike gruppene som føler seg helt eller ganske integrert og akseptert i det norske samfunnet. Blant innvandrere fra landgruppe 1 følte halvparten (51 prosent) seg helt integrert i det norske samfunnet, og en av tre (33 prosent) svarte at de føler seg ganske integrert. Følelsen av å være helt integrert i Norge er lavere blant innvandrere fra de to andre landgruppene. Innvandrere fra landgruppe 2 føler seg i minst grad integrert.

I landgruppe 2 føler en av fire seg helt integrert, mens dette er tilfelle for en av tre i landgruppe 3. Samtidig er det en stor andel i disse gruppene som føler seg ganske integrert (43 og 47 prosent i landgruppe 2 og 3).

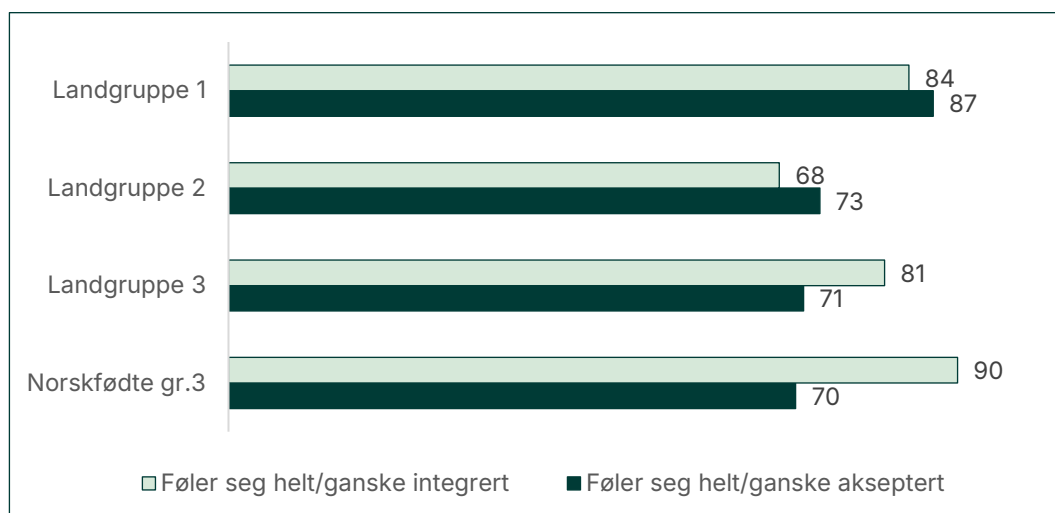
Følelsen av å være integrert i det norske samfunnet er noe høyere blant norskfødte med innvandrerforeldre fra landgruppe 3, enn blant de som selv har innvandret fra denne landgruppen. Selv om mer enn halvparten av norskfødte med foreldre fra landgruppe 3 føler seg helt integrert, er det verdt å merke seg at 45 prosent ikke føler seg helt integrert i det norske samfunnet, på tross av at det er her de er født og oppvokst.

Samtidig viser tallene at innvandrere fra landgruppe 3 og norskfødte med foreldre fra landgruppe 3 i langt mindre grad enn innvandrere fra landgruppe 1 føler seg akseptert som den de er i det norske samfunnet. Kun en av fire innvandrere med bakgrunn fra landgruppe 3 føler seg helt akseptert. Det er spesielt interessant å merke seg at andelen som føler seg akseptert som den de er, er den samme blant innvandrere fra landgruppe 3 og norskfødte med foreldre fra landgruppe 3. De som er født og oppvokst i Norge føler seg altså ikke mer akseptert i det norske samfunnet enn de som selv har innvandret hit.

Resultatene viser at de som har innvandret fra landgruppe 1, i likhet med personer uten innvandrerbakgrunn, føler stor grad av både integrering og aksept. Blant innvandrere fra landgruppe 1 og 2 er følelsen av aksept omtrent lik som følelsen av integrering.

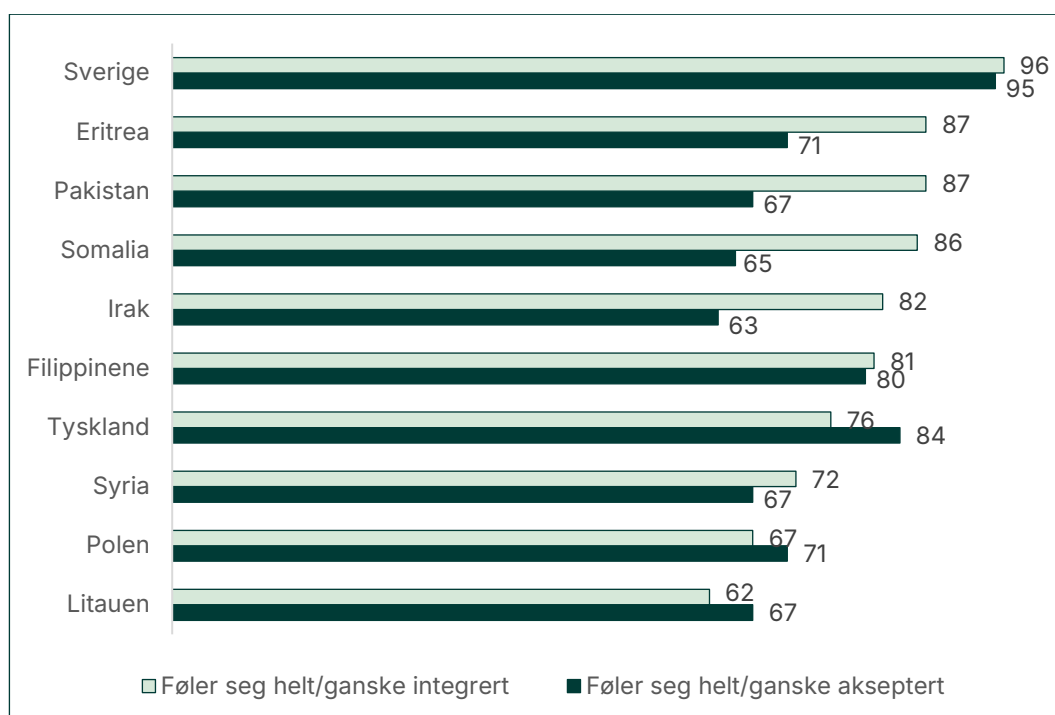
Blant innvandrere fra landgruppe 3 og norskfødte med foreldre fra landgruppe 3 er mønstret annerledes. Begge disse gruppene føler seg mer integrert enn akseptert. Dette er spesielt tydelig blant norskfødte med innvandrerforeldre fra landgruppe 3, der hele 90 prosent føler seg integrert, mens bare 70 prosent føler seg akseptert. Gapet mellom det å føle seg akseptert og integrert er størst for gruppen som er født og oppvokst i Norge og selv føler seg mest integrert i det norske samfunnet. Disse funnene kan være med på å illustrere noe av integreringsparadokset som har vært nevnt tidligere i rapporten.

Figur 4.12. Prosentandel som føler seg helt eller ganske integrert og helt eller ganske aksept i det norske samfunnet. Innvandrere fra hver av de tre landgruppene og norskfødte med foreldre fra landgruppe 3 (n = 9367).

Ser vi på de ti landene som har flest innvandrere til Norge, finner vi også forskjeller når det gjelder grad av selvopplevd integrering og selvopplevd aksept. Nesten alle svensker føler seg helt eller ganske integrert og akseptert. Personer med bakgrunn fra Irak, Somalia, Pakistan og Eritrea rapporterer lavere selvopplevd aksept enn integrering. Personer med innvandrerbakgrunn fra Tyskland ligger også svært høyt når det gjelder opplevd aksept, selv om personer med bakgrunn fra de ovennevnte landene føler seg mer integrert enn dem. Blant personer med innvandrerbakgrunn fra Polen, Litauen, Filippinene og Syria er det ingen eller liten forskjell i andelen som føler seg integrert og akseptert.

Figur 4.13. Prosentandelen som føler seg helt eller ganske integrert og helt eller ganske akseptert i det norske samfunnet. Personer med innvandrerbakgrunn, ti største land (n = 3588).

For å undersøke nærmere hvordan opplevd integrering og aksept henger sammen med bakgrunnskjenne tegn, har vi estimert lineære sannsynlighetsmodeller for tre utfall: om man føler seg helt/delvis integrert eller ikke, om man føler seg helt/delvis akseptert eller ikke, og om man angir en lavere grad av opplevd aksept enn opplevd integrering i det norske samfunnet.

Igjen finner vi betydelige forskjeller mellom personer med innvandrerbakgrunn fra ulike landgrupper, og mellom innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, selv når andre bakgrunnsvariabler holdes like. Personer med bakgrunn fra landgruppe 2 har lavere sannsynlighet for å føle seg integrert sammenliknet med personer med innvandrerbakgrunn fra landgruppe 1, selv når vi kontrollerer for andre faktorer. Det er ikke signifikante forskjeller mellom personer med innvandrerbakgrunn fra landgruppe 3 sammenliknet med de med bakgrunn fra landgruppe 1 i sannsynlighet for å føle seg helt eller delvis integrert i det norske samfunnet. Både personer med bakgrunn fra landgruppe 2 og 3 har betydelig og signifikant lavere sannsynlighet for å føle seg akseptert enn de med bakgrunn fra landgruppe 1. Personer med bakgrunn fra både landgruppe 2 og 3 har betydelig høyere risiko for å oppleve seg mindre akseptert enn integrert sammenliknet med personer som har bakgrunn fra landgruppe 1, selv når andre bakgrunnsvariabler holdes konstant.

Det å være norskfødt med innvandrerbakgrunn har sammenheng med høyere sannsynlighet for å føle seg integrert sammenliknet med de som selv har innvandret. Men norskfødte med innvandrerforeldre har samme sannsynlighet som innvandrere for å føle seg akseptert. Norskfødte med innvandrerbakgrunn har betydelig høyere risiko enn innvandrere for å uttrykke et misforhold mellom graden av opplevd egen integrering, og graden av å oppleve å bli akseptert som den man er i det norske samfunnet.

Vi finner ikke signifikante kjønnsforskjeller blant personer med innvandrerbakgrunn når det gjelder opplevd integrering i og aksept fra det norske samfunnet. Den eldste aldersgruppen (de over 60 år) har høyere sannsynlighet enn alle andre aldersgrupper for å føle seg helt eller delvis integrert. Det er lavere sannsynlighet for at personer i aldersgruppen 30–44 år føler seg akseptert enn de i den eldste alderskohorten, men det er ikke signifikant forskjell i opplevd aksept mellom de andre aldersgruppene sammenliknet med den eldste.

Det er høyere sannsynlighet for at personer med høyere utdanning føler seg helt/delvis integrerte enn personer uten utdanning, men det er ikke signifikante forskjeller mellom utdanningsgruppene i opplevd aksept. Personer med videregående skole eller universitetsutdanning har høyere risiko for å føle seg mindre akseptert enn integrert, sammenliknet med personer uten videregående skole, når andre bakgrunnsvariabler holdes likt.

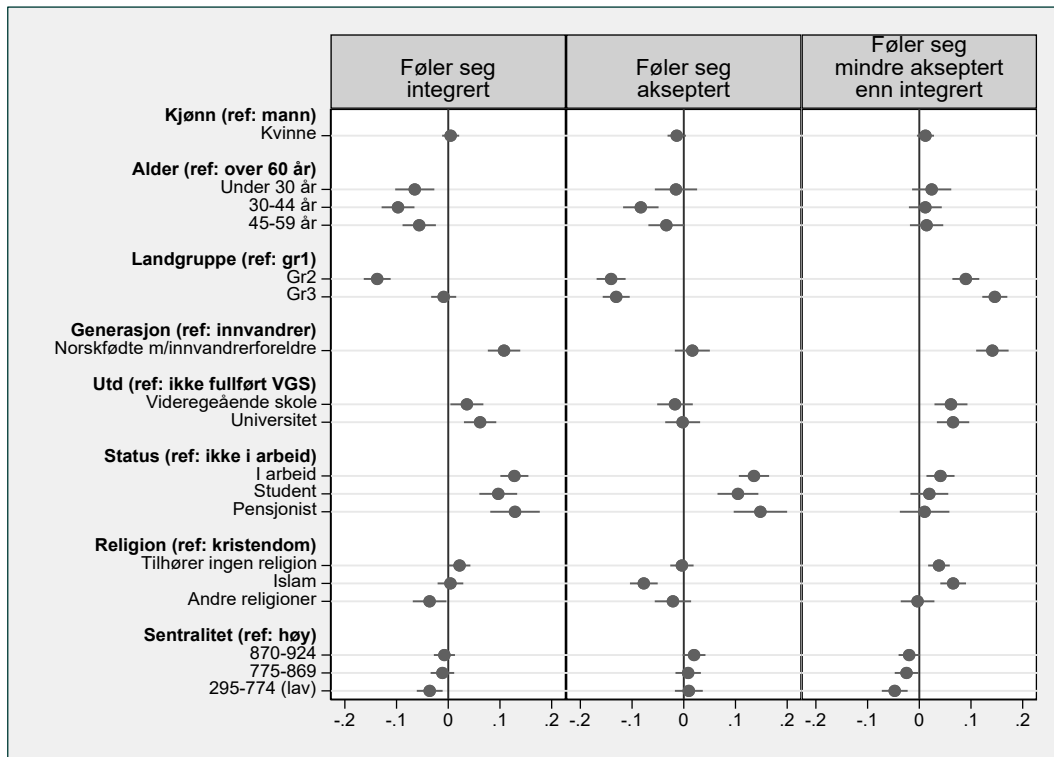
Personer med innvandrerbakgrunn som står utenfor arbeidslivet har betydelig lavere sannsynlighet for å føle seg både integrert og akseptert, sammenliknet med personer i arbeid, studenter og pensjonister. Likevel har personer som er i arbeid litt høyere risiko for å uttrykke et misforhold mellom opplevd aksept og integrering, sammenliknet med personer som ikke er i arbeid.

Sannsynligheten for å føle seg integrert er noe lavere blant personer som tilhører en annen religion enn kristendom eller islam. Det er lavere sannsynlighet for at muslimer med innvandrerbakgrunn øler seg akseptert enn kristne med innvandrerbakgrunn. Muslimer har også høyere risiko for å føle seg mindre akseptert enn integrert i det norske samfunnet sammenlignet med kristne, og det samme gjelder personer som ikke tilhører noen religion.

De som bor i de minst sentrale kommunene har litt lavere sannsynlighet for å føle seg helt/delvis integrert, men også litt lavere risiko for å føle seg mindre akseptert enn integrert, sammenliknet med de som bor i byene.

Blant personer uten innvandrerbakgrunn er det svært lite variasjon i disse utfallene, ettersom over 94 prosent føler seg helt eller delvis integrert og akseptert. Bare 13 prosent av kontrollutvalget (116 personer) meldte lavere verdi på spørsmålet om opplevd aksept enn på opplevd integrering. Ettersom variasjonen i utgangspunktet er lav, er det også få bakgrunnsvariabler som har sammenheng med signifikant variasjon i disse utfallene blant personer uten innvandrerbakgrunn (se figur i appendiks). Imidlertid er det, også for personer uten innvandrerbakgrunn, slik at det å ikke stå i arbeid har negativ sammenheng med å føle seg akseptert, og dette henger sammen med en høyere risiko for å føle seg mindre akseptert enn integrert. Det å ha en annen religion enn kristendom og islam henger sammen med lavere sannsynlighet for å føle seg helt eller delvis akseptert enn å være kristen, også blant personer uten innvandrerbakgrunn.

Figur 4.14: Endring i sannsynlighet for å føle seg integrert og akseptert (helt/ganske), og mindre akseptert enn integrert, etter bakgrunnsvariabler (LPM). Personer med innvandrerbakgrunn (n = 9531).

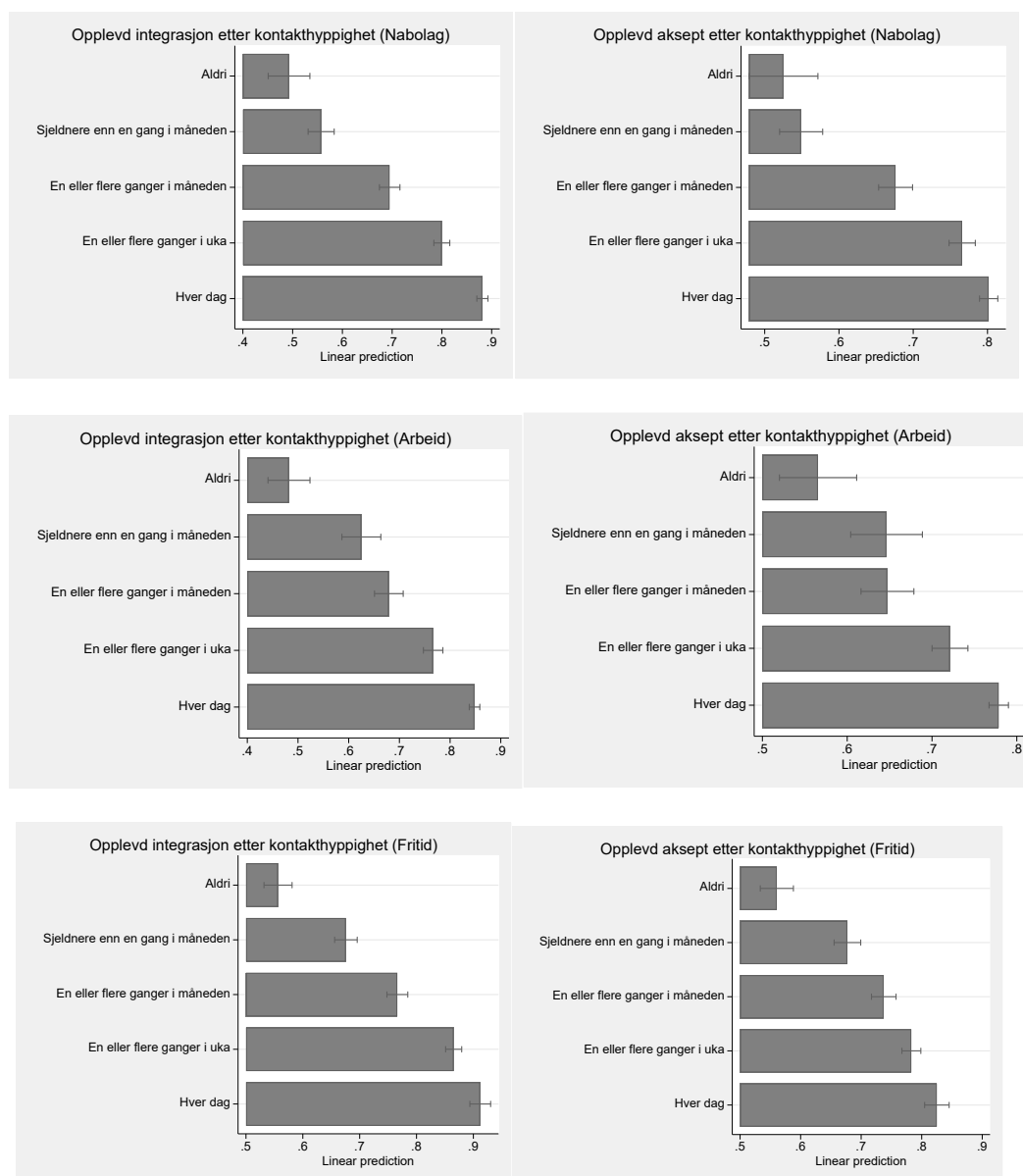

4.4 Er kontakt og deltakelse i frivillighet forbundet med økt opplevelse av integrering og aksept?

Deltakelse på ulike samfunnsarenaer (arbeid, lokalsamfunn, frivillighet) og kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn trekkes ofte fram som en viktig dimensjon av hverdagsintegrering. Vi ønsket derfor å se på i hvilken grad kontakt og hyppighet av kontakt på disse ulike arenaene kan påvirke sannsynligheten for å føle seg integrert og akseptert i det norske samfunnet. Analysene nedenfor viser sannsynligheter for å føle seg helt eller ganske integrert og akseptert for ulik grad av kontakt når vi kontrollerer for andre bakgrunnsegenskaper (kjønn, aldersgruppe, landgruppe, generasjon, utdanning, sysselsetting, religiøs tilhørighet og sentralitet).

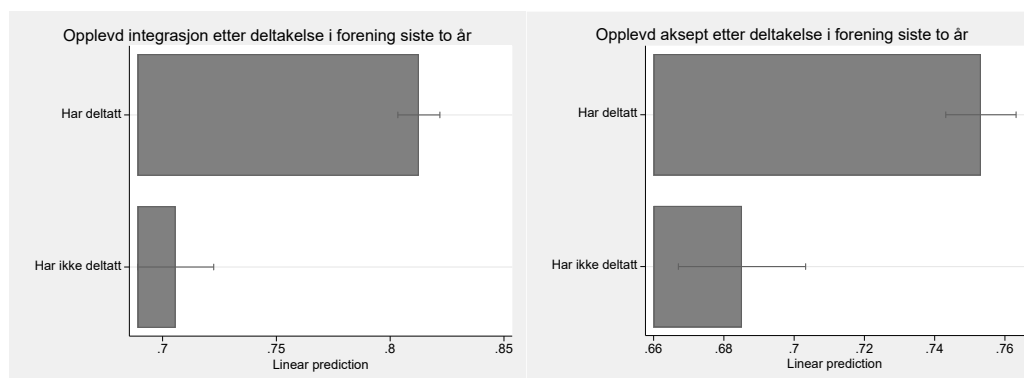
Resultatene viser at sannsynligheten både for å føle seg integrert og akseptert øker med hyppighet av kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn. Dette mønsteret gjelder for kontakt på alle de tre arenaene vi spurte om – både i nabolaget, på arbeidsplassen og i forbindelse med fritidsaktiviteter.

Figur 4.15: Predikert sannsynlighet for å a) føle seg helt eller ganske integrert, og b) føle seg helt eller ganske akseptert som den man er, etter hvor ofte man snakker med personer uten innvandrerbakgrunn 1) der man bor, 2) på arbeidsplassen, og 3) i forbindelse med fritidsaktiviteter. Kontrollert for kjønn, aldersgruppe, landgruppe, generasjon, utdanning, sysselsetting, religiøs tilhørighet og sentralitet. Personer med innvandrerbakgrunn (n = 9531).

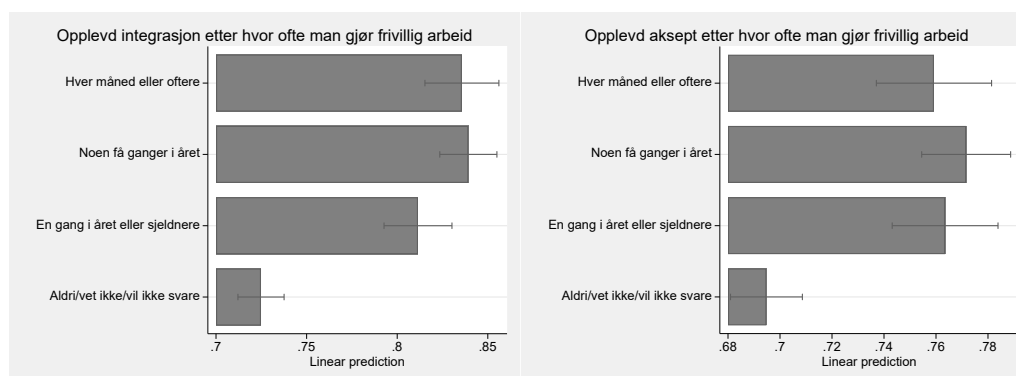
Vi ønsket også å undersøke om deltakelse i frivillighet og organisasjonsliv hadde en tilsvarende positiv sammenheng med opplevelsen av egen integrering og aksept. Svaret på dette synes også å være et entydig ja. Analysene viser at når vi kontrollerer for andre bakgrunnsegenskaper er sannsynligheten for å føle seg både integrert og akseptert større blant de som har deltatt i en forening siste to år sammenliknet med de som ikke har det.

Figur 4.16. Predikert sannsynlighet for å a) føle seg helt eller ganske integrert, og b) føle seg helt eller ganske akseptert som den man er, etter hvorvidt man har deltatt i minst en forening siste to år (vært med på møter/aktiviteter, medlem, eller frivillig). Kontrollert for kjønn, aldersgruppe, landgruppe, generasjon, utdanning, sysselsetting, religiøs tilhørighet og sentralitet. Personer med innvandrerbakgrunn (n = 9531).

Når analysene viser at sannsynligheten for å føle seg både akseptert og integrert øker når man deltar i foreninger, er det naturlig å spørre om det å delta mer aktivt (for eksempel gjennom å utføre frivillig arbeid) har noe å si. Figuren nedenfor viser imidlertid at det først og fremst er det faktum at man deltar som frivillig som henger sammen med sannsynligheten for å føle seg både integrert og akseptert – ikke hvor ofte man gjør det. Vi finner signifikante forskjeller mellom predikert sannsynlighet for å føle seg integrert og akseptert mellom de som aldri deltar og de som gjør det, men ikke mellom de som deltar ofte, ganske ofte og sjelden.

Figur 4.17. Predikert sannsynlighet for å a) føle seg helt eller ganske integrert, og b) føle seg helt eller ganske akseptert som den man er, etter hvor ofte man utfører frivillig arbeid. Kontrollert for kjønn, aldersgruppe, landgruppe, generasjon, utdanning, sysselsetting, religiøs tilhørighet og sentralitet. Personer med innvandrerbakgrunn (n = 9531).

4.5 Oppsummering

I dette kapittelet har vi undersøkt hva som er viktig for folks opplevde identitet, i hvilken grad folk med innvandrerbakgrunn har en identitet som norske og opplever at andre ser på dem som norske, samt deres subjektive opplevelse av egen integrering og aksept i det norske samfunnet. Funnene viser at det er relativt små forskjeller mellom ulike grupper når det gjelder hva man bygger sin identitet på. Forhold som familie og slekt, yrke og utdanning, hobbyer og fritidsinteresser er viktige for de fleste – uavhengig av bakgrunn. Religion og foreldres nasjonale og etniske bakgrunn er imidlertid noe viktigere for

personer med innvandrerbakgrunn fra landgruppe 3 (Europa utenom EU, Afrika, Asia, Sør- og Mellom-Amerika og Oseania utenom Australia og New Zealand).

Når det gjelder spørsmålet om «norskhet» finner vi at det er flere som ser seg selv som helt eller delvis «norske» blant personer med innvandrerbakgrunn fra landgruppe 3 enn andre landgrupper. Særlig personer med bakgrunn fra landgruppe 2 («Nye» EU-land i Øst- og Mellom-Europa) ser på seg selv som mindre «norske» enn andre med innvandrerbakgrunn. Norskfødte med innvandrerforeldre har betydelig høyere sannsynlighet for å se på seg selv som helt eller delvis norske, sammenlignet med innvandrere.

Når vi ser på forholdet mellom egen identitet som norske og om man opplever at andre ser på dem som norske, finner vi tydelige forskjeller mellom de ulike landgruppene. For folk med innvandrerbakgrunn fra landgruppe 1 (Vest-Europa, Nord-Amerika, Australia og New Zealand), oppleves avstanden mellom eget syn og hva de tror andre tenker om dem som relativt liten. For de med bakgrunn fra landgruppe 2 («nye» EU-land) er avstanden enda mindre – men dette skyldes at de både i liten grad ser på seg selv som norske og heller ikke føler at andre ser på dem som norske.

Blant personer med innvandrerbakgrunn fra landgruppe 3 (resten av Øst-Europa, Afrika, Asia, Sør- og Mellom-Amerika og Oseania utenom Australia og New Zealand) er det derimot stor avstand mellom egen identitet som «norsk» og hvor «norske» man opplever at storsamfunnet ser en som. Dette skyldes at de i relativt stor grad ser på seg selv som (ganske) norske, men i liten grad føler at andre gjør det. De har med andre ord betydelig høyere risiko for å oppleve et misforhold mellom syn på egen «norskhet» og hvordan de tror andre ser dem. Dette gjelder også norskfødte med innvandrerforeldre fra landgruppe 3. Riktignok både ser de på seg selv som mer norske og opplever at andre ser på dem som mer norske sammenliknet med folk som selv har innvandret. Men diskrepansen mellom de to er like stor.

Når vi stiller liknende spørsmål om hvordan folk ser på identiteten til barna sine, finner vi et liknende mønster. Folk med bakgrunn fra landgruppe 1 ser i stor grad på barna sine som norske og opplever i stor grad også at andre gjør det. Folk med bakgrunn fra landgruppe 2 ser i mye mindre grad på barna sine som norske, og de opplever heller ikke at andre gjør det. Til tross for stor forskjell i «graden av norskhet», er det for begge gruppene med andre ord samsvar mellom eget og andres syn på barna.

For folk med bakgrunn fra landgruppe 3 er det derimot et stort misforhold mellom eget og andres syn. Mens de i stor grad ser på barna sine som norske, opplever de at andre i langt mindre grad gjør det. Dette misforholdet er enda større for norskfødte med innvandrerforeldre fra landgruppe 3, og det er også særlig stort blant muslimer.

Et liknende misforhold finner vi i forholdet mellom det å føle seg integrert og det å føle seg akseptert som den man er i det norske samfunnet. Mens folk fra landgruppe 1 både føler seg integrert og akseptert, opplever folk fra landgruppe 2 seg selv som både mindre integrerte og mindre aksepterte. Folk med bakgrunn fra landgruppe 3 scorer derimot høyt på opplevelsen av egen integrering, men mye lavere på opplevelsen av aksept.

Norskfødte med innvandrerbakgrunn rapporterer i større grad at de føler seg integrert sammenlignet med de som selv har innvandret, men de føler seg ikke mer akseptert enn innvandrere. Norskfødte med innvandrerbakgrunn gir dermed uttrykk for et større misforhold mellom opplevd aksept og opplevd integrering, sammenlignet med innvandrere.

Når det gjelder betydningen av sosial kontakt og deltakelse i frivillighet finner vi at sannsynligheten både for å føle seg integrert og for å føle seg akseptert er høyere for personer med innvandrerbakgrunn som har mer kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn. Sannsynligheten både for å føle seg akseptert og integrert er også høyere for personer som har vært med i foreninger de siste to årene eller har deltatt i frivillig arbeid.

5 Tillit

Tillit har blitt et viktig omdreiningspunkt i diskusjoner om hva som holder mangfoldige samfunn sammen. Høy grad av tillit er forbundet med en rekke positive utfall for enkeltindivider, men blir også beskrevet som en forutsetning for et velfungerende samfunn (Nannestad & Svendsen, 2005), og de nordiske velferdsstatene beskrives gjerne som «høytillitssamfunn» (Rothstein, 2005).

Generell tillit handler om en grunnleggende tilbøyelighet til å stole på fremmede, og forstås gjerne som dypt kulturelt forankret, samtidig som det også formes av den institusjonelle og politiske konteksten man lever i (Nannestad et al., 2014). I en integreringsammenheng er generell tillit på mange måter et vanskelig mål å bruke, fordi det er usikkert om det bør forstås som en forutsetning for integrering, eller et resultat av integrering. I et forskningsperspektiv kan vi med andre ord si at det er usikkert om tillit bør forstås som en uavhengig eller en avhengig variabel.

Institusjonell tillit angir på sin side folks tillit til bestemte samfunnsinstitusjoner som politiet, NAV, helsemyndigheter og så videre (Kumlin & Rothstein, 2005). Denne typen mer spesifikk tillit er riktignok også påvirket av folks grunnleggende eller generelle tillit – altså tilbøyeligheten til å stole på fremmede – men er samtidig i langt større grad formet av folks konkrete erfaringer med ulike institusjoner. Siden det handler om hva slags forventninger man har til ulike samfunnsinstitusjoner – kan jeg stole på at jeg blir behandlet rettferdig eller må jeg innta en mer mistenksom holdning til de offentlige institusjonene jeg interagerer med? – så har det også direkte konsekvenser for forholdet mellom staten og (nye) borgere.

Det er imidlertid verdt å påpeke at høy tillit ikke er udelt positivt i alle sammenhenger. Norris (2011, 2022) understreker at tillit er konstruktiv når det reflekterer at institusjonen eller personen det gjelder er verdt tilliten – at man har grunn til å tro de vil handle på tillitshaverens vegne «med kompetanse, integritet og upartiskhet til tross for risiko og usikkerhet» (Norris, 2022, s. 4). Blind, ukritisk tillit er mindre ønskelig. Fraværet av høy tillit til bestemte samfunnsinstitusjoner kan sånn sett være et uttrykk for at folk påtar seg en konstruktiv, pro-demokratisk rolle som «kritiske samfunnsborgere», dersom skepsisen bygger på informerte vurderinger av om aktører eller institusjoner er tillitsverdige. Dette er ikke minst verdt å være bevisst på i kjølvannet av store mediasaker som kan ha gitt folk grunn til å ikke stole fullt og helt på offentlige institusjoner, enten det er snakk om politikere,¹ NAV,² eller politiet.³

I de følgende analysene vil vi først ta for oss folks generelle tillit, før vi går mer i dybden på tillit til ulike institusjoner.

¹ Se for eksempel: <https://www.nrk.no/norge/syv-statsrader-har-mattet-forlate-store-regjeringen-etter-skandallesakene-1.16841484>

² Se for eksempel: <https://www.nrk.no/norge/dette-er-trygdeskandalen-1.14760396>

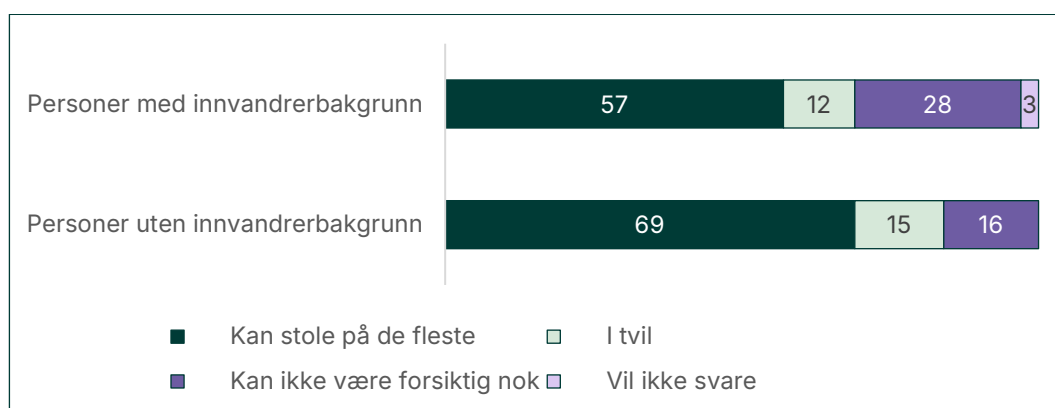
³ Se for eksempel: <https://www.aftenposten.no/norge/i/vA24GB/professor-ulovlig-ransaking-av-rusmiddelbrukere-er-en-skandale-paa-nivaa-med-nav-skandalen>

5.1 Generell tillit

Spørsmålet vi har stilt for å måle generell tillit til andre mennesker i samfunnet, er: «Vil du stort sett si at folk flest er til å stole på, eller at en ikke kan være for forsiktig når en har med andre å gjøre?» Respondentene kan svare at de mener at man «kan stole på de fleste», at man «er i tvil» eller at «man kan ikke være forsiktig nok i møte med mennesker». Dette spørsmålet om generell tillit brukes ofte i spørreundersøkelser, og formuleringen samsvarer med blant annet Integreringsbarometeret. Det er grunn til å tro at tilbøyeligheten til å svare på spørreundersøkelser henger sammen med generell tillit, og man bør derfor være oppmerksom på at slike undersøkelser – særlig når svarprosenten er relativt lav – kan overestimere graden av tillit i befolkningen.

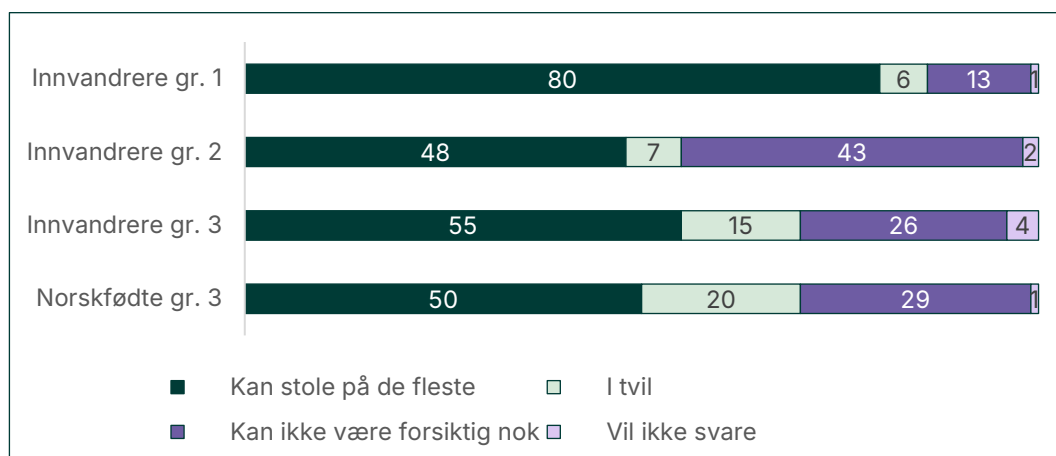
Når vi sammenligner gjennomsnittlig generell tillit blant personer med og uten innvandrerbakgrunn, finner vi noe lavere tillit blant personer med innvandrerbakgrunn. Seks av ti innvandrere rapporterer at de føler at de kan stole på de fleste, og syv av ti i kontrollgruppen føler det samme. 28 prosent av personer med innvandrerbakgrunn svarer at man ikke kan være forsiktig nok i møte med andre, mens 16 prosent i kontrollutvalget uttrykker denne typen mistillit.

Figur 5.1: Generell tillit, målt ved spørsmålet «Synes du at man generelt kan stole på de fleste mennesker, eller synes du man ikke kan være forsiktig nok i møtet med andre mennesker?». Personer med og uten innvandrerbakgrunn (n = 9531, 885).

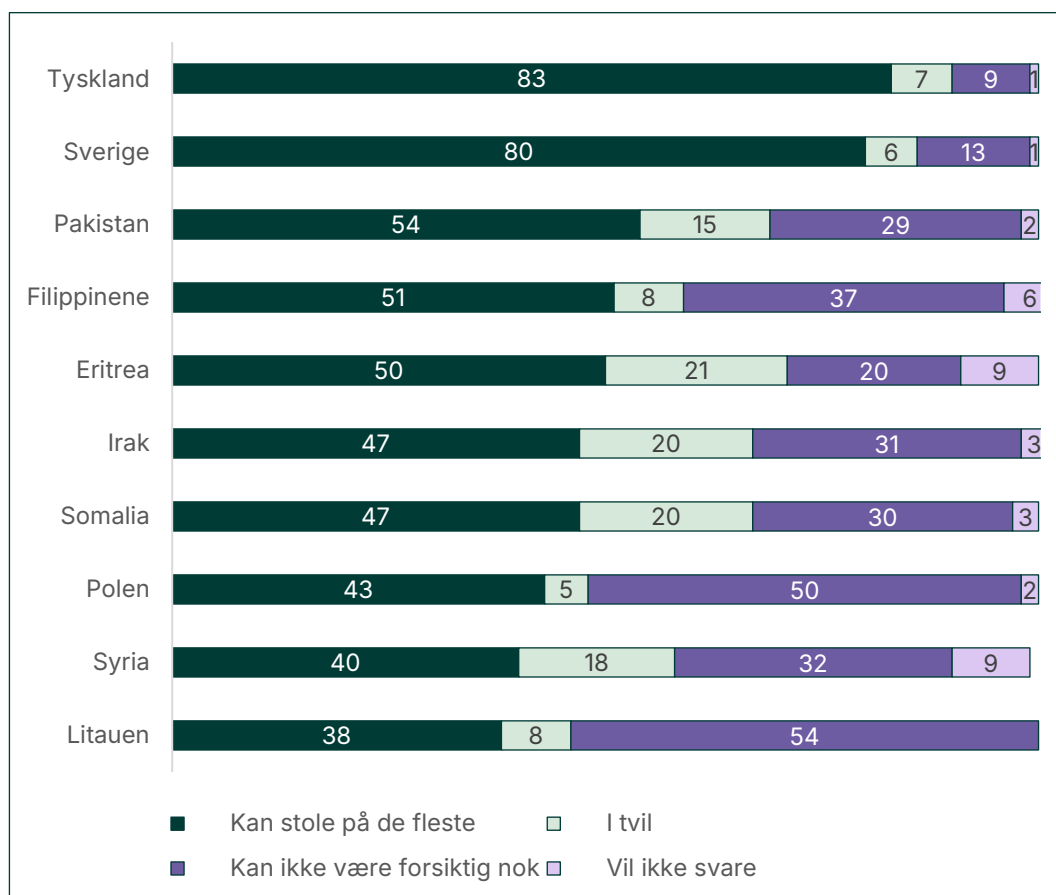
Innvandrere fra landgruppe 1 skiller seg ut ved at de i langt større grad enn andre sier at folk flest er til å stole på. Hele 80 prosent i denne gruppen uttrykker at de har tillit til at folk flest vil dem vel, og bare 13 prosent mener at man bør være forsiktig med å stole på andre. Lavest generell tillit finner vi blant innvandrere fra landgruppe 2 der under halvparten av respondentene (48 prosent) gir uttrykk for at de har tillit til at andre vil dem vel, mens mer enn 40 prosent uttrykker lav tillit til andre. Norskfødte med foreldre fra landgruppe 3 uttrykker noe lavere generell tillit enn de som selv har innvandret fra denne gruppen og personer uten innvandrerbakgrunn. Blant norskfødte med innvandrerforeldre fra gruppe 3 mener 50 prosent at folk flest er til å stole på, mens 29 prosent mener at man ikke kan være forsiktig nok i møte med andre, og en av fem er i tvil.

Figur 5.2. Generell tillit, målt ved spørsmålet «Synes du at man generelt kan stole på de fleste mennesker, eller synes du man ikke kan være forsiktig nok i møtet med andre mennesker?». Innvandrere fra hver av de tre landgruppene og norskfødte med foreldre fra landgruppe 3 (n = 9367).

Personer fra Tyskland og Sverige skiller seg ut ved at de langt større grad enn andre blant de ti største gruppene målt etter opprinnelsesland gir uttrykk for høy generell tillit. Åtte av ti innvandrere fra disse landene sier at de kan stole på de fleste de møter. Innvandrere fra Polen, Syria og Litauen uttrykker lav generell tillit.

Figur 5.3 Generell tillit, målt ved spørsmålet «Synes du at man generelt kan stole på de fleste menneske, eller synes du man ikke kan være forsiktig nok i møtet med andre mennesker?». Personer med innvandrerbakgrunn, ti største land (n = 3588).

For å undersøke hvordan generell tillit blant personer med innvandrerbakgrunn henger sammen med ulike bakgrunnskjenntegn, har vi estimert en lineær sannsynlighetsmodell. Utfallet er om man tror at man kan eller ikke kan stole på de fleste. Plottene i figuren nedenfor kan tolkes som estimert endring i sannsynlighet for å tro at man kan stole på de fleste gitt en bestemt egenskap, for eksempel om vi går fra å se på referansegruppen menn til kvinner, mens vi holder øvrige kjennetegn konstant. I figuren nedenfor indikerer plott med 95 prosent konfidensintervall (markert med horisontal strek) en positiv sammenheng dersom de ligger til høyre for nullpunktet, og en negativ sammenheng dersom de ligger til venstre for nullpunktet. Konfidensintervall som krysser nullpunktet indikerer at det ikke er statistisk signifikant sammenheng mellom variabelen det gjelder og utfallet.

Figuren viser at personer med bakgrunn fra landgruppe 2 og 3 har lavere sannsynlighet enn personer med bakgrunn fra landgruppe 1 for å stole på andre, også når vi tar hensyn til at gruppene kan ha ulik sammensetning med tanke på kjønn, alder, landbakgrunn og generasjon, utdanning, sysselsetting, religion og sentralitet.

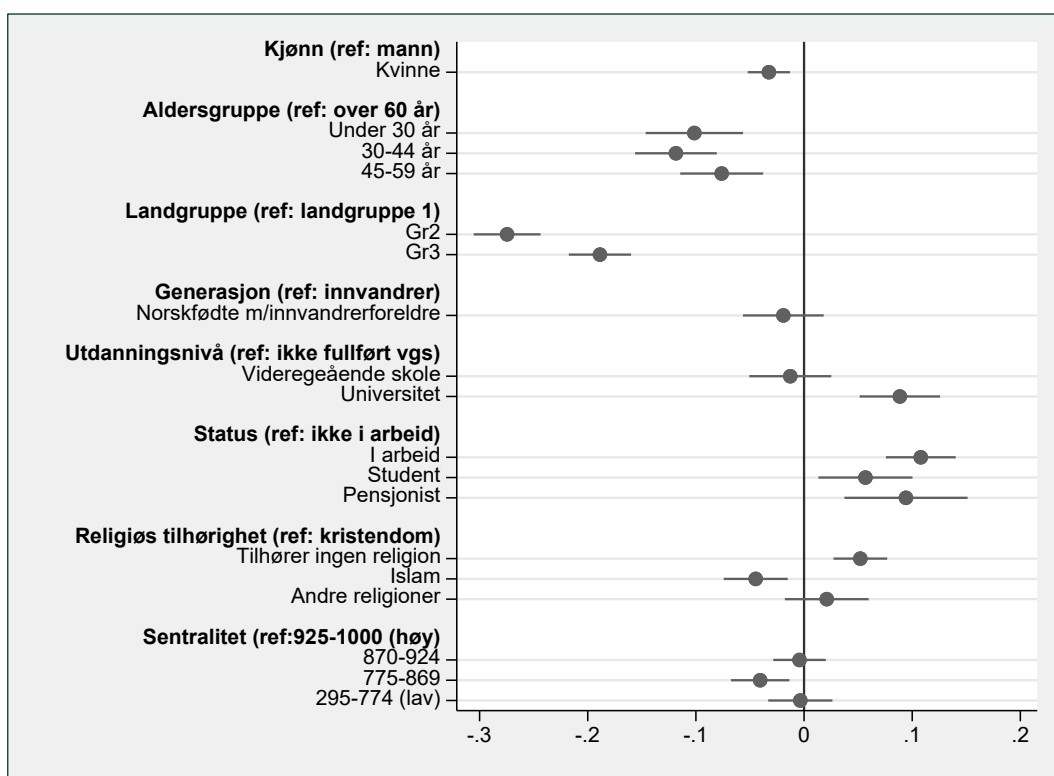
Regresjonsanalysene viser at det ikke er signifikante forskjeller i generell tillit mellom innvandrere og norskfødte med innvandrerbakgrunn når vi holder andre bakgrunnsvariabler konstante. Det tyder på at de bivariate forskjellene mellom norskfødte med innvandrerbakgrunn og andre grupper kan forklares med andre bakgrunnsvariabler, for eksempel at de fleste norskfødte med innvandrerbakgrunn har foreldre fra landgruppe 3 og at de i gjennomsnitt er yngre enn andre grupper.

Utover variablene som har direkte med innvandrerbakgrunn å gjøre finner vi at menn med innvandrerbakgrunn er signifikant mer tilbøyelige enn kvinner med innvandrerbakgrunn til å svare at de stoler på de fleste rundt seg. Alder har også en sammenheng med sannsynligheten for å uttrykke tillit til andre, i den forstand at eldre med innvandrerbakgrunn i større grad enn yngre er tilbøyelige til å stole på andre.

Personer med universitetsutdanning uttrykker mer generell tillit enn de uten utdanning, både blant personer med og uten innvandrerbakgrunn (appendiks). Personer med innvandrerbakgrunn som befinner seg utenfor arbeidslivet uttrykker lavere generell tillit enn personer i arbeid, studerende og pensjonister. Å være bosatt i en kommune med nest lavest grad av sentralitet er assosiert med signifikant lavere sannsynlighet for å stole på andre blant personer med innvandrerbakgrunn, sammenlignet med personer bosatt i de mest sentrale kommunene.

Sannsynligheten for å stole på andre er høyere blant personer med innvandrerbakgrunn som ikke definerer seg selv som religiøse, mens den er lavere for muslimer sammenliknet med kristne. Blant personer uten innvandrerbakgrunn er det lite variasjon i generell tillit mellom grupper med ulike bakgrunnskjenntegn (appendiks).

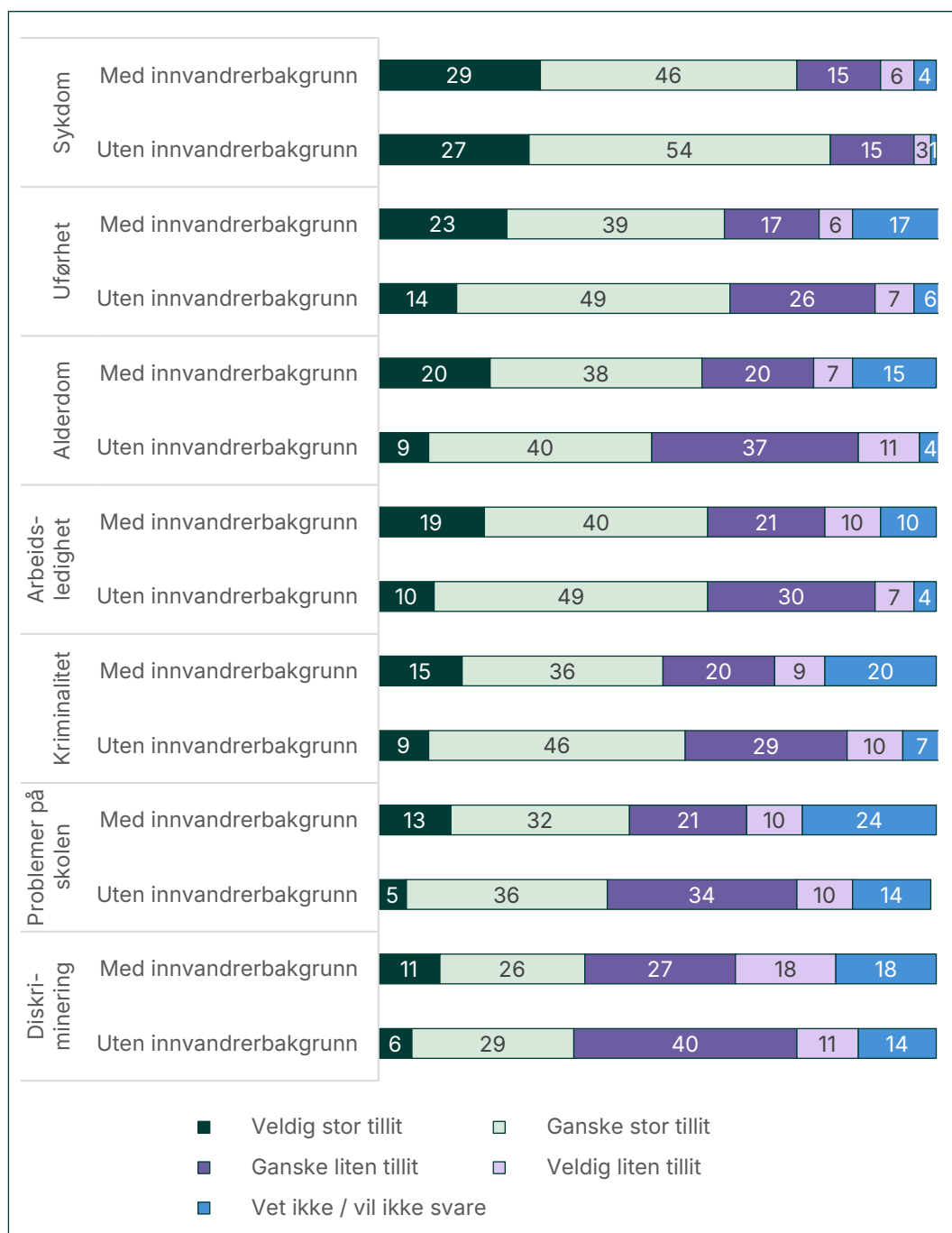
Figur 5.4 Endring i generell tillit (sannsynlighet for å tro at man kan stole på de fleste), etter bakgrunnskjennetegn (LPM). Personer med innvandrerbakgrunn (n = 9531).

5.2 Forventning om hjelp ved behov

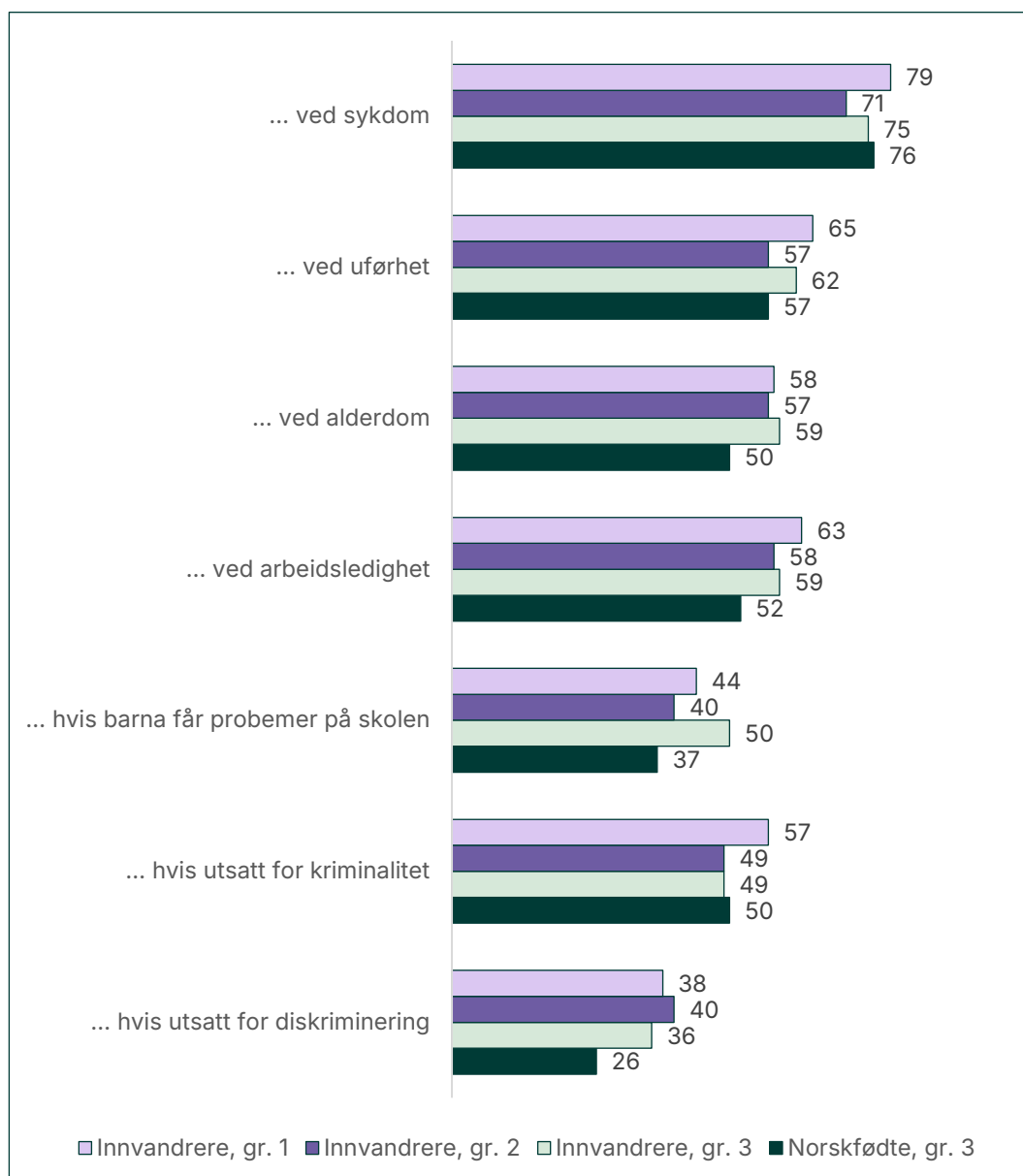
Tro på at man vil få den hjelpen man har behov for av det offentlige kan tolkes som tillit til at storsamfunnet stiller opp for en og at man ses som en likeverdig del av det samfunnet man lever i. Tidligere undersøkelser viser sammenheng mellom tillit til at man blir tatt vare på hvis man har behov for det og livskvalitet (Støren & Rønning, 2021). I undersøkelsen vår har vi spurt om respondentene tror de får den hjelpen de trenger fra det offentlige ved ulike livshendelser som ved sykdom, arbeidsledighet, uførhet osv.

Figur 5.5 Grad av tillit til at man får hjelp fra det offentlige ved ulike type hendelser eller tilstander. Personer med og uten innvandrerbakgrunn (n = 9531, 885).

Resultatene viser at det er relativt små forskjeller mellom personer med innvandrerbakgrunn og personer uten innvandrerbakgrunn i synet på om man tror at man får den hjelpen man har behov for i ulike situasjoner. I gruppen uten innvandrerbakgrunn er det en noe lavere andel som tror de får den hjelpen de har behov for ved alderdom, mens personer med innvandrerbakgrunn gjennomgående (på alle spørsmål) i større grad enn befolkningen uten innvandringsbakgrunn uttrykker veldig stor tillit til at de skal få den hjelpen de har behov for fra det offentlige.

Figur 5.6 Prosentandel som uttrykker stor eller ganske stor tillit til at man vil få den hjelpen man trenger fra det offentlige i ulike situasjoner. «Stor/ganske stor tillit til at det offentlige gir den hjelpen du trenger ...» Innvandrere fra hver av de tre landgruppene og norskfødte med foreldre fra landgruppe 3 (n = 9367).

Tilliten til at man skal få den hjelpen man trenger fra det offentlige varierer for de fleste hendelsene lite mellom innvandrere fra ulike landgrupper og norskfødte med foreldre fra landgruppe 3.

Imidlertid er det ett viktig unntak: Norskfødte med innvandrerforeldre fra landgruppe 3 har betydelig lavere tillit til at de vil få hjelp fra det offentlige hvis de blir utsatt for diskriminering, sammenlignet med personer som selv har innvandret. Opplevelser av diskriminering og hvordan det henger sammen med bakgrunnskjennetegn blir analysert nærmere i kapittel seks.

5.3 Tillit til institusjoner

Vi har målt folks tillit til ni forskjellige institusjoner i det norske samfunnet som skal ivareta grunnleggende rettigheter som helse, utdanning, sikkerhet, rett til arbeid og sosial støtte og barns rettigheter.

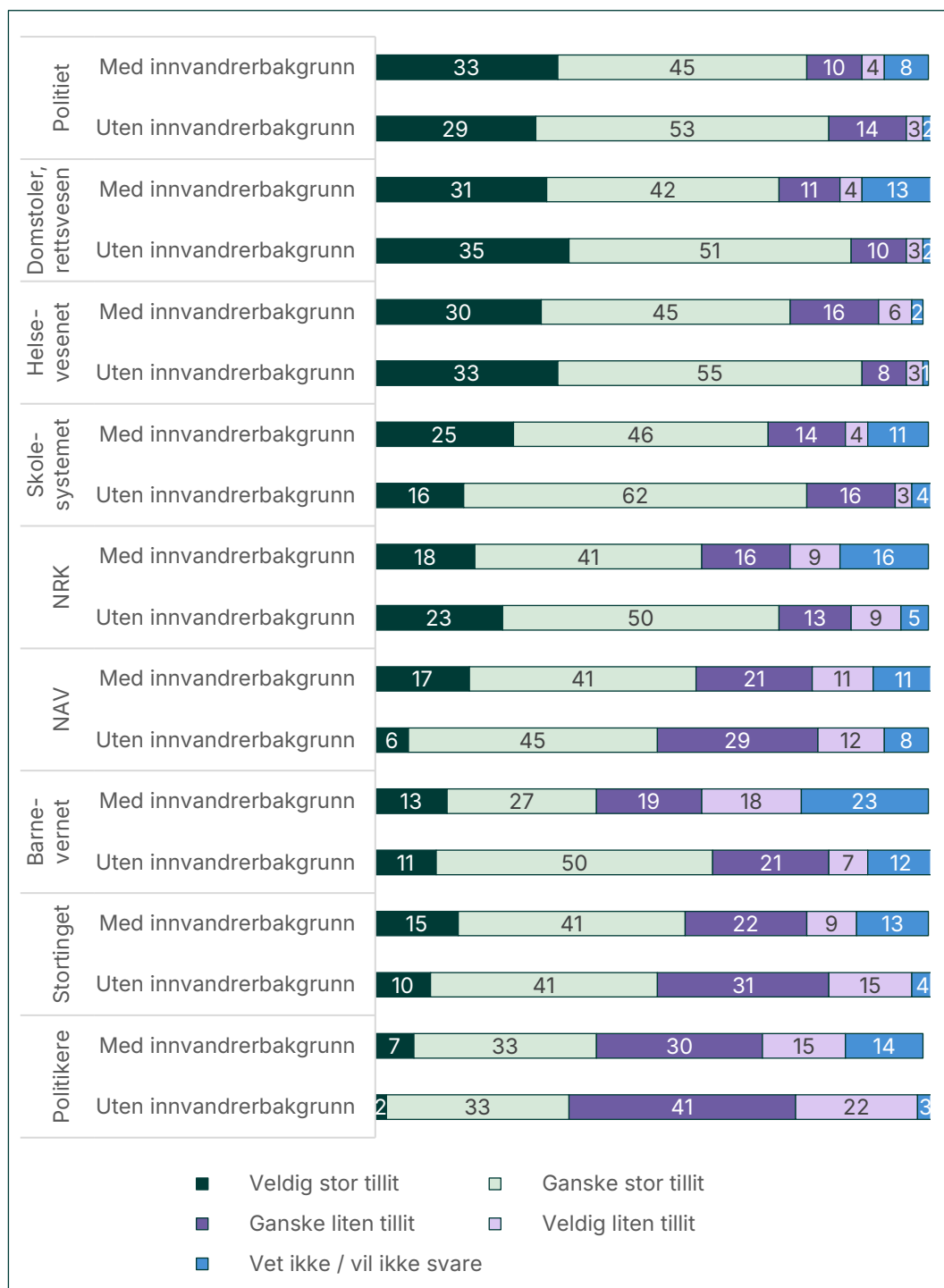
Respondentene ble stilt følgende spørsmål: «I det norske samfunnet er det en del institusjoner som er viktige for hvordan landet styres. Hvor liten eller stor grad av tillit har du til disse institusjonene?». Dette spørsmålsbatteriet er standardisert og svært mye brukt i holdningsundersøkelser. Det er noe variasjon i hvordan svaralternativene blir presentert for respondentene i ulike undersøkelser. For å unngå «opphopning» av svar på en tallskala valgte vi å gi respondentene fire svaralternativer uten en nøytral midtkategori, men med mulighet til å velge «vet ikke». For hver av institusjonene ble respondentene bedt om å vurdere om de har «veldig liten tillit», «ganske lite tillit», «ganske stor tillit» eller «veldig stor tillit». Det var også mulig å svare «vet ikke». Disse svaralternativene brukes også i World Value Survey (WVS) og Integreringsbarometeret (Brekke et al., 2024).

Figuren nedenfor viser graden av institusjonell tillit blant personer med og uten innvandrerbakgrunn. Politiet, skolesystemet, helsevesenet, domstolene/rettsvesenet og NAV har høy tillit både blant personer med innvandrerbakgrunn og blant de uten innvandrerbakgrunn. Majoriteten i begge gruppene uttrykker veldig eller ganske stor tillit til disse institusjonene.

40 prosent av personer med innvandrerbakgrunn har veldig eller ganske stor tillit til barnevernet. Dette er betydelig lavere enn i kontrollgruppen uten innvandrerbakgrunn, der det er mer enn 60 prosent som sier at de har veldig stor eller stor tillit til barnevernet. Dette kan ha å gjøre med at det har vært mye oppmerksomhet i media rundt noen omstridte saker i barnevernet de siste årene.

Tillit til storting og politikere er mer utbredt blant personer med innvandrerbakgrunn enn blant personer uten innvandrerbakgrunn. Undersøkelsen ble gjennomført høsten 2023, som var en periode da flere politikere måtte trekke seg fra verv og posisjoner på grunn av blant annet inhabilitet. Den lave tilliten til politikere og til dels storting kan ha å gjøre med disse sakene. Integreringsbarometeret gjennomførte en spørreundersøkelse blant et representativt utvalg av hele den norske befolkningen (n = 2900) og fant tilsvarende tillit til storting og politikere som vi finner blant personer uten innvandrerbakgrunn når det gjelder tillit til politikere, Stortinget, politi og domstoler (Brekke et al., 2024, s. 93).

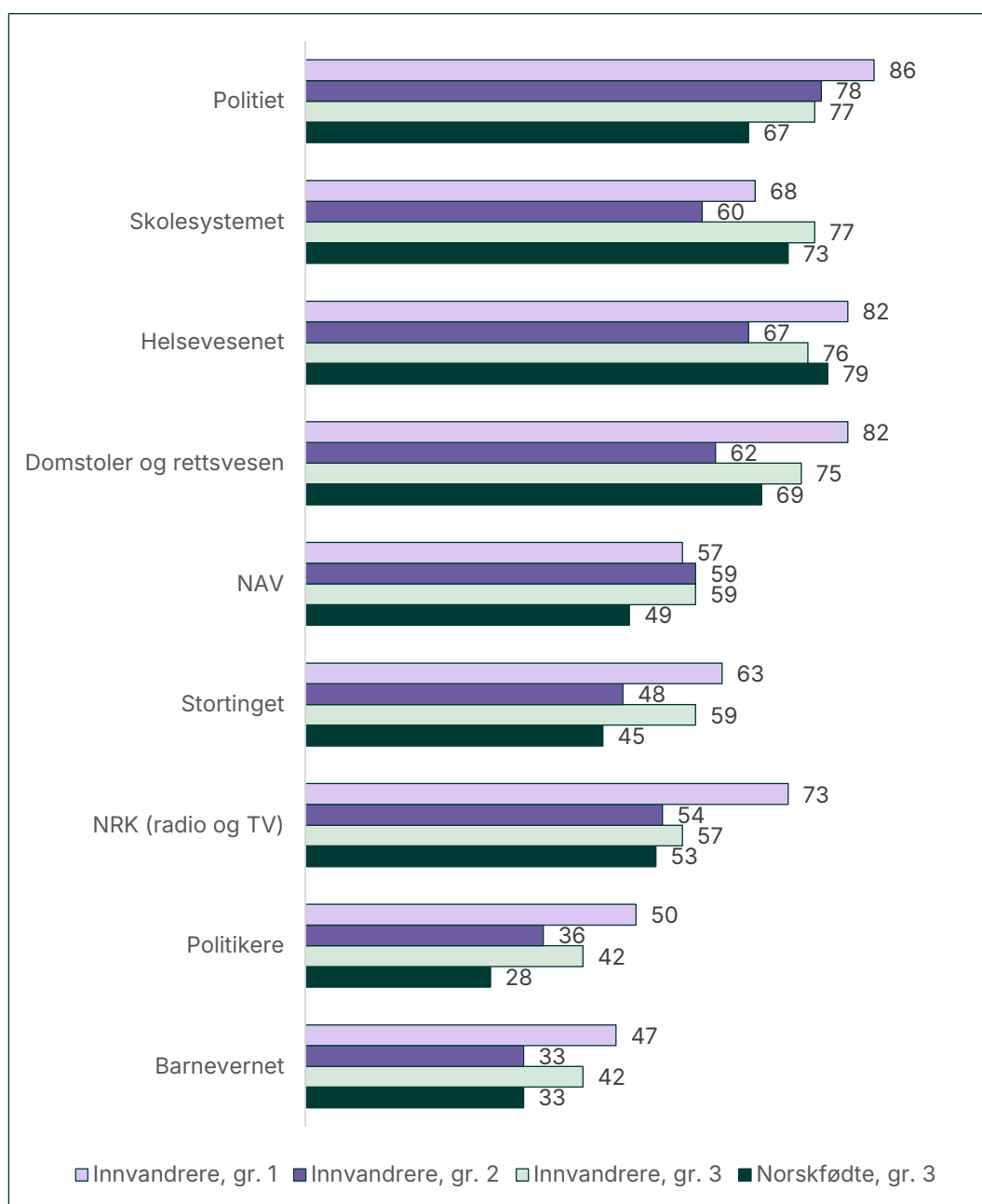
Figur 5.7 Grad av tillit til ulike institusjoner. Personer med og uten innvandrerbakgrunn (n = 9521, 885).

Ser vi nærmere på undergrupper med innvandrerbakgrunn, finner vi at selv om tilliten til institusjoner er gjennomgående høy, uttrykker innvandrere fra landgruppe 1 noe høyere institusjonell tillit enn innvandrere fra landgruppe 3 (med unntak av skolesystemet og NAV), mens innvandrere fra landgruppe 2 uttrykker lavere institusjonell tillit enn andre.

Norskfødte med innvandrerforeldre fra landgruppe 3 uttrykker lavere tillit til alle institusjoner (bortsett fra helsevesenet) enn de som selv har innvandret fra samme landgruppe. Norskfødte med innvandrerforeldre fra landgruppe 3 er den gruppen der færrest oppgir å ha tillit til politiet, NAV, barnevernet, Stortinget, politikere og NRK.

Figur 5.8 Prosentandel som uttrykker veldig eller ganske stor tillit til ulike institusjoner. Innvandrere fra hver av de tre landgruppene og norskfødte med foreldre fra landgruppe 3 (n = 9367).

For å undersøke nærmere hvordan institusjonell tillit henger sammen med bakgrunns-kjennetegn, har vi laget en gjennomsnittsindeks basert på spørsmålene vist over. Vi har kodet hvert enkelt spørsmål fra 1 (veldig liten tillit) til 4 (veldig stor tillit). Den samlede indeksen viser gjennomsnittlig score på spørsmålene om tillit til ulike institusjoner.

Vi har benyttet en lineær regresjonsmodell til å estimere endring i gjennomsnittlig insti-tusjonell tillit når vi endrer ett og ett bakgrunnskjenetegn, mens andre kjenetegn hol-des konstant. I figuren nedenfor illustrerer punkter til venstre for nullpunktet negativ sammenheng med institusjonell tillit, mens punkter til høyre for nullpunktet illustrerer en positiv sammenheng mellom bakgrunnsvariabelen og institusjonell tillit. Dersom konfi-densintervallet (95 prosent, illustrert med horisontal linje) krysser nullpunktet, er det ingen statistisk signifikant sammenheng.

Resultatene tyder på at personer med bakgrunn fra landgruppe 2 uttrykker betydelig lavere institusjonell tillit enn de med bakgrunn fra landgruppe 1, og personer med bakgrunn fra landgruppe 3 uttrykker også signifikant lavere institusjonell tillitt enn de med bakgrunn fra landgruppe 1, selv om andre bakgrunnskjennetegn holdes likt.

Et særlig påfallende resultat er at norskfødte med innvandrerforeldre i gjennomsnitt uttrykker langt lavere institusjonell tillit enn de som selv har innvandret, selv når vi tar hensyn til at denne gruppen er langt yngre enn innvandrere og hovedsakelig består av personer med foreldre fra landgruppe 3, og i tillegg til å kontrollere for andre bakgrunnsegenskaper.

Resultatene viser også at kvinner med innvandrerbakgrunn uttrykker noe lavere institusjonell tillit enn menn. De eldste (over 60 år) er mer tilbøyelige til å stole på institusjoner enn de yngre aldersgruppene.

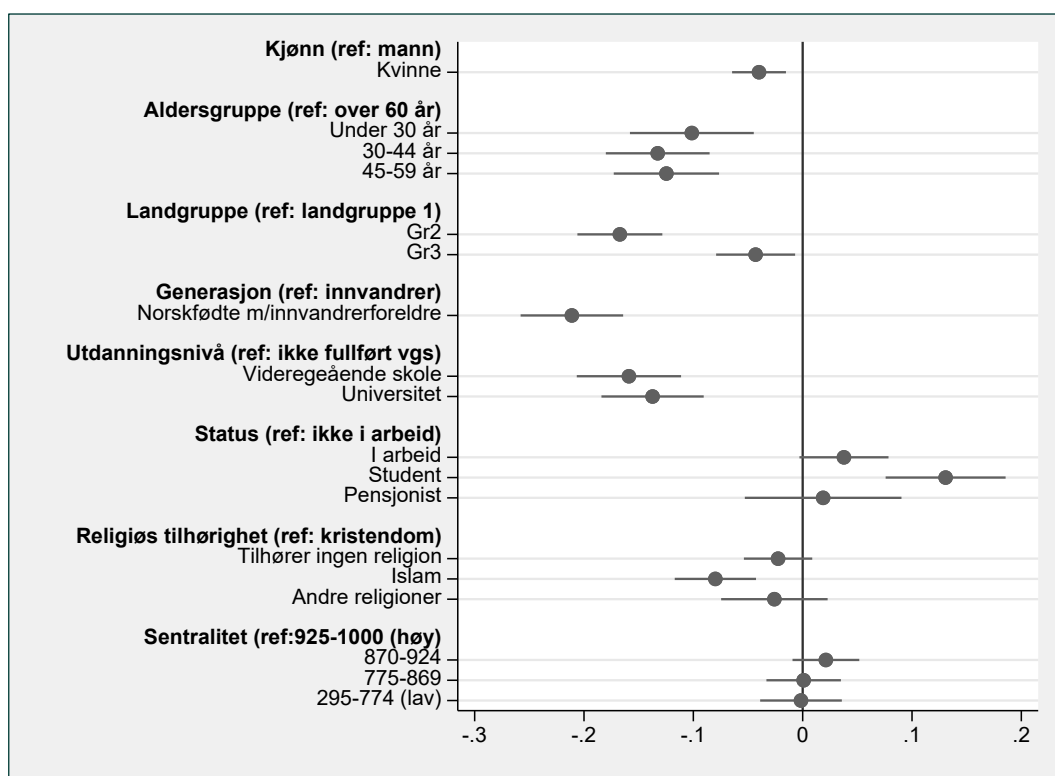
Det er også en sammenheng mellom utdanning og institusjonell tillit blant personer med innvandrerbakgrunn. De som har gått på videregående skole eller studert på universitet uttrykker lavere tillit til institusjoner enn de som ikke har fullført videregående. Dette kan tolkes som et uttrykk for at de mer utdannede i større grad enn personer uten utdanning foretar informerte og kritiske evalueringer av offentlige institusjoner (Norris, 2011, 2022).

Samtidig uttrykker personer som ikke er i arbeid lavere institusjonell tillit enn studenter, både blant personer med og uten innvandrerbakgrunn – og personer uten innvandrerbakgrunn som er i arbeid har signifikant høyere institusjonell tillit enn personer uten innvandrerbakgrunn som står utenfor arbeidslivet.

Personer med innvandrerbakgrunn som er muslimer har lavere sannsynlighet for å stole på institusjoner enn kristne. Blant personer uten innvandrerbakgrunn har de som tilhører andre religioner enn kristendom og islam lavere tillit til institusjoner enn kristne.

Når det gjelder institusjonell tillit ser vi nokså annerledes mønstre blant personer uten innvandrerbakgrunn enn blant de med innvandrerbakgrunn. Blant personer uten innvandrerbakgrunn har kvinner i snitt litt høyere institusjonell tillit enn menn, mens menn hadde høyest institusjonell tillit blant personer med innvandrerbakgrunn. De uten innvandrerbakgrunn som har universitetsutdanning uttrykker i snitt signifikant høyere institusjonell tillit enn personer uten innvandrerbakgrunn som ikke har fullført videregående skole, mens situasjonen var motsatt for personer med innvandrerbakgrunn (se figur i appendiks).

Figur 5.9 Endring i gjennomsnittlig institusjonell tillit blant personer med innvandrerbakgrunn, etter bakgrunnskjennetegn (OLS). Personer med innvandrerbakgrunn (n = 9484).

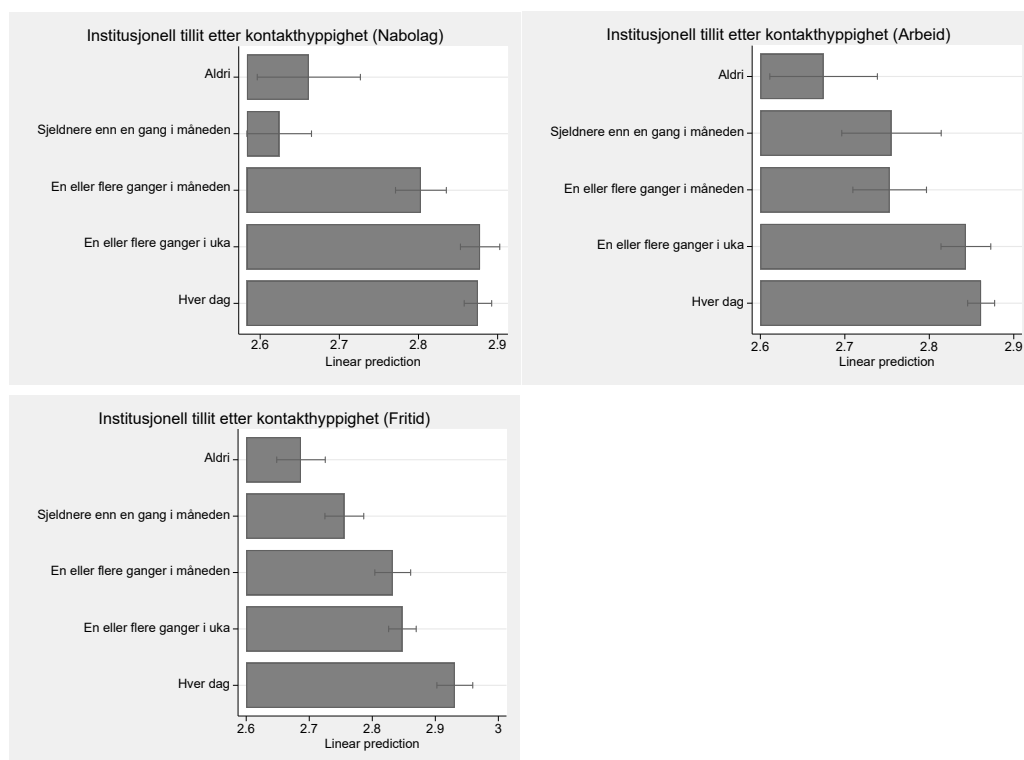

5.4 Er kontakt og deltakelse i frivillighet forbundet med høyere institusjonell tillit?

Et viktig premiss for satsingen på hverdagsintegrering er at kontakt på tvers av grupper og deltakelse i frivillighet og organisasjonsliv skal bidra til økt tillit til samfunnets ulike institusjoner. For å undersøke hvordan tillit til institusjoner henger sammen med sosial kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn og deltakelse i foreninger eller frivillig arbeid, har vi estimert hva den sannsynlige verdien på indeksen for institusjonell tillit vil være ved ulike former for og grad av deltakelse, mens vi kontrollerer for andre bakgrunnsegenskaper (kjønn, alder, landgruppe, generasjon, utdanning, tilknytning til arbeidslivet/sysselsetting, religion og sentralitet).

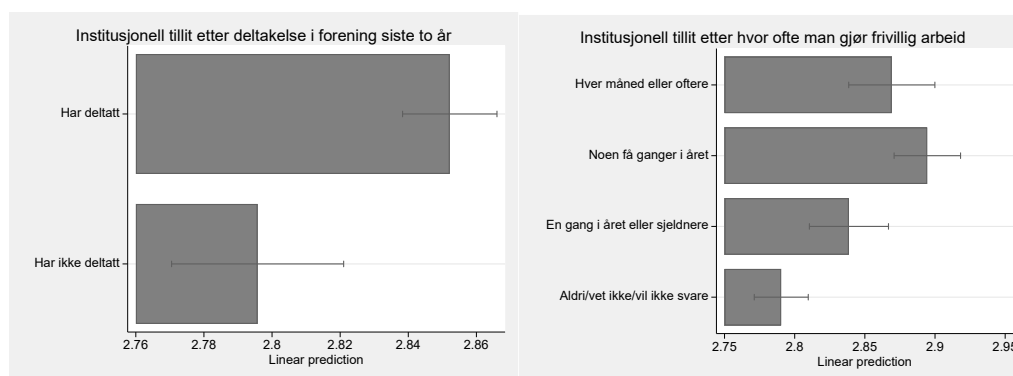
Våre analyser tyder på at svaret på spørsmålet om kontakt og deltakelse er forbundet med økt institusjonell tillit, er ja. Figuren nedenfor viser at de som har hyppigere kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn i nabolaget der man bor tenderer til å uttrykke høyere institusjonell tillit. Den største forskjellen i predikert institusjonell tillit ser vi mellom de som har kontakt én gang i måneden eller oftere sammenlignet med de som har slik kontakt sjeldnere enn hver måned. Altså henger institusjonell tillit sammen med det å ha kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn der man bor minst én gang i måneden, men det ser ikke ut til å ha mye å si hvor mye oftere enn én gang i måneden man har kontakt. De som har hyppigere kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn i forbindelse med arbeid og frivillighet/fritidsaktiviteter tenderer også til å uttrykke større institusjonell tillit enn de som aldri eller sjelden har slik kontakt.

Figur 5.10 Predikert institusjonell tillit blant personer med innvanderbakgrunn, etter kontakthypighet der man bor, i forbindelse med arbeid og i forbindelse med frivillighet/fritidsaktiviteter. Kontrollert for kjønn, aldersgruppe, landgruppe, generasjon, utdanning, sysselsetting, religiøs tilhørighet og sentralitet. Personer med innvanderbakgrunn (n = 9484).

Til slutt har vi sett på sammenhenger mellom institusjonell tillit og deltakelse i foreningsliv og frivillighet. Her finner vi også at de som har deltatt i en frivillig forening de siste to årene tenderer til å ha høyere tillit til institusjoner enn de som ikke har deltatt. Vi finner også at det å engasjere seg i frivillig arbeid henger sammen med høy tillit til samfunnsinstitusjoner, men vi finner ikke en entydig sammenheng mellom hvor ofte man utøver frivillig arbeid og hvor sannsynlig det er for at man har tillit til samfunnsinstitusjoner. Det som her har mest å si for institusjonell tillit, er om man faktisk har deltatt i frivillig arbeid, ikke hvor ofte man driver med det.

Figur 5.11 Predikert institusjonell tillit blant personer med innvanderbakgrunn, etter om man har deltatt i minst én forening de siste to årene (vært med på møter/aktiviteter, medlem), og hvor ofte man gjør frivillig arbeid. Kontrollert for kjønn, aldersgruppe, landgruppe, generasjon, utdanning, sysselsetting, religiøs tilhørighet og sentralitet. Personer med innvanderbakgrunn (n = 9484).

5.5 Oppsummering

I dette kapittelet har vi beskrevet mønstre for tillit – både til folk flest og til ulike samfunnsinstitusjoner – i ulike deler av befolkningen med innvandrerbakgrunn. Analysene viser at innvandrere i gjennomsnitt har litt lavere tillit til andre mennesker enn folk uten innvandrerbakgrunn, men graden av generell tillit varierer blant ulike grupper med innvandrerbakgrunn.

Innvandrere fra landgruppe 1 (Vest-Europa, Nord-Amerika, Australia, New Zealand) har i gjennomsnitt høyere tillit til folk flest enn både personer uten innvandrerbakgrunn og andre grupper innvandrere. Lavest generell tillit finner vi blant innvandrere fra landgruppe 2 (land i Øst- og Sentral-Europa som ble medlem av EU i 2004 eller senere). Innvandrere fra landgruppe 3 (resten av Øst-Europa, Afrika, Asia, Sør- og Mellom-Amerika og Oseania utenom Australia og New Zealand) uttrykker litt mer generell tillit enn innvandrere fra landgruppe 2, men mindre enn personer med innvandrerbakgrunn fra landgruppe 1 og personer uten innvandrerbakgrunn.

Det er litt mindre forskjeller mellom personer med og uten innvandrerbakgrunn når det gjelder tillit til ulike institusjoner i det norske samfunnet. Det er likevel forskjeller mellom ulike grupper med innvandrerbakgrunn. Institusjonell tillit er lavest blant personer med innvandrerbakgrunn fra landgruppe 2. Innvandrere fra landgruppe 3 – som altså har noe lavere tillit til folk flest – har derimot relativt høy tillit til de fleste institusjoner. Tilliten til at man får den hjelpen man har behov for hvis man møter på ulike typer problemer i livet (sykdom, arbeidsledighet, alderdom osv.) er også ganske lik blant personer med og uten innvandrerbakgrunn – om noe ser det ut til at personer med innvandrerbakgrunn til dels har noe større tillit til at de vil få den hjelpen de har behov for.

Norskfødte med innvandrerforeldre fra landgruppe 3 uttrykker lavere institusjonell tillit enn de som selv har innvandret. Dette gjelder særlig politiet, NAV, Stortinget og politikere. Norskfødte med innvandrerforeldre fra landgruppe 3 har lavere tillit til at de får den hjelpen de har behov for hvis de blir utsatt for diskriminering, sammenliknet med innvandrere.

Kontakt på tvers av grupper og deltakelse i frivillighet har en positiv sammenheng med institusjonell tillit. De som har hyppigere kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn der de bor, og i forbindelse med arbeid og frivillighet/fritidsaktiviteter tenderer til å uttrykke mer institusjonell tillit. De som deltar i frivillige organisasjoner og jobber som frivillige uttrykker mer tillit til institusjoner, også når vi kontrollerer for andre bakgrunns-egenskaper.

6 Diskriminering

En etter hvert omfattende forskningslitteratur har søkt å kartlegge omfanget av diskriminering i norsk kontekst. Store deler av denne litteraturen benytter seg av eksperimentelle metoder for å vurdere om diskriminering har funnet sted, og denne forskningen viser at diskriminering, særlig i arbeidslivet, er vedvarende, rammer norskfødte barn av innvandrere i like stor grad som innvandrere, og er mest utpreget for innvandrere med bakgrunn fra land i Afrika, Asia, Midtøsten og Sør-Amerika (Quillian & Midtbøen 2021; Midtbøen 2019).

I slike eksperimentelle studier forstås etnisk diskriminering som et objektive utfall, hvor en person har blitt behandlet dårligere enn en annen *på grunn av* etnisk tilhørighet. Denne definisjonen reflekteres i Likestillings- og diskrimineringsloven (2017, §6-8) som definerer diskriminering som direkte eller indirekte forskjellsbehandling som ikke er saklig, nødvendig eller forholdsmessig. Diskriminering forstås i denne sammenheng som konkrete utfall, uavhengig av opplevelsene til den som utsettes for forskjellsbehandling.

Subjektiv diskriminering derimot viser til folks egne opplevelser av å bli urettmessig forskjellsbehandlet. En arbeidstakers opplevelse av å ha blitt urettferdig behandlet av en arbeidsgiver i en ansettelsesprosess, gjenspeiler ikke nødvendigvis arbeidsgiveres motiver eller beveggrunner, eller om diskriminering i juridisk forstand har funnet sted. Hva som utgjør subjektiv diskriminering vil være mindre entydig enn definisjoner av objektiv diskriminering, all den tid subjektiv diskriminering tar opp i seg individuelle forskjeller i sårbarhet og tilbøyelighet til å tolke forskjellige hendelser på ulike måter. I et integreringsperspektiv er subjektiv diskriminering likevel svært viktig, fordi det sier noe om folks generelle opplevelse av medborgerskap og likeverd.

I dette kapitlet vil vi analysere mønstre for opplevelser av subjektiv diskriminering, forstått som personers egne opplevelser av å ha blitt behandlet dårligere enn andre, i ulike deler av befolkningen med innvandrerbakgrunn. I denne sammenhengen er vi opptatt av å undersøke opplevelser av diskriminering på ulike arenaer, og vi vil skille mellom eksplisitte opplevelser av diskriminering og ulike til dels mer subtile negative erfaringer av forskjellige slag, så vel som opplevelser med å bli utsatt for vold og hatytringer. Analysene vil også ta for seg hvor opprørende folk opplever slike hendelser.

6.1 Opplevd diskriminering

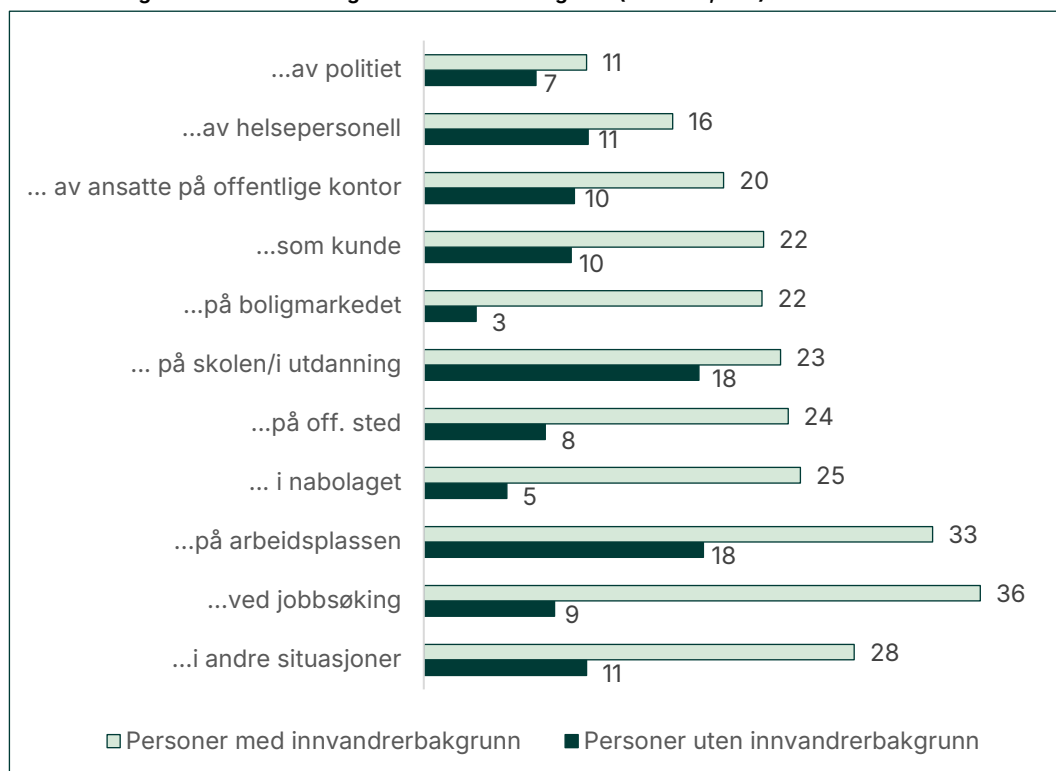
Vi har spurt respondentene om de har opplevd å bli diskriminert eller behandlet dårligere enn andre på ulike arenaer og i forskjellige situasjoner. Her vil vi fange opp erfaringer knyttet til sentrale institusjoner som skole, arbeidsliv og helsevesen, men også erfaringer på områder som er blitt viet mindre oppmerksomhet i litteraturen – som diskriminering på offentlig sted, i rollen som kunde og i nabolaget. De som svarte at de har blitt behandlet dårligere enn andre, fikk oppfølgings spørsmål om hva de opplevde var grunnlaget for forskjellsbehandlingen.

Subjektiv diskriminering er mer utbredt blant personer med innvandrerbakgrunn enn blant personer uten innvandrerbakgrunn. Dette er gjeldende på alle arenaer – fra

nabolag til offentlig plass. Personer med innvandrerbakgrunn opplever også slike hendelser på flere arenaer enn personer uten innvandrerbakgrunn. Sett bort fra i møte med helsepersonell og politi, oppgir en betydelig andel – over en av fem – å ha blitt diskriminert på de øvrige arenaene.

Overordnet utpeker arbeidslivet seg som arenaen hvor subjektiv diskriminering er mest utbredt. En av tre (33 prosent) med innvandrerbakgrunn har opplevd diskriminering på arbeidsplassen. I kontrollutvalget uten innvandrerbakgrunn oppgir under en av fem (18 prosent) at de har blitt behandlet dårligere enn andre eller blitt diskriminert på arbeidsplassen.

Figur 6.1. Har opplevd å bli diskriminert eller behandlet dårligere enn andre på ulike arenaer. «Har opplevd diskriminering ...» Personer med og uten innvandrerbakgrunn (n = 9531, 885).

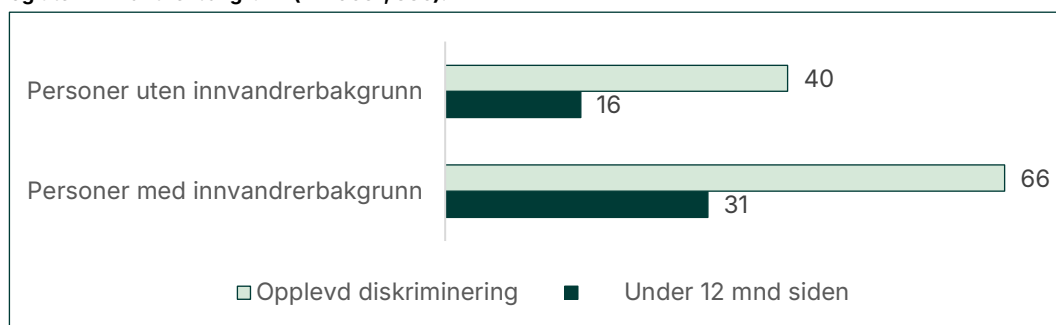
Ser vi på de ulike opplevelsene samlet, blir det enda tydeligere at opplevelser med diskriminering er mer utbredt blant personer med innvandrerbakgrunn enn i befolkningen ellers. Over halvparten av personer med innvandrerbakgrunn, 66 prosent, har opplevd diskriminering eller å ha blitt behandlet dårligere enn andre på minst en av arenaene nevnt i figuren over. Det samme gjelder for 40 prosent av kontrollutvalget uten innvandrerbakgrunn.

Studier av subjektiv diskriminering pleier ofte å avgrense seg til erfaringer i løpet av de siste tolv månedene (Shariff-Marco et al., 2011). I mange tilfeller mener vi imidlertid at dette gir et dårlig mål på folks opplevelser av diskriminering i samfunnet. Når vi spør om personer har opplevd diskriminering i boligmarkedet eller i ansettelsesprosesser, vil ett år ofte være et for kort tidsintervall til å fange opp folks erfaringer.

Vi har derfor brukt spørsmålsformuleringer som ikke er avgrenset i tid. Dette vil selvsagt gi noe høyere estimer for opplevd diskriminering enn estimer som baserer seg på

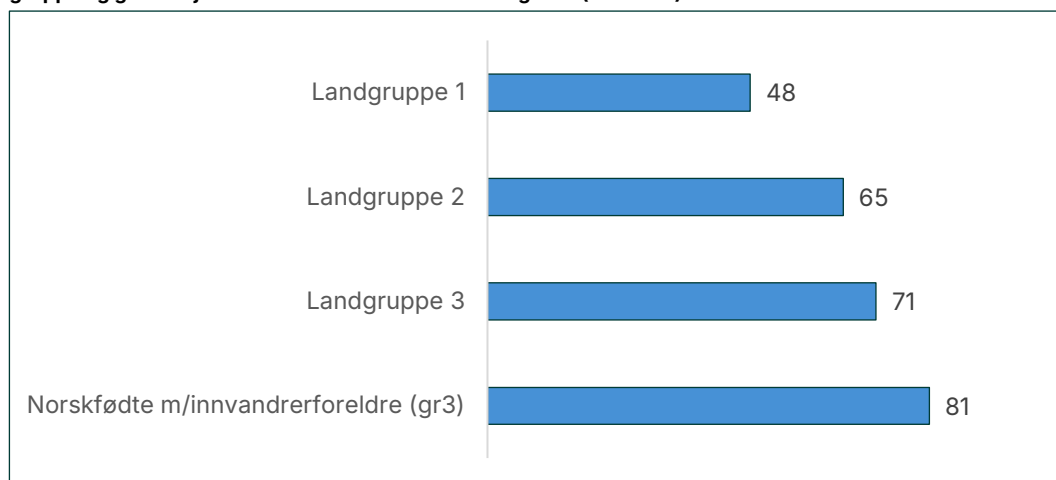
erfaringer fra kun de siste tolv månedene. Med tanke på å kunne sammenligne våre funn med funn fra andre undersøkelser som bruker en slik tidsavgrensning, har vi fulgt opp med å spørre de respondentene som oppgir at de har opplevd diskriminering, om dette skjedde for mer eller mindre enn tolv måneder siden. Resultatene vises i figur 6.2. Det er verdt å merke seg at ettersom en høyere andel av personer med innvandrerbakgrunn enn personer uten innvandrerbakgrunn oppgir at siste gang de opplevde diskriminering var mindre enn tolv måneder siden, så blir forskjellen i opplevd diskriminering noe større når vi bruker en slik tidsavgrensning enn når vi ikke gjør det. I resten av kapitlet vil vi imidlertid kun bruke estimater som ikke bygger på en slik tidsavgrensning.

Figur 6.2. Har opplevd å bli diskriminert eller behandlet dårligere enn andre på minst en arena. Personer med og uten innvandrerbakgrunn (n = 9531, 885).

Bryter vi svarene ned på ulike landgrupper og etter generasjon, finner vi at norskfødte med innvandrerforeldre fra landgruppe 3 rapporterer om mer diskriminering enn innvandrere fra landgruppe 3, som igjen rapporterer om mer diskriminering enn innvandrere fra landgruppe 2, som igjen rapporterer om mer diskriminering enn innvandrere fra landgruppe 1 (som rapporterer om diskriminering omtrent på samme nivå som personer uten innvandrerbakgrunn). Mens fire av fem (81 prosent) norskfødte med foreldre fra landgruppe 3 oppgir å ha opplevd diskriminering på minst en av arenaene, oppgir 71 prosent av innvandrere fra samme landgruppe det samme. Erfaringer med diskriminering er mindre utbredt, men fremdeles relativt vanlig, for innvandrere fra landgruppe 2, hvor 65 prosent har opplevd diskriminering på minst én arena.

Figur 6.3. Har opplevd å bli diskriminert eller behandlet dårligere enn andre på minst én arena, etter landgruppe og generasjon. Personer med innvandrerbakgrunn (n = 9367)

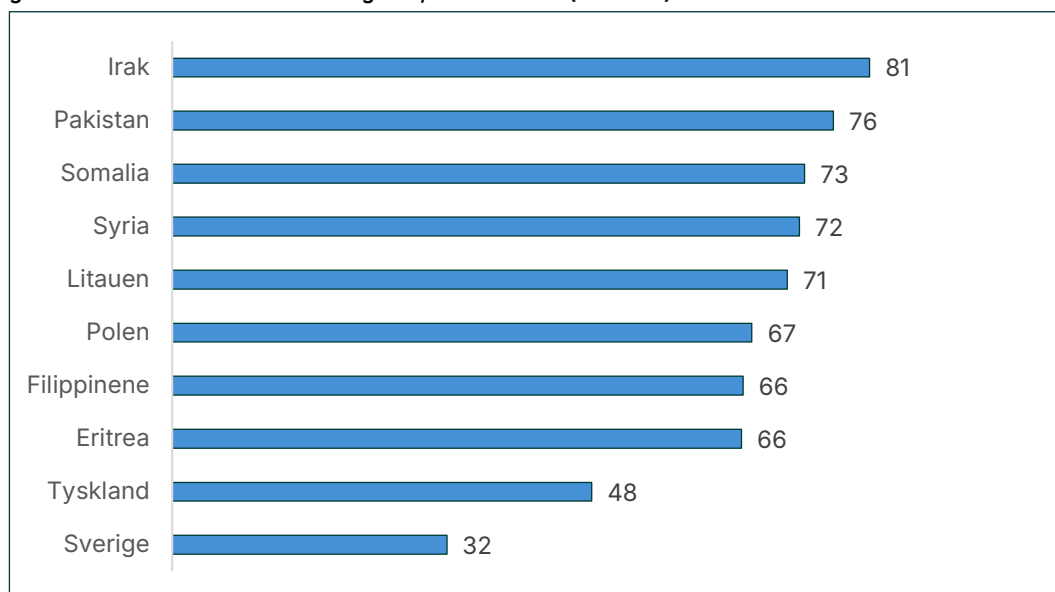

Her er det verdt å merke seg at norskfødte med innvandrerforeldre ikke bare er mer tilbøyelige enn personer som selv har innvandret til å svare at de har opplevd

diskriminering – de har også slike opplevelser mer friskt i minne. Mens en av fem innvandrere fra landgruppe 1 har opplevd diskriminering de siste tolv månedene, gjelder dette for to av fem norskfødte med innvandrerforeldre fra landgruppe 3.

Gjennomsnittene skjuler stor variasjon hvis vi ser vi nærmere på enkeltland. Subjektiv diskriminering er mest utbredt blant personer med innvandrerbakgrunn fra Irak – blant dem opplyser åtte av ti at de har blitt diskriminert eller dårligere behandlet enn andre på minst en av arenaene nevnt ovenfor. Til sammenligning har en av tre personer med innvandrerbakgrunn fra Sverige opplevd diskriminering.

Figur 6.4. Har opplevd å bli diskriminert eller behandlet dårligere enn andre på minst én arena, etter landbakgrunn. Personer med innvandrerbakgrunn, ti største land (n = 3588).

Subjektiv diskriminering er mest utbredt blant respondenter med bakgrunn fra majoritetsmusliske land. Ser vi på utbredelsen av subjektiv diskriminering etter religiøs tilhørighet, er også muslimer noe mer utsatt. 75 prosent oppgir å ha opplevd diskriminering på minst én av arenaene (se appendiks). Avstanden er imidlertid ikke stor ned til personer med annen (ikke-kristen) religiøs tilhørighet, der i underkant av 70 prosent har opplevd diskriminering. Subjektiv diskriminering er minst utbredt blant kristne og personer som ikke tilhører noen religion (henholdsvis 62 prosent og 64 prosent har opplevd diskriminering). Blant muslimer som har opplevd diskriminering rapporterer dessuten en større andel at slike opplevelser fant sted for under tolv måneder siden, sammenlignet med andre religiøse grupper og personer uten tilknytning til en religion. Figur 6.5 viser hvordan tilbøyeligheten til å svare bekræftende på at man har opplevd diskriminering varierer med øvrige kjennetegn ved respondentene.

Bivariate sammenhenger gir et lite fullstendig bilde av hvordan sårbarhet for subjektiv diskriminering fordeler seg blant personer med innvandrerbakgrunn. Som vi har vært inne på, kan for eksempel en observert sammenheng mellom landbakgrunn og diskriminering like gjerne være et uttrykk for religiøse forskjeller. Forskjeller mellom norskfødte med innvandrerforeldre og innvandrere kan påvirkes av alderssammensetningen i disse gruppene. For å undersøke sammenhengene litt nærmere, har vi estimert lineære sannsynlighetsmodeller, hvor vi inkluderer ulike bakgrunnskjenntegn i samme modell.

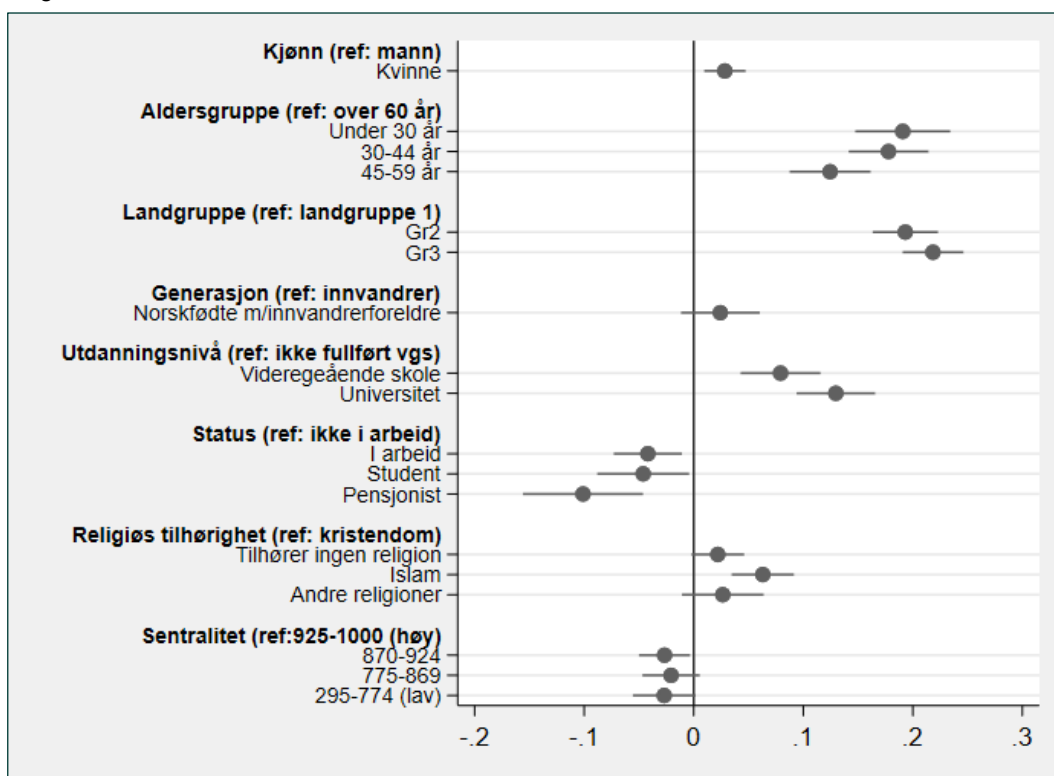
Utfallet vi undersøker er sannsynligheten for å ha opplevd diskriminering på minst én arena. Plottene viser regresjonskoeffisientene og kan tolkes som estimert endring i sannsynlighet for å ha opplevd diskriminering om vi for eksempel går fra mann til kvinne, og holder øvrige kjennetegn i modellen konstant. Plott som ligger til høyre for nullpunktet indikerer en positiv sammenheng, mens plott til venstre for nullpunktet viser til en negativ sammenheng.

Figur 6.5 viser at etter kontroll for alder, landbakgrunn og generasjon, utdanning, selssetting, religion og sentralitet er kvinner signifikant mer tilbøyelige enn menn til å svare at de har opplevd diskriminering. Alder har også en selvstendig betydning for sannsynligheten for å rapportere om diskriminering: yngre er mer tilbøyelige enn eldre til å svare bekreftende på at de har opplevd diskriminering. Og justert for øvrige kjennetegn ved respondentene, opplever personer med bakgrunn fra landgruppe 2 og 3 mer diskriminering enn personer med bakgrunn fra landgruppe 1. Å være bosatt i en kommune med noe lavere sentralitet (870–924) er assosiert med en signifikant reduksjon i sannsynlighet for å ha opplevd diskriminering sammenlignet med personer bosatt i de mest sentrale kommunene (925–1000). Personer som befinner seg utenfor arbeidslivet er mer utsatt enn personer i arbeid, studerende og pensjonister.

Forskjeller i sannsynlighet for å ha opplevd diskriminering mellom innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre er ikke lenger signifikant etter kontroll for øvrige kjennetegn ved respondentene. Dette betyr sannsynligvis at alder er en viktig forklaring på den høye forekomsten av subjektiv diskriminering blant norskfødte med innvandrerforeldre, ettersom de i gjennomsnitt er mye yngre enn de som selv har innvandret.

Det er imidlertid verdt å merke seg at de generelle forskjellene i sannsynlighet for å ha opplevd diskriminering overhodet skjuler noen interessante mønstre når vi ser på ulike arenaer hver for seg. Norskfødte med innvandrerforeldre opplever seg signifikant mer utsatt på skolen, på offentlig sted, som kunde og i møte med politiet enn innvandrere, kontrollert for øvrige kjennetegn. De som selv har innvandret opplever seg til gjengjeld mer utsatt på boligmarkedet og som jobbsøker (se tabell A1 i appendiks).

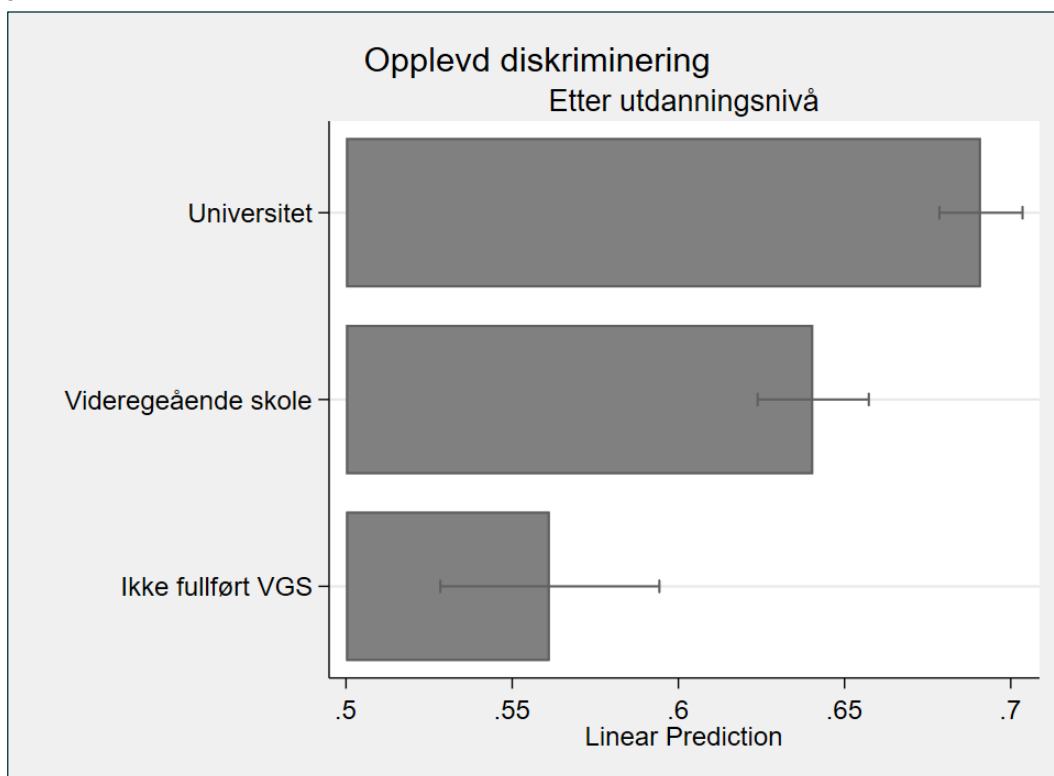
Figur 6.5. Sannsynlighet for å ha opplevd diskriminering på minst én arena (LPM). Personer med innvandrerbakgrunn (n = 9531).

I tråd med forventningene fra integreringsparadokset finner vi at utdanningslengde er positivt assosiert med subjektiv diskriminering (Schaeffer & Kas, 2023; Schaeffer, 2019; Steinmann, 2019). Personer med høyere utdanning rapporterer om mer diskriminering enn personer som ikke har fullført videregående skole. Vi finner ingen slik sammenheng blant personer uten innvandrerbakgrunn (se figur A9 i appendix). For å illustrere denne sammenhengen, viser vi predikerte sannsynligheter for å ha opplevd subjektiv diskriminering mellom personer med ulike utdanningslengder– om vi holder øvrige kjennetegn ved respondentene, som kjønn, alder og bosted, konstant.

Om vi tenker oss tre individer som kun skiller seg fra hverandre i lengden på utdanningen sin, har personen som ikke har fullført videregående 56 prosent predikert sannsynlighet for å ha opplevd diskriminering; en med utdanning på videregående skole nivå har 64 prosent sannsynlighet og personen med universitetsutdanning har 68 prosent sannsynlighet for å ha opplevd diskriminering. Alt annet likt opplever altså personer med høyere utdanning seg langt mer utsatt for diskriminering enn personer med lavere utdanning.

Figur 6.6. Predikert sannsynlighet for å ha opplevd diskriminering etter utdanningsnivå. Justert for kjønn, alder, landbakgrunn, generasjon, sysselsetting, religiøs tilhørighet og bosted. Personer med innvandrerbakgrunn (n = 9531).

6.2 Diskriminering på ulike arenaer

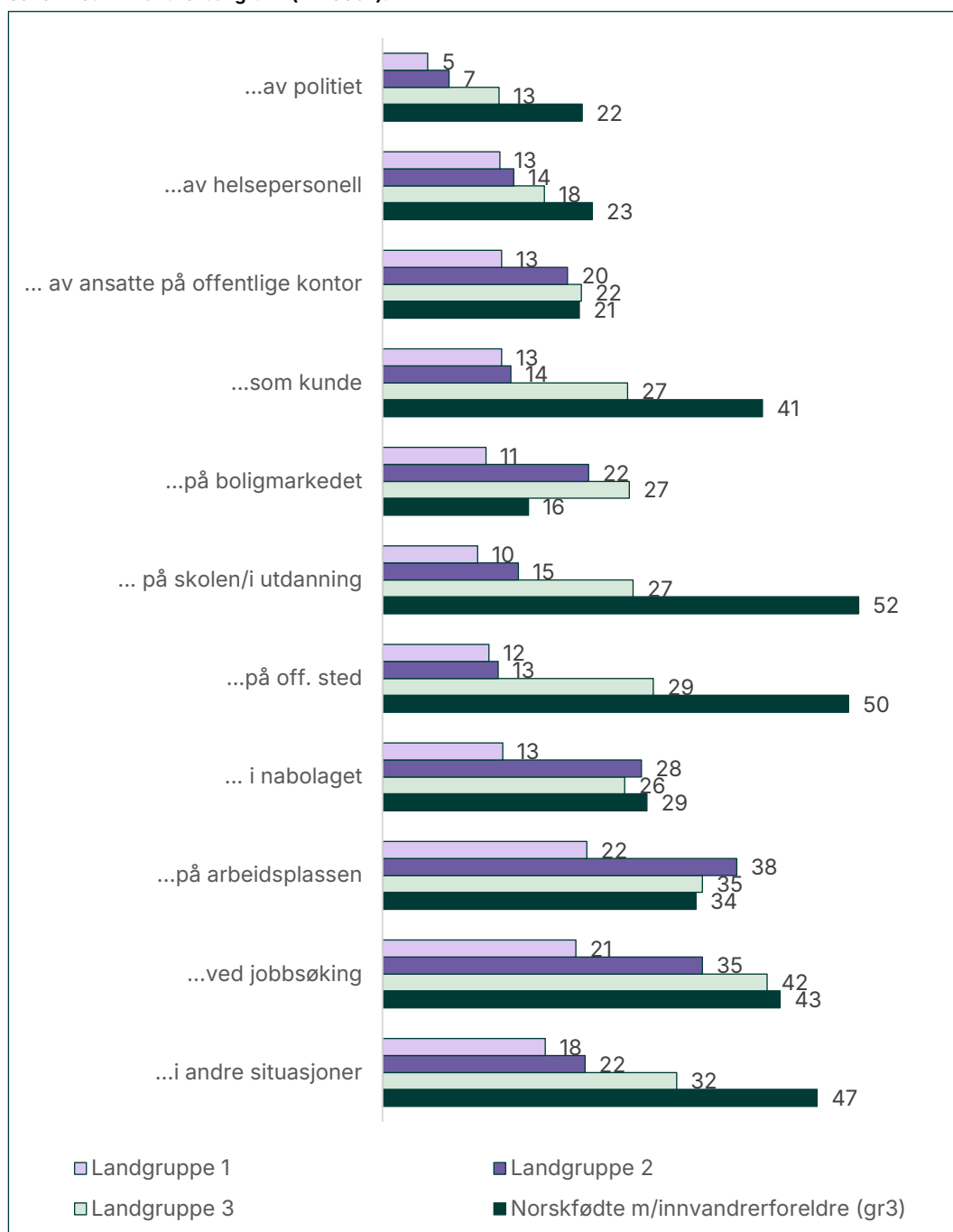
Figur 6.7 viser hvordan forekomsten av subjektiv diskriminering på ulike arenaer fordeles seg etter landgruppe og generasjon. En større andel norskfødte med innvandrerforeldre enn innvandrere har opplevd diskriminering på offentlig sted, som kunde, i møte med politi, på skolen eller i utdanning og i andre situasjoner. Denne sammenhengen vedvarer også etter kontroll for øvrige kjennetegn ved respondentene, som kjønn, alder, utdanning og sysselsetting (se appendiks).

Innvandrere fra landgruppe 2 og 3 rapporterer i større grad om opplevelser med diskriminering på boligmarkedet enn innvandrere fra landgruppe 1 så vel som norskfødte med innvandrerforeldre fra landgruppe 3.

Hvilke arenaer som utpeker seg for de forskjellige gruppene kan handle om forskjeller i graden av eksponering på ulike arenaer. Det er for eksempel plausibelt at norskfødte med innvandrerforeldre, som i snitt er yngre enn innvandrergruppene, ikke har rukket å opparbeide seg erfaringer fra for eksempel boligmarkedet, men har skolen friskere i minne.

Blant norskfødte med innvandrerforeldre fra landgruppe 3 utpeker særlig skolen seg som en arena hvor mange har negative erfaringer (52 prosent), etterfulgt av offentlig sted – og i rollen som kunde. Her skiller de seg fra innvandrere som i mindre grad peker på disse arenaene som sentrale.

Figur 6.7. Svar på spørsmålet: «Har du opplevd å bli diskriminert eller behandlet dårligere enn andre ...» Personer med innvanderbakgrunn (n = 9367).

6.3 Diskrimineringsgrunnlag

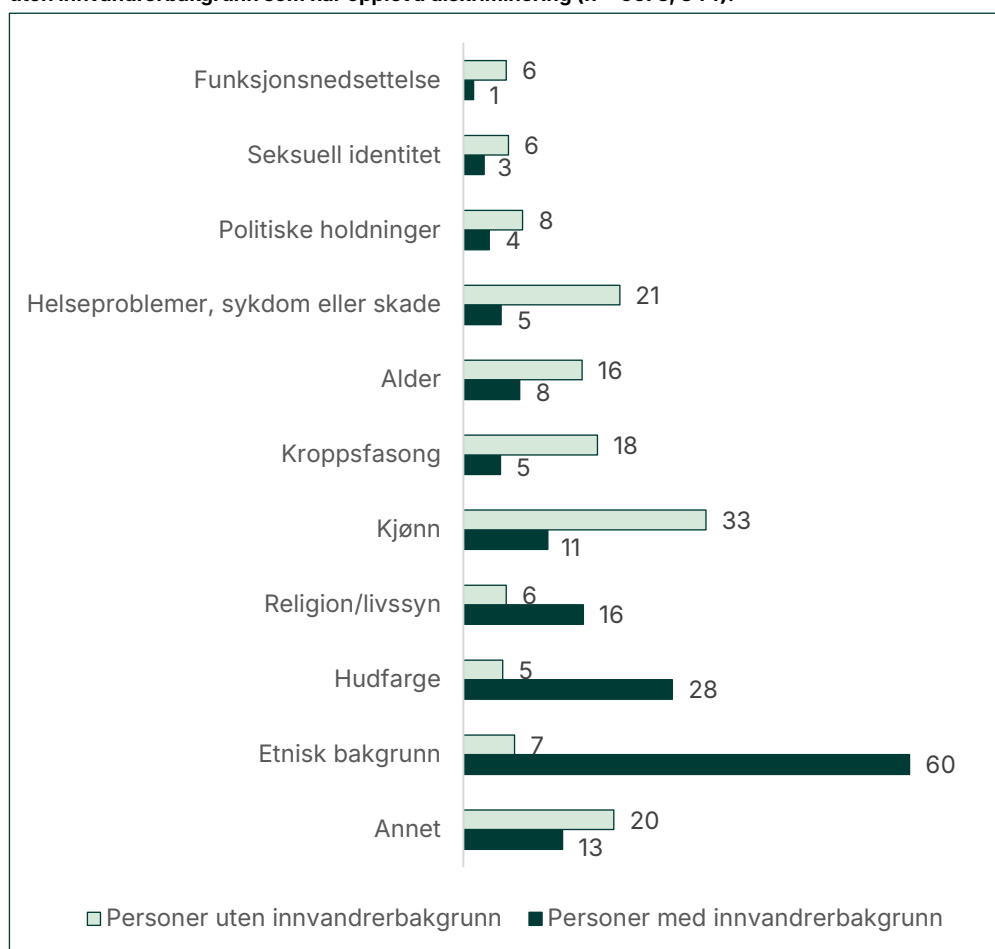
Diskriminering kan forekomme på ulike grunnlag. Respondentene som oppga at de hadde blitt utsatt for diskriminering, ble derfor bedt om å vurdere hva de trodde var grunnen til at de ble forskjellsbehandlet. I Diskrimineringsloven listes det opp en rekke grunnlag som det er ulovlig å diskriminere på bakgrunn av: kjønn, etnisitet, religion og livssyn, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk, alder, politisk syn og fagforeningsmedlemskap (Likestillings- og diskrimineringsloven, 2017, § 6). Utover disse har vi også valgt å inkludere typer av forskjellsbehandling som faller

utenfor dagens regelverk, som kroppsfasong, helseproblemer, sykdom eller skade. Respondentene hadde mulighet til å krysse av for flere diskrimineringsgrunnlag.

Som vi så i de foregående analysene, er erfaringer med diskriminering langt mer utbredt blant personer med innvandrerbakgrunn enn personer uten innvandrerbakgrunn. Det er imidlertid også en del personer i utvalget uten innvandrerbakgrunn som oppgir å ha opplevd diskriminering. Blant disse tror en av tre at den dårlige behandlingen var grunnet kjønn, mens 23 prosent svarer at den dårlige behandlingen kunne handle om helseproblemer, sykdom eller skade. 16–17 prosent trekker fram alder eller kroppsfasong.

Blant personer med innvandrerbakgrunn er det andre grunnlag som dominerer. Når vi spør de som oppgir å ha blitt behandlet dårligere enn andre om hva de tror var årsaken til dette, tror flertallet at etnisitet var årsaken. Dette gjelder for 60 prosent av personer med innvandrerbakgrunn som har opplevd diskriminering eller forskjellsbehandling. Deretter følger hudfarge som det nest vanligste grunnlaget som trekkes fram som mulig årsak. Det er imidlertid en betydelig lavere andel som tror diskrimineringen var grunnet hudfarge enn som tror det handlet om etnisitet. 16 prosent oppgir religion som en mulig årsak til forskjellsbehandlingen, og som vi snart skal se, er det først og fremst muslimer som trekker fram religion som diskrimineringsgrunnlag.

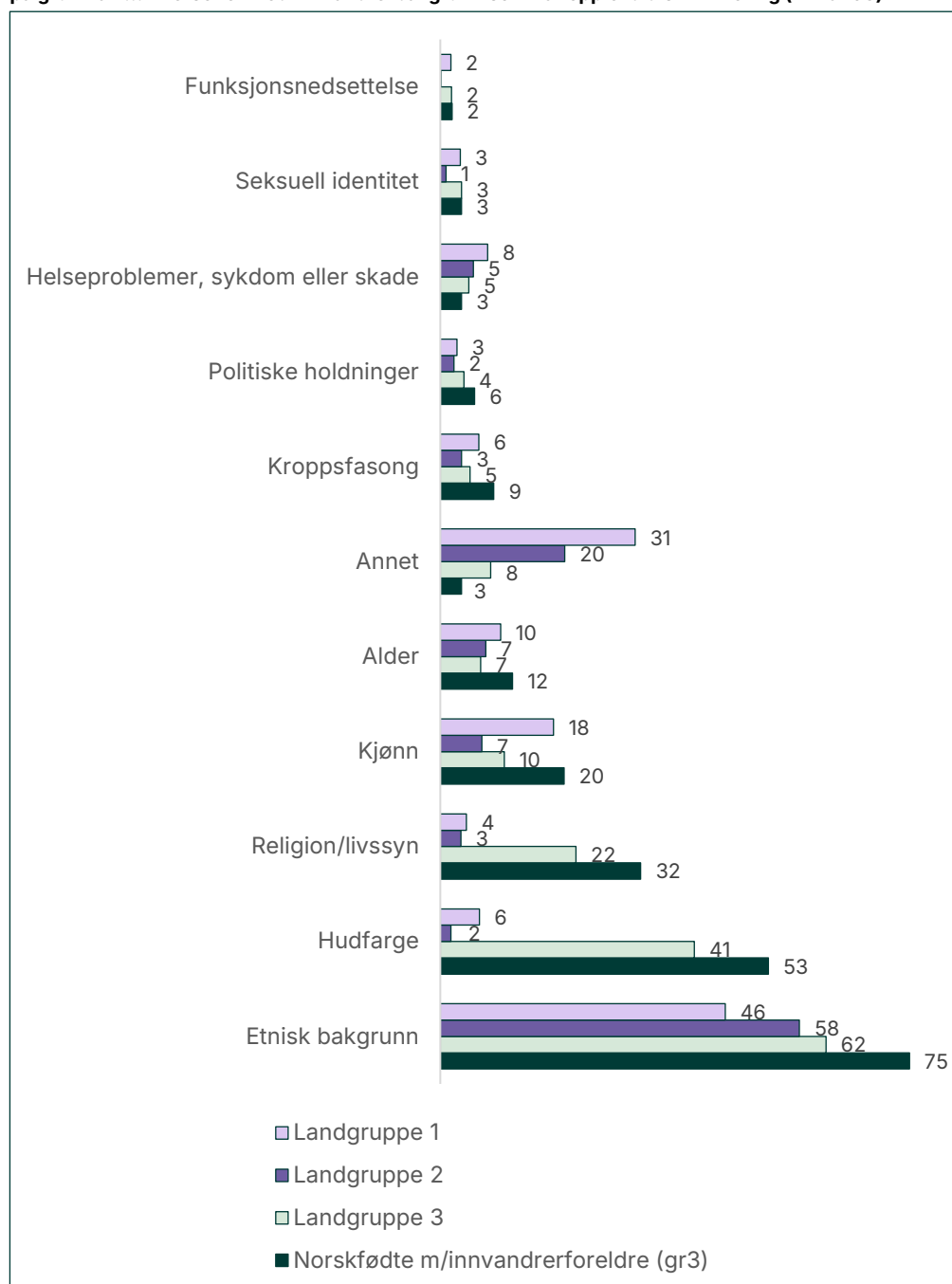
Figur 6.8. Diskrimineringsgrunnlag. «Tror du at du ble dårligere behandlet på grunn av ...» Personer med og uten innvandrerbakgrunn som har opplevd diskriminering (n = 6573, 344).

Bryter vi ned utvalget etter landgrupper, ser vi at det først og fremst er personer med bakgrunn fra landgruppe 3 som opplever diskriminering grunnet hudfarge og religiøs

tilhørighet. Over halvparten av norskfødte med foreldre fra landgruppe 3, og over to av fem (41 prosent) innvandrere fra samme region, trekker fram hudfarge som mulig årsak til forskjellsbehandlingen. Over en av fem (22 prosent) innvandrere fra landgruppe 3 tror forskjellbehandlingen var grunnet religion og en av tre (32 prosent) norskfødte med innvandrerforeldre fra samme landgruppe. Kun et fåtall av innvandrere fra landgruppe 1 og 2 (mellom to og seks prosent) tror at hudfarge eller religion var en av årsakene til deres erfaringer med diskriminering.

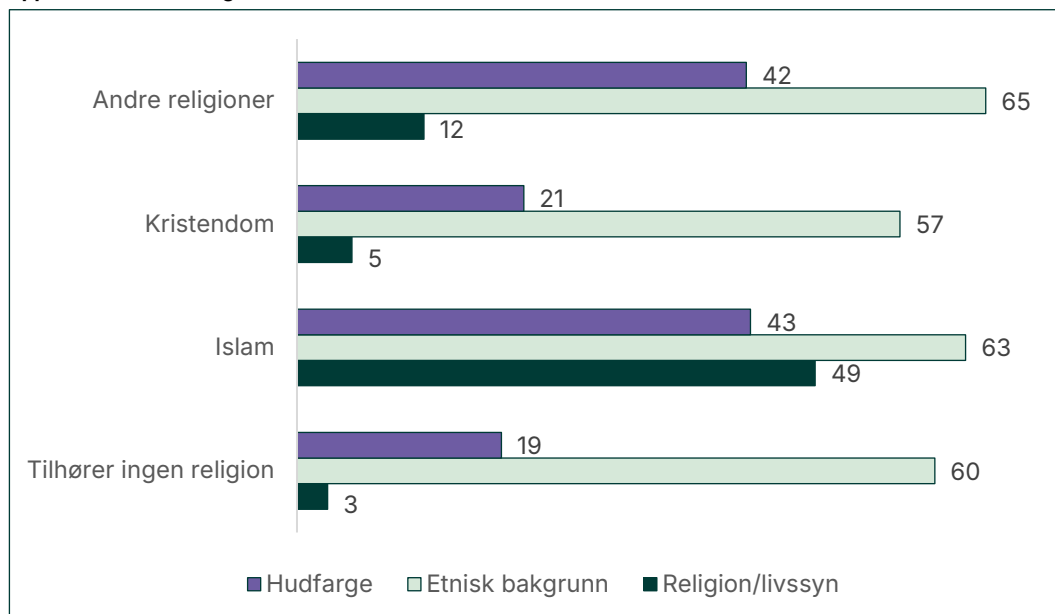
Figur 6.9. Diskrimineringsgrunnlag etter landgruppe og generasjon. «Tror du at du ble dårligere behandlet på grunn av ...» Personer med innvandrerbakgrunn som har opplevd diskriminering (n = 6493)

Flere svar var mulig på spørsmålet om diskrimineringsgrunnlag. Blant personer som har opplevd diskriminering, oppgir norskfødte med innvandrerforeldre i snitt flest årsaker (2.2 vs. 1.1 blant innvandrere fra landgruppe 1).

Figur 6.10 viser andelen som oppgir henholdsvis etnisitet, religion eller hudfarge som diskrimineringsgrunnlag, etter religiøs tilhørighet. Figuren viser at det først og fremst er muslimer som oppgir religion som årsak til den dårlige behandlingen. Nær halvparten av muslimer som har opplevd diskriminering trekker fram religion som mulig årsak, mens kun fem prosent av kristne og tolv prosent som tilhører andre religioner tror deres opplevelser av å bli dårligere behandlet enn andre hadde noe med religion å gjøre. Det er ingen signifikant forskjell i andel som peker på etnisitet som diskrimineringsgrunnlag etter religiøs tilhørighet.

Figur 6.10. Diskrimineringsgrunnlag etter religiøs tilhørighet. Personer med innvandrerbakgrunn som har opplevd diskriminering (n = 6573)

Som vi så i figur 6.5, opplever muslimer seg mer utsatt for diskriminering enn kristne. Dette funnet er i tråd med tidligere forskning fra norsk kontekst som har vist at muslimer er særlig utsatt for fordommer fra personer uten innvandrerbakgrunn (Brekke et al., 2024, s. 74; Sterri, 2022).

Vi har imidlertid også undersøkt om det å bære synlige tegn på religiøs tilhørighet, som for eksempel hijab, kippa eller turban, henger sammen med subjektiv diskriminering. Basert på analyser av data fra Integreringsbarometeret (2020) finner Brekke, Fladmoe og Wollebæk at befolkningen er mer skeptiske til personer de oppfatter som sterke i troen, enn til personer de opplever som svakere i troen. Å bære synlige tegn på religiøsitet kan tolkes som et signal på at troen er viktig for en. Vi finner at personer som bærer synlige tegn på egen tro er signifikant mer utsatt for diskriminering enn personer som ikke gjør det (se appendiks).

Det er imidlertid viktig å understreke at det er mer utbredt blant muslimer å bære synlige tegn på religiøs tilhørighet enn det er for kristne. Mens om lag en av fire muslimer oppgir at de bærer synlige tegn på religiøs tilhørighet, gjelder dette kun fem prosent av kristne. Samtidig er betydningen av å bære synlige tegn på religiøsitet ikke den samme for personer som tilhører ulike religioner. Å bære synlig tegn på religiøsitet har lite å si for muslimer, som altså rapporterer om mer diskriminering uavhengig av om de bruker religiøse symboler eller ikke. Blant kristne er det å bruke religiøse symboler derimot

assosiert med høyere sannsynlighet for å ha opplevd diskriminering. En mulig forklaring på denne diskrepansen kan være at muslimer i større grad oppfattes som annerledes uavhengig av bruk av religiøse symboler, mens kristne først «flagger» sin tilhørighet når de bruker religiøse symboler. En annen tolkning er at kristne som bruker religiøse symboler er en mindre og mer selektert gruppe, og hvor bruken av slike symboler i større grad er forbundet med en tilbøyelighet til å oppfatte seg selv som diskriminert.

6.4 Negative erfaringer i hverdagen

Et viktig formål med denne spørreundersøkelsen har vært å fange opp mer subtile opplevelser i skjæringsfeltet mellom åpenbar diskriminering på den ene siden, og opplevelser av tilhørighet på den andre. Følelsen av å ikke bli akseptert eller behandlet på lik linje med andre kan bidra til en opplevelse av utenforskap.

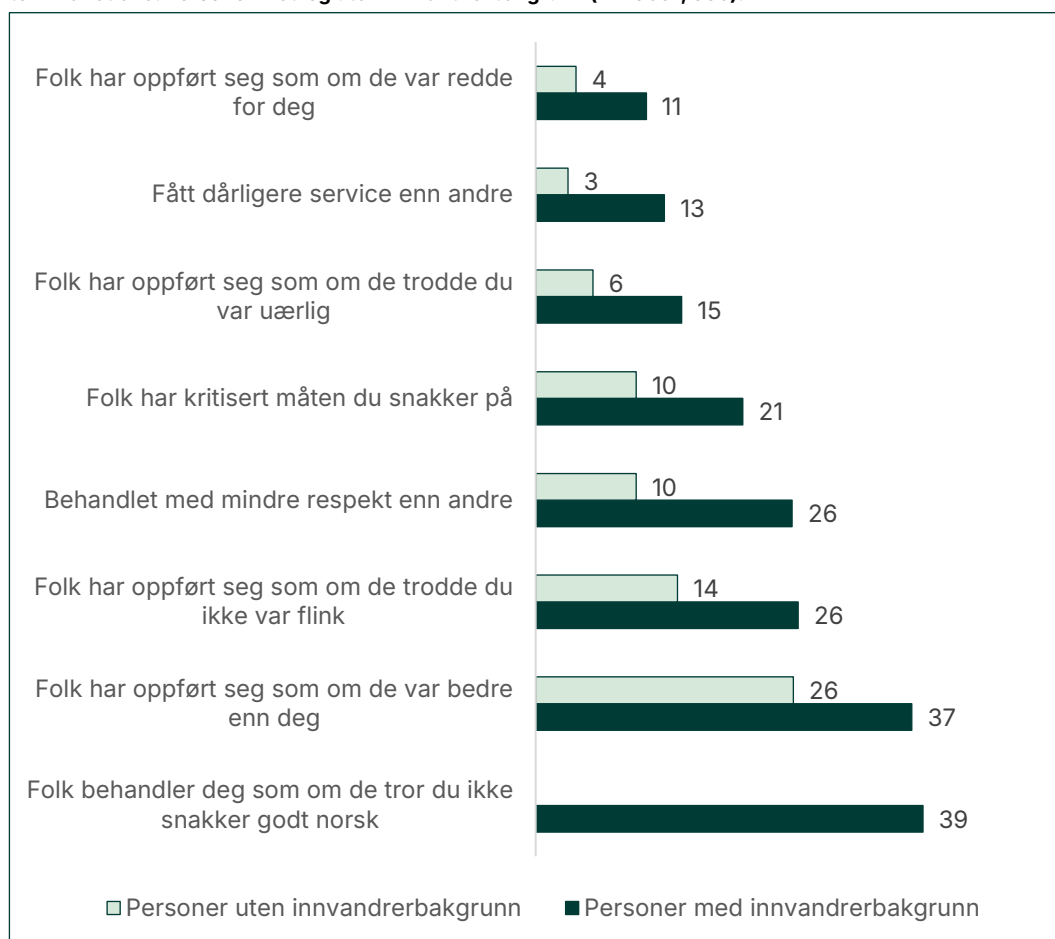
Vi har spurt om respondentene har opplevd ulike typer av negative erfaringer i samhandling med andre i løpet av de siste tolv månedene. Disse erfaringene strekker seg fra opplevelser av å ha fått dårligere service til trusler og trakassering. Respondentene ble bedt om å oppgi om de hadde blitt utsatt for slike hendelser «aldri», «sjelden», «en del ganger» eller «ofte».

I figur 6.11 vises andelen som oppga at de en del ganger eller ofte har opplevd ulike typer av negative erfaringer i hverdagen. Vi ser at samtlige negative erfaringer gjennomgående er mer utbredt blant personer med innvandrerbakgrunn enn blant personer uten innvandrerbakgrunn.

Opp mot to av fem (37 prosent) med innvandrerbakgrunn har ofte eller en del ganger de siste tolv månedene opplevd at folk har oppført seg som om de var bedre enn dem. En av fire i kontrollutvalget (26 prosent) uten innvandrerbakgrunn svarer det samme. To av fem personer med innvandrerbakgrunn har en del ganger eller ofte de siste tolv månedene opplevd at folk behandler dem ut fra en antakelse om at de ikke snakker godt norsk.

En betydelig høyere andel av personer med innvandrerbakgrunn sett opp mot personer uten innvandrerbakgrunn rapporterer videre om at de hyppig opplever å bli behandlet med mindre respekt enn andre (26 prosent) og at folk har oppført seg som om de trodde de ikke var flinke (26 prosent). Personer med innvandrerbakgrunn opplever oftere at folk har oppført seg som om de var redde for dem, å få dårligere service enn andre, at folk har oppført seg som om de trodde de var uærlige, og at folk kritiserer måten de snakker på.

Figur 6.11. Negative erfaringer i hverdagen. Følgende hendelser har skjedd en del ganger eller ofte de siste tolv månedene. Personer med og uten innvandrerbakgrunn (n = 9531, 885).

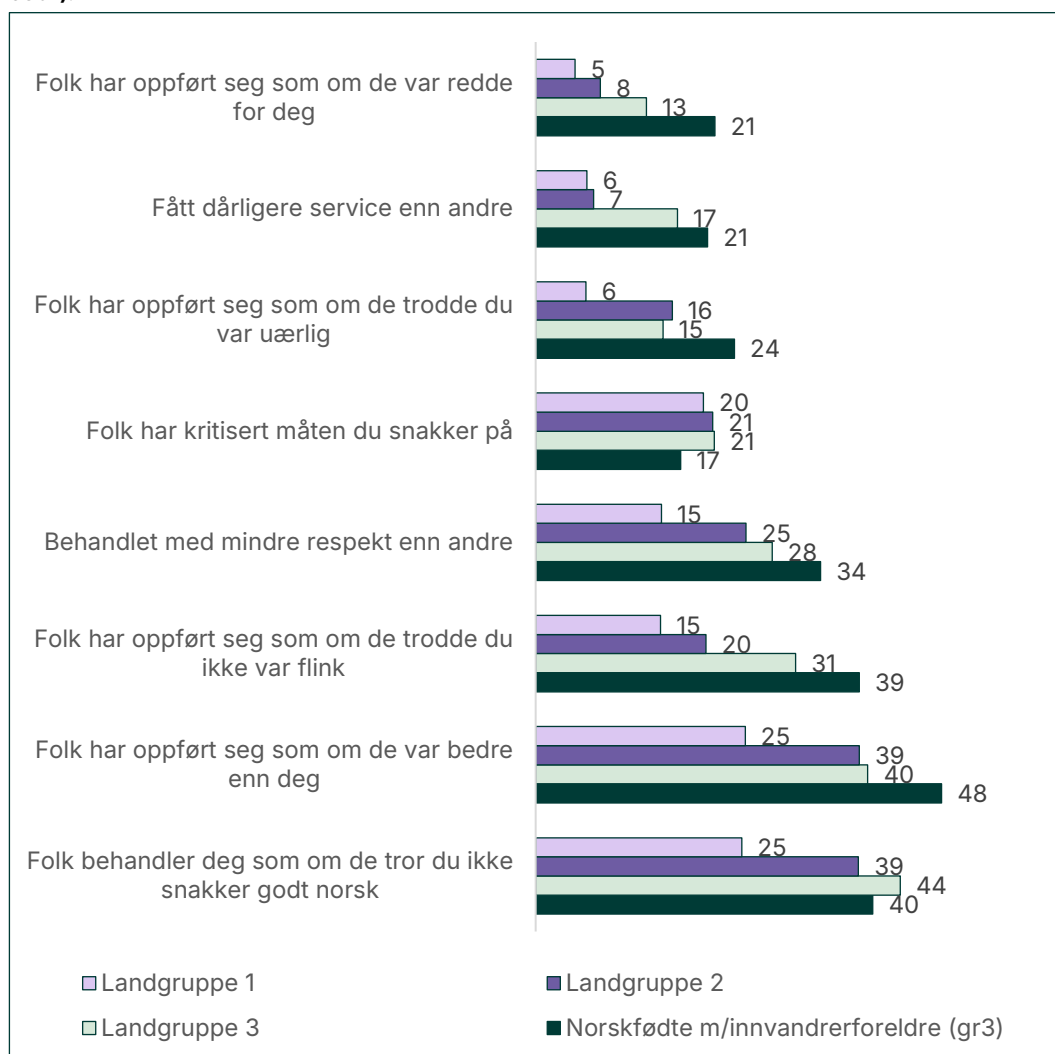
Undersøker vi utbredelse av negative opplevelser mellom personer med innvandrerbakgrunn, finner vi signifikante forskjeller etter landbakgrunn. Innvandrere fra landgruppe 1 opplever seg gjennomgående mindre utsatt enn de andre gruppene. Det å bli behandlet som om man ikke snakker godt norsk eller som at andre tenker at de er bedre enn deg (en av fire), er de vanligste erfaringene i denne gruppa.

Dette er også opplevelsene det rapporteres mest hyppig om blant innvandrere fra landgruppe 2, hvor to av fem (39 prosent) svarer at de har opplevd dette en del ganger eller ofte de siste tolv månedene.

Sett bort fra opplevelser knyttet til språkutfordringer, opplever norskfødte med innvandrerforeldre seg mer utsatt for opplevelser med å bli behandlet dårligere eller med mindre respekt og forståelse enn andre. Omkring halvparten av norskfødte med innvandrerforeldre fra landgruppe 3 har de siste tolv månedene opplevd en del ganger eller ofte at folk har oppført seg som om de var bedre enn dem. En av fire (25 prosent) innvandrere fra landgruppe 1 har opplevd tilsvarende.

En av tre (34 prosent) norskfødte med innvandrerforeldre fra landgruppe 3 har de siste tolv månedene ofte eller en del ganger opplevd å bli behandlet med mindre respekt enn andre. Dette gjelder en av fire i landgruppe 2 og 15 prosent av innvandrere fra landgruppe 1.

Figur 6.12. Opplevd negative hendelser (ofte/en del ganger) de siste tolv månedene etter landgruppe/generasjon. Innvandrere fra landgruppe 1, 2 og 3 og norskfødte med innvandrerforeldre fra landgruppe 3 (n = 9367).

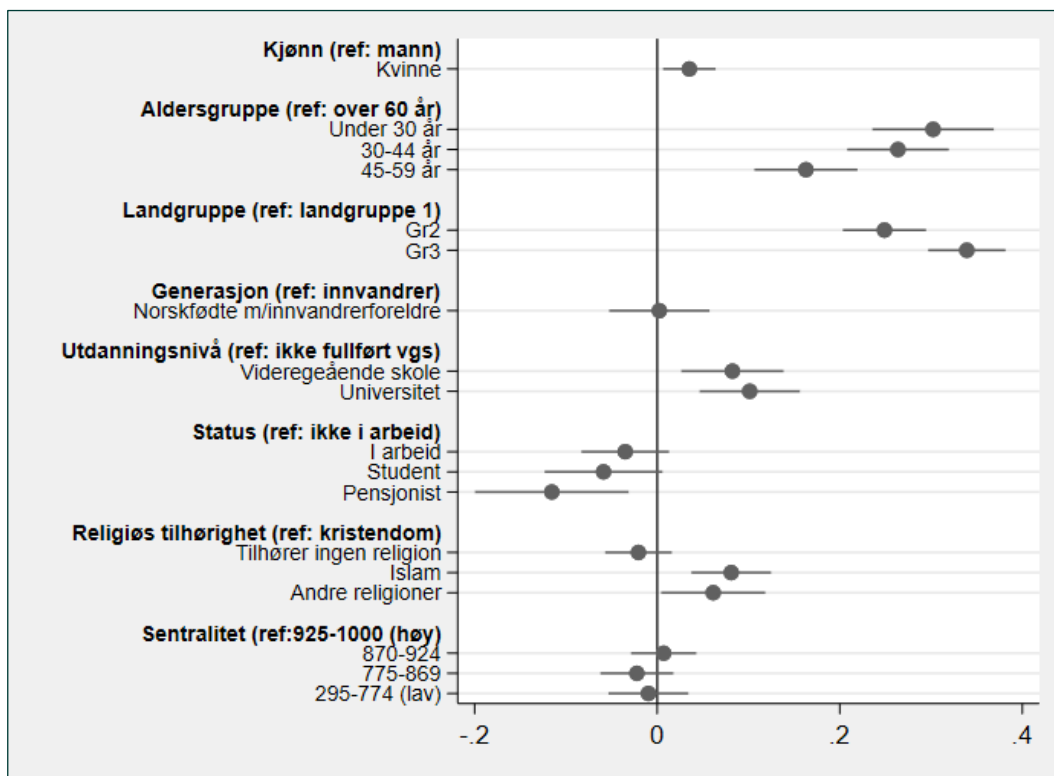

For å undersøke nærmere hvilke grupper som i størst grad opplever å bli behandlet med mindre respekt og aksept enn andre, har vi laget en gjennomsnittsindeks som går på tvers av de ulike erfaringene beskrevet ovenfor. Vi har kodet hvert enkelt spørsmål fra 0 til 3, hvor null indikerer at man aldri har opplevd en slik hendelse til tre som indikerer at man ofte har opplevd en slik hendelse. Den samlede indeksen viser gjennomsnittlig skår på de ulike negative erfaringene.

Figur 6.13 viser estimert økning eller reduksjon i skår på indeksen når vi endrer ett og ett bakgrunnskjenntegn ved respondentene. Figuren viser en tydelig aldersgradient i den enkeltes utsatthet for negative hendelser i hverdagen, der yngre respondenter opplever seg mer utsatt enn eldre. Personer med bakgrunn fra landgruppe 2 og 3 er, som vi også så i figur 6.12, mer eksponert for negative erfaringer i hverdagen, sammenlignet med innvandrere fra landgruppe 1. Ser vi på forskjeller etter religiøs tilhørighet, er muslimer gjennomgående mer utsatt enn kristne og ikke-religiøse. Vi finner videre signifikante forskjeller i skår på indeksen etter utdanningsbakgrunn. Høyere utdanning er assosiert med gjennomsnittlig høyere skår på indeksen.

Etter kontroll for øvrige kjennetegn ved respondentene, er ikke forskjeller mellom norskfødte og innvandrere lenger signifikant. Som tidligere nevnt, er norskfødte og innvandrere ulike langs noen sentrale dimensjoner, og særlig med tanke på alder. Når vi tar høyde for disse forskjellene, forsvinner forskjellen etter generasjon i utsatthet for negative erfaringer i hverdagen.

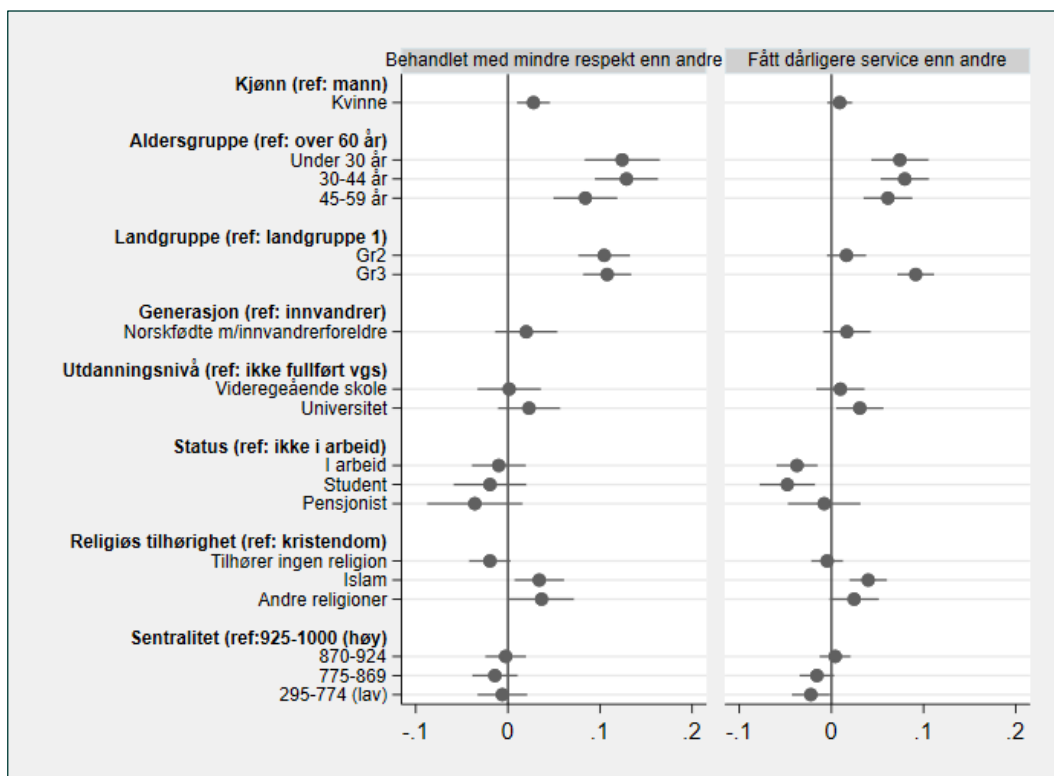
Figur 6.13. Gjennomsnittsindeks over negative erfaringer i hverdagen (OLS). Personer med innvandrerbakgrunn (n = 9531)

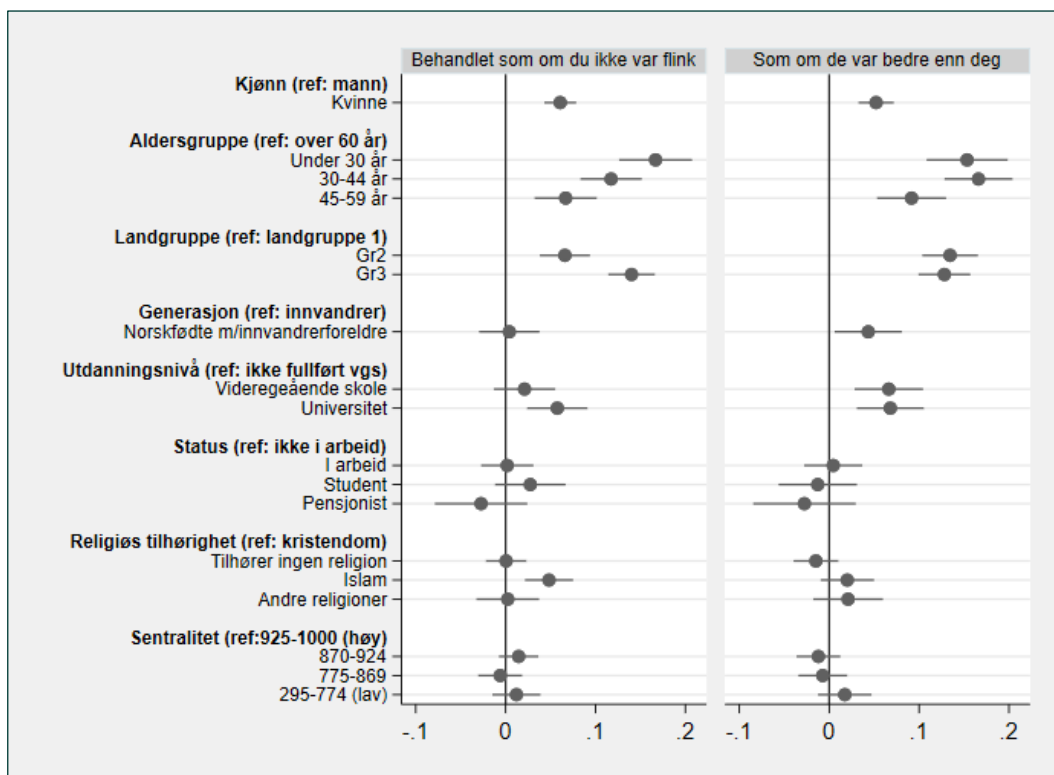
Den samlede indeksen for utsatthet for negative erfaringer i hverdagen skjuler imidlertid noen forskjeller mellom innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. Ser vi de ulike utfallene hver for seg, er norskfødte med innvandrerforeldre for eksempel mer tilbøyelige enn innvandrere til å svare at de har blitt behandlet med mindre respekt enn andre, som om de var uærlige, som om andre tror at de var bedre enn dem, eller som om de var redde for dem. Personer som selv har innvandret er på sin side mer tilbøyelige til å oppleve at andre behandler dem som om de tror de ikke snakker norsk, eller kritiserer måten de snakker på.

Og mens kvinner alt i alt er signifikant mer utsatt for negative erfaringer i hverdagen enn menn, er kvinner og menn eksponert for ulike typer hendelser. Mens menn oftere opplever at folk er redde for dem og tror de er uærlige (se figur 6.16), opplever kvinner oftere å bli behandlet som om de ikke er flinke, og som om folk tror de er bedre enn dem (se figur 6.14 og 6.15).

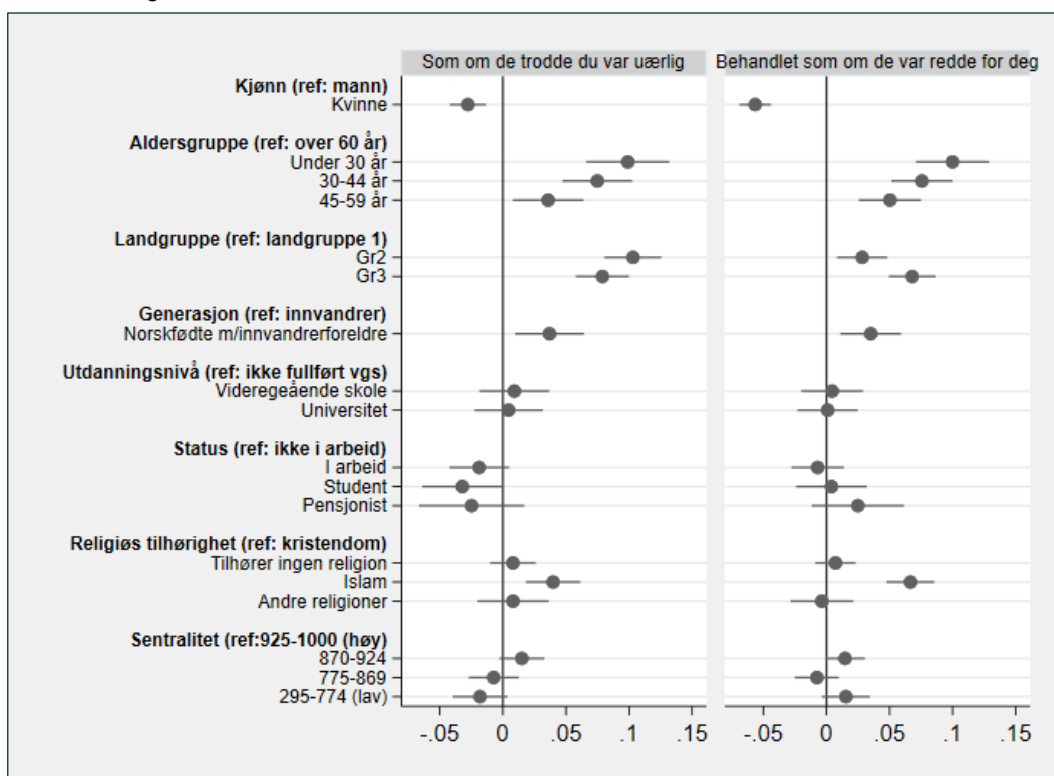
Figur 6.14. Behandlet med mindre respekt enn andre / fått dårligere service enn andre (LPM). Personer med innvandrerbakgrunn (n = 9531).

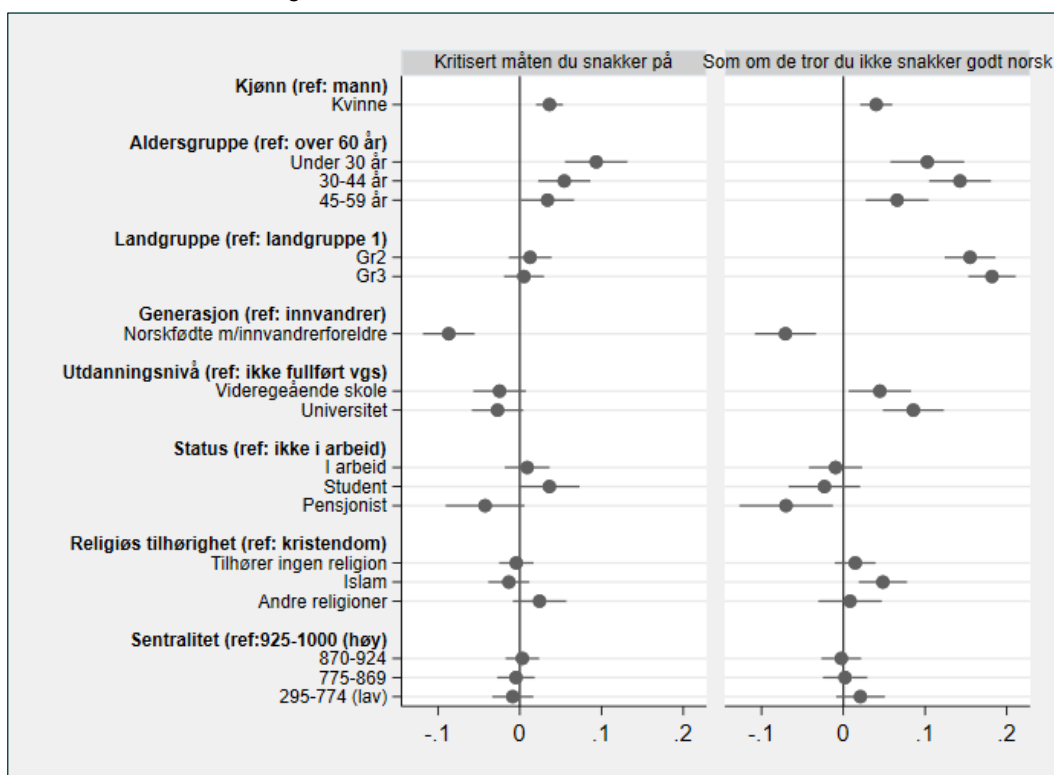
Figur 6.15. Behandlet som om du ikke var flink / som om de var bedre enn deg (LPM). Personer med innvandrerbakgrunn (n = 9531).

Figur 6.16. Behandlet som om de trodde du var uærlig / som om de var redde for deg (LPM). Personer med innvandrerbakgrunn (n = 9531).

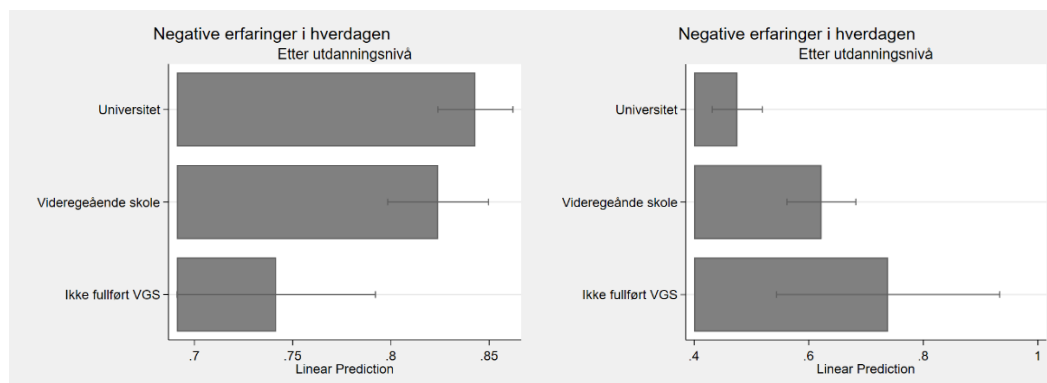
Figur 6.17. Folk har kritisert måten du snakker på / behandlet deg som om du ikke snakker godt norsk (LPM). Personer med innvandrerbakgrunn (n = 9531).

Figurene viser at høyere utdanning er assosiert med høyere skår på indeksen over negative erfaringer blant personer med innvandrerbakgrunn. Blant personer uten innvandrerbakgrunn ser vi imidlertid et motsatt mønster, der det å ha utdanning på

høyskole- eller universitetsnivå er assosiert med en lavere skår på indeksen over negative erfaringer. Figurene under viser predikert skår på indeksen over negative erfaringer i hverdagen etter utdanningsnivå blant personer med og uten innvandrerbakgrunn. I modellen kontrollerer vi for øvrige kjennetegn ved respondentene.

Figur 6.18. Predikert skår på indeksen over negative erfaringer i hverdagen etter utdanningsnivå, justert for øvrige kjennetegn ved respondentene. Til venstre: personer med innvandrerbakgrunn (n = 9531). Til høyre: personer uten innvandrerbakgrunn (n = 885)

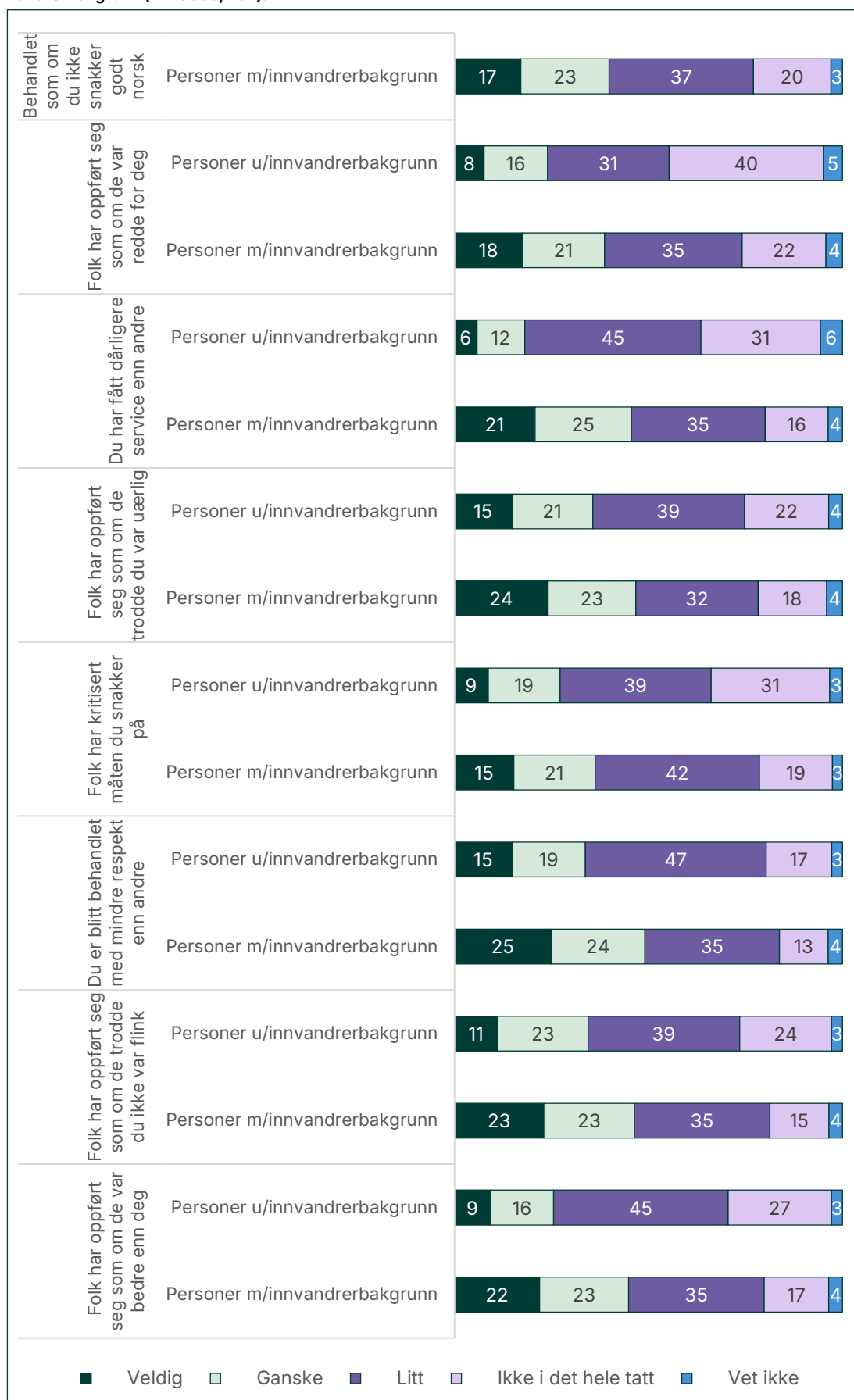

6.5 Hvordan oppleves negative erfaringer?

Opplevelsene som er beskrevet i figurene over er av ulik alvorlighetsgrad. På samme tid vil personer ha ulik grad av følsomhet i samhandling med andre, og ulik grad av bevissthet knyttet til forekomsten av diskriminering og urettferdig behandling. Vi har spurt respondentene som svarte bekreftende på at de hadde opplevd de forskjellige eksemplene på negative erfaringer i hverdagen om hvor stressende, opprørende eller plagsomt de opplevde dette. Svaralternativene går fra «veldig», til «ganske», «litt» eller «ikke i det hele tatt».

Gjennomgående ser vi at personer med innvandrerbakgrunn opplever slike hendelser som mer stressende, opprørende eller plagsomme sammenlignet med personer uten innvandrerbakgrunn.

Figur 6.19. Hvor stressende, plagsomt eller opprørende var følgende hendelser? Personer med og uten innvandrerbakgrunn (n = 8063, 702).

Vi har operasjonalisert svaralternativene fra 0 til 3, hvor null indikerer at den enkelte ikke fant opplevelsen stressende eller plagsom i det hele tatt, til tre, som indikerer at personen synes opplevelsen var veldig stressende, opprørende eller plagsom. I tabellen under viser vi gjennomsnittskår på «stresskalaen» etter landgruppe og generasjon.

Personer med bakgrunn fra landgruppe 3 opplever negative erfaringer i hverdagen som mer opprørende eller plagsomme enn innvandrere fra landgruppe 1 og 2. Innvandrere fra landgruppe 2 skiller seg ut i motsatt retning, ved å beskrive seg som mindre plaget av slike erfaringer. Norskfødte med innvandrerforeldre som har opplevd å bli behandlet som om de ikke snakker godt norsk opplever det som mer plagsomt enn personer som selv har innvandret.

Tabell 6.1. Gjennomsnittlig skår på stress-skala etter landgruppe og generasjon (0–3). Personer med innvandrerbakgrunn (n = 7948)

	Norskfødte med innvandrerforeldre (gr. 3)	Landgruppe 3	Landgruppe 2	Landgruppe 1	p-verdi
Behandlet med mindre respekt enn andre	1,71 (1,01)	1,70 (1,00)	1,50 (0,99)	1,61 (1,02)	<0,001
Fått dårligere service enn andre	1,61 (1,03)	1,57 (1,01)	1,30 (0,98)	1,46 (0,99)	<0,001
Folk har oppført seg som om de trodde du ikke var flink	1,64 (1,03)	1,58 (0,99)	1,48 (1,08)	1,56 (1,03)	0,024
Folk har oppført seg som om de var redde for deg	1,50 (1,02)	1,47 (1,01)	0,99 (0,97)	1,21 (1,01)	<0,001
Folk har oppført seg som om de trodde du var uærlig	1,69 (1,05)	1,66 (1,05)	1,30 (1,02)	1,55 (1,12)	<0,001
Folk har oppført seg som om de var bedre enn deg	1,63 (1,00)	1,58 (1,02)	1,41 (1,02)	1,44 (1,04)	<0,001
Folk har kritisert måten du snakker på	1,48 (0,99)	1,38 (0,96)	1,30 (0,96)	1,22 (0,95)	<0,001
Folk behandler deg som om de tror du ikke snakker godt norsk	1,54 (1,09)	1,44 (0,98)	1,26 (0,99)	1,24 (1,00)	<0,001

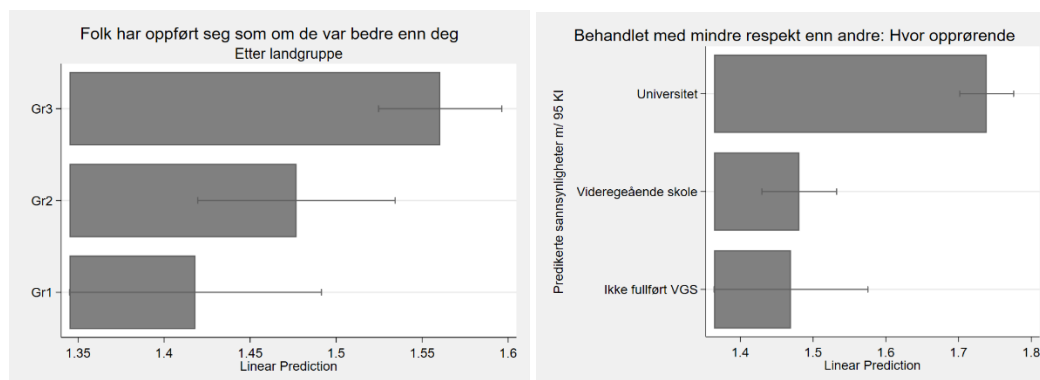
*Standardfeil i parentes

For å illustrere forskjeller i sårbarhet for negative erfaringer om vi tar høyde for andre kjennetegn ved respondentene, estimerer vi i figur 6.20 predikert respons på at folk har oppført seg som om de var bedre enn deg, etter landgruppe og opplevelser med å bli behandlet med mindre respekt enn andre etter utdanningsnivå. I begge modeller er øvrige kjennetegn ved respondentene holdt konstant. Personer med innvandrerbakgrunn fra landgruppe 3 reagerer sterkere på opplevelser med at folk har oppført seg som om de var bedre, sammenlignet med personer med innvandrerbakgrunn fra landgruppe 1.

Figur 6.20 viser også predikert respons på å bli behandlet med mindre respekt enn andre etter utdanningsnivå. Vi finner en tendens til at personer med høyere utdanning opplever negative hendelser som mer stressende eller plagsomme enn personer med

mindre utdanning. For eksempel har personer med universitetsutdanning et gjennomsnitt på 1,75 på «stresskalaen» etter opplevelser av å ha blitt behandlet med mindre respekt enn andre. Personer som har fullført videregående skole har en gjennomsnittlig skår på 1,46. Høyere utdanning er også assosiert med sterkere reaksjoner på dårlig service, å bli behandlet som om man ikke var flink, og at folk behandler en som om de tror de var bedre enn deg (se tabell A3 i appendiks).

Figur 6.20. «Folk har oppført seg som om de var bedre enn deg» og «Du har blitt behandlet med mindre respekt enn andre». Hvor stressende, opprørende eller plagsomt var dette for deg (0–3). Predikert skår etter landgruppe og utdanningsbakgrunn. Personer med innvandrerbakgrunn som har opplevd slike hendelser (n = 5052/5987).

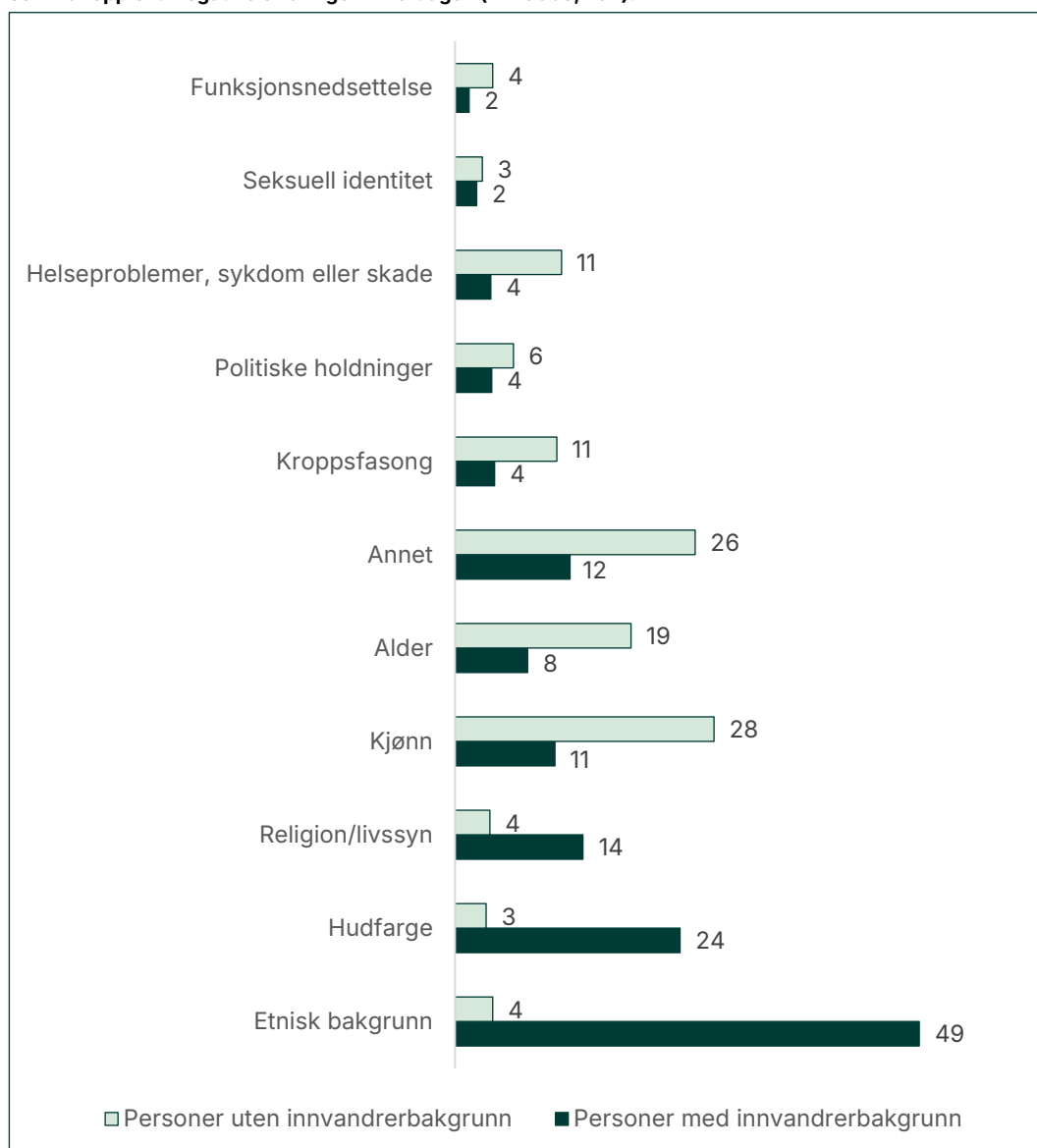
Blant personer uten innvandrerbakgrunn er det ingen signifikante forskjeller i predikert respons på negative erfaringer etter utdanning. Dette kan handle om lav n – både som konsekvens av at kontrollutvalget er mindre, og at færre i majoriteten har slike negative erfaringer. Kvinner både med og uten innvandrerbakgrunn opplever negative hendelser som signifikant mer opprørende enn menn, også etter kontroll for øvrige bakgrunns-kjennetegn (se tabell i appendiks). Vi ser videre en tendens til at yngre reagerer sterkere på negative erfaringer i hverdagen enn eldre, både blant personer med og uten innvandrerbakgrunn.

6.6 Årsaker til dårlig behandling i hverdagen

Vi har bedt respondentene spekulere i hva de tror var årsaken til at de har blitt behandlet dårlig eller med mindre respekt enn andre. Som ved diskriminerings erfaringene beskrevet i punkt 6.3, fikk respondentene velge mellom en rekke mulige diskrimineringsgrunnlag, som etnisitet, kjønn, alder eller funksjonsnedsettelse, eller om de trodde erfaringene grunnet i noe annet. Det er de samme årsakene som utpeker seg som vanligste grunnlag for de mer diffuse negative erfaringene, som de som ble nevnt som diskrimineringsgrunnlag i figur 6.8.

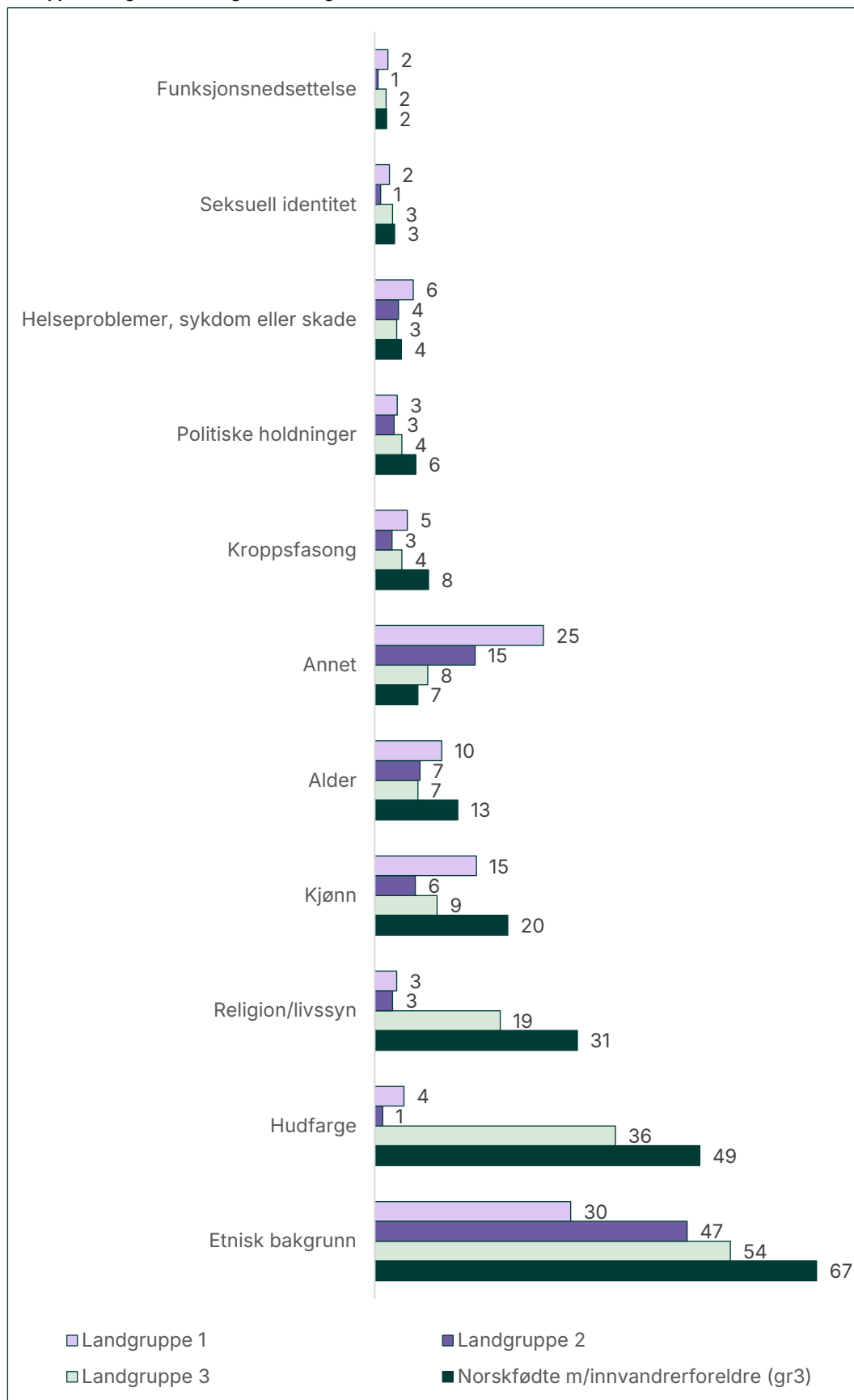
Majoriteten av personer med innvandrerbakgrunn peker på etnisk bakgrunn og hudfarge. Den mest hyppige årsaken som blir trukket fram i kontrollutvalget uten innvandrerbakgrunn er kjønn, etterfulgt av alder. Over en av fire i kontrollutvalget uten innvandrerbakgrunn mener at den dårlige behandlingen skyldes noe annet enn de mulige årsakene vi har listet opp her. Ikke overraskende er det først og fremst kvinner som peker på kjønn som mulig årsak til den dårlige behandlingen (83 prosent av personer uten innvandrerbakgrunn som har opplevd negative erfaringer i hverdagen, 77 prosent av personer med innvandrerbakgrunn).

Figur 6.21. «Tror du at du ble dårligere behandlet på grunn av ...» Personer med og uten innvandrerbakgrunn som har opplevd negative erfaringer i hverdagen (n = 8063, 702).

Ser vi på forskjeller blant personer med innvandrerbakgrunn, finner vi at det i all hovedsak er personer med bakgrunn fra landgruppe 3 som trekker fram hudfarge og religion som mulige årsaker til hendelsene. Norskfødte med innvandrerforeldre trekker i større grad fram etnisk bakgrunn, hudfarge og religion, sett opp mot innvandrere fra samme landgruppe. Det er ingen signifikante forskjeller i hvor hyppig helseproblemer, seksuell identitet eller funksjonsnedsettelse trekkes fram mellom ulike generasjoner og landgrupper.

Figur 6.22. «Tror du at du ble dårligere behandlet på grunn av ...». Personer med innvandrerbakgrunn som har opplevd negative erfaringer i hverdagen (n = 7948).

6.7 Hatefulle ytringer og vold

Erfaringene beskrevet i figuren over berører dimensjoner av manglende inkludering og aksept. Flere av hendelsene som beskrives kan oppleves som vanskelige å tolke og kategorisere som tydelige tegn på diskriminering eller rasisme. Samlet og hver for seg vil slike erfaringer likevel kunne bidra til opplevelser av å holdes utenfor fellesskapet.

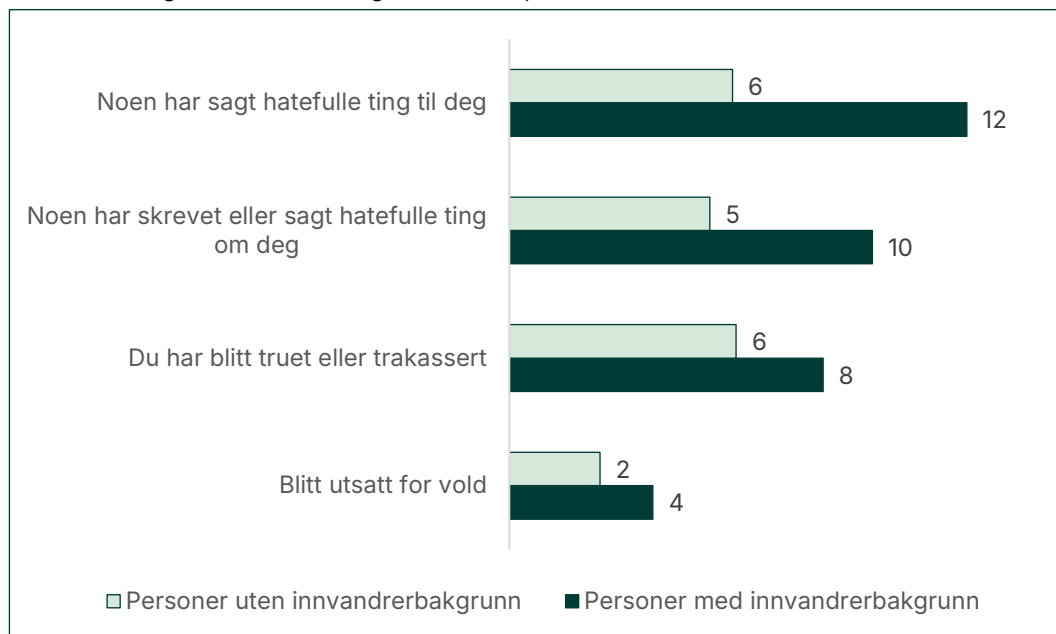
Vi har også spurt respondentene om hendelser av større alvorlighetsgrad: opplevelser med at noen har sagt eller skrevet hatefulle ting om eller til en, med å bli truet eller trakassert, og til sist om man har blitt utsatt for vold. Her fikk også respondentene mulighet til å svare om de ulike hendelsene hadde skjedd «ofte», «en del ganger», «sjelden» eller «aldri» de siste tolv månedene.

Tidligere studier har avdekket systematiske forskjeller i utsatthet for vold og hatprat mellom personer med og uten innvandrerbakgrunn (Fossanger et al., 2024; Egge-Ho-veid, 2017; Fladmoe et al., 2019; Eggebø & Stubberud, 2016). Fossanger og medforfattere⁴ (2024) viser at innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre er overrepresentert i statistikken over voldsofre og ofre for andre typer lovbrudd. Særlig menn med innvandrerbakgrunn er utsatt. I en studie av mobbing og hatprat blant ungdom i Oslo finner Nadim og Fladmoe (2021) at unge med etnisk minoritetsbakgrunn langt oftere opplever hatytringer rettet mot deres hudfarge, etniske eller religiøse minoritetsbakgrunn, enn elever med foreldre født i Norden.

Opplevelser knyttet til vold og hatprat er langt mindre utbredt enn de mer hverdagslige negativene erfaringene vi har beskrevet fram til nå. Det er imidlertid en ikke ubetydelig andel av personer med innvandrerbakgrunn som en del ganger eller ofte i løpet av det siste året har opplevd at folk har sagt eller skrevet hatefulle ting til eller om dem (tolv og ti prosent av innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, og seks og fem prosent av personer uten innvandrerbakgrunn). Personer med innvandrerbakgrunn opplever seg også signifikant mer utsatt for vold enn personer uten innvandrerbakgrunn. Andelen av personer med innvandrerbakgrunn som har blitt utsatt for vold en del ganger eller ofte de siste tolv månedene er på fire prosent, opp mot to prosent blant personer uten innvandrerbakgrunn. Vi finner imidlertid ingen signifikant forskjell mellom personer med og uten innvandrerbakgrunn i hvor hyppig en har opplevd å bli truet eller trakassert de siste tolv månedene.

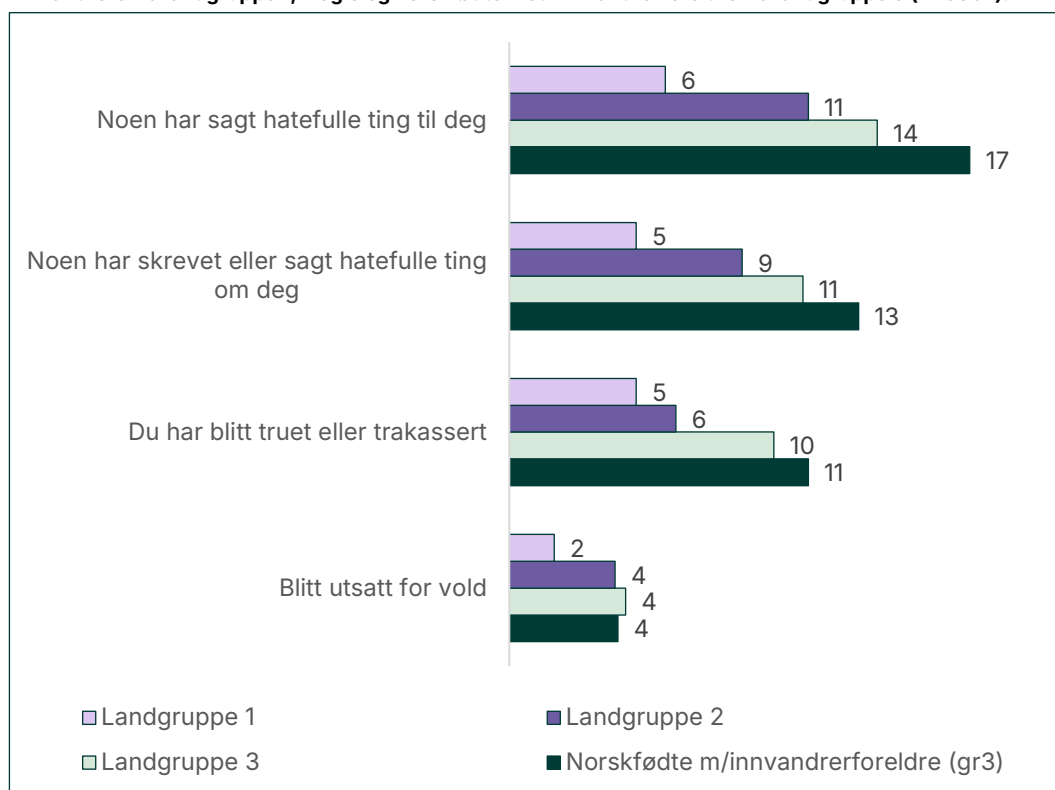
⁴ <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/kriminalitet-og-rettsvesen/artikler/innvandrere-som-ofre-for-anmeldte-lovbrudd>

Figur 6.23. Hatprat og voldshendelser. Følgende har skjedd en del ganger eller ofte de siste tolv månedene. Personer med og uten innvandrerbakgrunn (n = 9531, 885).

Undersøker vi forskjeller mellom personer med innvandrerbakgrunn, ser vi et mønster der personer med bakgrunn fra landgruppe 3 er mer utsatt for alvorlige negative hendelser enn innvandrere fra landgruppe 1, med unntak av voldsutsatthet – her er det ingen signifikante forskjeller. Det er heller ingen signifikante forskjeller i utsatthet for hatefulle ytringer eller i trusler og vold mellom norskfødte med innvandrerforeldre fra landgruppe 3 og innvandrere fra samme landgruppe.

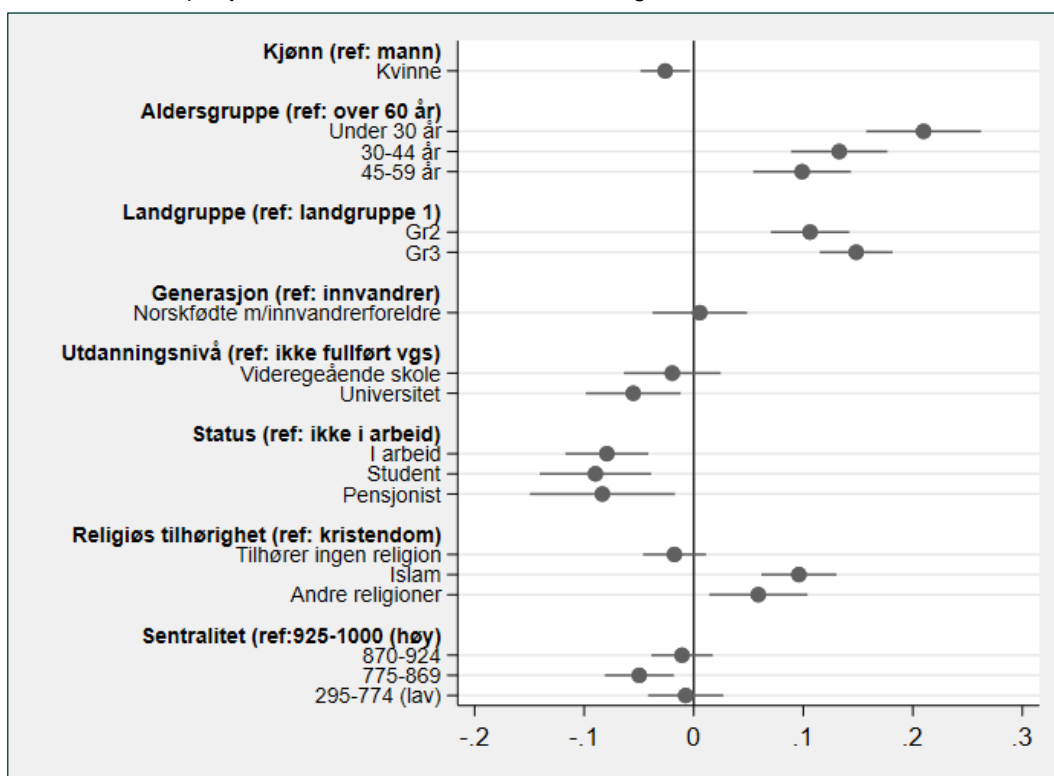
Figur 6.24. Hatprat og voldshendelser. Følgende har skjedd en del ganger eller ofte de siste tolv månedene. Innvandrere fra landgruppe 1, 2 og 3 og norskfødte med innvandrereforeldre fra landgruppe 3 (n=9367).

Utsatthet for vold, trusler og hatprat varierer også langs andre kjennetegn ved respondentene. Som med de mindre alvorlige negative hendelsene, har vi også her laget en indeks som går på tvers av de ulike negative erfaringene. Hvert spørsmål er kodet fra 0 til 3. Null indikerer at man aldri har opplevd en slik hendelse og tre indikerer at man ofte har opplevd en slik hendelse. Den samlede indeksen viser gjennomsnittlig skår på de alvorlige negative hendelsene beskrevet ovenfor. Figur 6.25 viser estimert økning eller reduksjon i skår på indeksen når vi endrer ett og ett bakgrunnskjenetegn ved respondentene.

Resultatene viser at kvinner opplever seg mindre utsatt for alvorlige negative hendelser sammenlignet med menn. Yngre, og især unge under 30 år, opplever seg mer utsatt enn eldre aldersgrupper. Og som vi så over, er personer med bakgrunn fra landgruppe 3 mer eksponert for alvorlige negative hendelser enn personer med bakgrunn fra landgruppe 1. Personer med utdanning på universitetsnivå er mindre utsatt enn personer med kortere utdanning, og personer som ikke er i arbeid opplever seg mer utsatt enn sysselsatte og studenter. Muslimer og personer som tilhører andre religioner er mer utsatt enn kristne.

Figur 6.25. Gjennomsnittlig skår på indeks over utsatthet for alvorlige negative hendelser (Truet/trakassert/utsatt for vold, hatprat) (LPM). Personer med innvandrerbakgrunn (n = 9531).

6.8 Eksponering og diskriminering

Diskriminering og opplevelser av å bli behandlet dårligere enn andre kan stå i veien for den enkeltes opplevelse av tilhørighet. Til nå har vi undersøkt utbredelsen av subjektiv diskriminering og erfaringer med mer subtile tegn på ekskludering. Vi har sett noen mønstre, hvor for eksempel kvinner opplever seg mer utsatt enn menn, og flere yngre opplever at diskriminering og forskjellsbehandling preger hverdagen enn eldre. Personer med høyere utdanning ser ut til å være mer preget av opplevelser av å bli behandlet med mindre respekt og anerkjennelse enn de med lavere utdanning.

En sentral hypotese i litteraturen om diskriminering og negative fordommer handler om betydningen av kontakt på tvers av grupper. Ifølge kontakthypotesen (Allport, 1958), vil grupperelasjoner bli mer harmoniske og mindre konflikthylte i takt med økt eksponering. Samhandling på tvers kan bryte ned negative stereotyper, bidra til økt empati og forståelse, noe som igjen kan føre til mer positive holdninger.

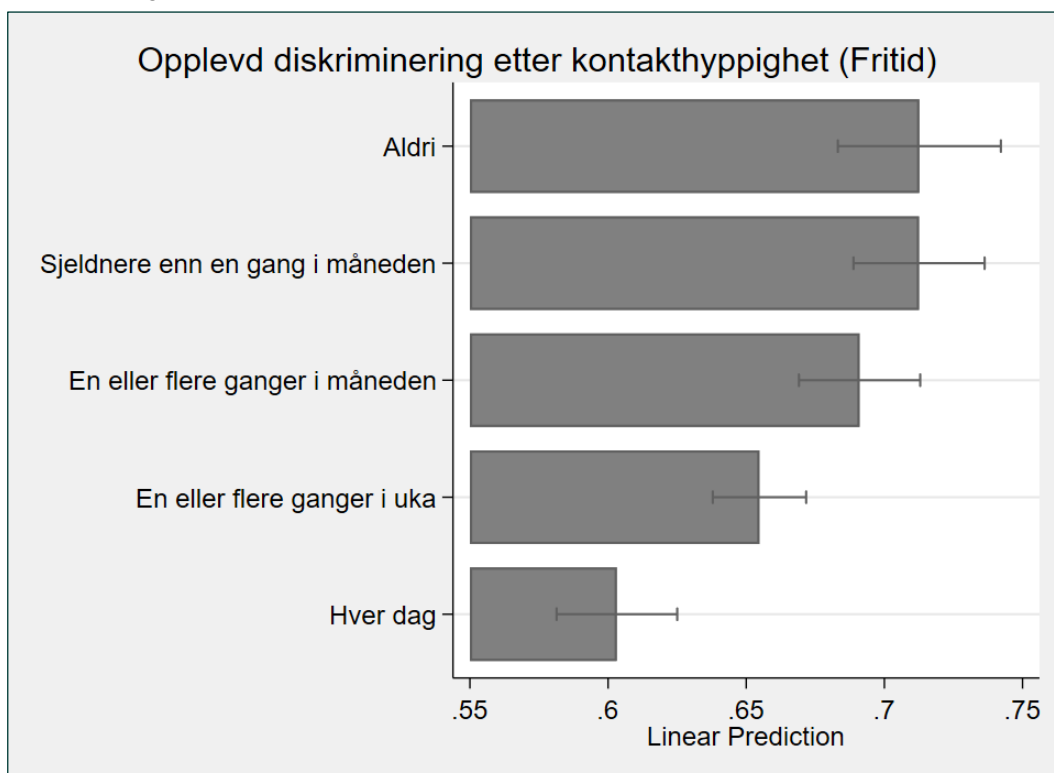
En alternativ hypotese, som også har funnet støtte i empirien, er den såkalte konflikthypotesen (Sherif, 1969; Jackson, 1993). Ifølge dette perspektivet vil økt kontakt på tvers av sosiale skillelinjer kunne bidra til mer konflikt og friksjon. Eksponering på tvers av grupper forventes å framheve forskjeller og interessekonflikter og bidra til opplevelser av at egen posisjon i det sosiale hierarkiet er truet. I det følgende vil vi undersøke om kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn på ulike arenaer henger sammen med subjektiv diskriminering. Her undersøker vi om opplevelser av diskriminering er betinget av hvor hyppig man er i prat med personer uten innvandrerbakgrunn i forbindelse med fritidsaktiviteter, i nabolaget og på arbeidsplassen.

Det er mulig å tenke seg, i tråd med kontakthypotesen, at økt kontakthypighet vil bidra til mindre utenforskap. Sosiale møter i nabolaget, samhandling med kollegaer på arbeidsplassen eller kontakt gjennom fritidsaktiviteter kan tenkes å gi en følelse av å være en del av et fellesskap og fremme deltakelse på lik linje med andre. I tråd med konflikt-hypotesen og forventningene fra integreringsparadokset, vil vi derimot kunne forvente at økt eksponering også gir flere muligheter for avvisning og diskriminering.

Vi vil i det følgende undersøke om det å være i hyppig kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn på ulike arenaer henger sammen med opplevelser av diskriminering. Figuren under viser predikert sannsynlighet for å ha opplevd diskriminering på minst én arena etter grad av kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn i forbindelse med fritidsaktiviteter.

Som figur 6.26 viser, er den predikerte sannsynligheten for å bli utsatt for diskriminering signifikant lavere for personer som har hyppigere kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn i forbindelse med frivillighet eller fritidsaktiviteter enn personer som har mer sporadisk kontakt, når vi holder øvrige kjennetegn ved respondentene konstant (kjønn, alder, landbakgrunn, generasjon, utdanningsnivå, sysselsetting og bosted).

Figur 6.26. Opplevd diskriminering etter kontakthypighet. Predikert sannsynlighet (LPM). Personer med innvandrerbakgrunn (n = 9531).

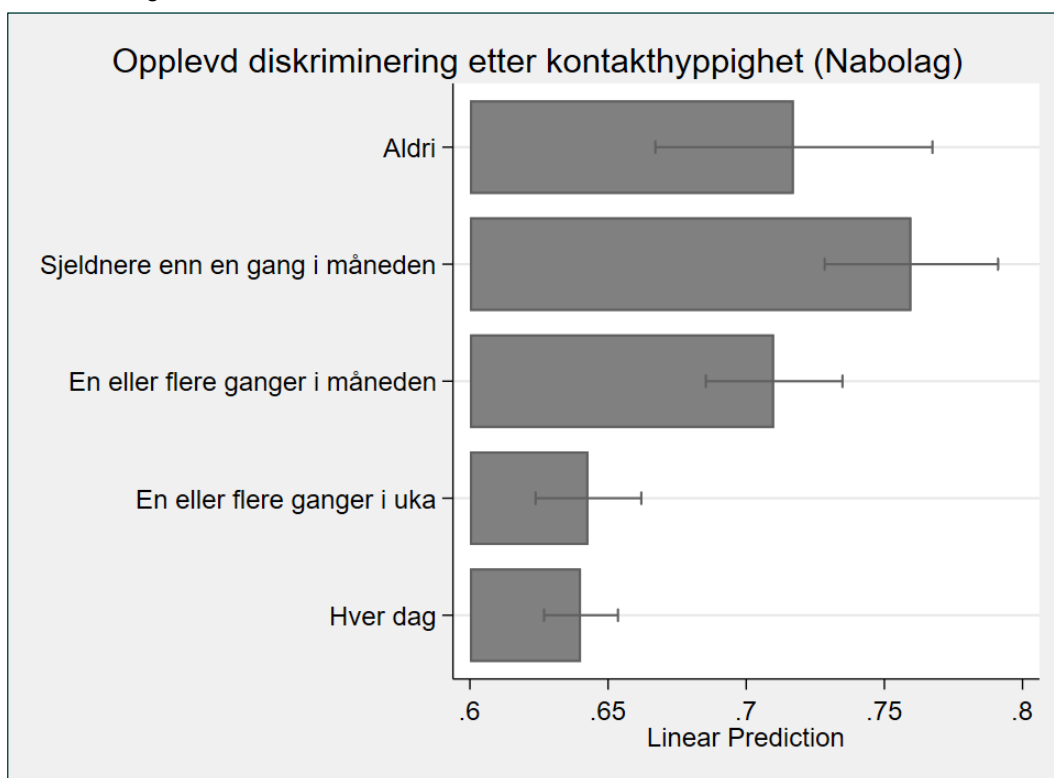

*Kontrollert for kjønn, alder, utdanningsnivå, sysselsettingsstatus, geografi (sentralitet), landbakgrunn, generasjon og religiøs tilhørighet.

Vi finner samme mønster om vi estimerer predikert sannsynlighet for å ha opplevd diskriminering etter grad av kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn i nabolaget. Personer som snakker med personer uten innvandrerbakgrunn sjeldnere enn en gang i måneden har 76 prosent predikert sannsynlighet for å ha opplevd diskriminering på minst én arena, når øvrige kjennetegn ved respondentene holdes konstant. Personer

som snakker med personer uten innvandrerbakgrunn daglig har 64 prosent predikert sannsynlighet for å ha opplevd diskriminering.

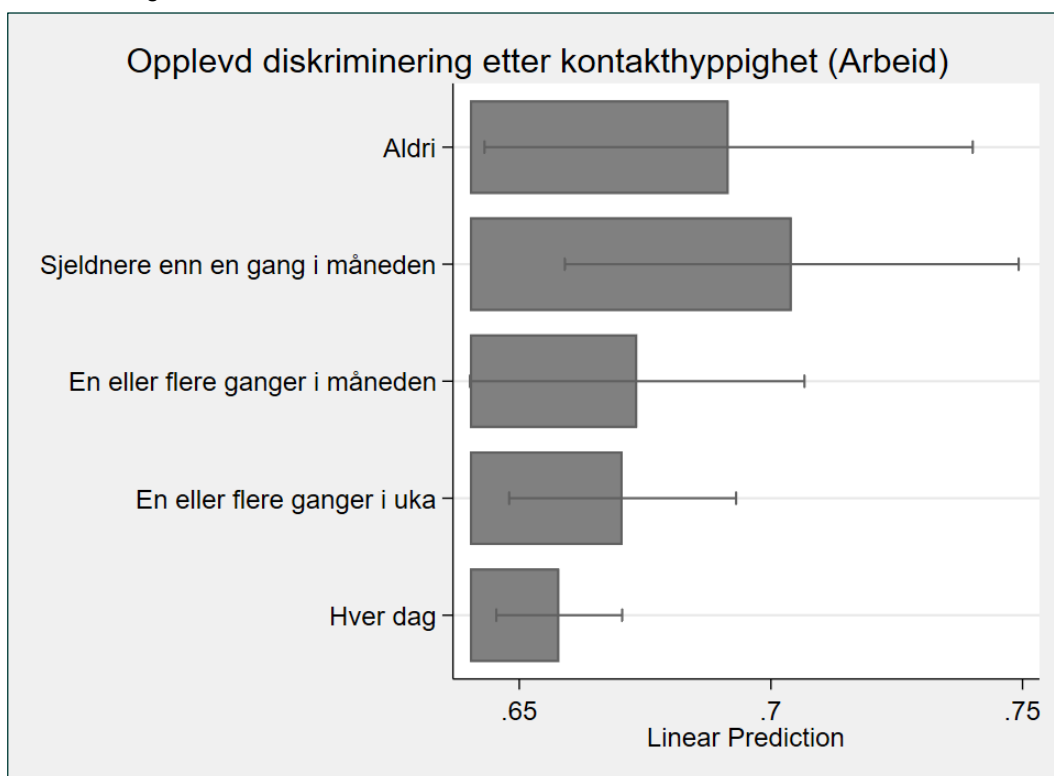
Figur 6.27. Opplevd diskriminering etter kontakthypighet. Predikert sannsynlighet (LPM). Personer med innvandrerbakgrunn (n = 9531).

*Kontrollert for kjønn, alder, utdanningsnivå, sysselsettingsstatus, geografi (sentralitet), landbakgrunn, generasjon og religiøs tilhørighet.

Dersom vi kun ser på kontakt med personer på arbeidsplassen, er det mindre entydig sammenheng mellom grad av kontakt og forskjeller i utsatthet for diskriminering. Personer som har kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn på arbeidsplassen sjeldnere enn én gang i måneden er imidlertid noe mer utsatt for diskriminering, sammenlignet med personer som snakker med personer uten innvandrerbakgrunn daglig.

Figur 6.28. Opplevd diskriminering etter kontakthypighet. Predikert sannsynlighet (LPM). Personer med innvandrerbakgrunn (n = 9531).

*Kontrollert for kjønn, alder, utdanningsnivå, sysselsettingsstatus, geografi (sentralitet), landbakgrunn, generasjon og religiøs tilhørighet.

6.9 Oppsummering

Subjektiv diskriminering og opplevelser med å bli behandlet med mindre respekt og anerkjennelse enn andre er relativt utbredt blant personer med innvandrerbakgrunn i Norge. Særlig arbeidslivet utpeker seg som en arena hvor mange har opplevd diskriminering. Opp mot to av fem rapporterer at de har opplevd diskriminering i forbindelse med jobbsøking, og en av tre rapporterer om opplevd diskriminering på arbeidsplassen. Norskfødte med innvandrerforeldre føler seg særlig utsatt på skolen og på offentlig sted (som for eksempel på buss, tog eller på gaten) og om lag halvparten av norskfødte med innvandrerforeldre fra land utenfor Vest-Europa har opplevd diskriminering på disse arenaene.

Mange innvandrere, og særlig norskfødte med innvandrerforeldre fra landgruppe 3, rapporterer også om ulike, til dels mer subtile, negative erfaringer i hverdagen. Dette inkluderer for eksempel at folk har oppført seg som om de var bedre enn dem, at folk behandler dem ut fra en antakelse om at de ikke snakker godt norsk, at de blir behandlet med mindre respekt enn andre, at folk har oppført seg som om de trodde de ikke var flinke, at folk har oppført seg som om de var redde for dem, at de får dårligere service enn andre, at folk oppfører seg som om de tror man er uærlig, og at folk kritiserer måten de snakker på.

Mens menn er mer utsatt for alvorlige negative hendelser, som trusler og vold, samt at folk er redde for dem og tror de er uærlige, opplever kvinner oftere å bli behandlet som om de ikke er flinke, og som om folk tror de er bedre enn dem. Ser vi på forskjeller i

utsatthet etter religiøs tilhørighet, er muslimer signifikant mer utsatt enn kristne, både for mindre og mer alvorlige negative hendelser.

Flesteparten av de som har opplevd diskriminering tror forskjellsbehandlingen var på grunn av etnisitet. Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre fra land utenfor Europa trekker også fram hudfarge som mulig diskrimineringsgrunnlag, og blant muslimer er det flere som peker på religion.

Norskfødte med innvandrerforeldre rapporterer gjennomgående om mer diskriminering enn personer som selv har innvandret, og de har flere erfaringer med å bli behandlet med mindre respekt og forståelse enn andre. Dette handler imidlertid til dels om at norskfødte med innvandrerforeldre i snitt er noe yngre enn innvandrere, og at yngre gjennomgående opplever seg mer utsatt for både diskriminering og mer subtile negative erfaringer i hverdagen. Både klassisk (Gordon, 1964) og nyklassisk assimileringsteori (Alba & Nee, 2003) tilsier imidlertid at vi kunne forvente at negative erfaringer knyttet til diskriminering og rasisme vil avta over generasjoner. Våre funn tyder imidlertid ikke på at det er tilfelle – snarere det motsatte.

Litteraturen om det såkalte integreringsparadokset legger til grunn at økt integrering ikke nødvendigvis er ledsaget av en økt opplevelse av aksept og toleranse, og byr på to ulike mekanismer som kan forklare hvorfor norskfødte med innvandrerforeldre rapporterer om like mye eller mer diskriminering enn innvandrere (Schaeffer & Kas, 2023; Midtbøen & Kitterød, 2019). Den ene er at de opplever mer diskriminering fordi de deltar på flere arenaer og dermed er mer eksponert for personer fra majoritetsbefolkningen og flere situasjoner der de kan oppleve diskriminering. Den andre er at de rapporterer om mer diskriminering fordi de er mer årvåke i møte med urettmessig forskjellsbehandling og asymmetriske maktstrukturer og at økt formell status gjør at folk får høyere forventninger til likebehandling og aksept.

Dersom økt eksponering er den sentrale forklaringsmekanismen burde vi forvente at de som har mer kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn rapporterer om mer diskriminering. Slik er det imidlertid ikke. Tvert imot viser våre analyser at de som har hyppigere kontakt med majoritetsmedlemmer i forbindelse med fritidsaktiviteter, i nabolaget eller på arbeidsplassen rapporterer om *mindre*, ikke mer diskriminering. Vi finner heller ikke en slik paradoksal sammenheng mellom status på arbeidsmarkedet og subjektiv diskriminering. Personer som er sysselsatt, opplever seg mindre utsatt for diskriminering og melder om færre opplevelser med å bli behandlet med mindre respekt og anerkjennelse sett opp mot personer som står utenfor arbeidslivet. Det ser altså ikke ut til at økt eksponering og kontakt gjennom deltakelse på ulike formelle og uformelle arenaer er en god forklaring på integreringsparadokset. Her er våre funn snarere i tråd med kontakthypotesen, som tilsier at økt kontakt bidrar til å bryte ned gruppemotsetninger og fordommer.

Derimot finner vi at personer med høyere utdanning opplever seg mer utsatt for diskriminering enn personer med kortere utdanning. De med høyere utdanning rapporterer også om flere subtile negative erfaringer i hverdagen. Våre analyser viser dessuten at personer med høyere utdanning ikke bare rapporterer om mer diskriminering eller urettferdig behandling, men at de også reagerer sterkere på slike hendelser. Særlig det å bli

behandlet med mindre respekt enn andre, oppleves som mer opprørende, jo mer utdanning man har. Interessant nok finner vi ingen slik sammenheng mellom utdanning og negative erfaringer blant personer uten innvandrerbakgrunn. Til sammen peker disse funnene i retning av at det omtalte integreringssparadokset, snarere bør forstås som et utdanningsparadoks. Og økt status gjennom utdanning – og påfølgende høyere bevissthet om diskriminering og høyere forventninger til likebehandling – er den drivende mekanismen som forklarer hvorfor norskfødte og personer som tilsynelatende framstår som mer integrerte rapporterer om mer diskriminering.

7 Perspektiver på integrering

Integrering er et omstridt tema i norsk offentlighet. Folk har ulike synspunkter, både på hvordan det går med integreringen av innvandrere i Norge, og på hva integrering faktisk bør innebære for ulike grupper. Perspektiver på integrering i den norske befolkningen som helhet har blant annet blitt kartlagt gjennom det såkalte Integreringsbarometeret, som har blitt gjennomført med jevne mellomrom, og viser at folk er svært delt i synet på integrering. Vi vet imidlertid lite om hva innvandrere selv tenker om disse spørsmålene. Er deres synspunkter svært annerledes enn de vi finner hos personer uten innvandrerbakgrunn? Eller er personer med innvandrerbakgrunn også delt i synet på integrering?

I dette kapittelet vil vi ta for oss to ulike temaer. Først vil vi undersøke folks synspunkter på hvordan det går med integreringen i Norge og på hvordan innvandrere blir behandlet i det norske samfunnet. Deretter vil vi undersøke hva folk mener om hvordan integrering bør skje, med tanke på i hvor stor grad innvandrere bør tilpasse seg majoriteten og hvor stor valgfrihet de bør ha i sine tilpasninger.

7.1 Hvordan blir innvandrere behandlet i Norge?

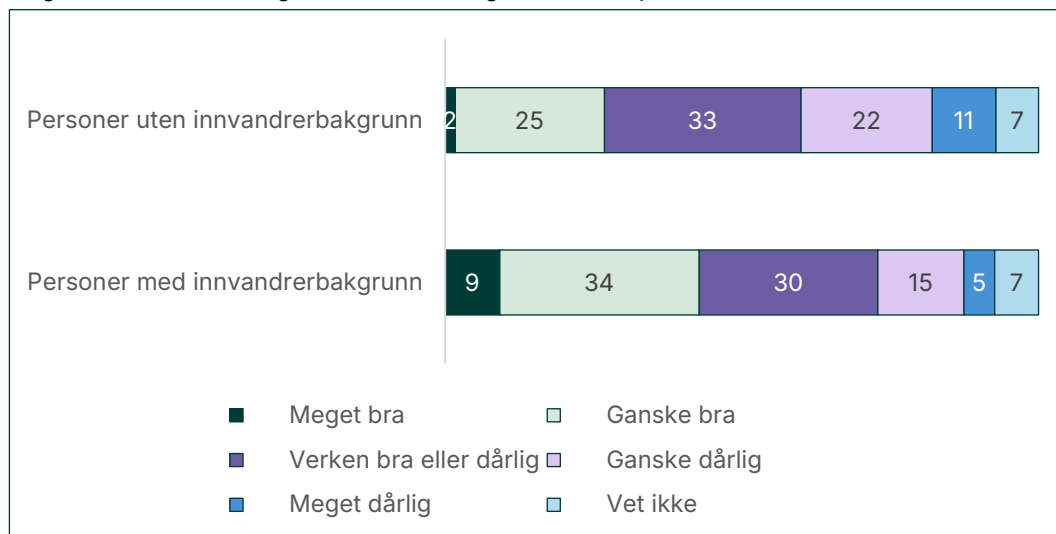
Til nå har vi undersøkt respondentenes egne opplevelser med aksept, diskriminering og negative hverdagserfaringer. Hvorvidt en føler seg utsatt som minoritet i Norge trenger imidlertid ikke følge som et resultat av egne erfaringer. Derfor har vi bedt respondentene om å gi mer generelle betraktninger knyttet til diskriminering og inkludering i norsk kontekst.

Vi har bedt respondentene våre ta stilling til hvordan de synes integreringen av innvandrere i det norske samfunnet fungerer: i hvilken grad, om noen, diskriminering av innvandrere forekommer i Norge, samt hvor enige de er i denne påstanden: «I det store og det hele synes jeg innvandrere blir bra behandlet i Norge».

Integreringsbarometeret har siden 2005 stilt befolkningen spørsmålet: «I det store og det hele, hvordan synes du det går med integreringen av innvandrere i det norske samfunnet?» (Brekke et al., 2024). Andelen som synes at det går bra har gjennom hele perioden vært lavere enn andelen som synes det går dårlig. Tall fra 2023 viser at 27 prosent av befolkningen synes at det går ganske eller meget bra med integreringen av innvandrere i Norge (s. 27). Denne andelen tilsvarer det vi finner i kontrollutvalget uten innvandrerbakgrunn. Her oppgir 27 prosent at de mener at det går bra eller meget bra med integreringen, mot 33 prosent som mener at det går ganske eller meget dårlig.

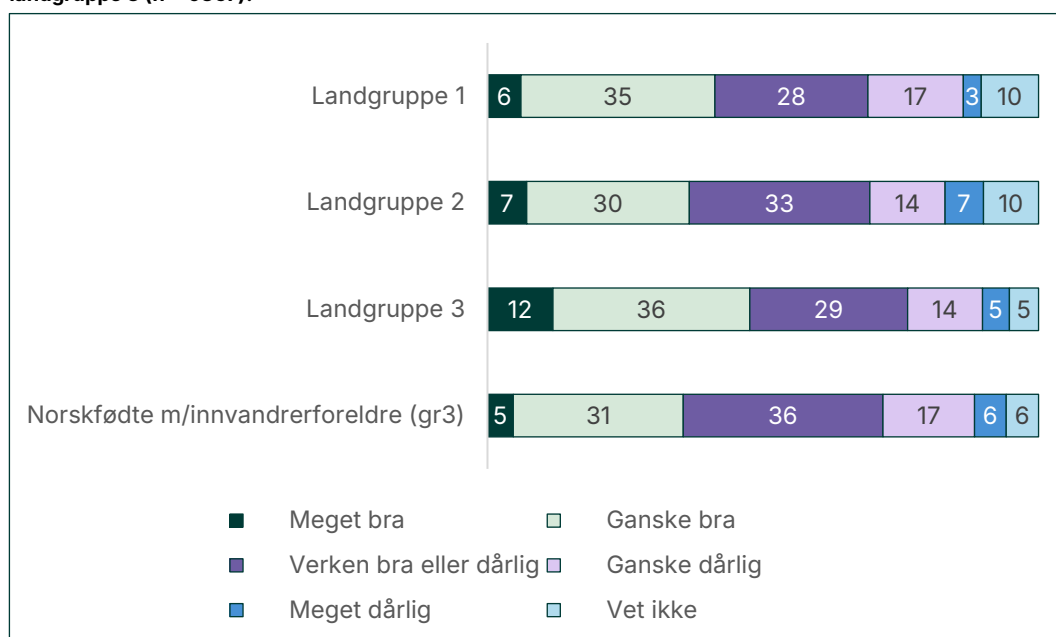
Det er imidlertid en betydelig større andel blant personer med innvandrerbakgrunn som mener at integreringen av innvandrere, i det store og det hele, går bra, sammenlignet med befolkningen ellers. Blant personer med innvandrerbakgrunn mener 43 prosent at integreringen går meget eller ganske bra, og 20 prosent mener det går ganske eller meget dårlig.

Figur 7.1. «I det store og det hele, hvordan synes du integreringen av innvandrere i det norske samfunnet fungerer?» Personer med og uten innvandrerbakgrunn (n = 9531, 885).

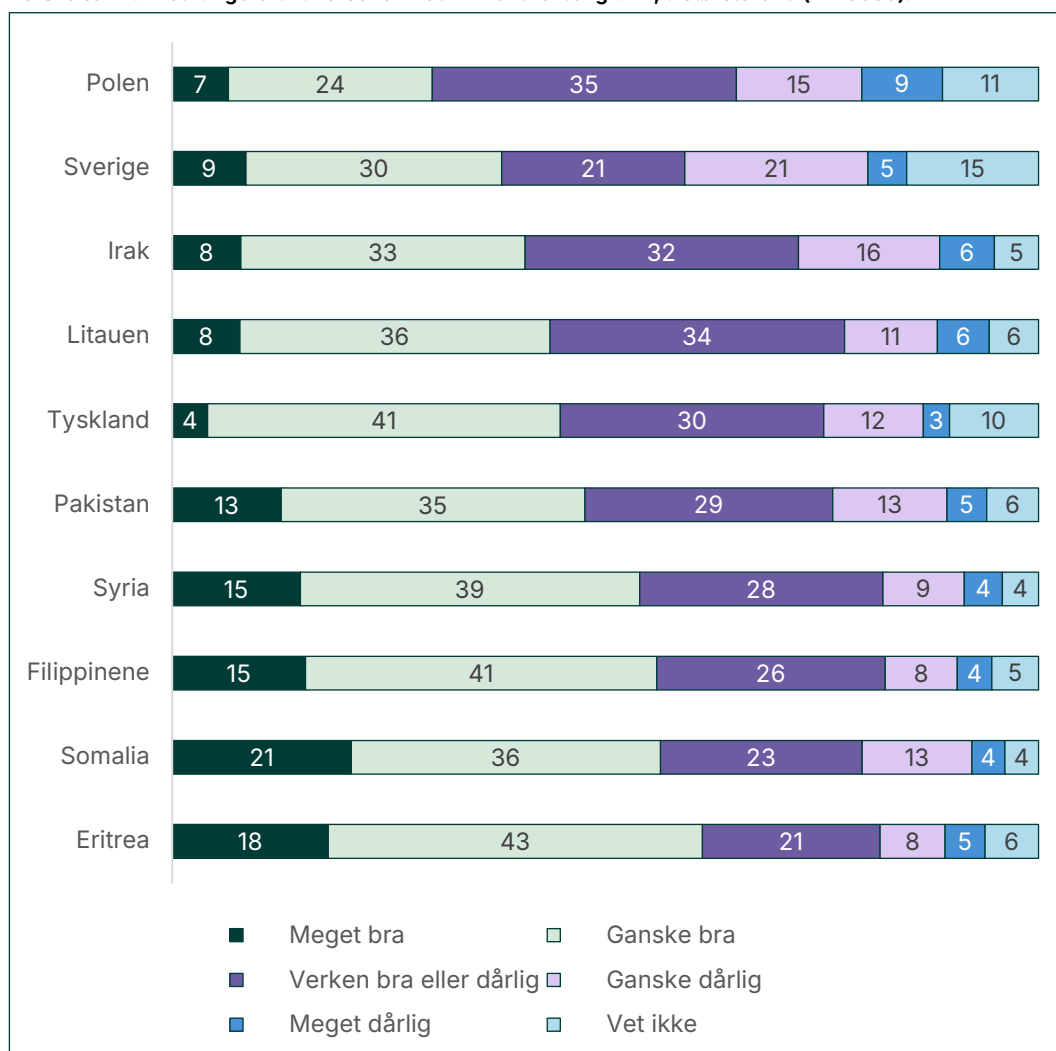
Ser vi på forskjeller mellom personer med innvandrerbakgrunn, stiller innvandrere fra landgruppe 3 seg mest positive til integreringen. Blant dem mener nær halvparten (48 prosent) at det går ganske eller meget bra. Til sammenligning er 36 prosent av norskfødte med foreldre fra landgruppe 3 enig i at det går bra.

Figur 7.2. Svar på spørsmålet: «I det store og det hele, hvordan synes du integreringen av innvandrere i det norske samfunnet fungerer?». Innvandrere fra hver av de tre landgruppene og norskfødte med foreldre fra landgruppe 3 (n = 9367).

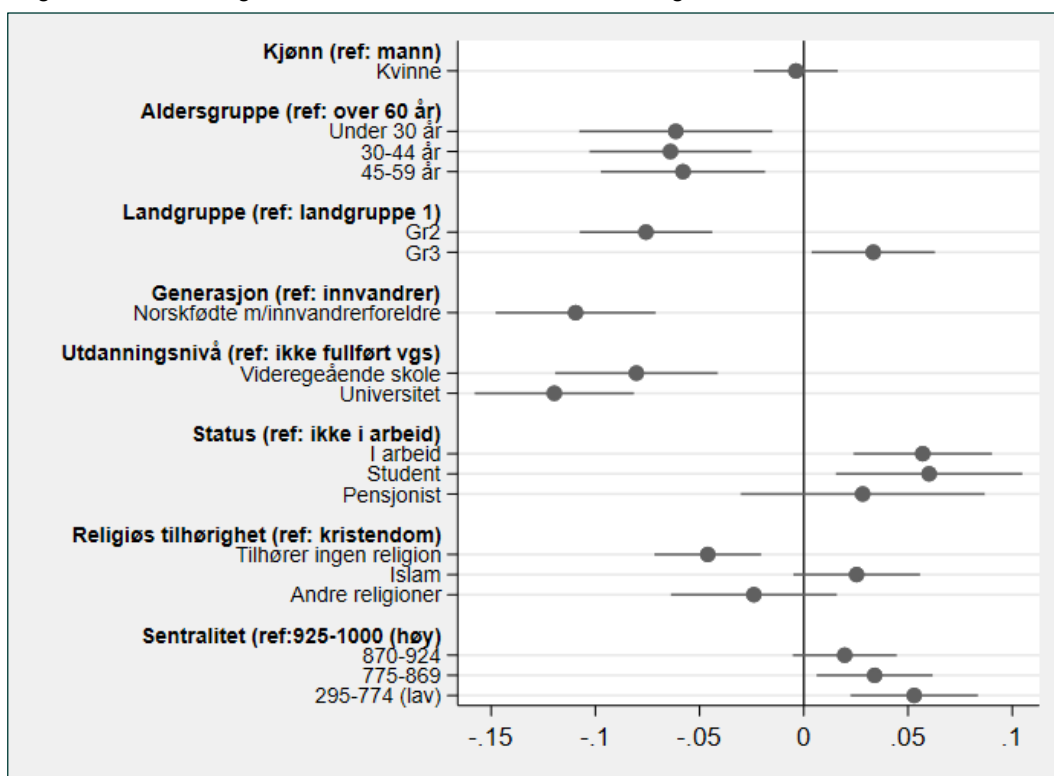
Figur 7.3 viser syn på integrering etter landbakgrunn. De som i minst grad sier seg enige i at det går bra med integreringen av innvandrere i Norge, er personer med bakgrunn fra Polen og Sverige. På den andre ytterkanten finner vi personer med bakgrunn fra Eritrea og Somalia, som i større grad har et positivt syn på integreringen.

Figur 7.3. Svar på spørsmålet: «I det store og det hele, hvordan synes du integreringen av innvandrere i det norske samfunnet fungerer?». Personer med innvandrerbakgrunn, ti største land (n = 3588).

For å undersøke hvordan syn på integrering varierer mellom ulike grupper av respondenter, estimerte vi en lineær sannsynlighetsmodell hvor vi ser på betydningen av de ulike variablene justert for hverandre. Figur 7.4 illustrerer at det å være yngre, født i Norge, ikke tilhøre en religion og ha høyere utdanning er assosiert med lavere oppslutning om påstanden om at integreringen av innvandrere i Norge går ganske eller meget bra. Å være i arbeid eller studerende, og å ha innvandrerbakgrunn fra landgruppe 3 er assosiert med et positivt syn på hvordan det går med integrering i Norge i dag.

Figur 7.4 «I det store og det hele, hvordan synes du integreringen av innvandrere i det norske samfunnet fungerer?» (Ganske/meget bra) (LPM). Personer med innvandrerbakgrunn (n = 9531).

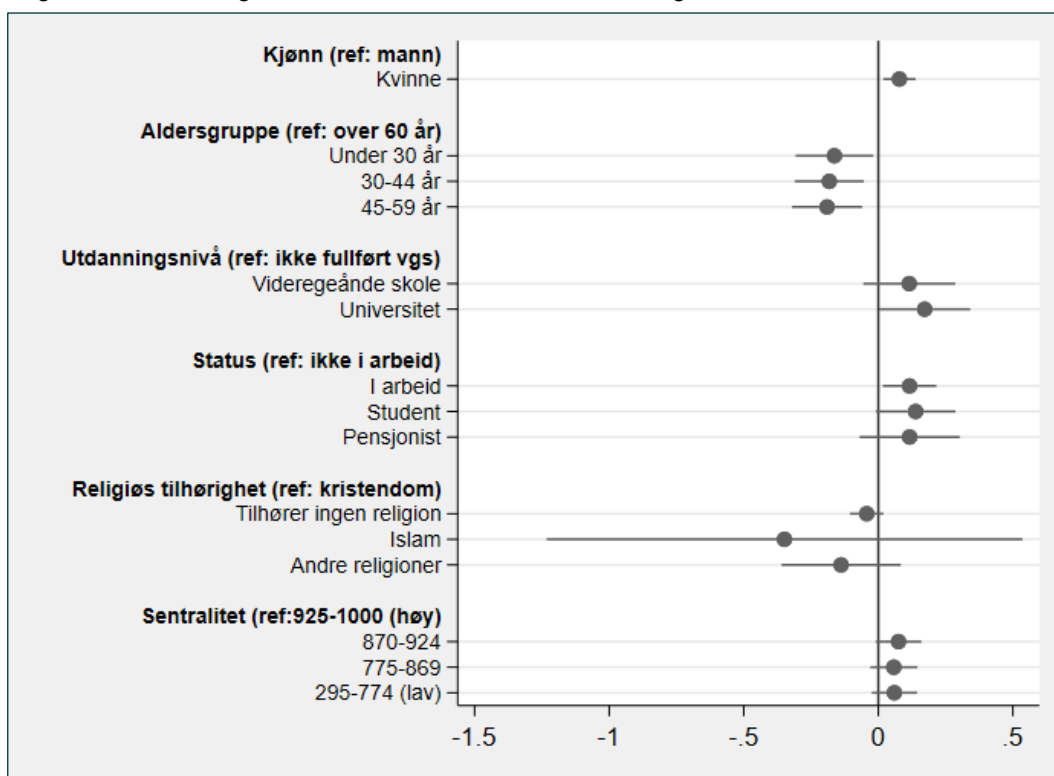

Vi ser også i utvalget uten innvandrerbakgrunn at personer som er sysselsatt i større grad enn personer utenfor arbeidslivet slutter opp om at integreringen fungerer ganske eller veldig bra. I tillegg ser vi at yngre respondenter har et mer negativt syn på integreringen enn eldre respondenter. Det er imidlertid noen sprikende sammenhenger det er verdt å nevne mellom personer med og uten innvandrerbakgrunn.

Mens vi ikke finner signifikante kjønnsforskjeller i syn på integreringens tilstand blant personer med innvandrerbakgrunn, ser vi en tendens til at kvinner uten innvandrerbakgrunn i større grad mener integreringen går bra, sammenlignet med menn uten innvandrerbakgrunn, når øvrige kjennetegn ved respondentene holdes konstant.

Utdanning viser seg, som vi har sett ved tidligere anledninger, å trekke i ulik retning. Blant personer uten innvandrerbakgrunn er det å ha utdanning på universitetsnivå assosiert med et mer *positivt* syn på integrering, alt annet likt. Blant personer med innvandrerbakgrunn er det å ha høyere utdanning derimot assosiert med et mer *negativt* syn på hvordan det går med integreringen.

Figur 7.5. «I det store og det hele, hvordan synes du integreringen av innvandrere i det norske samfunnet fungerer?» (Ganske/meget bra) (LPM). Personer uten innvandrerbakgrunn (n = 885).

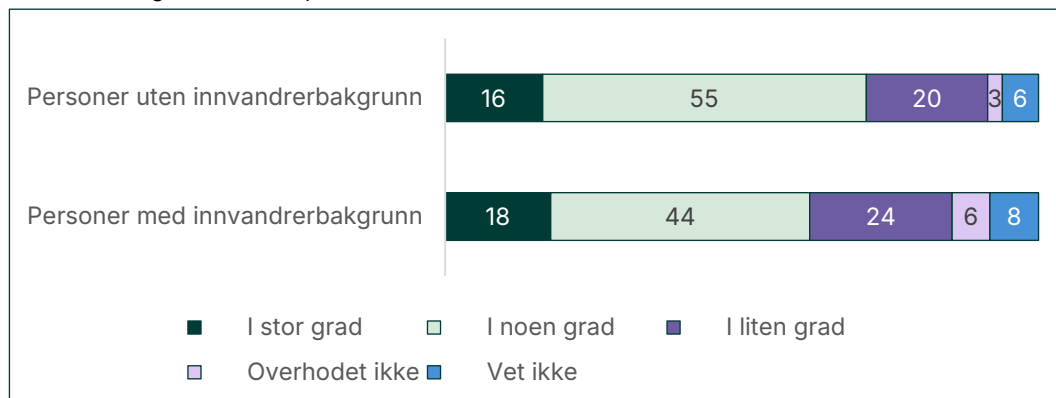

I neste spørsmål, også hentet fra Integreringsbarometeret, ber vi respondentene om å ta stilling til i hvilken grad diskriminering av innvandrere forekommer i Norge i dag. Dette spørsmålet er blitt stilt siden 2013. Ifølge Integreringsbarometeret (2024) har det forekommet en betydelig økning i andelen i befolkningen som mener at diskriminering er et utbredt problem. I 2013 svarte 9 prosent at diskriminering av innvandrere forekommer i stor grad, men siden 2019 har andelen som mener dette ligget stabilt på rundt 30 prosent. Tall fra den nyeste datainnsamlingen gjennomført i 2023 finner at 29 prosent av befolkningen mener at diskriminering forekommer i stor grad.

Men er det slik at personer med innvandrerbakgrunn, som i større grad selv opplever diskriminering på kroppen, vurderer diskriminering som mer utbredt enn befolkningen ellers? Dette ser ikke ut til å være tilfellet. Vi finner at en betydelig lavere andel av personer med innvandrerbakgrunn mener at diskriminering av innvandrere forekommer i stor grad, sammenlignet med befolkningen som helhet, slik det framkommer i Integreringsbarometeret (2024). Mens 29 prosent av befolkningen mener diskriminering forekommer i stor grad (Integreringsbarometeret, 2024), gjelder dette for kun 18 prosent av personer med innvandrerbakgrunn. Også i vårt utvalg uten innvandrerbakgrunn er det en betydelig lavere andel som mener diskriminering forekommer i stor grad, sammenlignet med tallene fra Integreringsbarometeret.

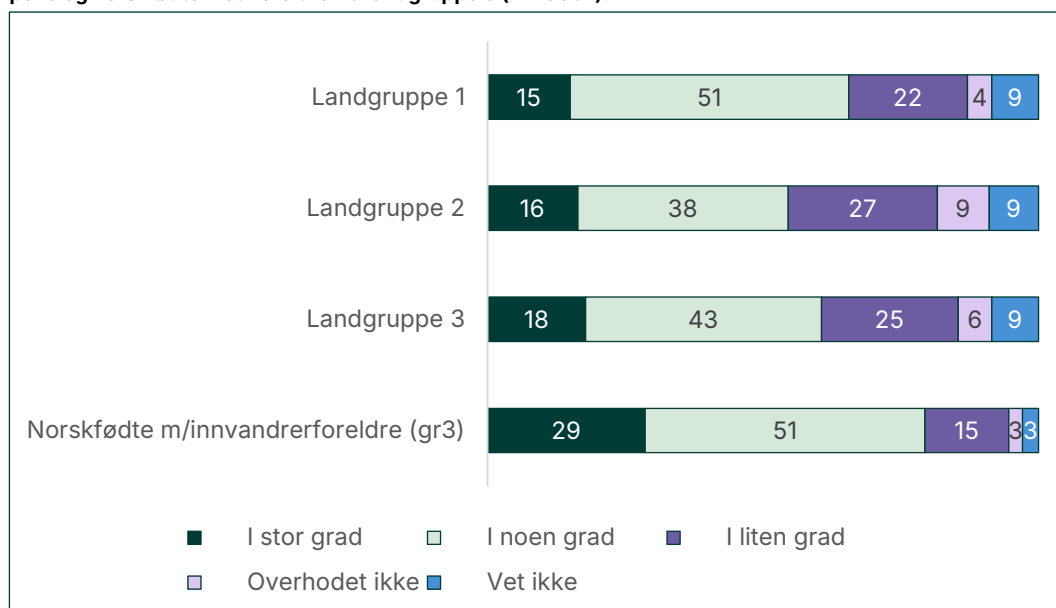
Sammenligner vi svarfordelingen blant personer med innvandrerbakgrunn og i kontrollutvalget uten innvandrerbakgrunn i vår undersøkelse finner vi også at personer uten innvandrerbakgrunn i noe større grad (71 prosent i stor eller noen grad) oppgir at etnisk diskriminering er utbredt, sammenlignet med personer med innvandrerbakgrunn (62 prosent i stor eller noen grad).

Figur 7.6 «Diskriminering av innvandrere i Norge forekommer ...». Personer med og uten innvandrerbakgrunn (n = 9531, 885).

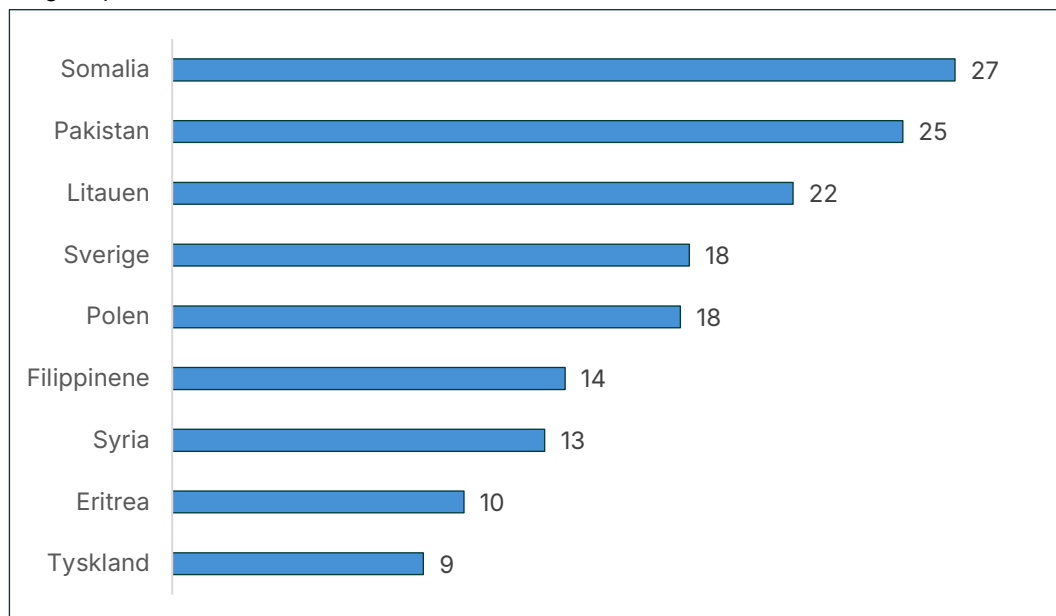
Norskfødte med innvandrerforeldre er imidlertid mer tilbøyelige til å mene at diskriminering forekommer enn personer som selv har innvandret. Mens 29 prosent av norskfødte med innvandrerforeldre fra landgruppe 3 oppgir at diskriminering forekommer i stor grad, gjelder dette bare 18 prosent av innvandrere fra samme landgruppe. Innvandrere fra landgruppe 2 vurderer diskriminering som et mindre utbredt problem i Norge, enn innvandrere fra de øvrige landgruppene.

Figur 7.7 «Diskriminering av innvandrere i Norge forekommer ...». Innvandrere fra hver av de tre landgruppene og norskfødte med foreldre fra landgruppe 3 (n = 9367).

Vi finner også tydelige forskjeller i syn på utbredelsen av etnisk diskriminering etter landbakgrunn. Over en av fire innvandrere med bakgrunn fra Pakistan og Somalia mener at diskriminering forekommer i stor grad. Innvandrere med bakgrunn fra Tyskland og Eritrea mener i mindre grad at diskriminering av innvandrere er svært utbredt.

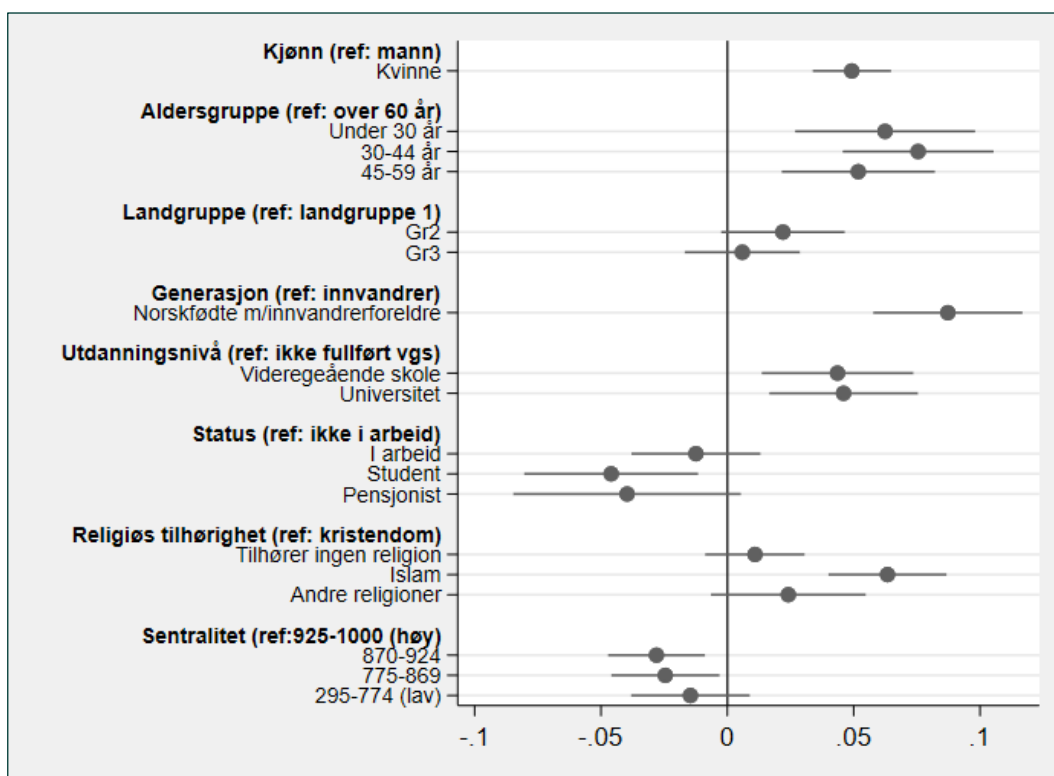
Figur 7.8. «Diskriminering av innvandrere i Norge forekommer ...» (i stor grad). Personer med innvandrerbakgrunn, ti største land (n = 3588).

Figur 7.9 viser hvordan syn på diskriminering varierer langs ulike kjennetegn ved respondentene. Sammenlignet med innvandrere er norskfødte med innvandrerforeldre signifikant mer tilbøyelige til å mene at diskriminering av innvandrere er svært utbredt i Norge, også etter kontroll for øvrige trekk ved respondentene.

I begge utvalgene ser vi et mønster der kvinner i større grad enn menn, yngre respondenter i større grad enn eldre og høyere utdannede i større grad enn lavere utdannede mener at diskriminering forekommer i stor grad. Blant personer med innvandrerbakgrunn vedvarer dette mønsteret også etter kontroll for andre kjennetegn ved respondentene (figur 7.9). Blant personer uten innvandrerbakgrunn er ikke alder, utdanningsnivå eller status på arbeidsmarkedet av betydning for den enkeltes syn på diskriminering etter kontroll for øvrige kjennetegn ved respondentene. Kjønnforskjellene forblir signifikante.

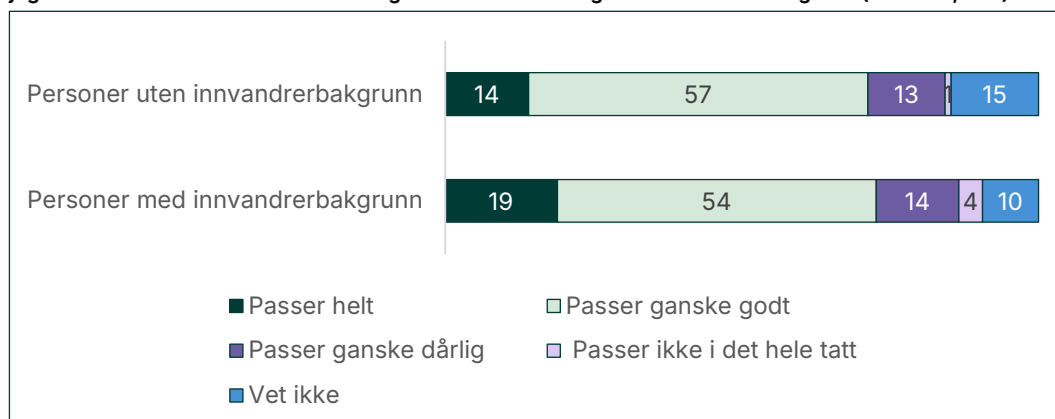
Figur 7.9. Diskriminering av innvandrere forekommer i stor grad (LPM). Personer med innvandrerbakgrunn (n = 9531).

Neste påstand som berører synspunkter på hvordan det går med integreringen av innvandrere i Norge er: «I det store og det hele synes jeg innvandrere blir bra behandlet i Norge».

Over halvparten både blant de med og uten innvandrerbakgrunn er enige i denne påstanden. En større andel av personer uten innvandrerbakgrunn enn personer med innvandrerbakgrunn oppgir at denne påstanden passer helt med egen oppfatning, men det er ingen signifikant forskjell i andelen som mener at påstanden passer ganske eller helt med egen oppfatning (71 prosent vs. 73 prosent).

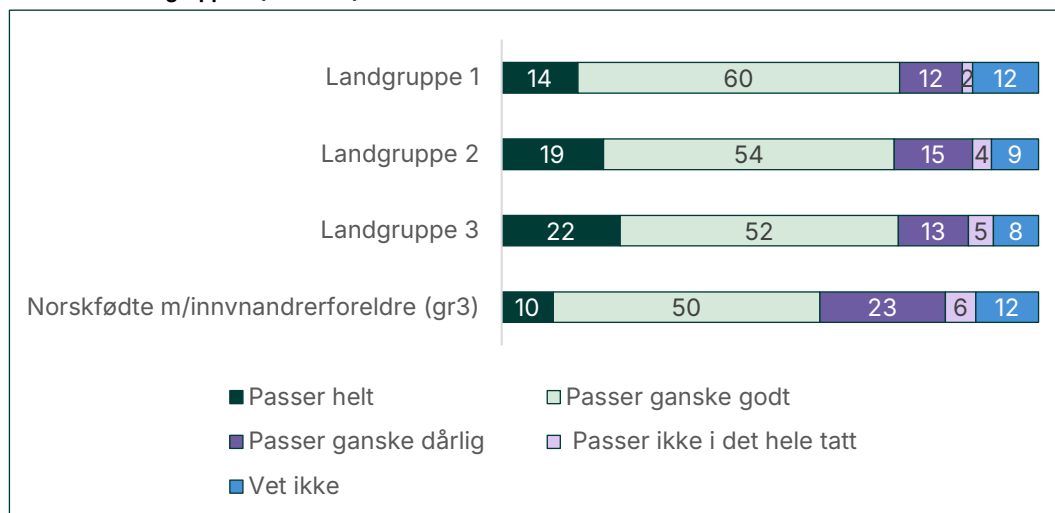
Figur 7.10. Hvor godt eller dårlig passer følgende påstand med din oppfatning: «I det store og det hele synes jeg innvandrere blir bra behandlet i Norge». Personer med og uten innvandrerbakgrunn (n = 9531, 885).

Ser vi på forskjeller blant personer med innvandrerbakgrunn, finner vi en tendens til at norskfødte med foreldre fra landgruppe 3 i mindre grad enn personer som selv har

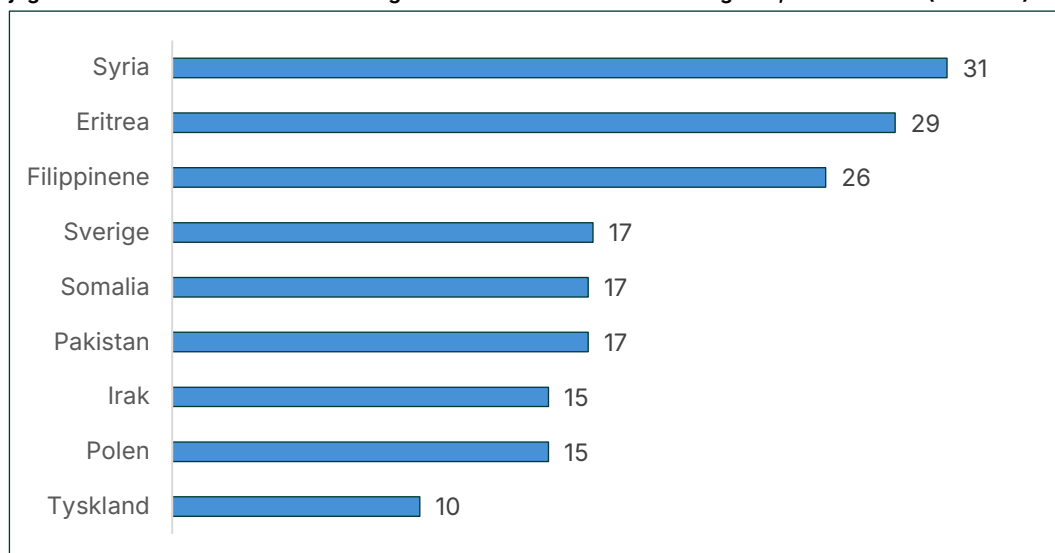
innvandret er enige i at innvandrere blir bra behandlet i Norge. 29 prosent av norskfødte med innvandrerforeldre fra landgruppe 3 mener påstanden passer dårlig eller ikke i det hele tatt, mens det gjelder for 18 prosent av innvandrere fra samme landgruppe. Det er ingen signifikante forskjeller mellom innvandrere fra hver av de tre landgruppene i vurderinger knyttet til om innvandrere blir bra behandlet i Norge.

Figur 7.11. Hvor godt eller dårlig passer følgende påstand med din oppfatning: «I det store og det hele syns jeg innvandrere blir bra behandlet i Norge». Innvandrere fra hver av de tre landgruppene og norskfødte med foreldre fra landgruppe 3 (n = 9367).

Det er også betydelige forskjeller mellom personer med ulik landbakgrunn når vi bryter ned på enkeltland. Over en av fire med bakgrunn fra Syria, Eritrea eller Filippinene mener at innvandrere blir bra behandlet i Norge. Kun en av ti med bakgrunn fra Tyskland er enig i denne påstanden.

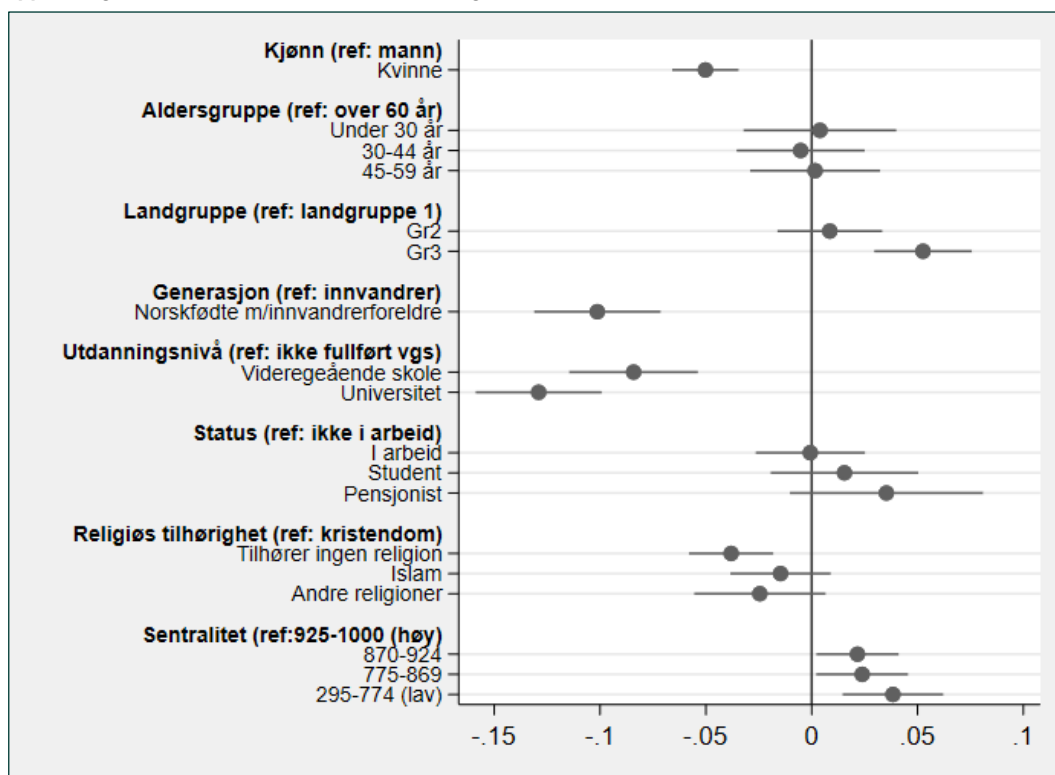
Figur 7.12. Hvor godt eller dårlig passer følgende påstand med din oppfatning: «I det store og det hele syns jeg innvandrere blir bra behandlet i Norge». Personer med innvandrerbakgrunn, ti største land (n = 3588).

Oppslutningen om at innvandrere i det store og det hele blir behandlet bra i Norge varierer langs flere kjennetegn ved respondentene. Kvinner har lavere sannsynlighet for å være enige i denne påstanden enn menn, og ikke-religiøse har lavere sannsynlighet enn kristne, når vi holder øvrige kjennetegn konstante. Vi finner ingen signifikante forskjeller

etter alder, men vi finner en tendens til at personer med høyere utdanning i mindre grad slutter opp om at innvandrere blir behandlet bra i Norge sammenlignet med personer uten fullført videregående skole. Norskfødte med innvandrerforeldre gir tydelig mindre oppslutning til påstanden enn innvandrere.

Figur 7.13. «I det store og det hele synes jeg innvandrere blir bra behandlet i Norge». Passer helt med egen oppfatning (LPM). Personer med innvandrerbakgrunn (n = 9531)

7.2 Hvem bør tilpasse seg?

Vi har bedt respondentene våre om å ta stilling til ulike tilpasningsformer mellom minoritet og majoritet i det norske samfunnet. Spørsmålene er hentet fra Integreringsbarometeret (IBARO) som stilte disse til et representativt utvalg bestående av omtrent 3000 personer bosatt i Norge. Dataene fra integreringsbarometeret gir et innblikk i hvordan personer uten innvandrerbakgrunn stiller seg til spørsmål om hvordan tilpasning mellom minoritet og majoritet bør foregå. Her ønsker vi å se hvordan personer med innvandrerbakgrunn stiller seg til de samme spørsmålene.

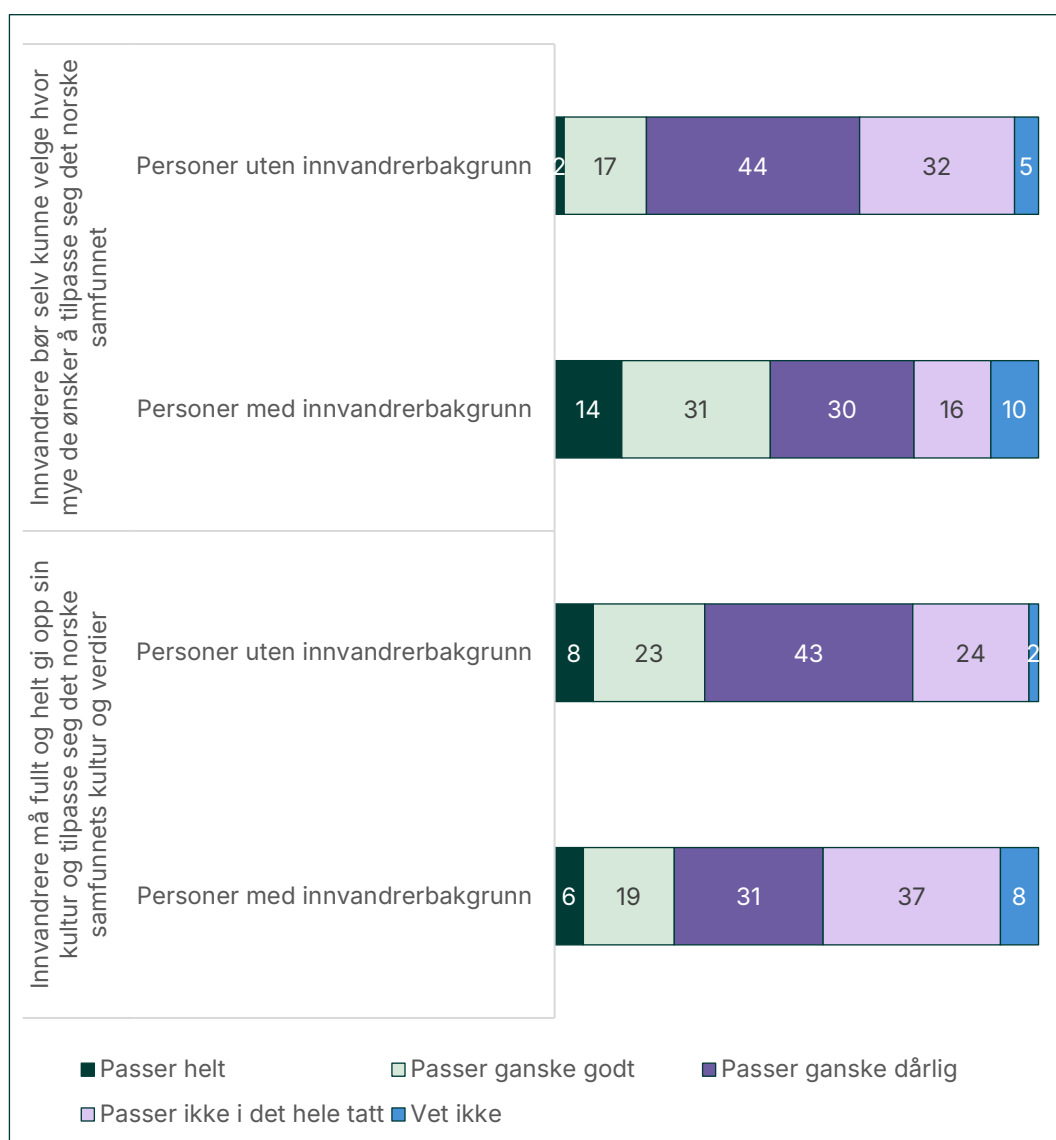
Respondentene ble bedt om å ta stilling til i hvilken grad følgende to påstander passer med deres oppfatning: «Innvandrere bør selv kunne velge hvor mye de ønsker å tilpasse seg det norske samfunnet» og «Innvandrere må fullt og helt gi opp sin kultur og tilpasse seg det norske samfunnets kultur og verdier».

Oppslutningen om at innvandrere selv bør kunne velge i hvilken grad de ønsker å tilpasse seg storsamfunnet er høyere blant personer med innvandrerbakgrunn enn blant personer uten. 45 prosent av personer med innvandrerbakgrunn mener at denne påstanden stemmer helt eller ganske godt med egen oppfatning. Det samme gjelder for 19 prosent i kontrollutvalget uten innvandrerbakgrunn. Tall fra IBARO viser at i

befolkningen som helhet svarer 23 prosent at påstanden passer helt eller ganske godt med egen oppfatning (Brekke et al., 2024, s. 24).

Påstanden om at innvandrere fullt og helt må gi opp sin kultur og tilpasse seg det norske samfunnets kultur og verdier får høyere oppslutning blant personer uten, enn blant personer med innvandrerbakgrunn. Mens 37 prosent av personer med innvandrerbakgrunn mener at denne påstanden overhodet ikke passer med deres syn på hvordan integrering bør foregå, gjelder det for 24 prosent av personer uten innvandrerbakgrunn. Sett opp mot Integreringsbarometeret, viser tall fra 2023 at 22 prosent av befolkningen som helhet svarer at påstanden ikke passer i det hele tatt med deres synspunkter (Brekke et al., 2024).

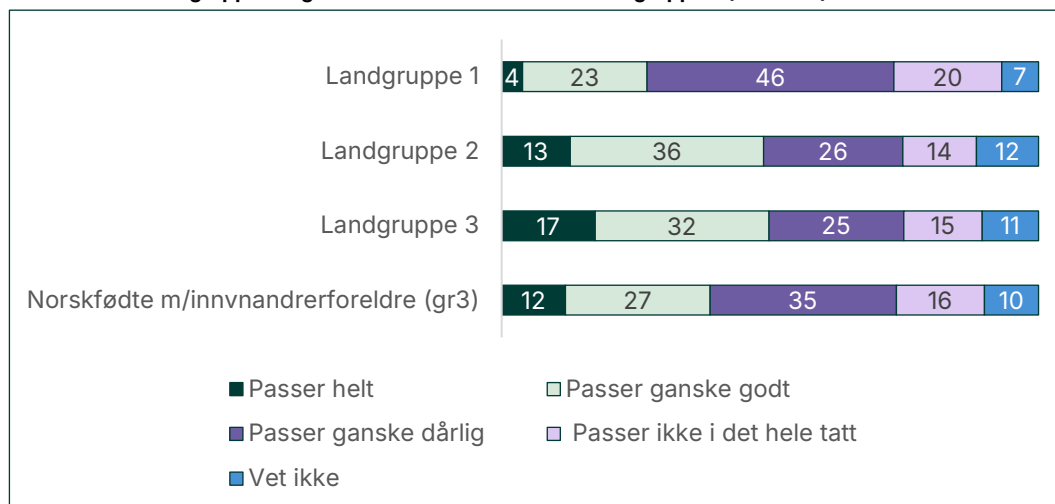
Figur 7.14. Svar på spørsmålet: Hvor godt eller dårlig passer følgende påstander med din oppfatning?: «Innvandrere bør selv kunne velge hvor mye de ønsker å tilpasse seg det norske samfunnet» og «Innvandrere må fullt og helt gi opp sin kultur og tilpasse seg det norske samfunnets kultur og verdier». Personer med og uten innvandrerbakgrunn (n = 9531, 885).

I det følgende vil vi undersøke hvordan oppslutningen om disse to påstandene varierer mellom ulike landgrupper og generasjoner. Om lag halvparten av innvandrere fra

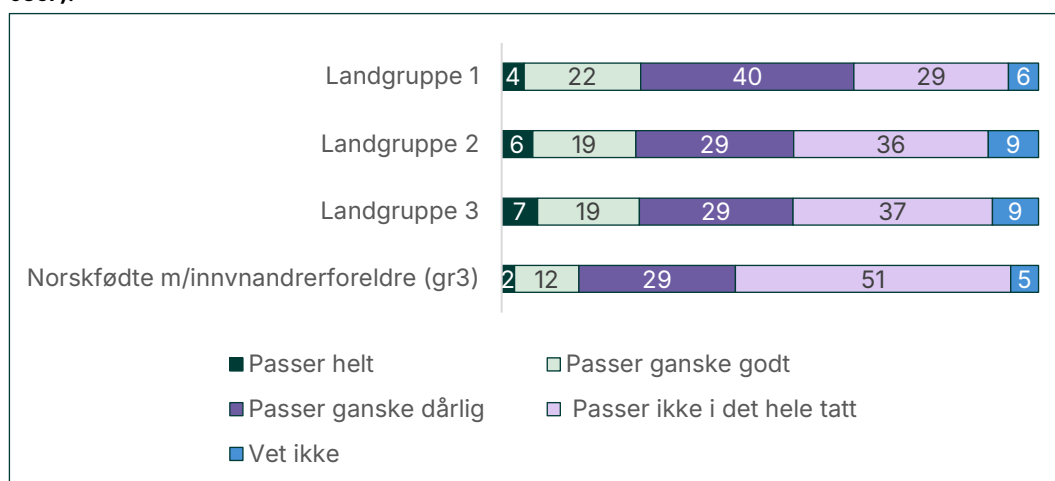
landgruppe 2 og 3 mener påstanden om at innvandrere selv bør stå fritt til å velge grad av tilpasning passer helt eller ganske godt med egen oppfatning. Det samme gjelder 27 prosent fra landgruppe 1. Blant norskfødte med innvandrerforeldre med bakgrunn fra landgruppe 3 mener 40 prosent at påstanden passer helt eller ganske godt med egen oppfatning.

Figur 7.15. Svar på spørsmålet: Hvor godt eller dårlig passer følgende påstand med din oppfatning: «Innvandrere bør selv kunne velge hvor mye de ønsker å tilpasse seg det norske samfunnet». Innvandrere fra hver av de tre landgruppene og norskfødte med foreldre fra landgruppe 3 (n = 9367).

Sett opp mot personer som selv har innvandret til Norge, slutter norskfødte med innvandrerforeldre i mindre grad opp om at innvandrere fult og helt må gi opp sin kultur og tilpasse seg det norske samfunnets kultur og verdier. Mens 14 prosent av norskfødte med innvandrerforeldre fra landgruppe 3 oppgir at denne påstanden stemmer helt eller ganske godt med egen oppfatning, gjelder dette for 26 prosent av innvandrere fra samme landgruppe. En ikke ubetydelig andel av personer som selv har innvandret svarer med andre ord bekreftende på denne påstanden.

Figur 7.16. «Innvandrere må fullt og helt gi opp sin kultur og tilpasse seg det norske samfunnets kultur og verdier». Innvandrere fra hver av de tre landgruppene og norskfødte med foreldre fra landgruppe 3 (n = 9367).

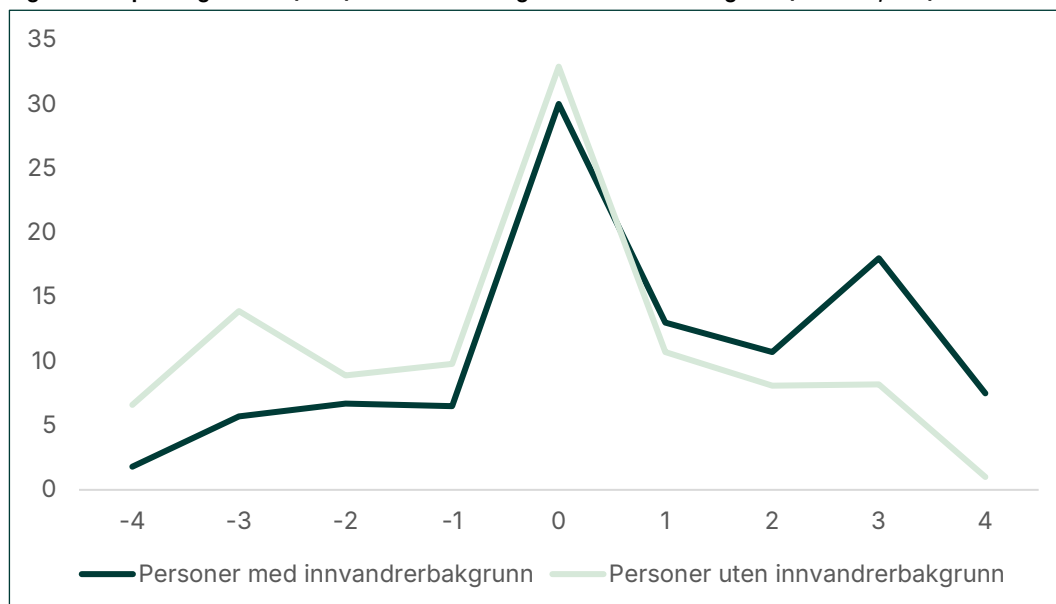
I det følgende vil vi undersøke nærmere hva folk mener om hvordan integrering bør skje, med tanke på i hvor stor grad innvandrere må tilpasse seg majoriteten og hvor stor

valgfrihet de bør ha i sine tilpasninger. De to påstandene vi har presentert i figurene over peker i hver sin retning når det gjelder syn på hvordan integrering bør foregå. På et tenkt ytterpunkt vil noen kunne mene at innvandrere fullt og helt bør gi opp egen kultur og ha lite valgfrihet i hvordan de tilpasser seg storsamfunnet. På et motsatt ytterpunkt vil en kunne tenke seg et ideal hvor det er helt opp til den enkelte å avgjøre i hvor stor grad, om noe, en vil tilpasse seg storsamfunnets normer og forventninger.

Vi har slått sammen de to spørsmålene og laget en additiv indeks som skal fange opp oppslutning om ulike integreringsmodeller. Indeksen tar utgangspunkt i disse to påstandene: «Innvandrere må fullt og helt gi opp sin kultur og tilpasse seg det norske samfunnets kultur og verdier» og «Innvandrere bør selv velge i hvilken grad de ønsker å tilpasse seg det norske samfunnet». Svaralternativene går fra «passer helt med min oppfatning» til «passer ikke i det hele tatt». For å lage indeksen har vi operasjonalisert de to variablene slik at negative verdier tilsvarer høy oppslutning om valgfrihet (enig i at innvandrere selv bør kunne velge grad av tilpasning og uenig i at innvandrere fullt og helt må gi opp sin kultur) og positive verdier tilsvarer høy oppslutning om assimilering (uenig i at innvandrere selv bør kunne velge og enighet i at innvandrere fullt og helt må gi opp sin kultur). Indeksen går fra -4 til + 4.

Til venstre på x-aksen i figur 7.17 er svar som slutter opp om assimilering (full tilpasning). Til høyre på x-aksen er økende støtte til full valgfrihet. Befolkningen er relativt normalfordelt på tilpasningsindeksen. Et flertall plasserer seg i en midtposisjon og et mindretall fordeler seg på hver av de to ytterpunktene.

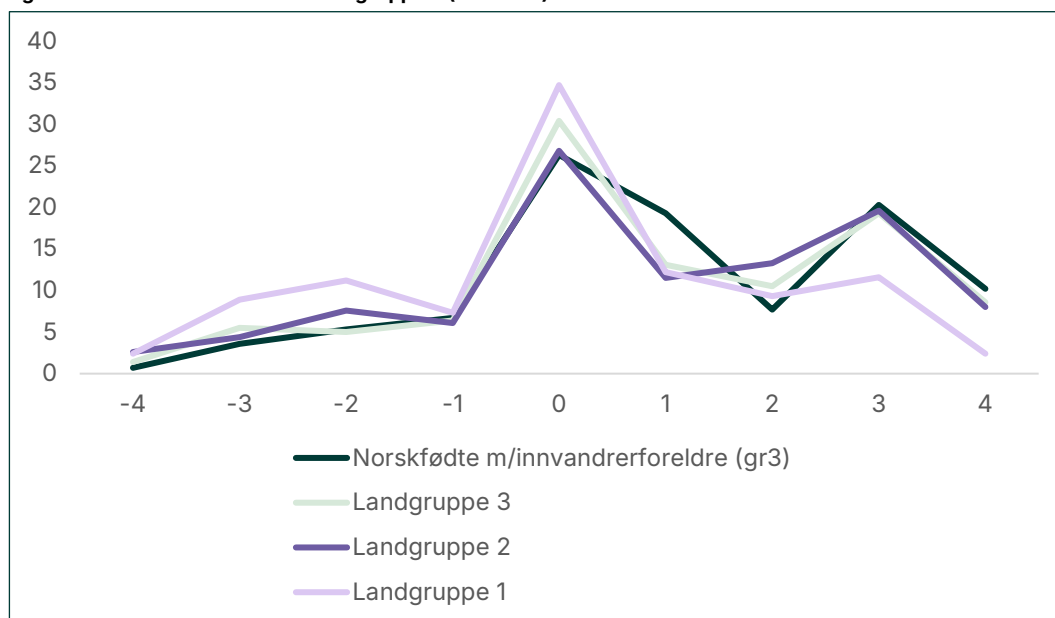
Figur 7.17. Tilpasningsindeks (-4-4). Personer med og uten innvandrerbakgrunn (n = 9531, 885).

Det er imidlertid litt flere personer med innvandrerbakgrunn som svarer i retning av full valgfrihet, og litt flere uten innvandrerbakgrunn som svarer i retning av full assimilering/tilpasning. En tydelig majoritet i begge utvalgene legger seg imidlertid et sted på midten – mellom de to ytterpunktene – noe som indikerer oppslutning om en mer gjensidig tilpasning.

Undersøker vi variasjoner mellom personer med innvandrerbakgrunn, finner vi at innvandrere fra landgruppe 1 i noe større grad enn innvandrere fra øvrige landgrupper og norskfødte med innvandrerforeldre fra landgruppe 3 slutter opp om en assimileringstankgang, hvor innvandrere i større grad må tilpasse seg storsamfunnet enn visa versa.

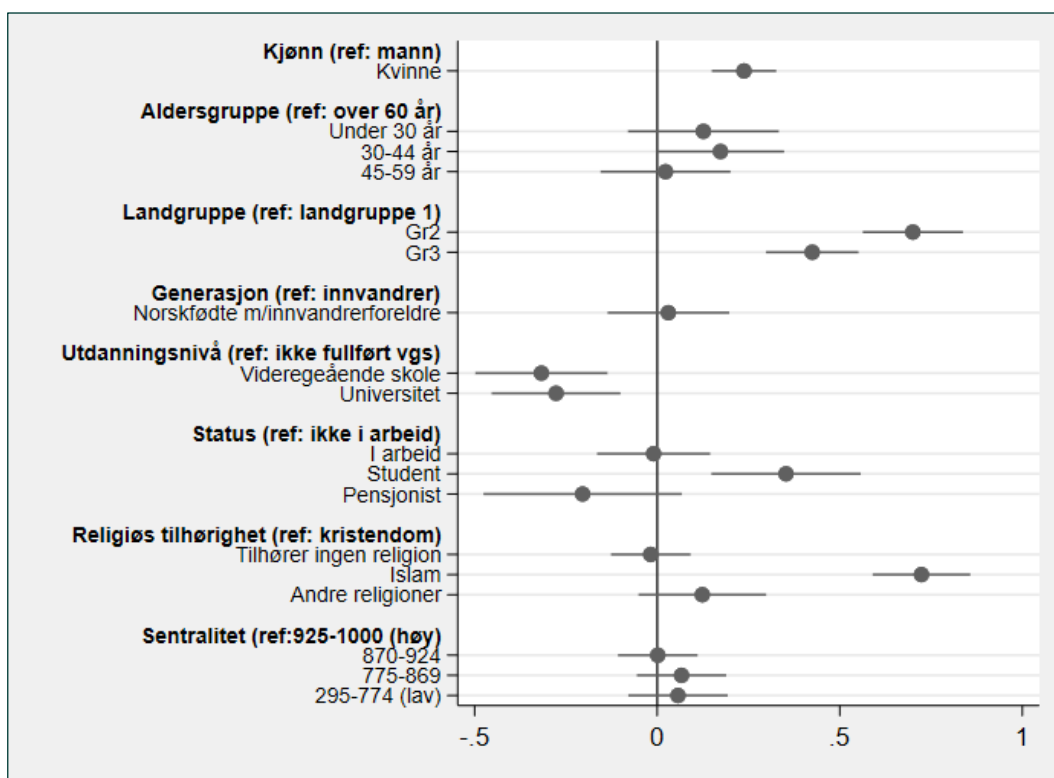
Figur 7.18. Tilpasningsindeks etter landgruppe og generasjon. Innvandrere fra hver av de tre landgruppene og norskfødte med foreldre fra landgruppe 3 (n = 9367).

Avslutningsvis vil vi undersøke hvordan oppslutning om ulike tilpasningsformer varierer etter øvrige kjennetegn ved respondentene. Figur 7.19 viser estimater fra en regresjonsmodell hvor betydningen av bakgrunnsfaktorene er justert for hverandre. Som nevnt går indeksen fra - 4 (full tilpasning) til + 4 (full valgfrihet). Regresjonskoeffisienter som plasserer seg til høyre for nullpunktet indikerer at en enhets økning i den aktuelle uavhengige variabelen er assosiert med en gjennomsnittlig høyere skår på tilpasningsindeksen. Regresjonskoeffisienter som plasserer seg til venstre for nullpunktet indikerer at en enhets økning i den aktuelle uavhengige variabelen er assosiert med en gjennomsnittlig lavere skår på tilpasningsindeksen.

Estimatene fra regresjonsmodellen indikerer at kvinner har høyere oppslutning om valgfrihet enn menn, studenter i større grad enn personer som ikke er i arbeid og muslimer i større grad enn kristne. Personer med høyere utdanningsnivåer tenderer mer i retning av mindre valgfrihet enn personer med kortere utdanning.

Figur 7.19. Syn på tilpasning, etter bakgrunnskjennetegn (LPM). Personer med innvandrerbakgrunn (n = 9531).

Ser vi disse mønstrene opp mot resultatene fra Integreringsundersøkelsen, er svarfordelingen i deres befolkningsutvalg i tråd med det vi finner i vårt kontrollutvalg uten innvandrerbakgrunn (se appendiks). Tilpasningsindeksen som Integreringsbarometeret baserer seg på, og som vi henter inspirasjon fra i denne rapporten, tar imidlertid utgangspunkt i fire påstander, mens vi kun benytter oss av to.

7.3 Oppsummering

I dette kapittelet har vi undersøkt ulike synspunkter på hvordan det går med integreringen av innvandrere i Norge i dag og oppfatninger av hvordan integrering ideelt sett bør skje.

Overordnet gir personer med innvandrerbakgrunn en noe mer positiv virkelighetsbeskrivelse av hvordan det går med integreringen og i syn på hvordan innvandrere blir behandlet i Norge, sammenlignet med personer uten innvandrerbakgrunn. De fleste, både med og uten innvandrerbakgrunn, mener at innvandrere i det store og det hele blir bra behandlet. Men sammenlignet med befolkningen ellers, oppgir flere med innvandrerbakgrunn at det går bra med integreringen av innvandrere. Personer med innvandrerbakgrunn mener også at diskriminering av innvandrere er mindre utbredt enn det personer uten innvandrerbakgrunn mener.

Det er imidlertid store forskjeller i syn på status quo blant personer med innvandrerbakgrunn. Personer som er født og oppvokst i Norge med foreldre som har innvandret har et gjennomgående mer negativt syn på hvordan innvandrere blir behandlet og hvordan det går med integreringen, enn de som selv har innvandret. Kvinner og menn er ytterligere delt. Kvinner er mer tilbøyelige til å mene at diskriminering er utbredt, og i mindre

grad enige i påstanden om at innvandrere blir bra behandlet i Norge. Høyere utdanning synes å henge sammen med en mindre optimistisk virkelighetsanskuelse. Det å ha høyere utdanning er assosiert med en økt tilbøyelighet til å mene at diskriminering er utbredt og lavere oppslutning om påstanden om at det går bra med integreringen og at innvandrere blir bra behandlet. Vi finner også at yngre er mindre positive enn eldre respondenter.

Inspirert av Integreringsbarometeret har vi laget en indeks som er ment å fange opp ulike syn på hvordan tilpasningen mellom individ og storsamfunn ideelt sett bør fungere. På et tenkt ytterpunkt vil noen kunne mene at innvandrere fullt og helt bør gi opp egen kultur og ha lite valgfrihet i hvordan de tilpasser seg storsamfunnet. På et motsatt ytterpunkt vil en kunne tenke seg et ideal hvor det er helt opp til den enkelte å avgjøre i hvor stor grad, om noe, en vil tilpasse seg storsamfunnets normer og forventninger.

Personer med innvandrerbakgrunn har gjennomsnittlig høyere oppslutning om valgfrihet, i den forstand at innvandrere selv bør kunne velge hvor mye de ønsker å tilpasse seg det norske samfunnet. Blant personer uten innvandrerbakgrunn er det noe høyere oppslutning om et assimileringssparadigme hvor den enkelte i større grad må tilpasse seg storsamfunnet enn vice versa. En tydelig majoritet på tvers av utvalgene legger seg imidlertid et sted på midten – noe som indikerer bred oppslutning om en gjensidig tilpasning, hvor innvandrere må tilpasse seg storsamfunnets forventninger, samtidig som samfunnet må legge til rette for ulike praksiser og synspunkter.

Personer med innvandrerbakgrunn er noe delt i sine vurderinger av hvordan integreringen ideelt sett bør foregå. Innvandrere fra landgruppe 2 og 3 er mer orientert mot valgfrihet, i den forstand at innvandrere selv bør kunne velge i hvilken grad de ønsker å tilpasse seg storsamfunnet. Og mens kvinner er mer orientert mot valgfrihet og menn mer mot assimilering (full tilpasning), finner vi at alder er av liten betydning for oppslutning om ulike tilpasningsformer.

8 Avslutning

Vi innledet denne rapporten med å stille spørsmål om hvordan personer med innvandrerbakgrunn selv opplever sin deltakelse og tilhørighet i det norske samfunnet, i hvilken grad de har tillit til folk og institusjoner i Norge og hvilke erfaringer de har med diskriminering på ulike arenaer. Videre spurte vi om hvordan ulike sosiale og demografiske faktorer kan hemme eller fremme integrering i hverdagen. I dette avslutningskapittelet vil vi oppsummere hva vi har funnet med tanke på mønstre for deltakelse, tillit, tilhørighet og diskriminering i ulike deler av innvandrerbefolkningen. Deretter vil vi ta for oss hvordan ulike sosiale og demografiske forhold bidrar til å forme integrering i hverdagen. Vi vil avslutte med noen overordnede refleksjoner omkring hva funnene kan fortelle oss om hverdagsliv, konflikt og integrering i et stadig mer mangfoldig Norge.

8.1 Mønstre for deltakelse, tillit, tilhørighet og diskriminering

Når det gjelder *sosial deltakelse* i hverdagen finner vi at personer med innvandrerbakgrunn likner relativt mye på personer uten innvandrerbakgrunn. Det er noen små forskjeller i den forstand at innvandrere bruker litt mindre tid på frivillig arbeid, og litt mer tid på å besøke religiøse møteplasser. Særlig nyere flyktninggrupper (som syrere og irakere) og arbeidsinnvandrere (som litauere og polakker) deltar litt mindre i organisasjonsliv og frivillighet enn andre.

Innvandrere har kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn på ulike arenaer. Mest i forbindelse med arbeid, men også i nabolaget og i forbindelse med fritidsaktiviteter og frivillighet. Innvandrere fra utenfor Europa har noe mindre kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn enn innvandrere fra Europa.

Når det gjelder *identitet og tilhørighet* finner vi at innvandrere – i likhet med den øvrige befolkningen – har sammensatte identiteter, knyttet til ulike sider ved deres liv. Religion spiller en viktigere rolle for identiteten til ikke-europeiske innvandrere og norskfødte med foreldre fra landgruppe 3 enn for andre personer med innvandrerbakgrunn.

Innvandrere tar til en viss grad til seg en identitet som «norske». Dette gjelder i større grad for innvandrere fra landgruppe 3. Mange opplever imidlertid et gap mellom hvordan de ser på seg selv og hvordan de opplever at andre ser på dem. Dette «gapet» mellom egenopplevd identitet og andres anerkjennelse er også tydelig når det kommer til hvordan innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre fra landgruppe 3 ser på sine barn. Mens et stort flertall i disse gruppene ser på barna sine som helt eller ganske norske, er det langt færre som opplever at andre ser på barna deres som helt eller ganske norske.

Et liknende mønster kommer til syne når vi spør folk i hvilken grad de føler seg integrert i det norske samfunnet og i hvilken grad de føler at de blir akseptert for den de er i Norge. De fleste innvandrere føler seg ganske integrert og ganske akseptert i det norske samfunnet. Men blant mange innvandrere fra utenfor Vest-Europa er det et tydelig gap, i den forstand at de føler seg langt mindre akseptert enn de føler seg integrert. Et slikt gap finner vi ikke i like stor grad hos innvandrere fra Vest-Europa.

Når det gjelder *tillit* finner vi at innvandrere fra landgruppe 3 i gjennomsnitt har litt lavere tillit til folk flest, og nok en gang er det grupper med en stor andel nyankomne flyktninger og arbeidsinnvandrere som har lavest generell tillit. Personer med innvandrerbakgrunn har imidlertid gjennomgående relativt høy tillit til institusjoner. Sammenliknet med personer uten innvandrerbakgrunn har de også til dels høyere tillit til at de vil få hjelpen de trenger ved for eksempel sykdom, arbeidsledighet eller hvis de blir utsatt for kriminalitet.

Når det gjelder *diskriminering* finner vi at mange med innvandrerbakgrunn opplever at de blir diskriminert og behandlet med mindre respekt og anerkjennelse enn andre. Også personer uten innvandrerbakgrunn rapporterer om slike erfaringer, men i langt mindre grad. Innvandrere opplever diskriminering mest i forbindelse med arbeid og jobbsøking, men mange rapporterer også om diskriminering i nabolaget og på offentlige steder: i skolen, på boligmarkedet, som kunde, eller i møte med ansatte på offentlige kontorer. Politiet er den institusjonen som innvandrere i minst grad rapporterer å ha opplevd diskriminering fra.

Når det gjelder andre negative erfaringer i hverdagen er det særlig mange med innvandrerbakgrunn som rapporterer at folk behandler dem som om de tror at de ikke snakker norsk, at folk oppfører seg som om de tror de er bedre enn dem, eller at man blir behandlet med mindre respekt enn andre. En del rapporterer også at folk oppfører seg som om de tror de er uærlige, at de er redde for dem, eller at folk kritiserer måten de snakker på. Kvinner opplever seg alt i alt mer utsatt enn menn. Samtidig er det også forskjeller mellom kvinner og menn med tanke på hva de opplever. Kvinner opplever oftere at de blir nedvurdert, behandlet som om de ikke er flinke og lignende. Menn opplever oftere at folk er redde for dem eller behandler dem som om de er uærlige.

Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre er også noe mer utsatt for hatprat og vold enn personer uten innvandrerbakgrunn. Innvandrere fra landgruppe 3 opplever ikke bare mer diskriminering og negative hendelser i hverdagen, de opplever også disse hendelsene som mer stressende, opprørende og plagsomme enn andre. De aller fleste tror at de blir diskriminert på grunn av sin etniske bakgrunn, men innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre fra landgruppe 3 trekker også fram hudfarge som sannsynlig diskrimineringsgrunnlag. Muslimer trekker i tillegg fram religion som en viktig grunn til at de blir diskriminert. Blant personer uten innvandrerbakgrunn er det noen som mener de blir diskriminert på grunn av kjønn, kroppsfasong og helseproblemer.

Når det gjelder *perspektiver på integrering* finner vi at personer med innvandrerbakgrunn – og da særlig innvandrere fra utenfor Europa – er litt mer positive til hvordan det går med integreringen i Norge enn det personer uten innvandrerbakgrunn er. I synet på om diskriminering av innvandrere forekommer i Norge og påstanden om at innvandrere i det store og hele blir behandlet bra i Norge, er det små forskjeller mellom personer med innvandrerbakgrunn og personer uten innvandrerbakgrunn. I synet på hvem som i størst grad bør tilpasse seg i integreringsprosessen er det heller ikke veldig store forskjeller mellom personer med innvandrerbakgrunn og majoriteten. I begge grupper legger flertallet seg på en mellomting mellom «full assimilering» og «full valgfrihet». Det er imidlertid en litt høyere andel personer uten innvandrerbakgrunn som mener at «innvandrere

må fullt og helt gi opp sin kultur og tilpasse seg det norske samfunn», og en litt høyere andel personer med innvandrerbakgrunn som mener at «innvandrere må kunne velge selv hvor mye de ønsker å tilpasse seg det norske samfunnet».

Så langt har vi beskrevet generelle mønstre blant alle personer med innvandrerbakgrunn, men det er i mange tilfeller betydelig variasjon mellom personer med bakgrunn fra ulike landgrupper. Et hovedmønster er at innvandrere fra landgruppe 1 i de fleste spørsmål er så å si identiske med personer uten innvandrerbakgrunn.

Innvandrere fra landgruppe 2 skiller seg noe ut fra øvrige personer med innvandrerbakgrunn ved at de generelt deltar noe mindre i frivillighet og organisasjonsliv. De ser også i mindre grad på seg selv og på barna sine som «norske». Innvandrere fra landgruppe 2 har lavere tillit til offentlige institusjoner enn både innvandrere fra landgruppe 1 og 2, og de føler seg mindre integrerte i det norske samfunnet. De rapporterer om en del diskriminering på ulike arenaer – særlig i arbeidslivet – om enn noe mindre enn innvandrere fra landgruppe 3.

Innvandrere fra landgruppe 3 kjennetegnes på sin side ved at de deltar mer i religiøse foreninger, og de har i gjennomsnitt litt mindre kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn i forbindelse med arbeid og i nabolaget. Religion er også viktigere for deres identitet. Samtidig orienterer de seg i større grad mot en identitet som norske, både for seg selv og sine barn. Imidlertid opplever innvandrere fra landgruppe 3 i mindre grad at deres identitet som i hvert fall delvis norske anerkjennes av andre. Mange rapporterer om et gap i forholdet mellom hvordan de identifiserer seg selv og barna sine, og hvordan de blir sett på av andre. Dette «gapet» kommer også til syne når vi spør i hvilken grad de føler seg henholdsvis integrerte og aksepterte i det norske samfunnet. For innvandrere fra landgruppe 3 er det et tydelig gap i den forstand at mange føler seg relativt godt integrerte i Norge, men føler i mindre grad at de blir akseptert som den de er. Når det gjelder tillit, kjennetegnes innvandrere fra landgruppe 3 av at de har noe lavere tillit til folk flest, men samtidig har relativt høy tillit til offentlige institusjoner. Innvandrere fra landgruppe 3 rapporterer også at de blir utsatt for mer diskriminering og negative erfaringer enn innvandrere fra landgruppe 1 og 2. De opplever dessuten slike negative hendelser som mer opprørende. Langs alle disse dimensjonene er det imidlertid viktig å huske på at det er store forskjeller også mellom personer med innvandrerbakgrunn fra ulike land innenfor landgruppe 3.

8.2 Integrering og hverdagsliv blant norskfødte med innvandrerforeldre

Innledningsvis introduserte vi noen sentrale faktorer som kan hjelpe oss til å forstå mønstre for integrering blant personer med innvandrerbakgrunn. Den første faktoren vi trakk fram var *generasjon*, og spørsmålet om norskfødte barn av innvandrere, personer som har vokst opp i Norge og gått på norsk skole, opplever færre barrierer mot integrering enn personer som selv har innvandret. Dette regnes gjerne som lakmustesten på hvordan det går med integreringen (Henriksen & Østby, 2007). Svaret på dette spørsmålet er imidlertid ikke helt entydig (merk at vi her kun ser på norskfødte med innvandrerforeldre fra landgruppe 3). Vi vet at norskfødte barn av innvandrere tar høyere utdanning og lykkes økonomisk og i arbeidslivet i langt større grad enn personer som selv har

innvandret (se f.eks. Hermansen, 2017; Friberg & Sterri, 2023). Våre data viser dessuten at norskfødte med innvandrerforeldre har sterkere sosiale nettverk enn innvandrere, og de har mer kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn – i hvert fall gjennom arbeid.

Videre finner vi at norskfødte med innvandrerforeldre i mye større grad enn innvandrere ser på seg selv som norske. De føler seg mer integrerte enn de som selv har innvandret. Samtidig føler de ikke at andre ser på dem som mer norske. I tillegg føler de seg ikke mer aksepterte enn innvandrere. Resultatet er et større gap i forholdet mellom egen identitet og andres anerkjennelse – så vel som et misforhold mellom hvor integrert og hvor akseptert man føler seg. Ikke minst kommer dette tydelig fram i hvordan de opplever at andre ser på barna deres. Norskfødte med innvandrerforeldre føler i mindre grad enn innvandrere at deres barn blir sett på som norske av andre. Videre finner vi at norskfødte med innvandrerforeldre har lavere tillit til offentlige institusjoner enn innvandrere.

Norskfødte med innvandrerforeldre rapporterer dessuten om mer diskriminering enn innvandrere. De opplever også diskrimineringen som mer opprørende enn innvandrere gjør. Sammenliknet med folk som selv har innvandret, er de også i mye større grad av den oppfatning at det forekommer diskriminering i Norge. Her ser vi med andre ord konturene av det vi innledningsvis beskrev som et integreringsparadoks. Hvorfor er det slik at norskfødte med innvandrerforeldre – som langs alle objektive dimensjoner er langt mer integrerte i det norske samfunnet sammenliknet med innvandrere – likevel rapporterer om mer diskriminering?

8.3 Opplever muslimer større barrierer for integrering i hverdagen?

Den andre faktoren vi trakk fram var religion, og spørsmålet om religion oppleves som en barriere for integrering – og da særlig for muslimer. Resultatene våre viser at svaret på dette til en viss grad er ja. Muslimer deltar for det første litt mindre i organisasjonsliv og frivillighet enn andre religiøse grupper. Muslimer har også mindre kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn enn andre religiøse grupper, både i forbindelse med arbeid, fritidsaktiviteter og i nabolaget.

Muslimer er like tilbøyelige til å se på seg selv som norske som andre religiøse grupper, men de føler i mindre grad at andre ser på dem som norske. Gapet mellom egen identitet og andres anerkjennelse er derfor større enn for andre grupper. Muslimer føler seg også like integrerte som andre religiøse grupper, men de opplever i mindre grad at de blir akseptert i det norske samfunnet. Muslimer har også noe lavere tillit, både til folk flest og til offentlige institusjoner.

Videre rapporterer muslimer om mer diskriminering og negative hendelser i hverdagen enn andre religiøse grupper. De er også mer tilbøyelige til å mene at den diskrimineringen de utsettes for skyldes deres religiøse tilhørighet. Muslimer er dessuten mer utsatt for mer alvorlige forhold som hat, trusler og vold enn andre grupper. I disse analysene har vi kontrollert for en rekke andre sosio-demografiske kjennetegn, noe som tyder på at barrierene for integrering handler om muslimers religiøse tilhørighet i seg selv og samfunnets reaksjoner på dette, ikke andre kjennetegn ved muslimske personer med innvandrerbakgrunn.

8.4 Betydningen av sosial kontakt og deltakelse i arbeid og frivillighet

I myndighetenes integreringsstrategi regnes sosial kontakt på tvers av grupper gjennom sivilsamfunn og frivillighet ikke bare som et mål i seg selv, men også som et middel til å skape økt tilhørighet. Når det gjelder spørsmålet om hvorfor personer med innvandrerbakgrunn som tilsynelatende er mer integrerte rapporterer om mer diskriminering, foreslår faglitteraturen om integreringsparadokset imidlertid en annen hypotese som en av to mulige forklaringer. Hypotesen er at jo mer innvandrere blir eksponert for personer uten innvandrerbakgrunn – gjennom arbeidslivet og gjennom deltakelse på majoritetens sosiale arenaer – jo mer diskriminering, ekskludering og utenforskap vil de faktisk oppleve (Shaeffer & Kas 2023). Våre funn kan imidlertid avkrefte denne hypotesen. Innvandrere som har mye kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn i nabolaget og i forbindelse med fritidsaktiviteter og frivillighet rapporterer om mindre diskriminering enn de som har lite kontakt. Videre finner vi at både kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn og deltakelse i frivillighet og organisasjonsliv bidrar til å øke tilliten til institusjoner i Norge. Det samme gjelder sysselsetting: Personer som er i arbeid rapporterer om både høyere tillit og mindre diskriminering enn personer som står utenfor arbeidslivet. Kontakt, samhandling og deltakelse i frivillighet, arbeidsliv og sivilsamfunn bidrar altså til å redusere opplevelsen av diskriminering.

8.5 Utdanningsparadokset

Den andre hypotesen om hva som kan forklare det såkalte integreringsparadokset er at denne gruppen har høyere bevissthet om diskriminering og høyere forventninger til å bli behandlet som likeverdige. De vil derfor både være mer tilbøyelige til å tolke opplevelser som diskriminering, og de vil oppleve diskriminering som mer opprørende og ubehagelig. Dette er i tråd med våre funn om at det er utdanning som i stor grad bidrar til å forklare integreringsparadokset.

Personer med innvandrerbakgrunn som har høyere utdanning har for det første lavere institusjonell tillit enn folk med mindre utdanning – til tross for at de har høyere generell tillit. Og ikke minst: Personer med høyere utdanning rapporterer om langt mer diskriminering enn personer med lite utdanning. Dette gjelder overfor helsepersonell, som kunde, på boligmarkedet, i skole/utdanning, på offentlig sted, på arbeidsplassen, ved jobbsøking og i andre situasjoner (men ikke i møte med politiet, i nabolaget og i møte med ansatte på offentlige kontorer).

Personer med høyere utdanning opplever også negative hendelser som mer opprørende enn personer uten høyere utdanning. Særlig dårlig behandling som kan oppleves som nedvurdering i status oppleves som mer opprørende for de som har høyere utdanning.

Utdanning spiller også en rolle med tanke på det tidligere omtalte «gapet» mellom opplevelse av egen integrering og om man blir akseptert i Norge. De med høy utdanning føler seg mer integrerte, men ikke mer aksepterte – et desto større gap som resultat. Videre finner vi at innvandrere med høyere utdanning er mer negative til hvordan det går med integreringen i Norge. De er også mer tilbøyelige til å mene at diskriminering forekommer, og mindre tilbøyelige til å mene at innvandrere blir behandlet bra i Norge.

Funnene tyder på at utdanning er forbundet med høyere bevissthet om diskriminering, høyere forventninger om å bli behandlet likeverdig, og større skuffelse og ubehag når man utsettes for krenkelser. «Integreringsparadokset» synes med andre ord å være et «utdanningsparadoks». Den sentrale mekanismen synes ikke å være økt eksponering, men kan i stedet knyttes til forventninger, bevissthet og et misforhold mellom den økte statusen som utdanning «burde» gi og den vedvarende diskrimineringen man likevel møter i samfunnet.

8.6 Integrering i hverdagen på store og små steder

Den siste sosiodemografiske faktoren vi introduserte var geografi. Vi spurte om innvandrere som bor på små steder deltar mer i frivillighet og sosiale arenaer, har mer kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn, føler større grad av tilhørighet og aksept, og eventuelt mindre grad av diskriminering i hverdagen enn de som bor i byer. En antakelse som ofte trekkes fram i forbindelse med målet om spredt bosetting av flyktninger er at hverdagsintegreringen på mange måter er lettere å få til på små steder, der alle kjenner alle, og mulighetene for segregering og opphopning av sosiale problemer er mindre enn i storbyene. Det er imidlertid vanskelig å gi et sikkert svar på slike spørsmål, ikke minst på grunn av det samfunnsforskere kaller seleksjonsproblemer: Selv om flyktninger bosettes spredt, er det ikke tilfeldig hvem som blir boende og hvem som flytter videre (eventuelt til byen).

I den grad man finner gjennomsnittsforskjeller mellom innvandrere som bor på store og små steder er det vanskelig å vite om forskjellene skyldes bostedet eller ulik sammensetning av populasjonen. I denne studien har vi hatt et stort nok utvalg til at vi har kunnet kontrollere for svært mange (men ikke alle) kjennetegn ved individene, og dermed komme nærmere spørsmålet om hvilken betydning bostedet faktisk har.

I mange spørsmål synes bosted – eller grad av sentralitet som vi har målt – å ha liten betydning. Vi finner likevel noe støtte for hypotesen om at hverdagsintegreringen er lettere på små steder. Det er faktisk slik at personer med innvandrerbakgrunn som bor i grise-grendte strøk har mer kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn i hverdagen enn de som bor i større byer. Dette gjelder særlig i nabolaget der man bor og til dels i forbindelse med fritidsaktiviteter. Det er også slik at personer med innvandrerbakgrunn som bor i grise-grendte strøk rapporterer om litt mindre diskriminering enn de som bor i storbyer.

8.7 Hverdagsliv, konflikt og integrering i det nye Norge

En viktig målsetting med denne studien har vært å etablere gode indikatorer for hverdagsintegrering blant personer med innvandrerbakgrunn i Norge. Dette for å kunne evaluere hvordan det faktisk går med disse sidene ved integreringen samt å kunne følge utviklingen over tid. Spørsmålene vi her har stilt er i utgangspunktet rent deskriptive. Det kan være gode grunner til for eksempel å ikke stole på offentlige institusjoner, og det er helt legitimt om folk ikke deltar i frivillige organisasjoner. I den sammenhengen som vår kunnskapsproduksjon inngår i, vil spørsmålene likevel tolkes normativt. På samme måte som det er et mål at folk skal ta utdanning og delta i arbeidslivet, er det også et politisk mål at folk skal ha høy tillit til institusjoner, delta i organisasjonsliv og frivillighet, føle

tilhørighet til det norske samfunnet og i minst mulig grad oppleve at de blir diskriminert og dårlig behandlet.

Samtidig viser våre funn at de ulike dimensjonene i integreringsprosessen ikke nødvendigvis trekker i samme retning. Hvilke konsekvenser får dette når vi skal forsøke å besvare det overordnede spørsmålet om hvordan de subjektive og sosiale integreringsdimensjonene oppleves av personer med innvandrerbakgrunn, samt hvilke forhold som kan hemme eller fremme integrering i hverdagen? Vi mener at det er særlig tre overordnede poenger som denne studien kan gjøre oss oppmerksomme på, og som kan bidra til å belyse disse overordnede spørsmålene.

For det første viser studien at det for det brede lag av personer med innvandrerbakgrunn i Norge står relativt bra til med den subjektive og sosiale integreringen i hverdagen. De fleste deltar bredt på ulike frivillige og sosiale arenaer, føler en relativt sterk tilknytning til Norge og opplever seg selv som både godt integrerte og aksepterte som de er i det norske samfunnet. De fleste har relativt høy tillit til viktige samfunnsinstitusjoner, føler seg trygge på at de vil få hjelp ved behov og er enige i at innvandrere i det store og hele blir godt behandlet i det norske samfunnet. I tillegg er det relativt små forskjeller mellom ulike grupper i synet på hvordan integreringen bør foregå.

Videre viser analysene at økt kontakt på tvers av grupper på ulike arenaer – så vel som deltakelse i arbeidslivet og i frivillighet og organisasjonsliv – bidrar til økt opplevelse av tilhørighet og mindre opplevelse av diskriminering. Her kunne man tenke seg at økt kontakt og deltakelse var forbundet med konflikt og frustrasjon, men slik er det altså ikke. Dette støtter opp om ideen om at det å legge til rette for møteplasser og sosial deltakelse på tvers av grupper kan fungere som et middel for å styrke fellesskapsfølelsen.

For det andre – og dette må kunne sies å moderere det optimistiske budskapet fra første punkt – reiser funnene spørsmål om hvor inkluderende den norske identiteten og det norske fellesskapet er i møte med økt mangfold. Mens funnene viser at mange personer med innvandrerbakgrunn ønsker å ta til seg en identitet som norsk – i hvert fall delvis – så er det mange grupper som opplever at dette ikke anerkjennes av samfunnet rundt dem. Et tilsvarende gap finner vi i diskrepansen mellom det å føle seg integrert og det å føle seg akseptert.

Nærmere analyser tyder på at særlig hudfarge og religion oppleves som barrierer mot å bli anerkjent og akseptert som en del av det norske fellesskapet. Det er særlig tankevekkende hvordan dette kommer så tydelig fram i hvordan folk opplever at andre ser på barna deres. Når så mange foreldre som selv er født i Norge ikke har noen tro på at deres barn vil bli akseptert som norske, vitner det om en norsk identitet som oppleves som rigid og ekskluderende for en stadig større del av den norske befolkningen – og slik sett dårlig tilpasset dagens mangfoldige virkelighet.

For det tredje – og dette står i forlengelsen av det andre punktet – viser funnene at integreringsprosessen også kan bære med seg betydelig frustrasjon. Dette kommer tydelig til uttrykk gjennom det vi har kalt utdanningsparadokset. Mens sysselsetting, deltakelse i frivillighet og økt kontakt på tvers av grupper fører til sterkere tilhørighet og mindre opplevd diskriminering, finner vi at økt utdanning – som på sikt kanskje er den viktigste

drivkraften for integrering og sosial mobilitet – faktisk kan føre til mer frustrasjon og misnøye, blant annet i form av mer opplevd diskriminering. Videre viser funnene at personer med innvandrerbakgrunn som har høyere utdanning ikke bare opplever mer diskriminering og flere negative hendelser i hverdagen, de opplever også disse hendelsene som mer opprørende. Særlig gjelder dette erfaringer med å bli nedvurdert i status.

En nærliggende tolkning er at vi her ser konturene av kollisjonen mellom ulike formelle og uformelle statushierarkier. Norge er et meritokratiske samfunn der formell utdanning er en av de absolutt viktigste kildene til sosial status. Samtidig finnes det mer uformelle statushierarkier knyttet til etnisitet og nasjonal bakgrunn. Grovt sett kan man si at majoritetsbefolkningen i disse statushierarkiene befinner seg på topp, sammen med innvandrere fra andre vestlige land. Innvandrere fra landgruppe 3 befinner seg gjerne lenger ned, mens innvandrere fra landgruppe 2 gjerne blir plassert et sted imellom (for eksempler fra ulike deler av arbeidslivet, (se Friberg & Midtbøen, 2018). Utdanningsparadokset kan da tolkes som at i takt med at innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre øker sin formelle status gjennom utdanningssystemet, blir de stadig mindre villige til å akseptere sin plass nederst i det uformelle etniske hierarkiet. Kanskje er denne frustrasjonen og manglende viljen til å akseptere slike hierarkier nødvendig for å kunne utfordre og etter hvert endre dem.

Disse perspektivene er viktige å ha med seg når man skal vurdere hvordan det egentlig går med integreringen i Norge. Er for eksempel de stadig tilbakevendende diskusjonene i norsk offentlighet på 2000-tallet om «norsk identitet» og «norske verdier» et uttrykk for ekskluderende nasjonalisme? Eller er de et uttrykk for at grensene for hvem som kan ta del i den norske majoriteten gradvis er i ferd med å endre seg og bli mer inkluderende, for eksempel med tanke på hudfarge og religion?

Var protestene knyttet til «Black Lives Matter» i norske byer som Oslo, Bergen, Tromsø og Kristiansand – og historiene om rasisme og diskriminering som kom fram – et uttrykk for økende strukturell rasisme og diskriminering i det norske samfunnet? Eller var de tvert imot et uttrykk for at unge med minoritetsbakgrunn er i ferd med å ta en mer naturlig og sentral plass i samfunnets ulike arenaer og i stadig mindre grad finner seg i å bli utdefinert fra majoriteten?

Integreringsprosesser er i sin natur tosidige. Innvandrere tar del i samfunnet, og som en følge av deres deltakelse, endres samfunnet og blir mer mangfoldig. Om ikke annet, så minner funnene i denne studien oss på at slike integreringsprosesser ikke bare er preget av harmonisk tilpasning, men også av friksjon og konflikt. Og kanskje er denne typen friksjon nødvendig dersom man ønsker å et skape et mer integrert og samtidig mer mangfoldig og tolerant samfunn.

Referanser

- Allport, G. (1958). *The Nature of Prejudice*. Garden City, NY: Doubleday Anchor Books.
- Alba, R. D., & Nee, V. (2003). *Remaking the American mainstream: Assimilation and contemporary immigration*. Harvard University Press.
- Alba R., Foner N. 2015. *Strangers No More: Immigration and the Challenges of Integration in North America and Western Europe*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Anderson, B. 2006. *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. London: Verso books.
- Benedictow, A., Gamrath, T., Iversen, M., Kotsadam, A. & Norberg-Schulz, M. (2023), Diskriminering i det norske leiemarkedet for boliger. Rapport 23-2023.
- Brekke J. P., Fladmoe A., Hesstvedt S. og Wollebæk D. (2024) Holdninger til innvandring, integrering og mangfold Integreringsbarometeret 2024. ISF Rapport 2024:7.
- Brekke, J.-P., Fladmoe, A., & Wollebæk, D. (2020). Holdninger til innvandring, integrering og mangfold i Norge. Integreringsbarometeret 2020 (Rapport 2020:8).
- Cappelen, Å., Skjerpen, T., & Tønnessen, M. (2016). Befolkningsframskrivinger 2016–2100: Inn- og utvandring. *Økonomiske analyser*, 3(2016), 45–62.
- Collins, R. L., Ellickson, P. L., Hays, R. D. & McCaffrey, D. F. (2000). Effects of incentive size and timing on response rates to a follow-up wave of a longitudinal mailed survey. *Evaluation Review*, 24(4), 347–363.
- Dalen, K., Flatø, H. & Friberg, J. H. (2022). Hverdagsintegrering. En pilotundersøkelse om tillit, tilhørighet, deltakelse og diskriminering i innvandrerbefolkningen. Fafo-rapport 2022:15.
- Deding, M., Fridberg, T. & Jakobsen, V. (2008). Non-response in a survey among immigrants in Denmark. *Survey Research Methods*, 2(3), 107–121.
- Drouhot L., Nee V. 2019. "Assimilation and the Second Generation in Europe and America: Blending and Segregating Social Dynamics between Immigrants and Natives." *Annual Review of Sociology* 45: 177–99.
- EGGE-HOVEID, K. (2017). «Utsatthet for lovbrudd». I Vrålstad, S. og K. S. Wiggen (Red.). *Levekår blant innvandrere i Norge 2016*. (s. 144–151). (Rapporter 2017/13). Hentet fra: <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/levekar-blant-innvandrere-i-norge-2016>
- EGGEBO, H., & STUBBERUD, E. (2016). *Hatefulle ytringer. Delrapport 2: Forskning på hat og diskriminering. Rapport-Institutt for samfunnsforskning*.
- Fajth, V., & Lessard-Phillips, L. (2023). Multidimensionality in the Integration of First- and Second-Generation Migrants in Europe: A Conceptual and Empirical Investigation. *International Migration Review*, 57(1), 187–216. <https://doi.org/10.1177/01979183221089290>
- FLADMØE, A., NADIM, M. & BIRKVAD, S. R. (2019). *Erfaringer med hatytringer og hets blant LHBTpersoner, andre minoritetsgrupper og den øvrige befolkningen*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- FLEISCHMANN, F. & PHALET, K. (2016). Identity conflict or compatibility: A comparison of Muslim minorities in five European cities. *Political Psychology*, 37, 447–463.
- FRIBERG, J. H. (2021) Who wants to be Norwegian – who gets to be Norwegian? Identificational assimilation and non-recognition among immigrant origin youth in Norway, *Ethnic and Racial Studies*, 44:16, 21-43, DOI: [10.1080/01419870.2020.1857813](https://doi.org/10.1080/01419870.2020.1857813)
- FRIBERG, J. H., & STERRI, E. B. (2021). Decline, Revival, Change? Religious Adaptations among Muslim and Non-Muslim Immigrant Origin Youth in Norway. *International Migration Review*, 55(3), 718–745. <https://doi.org/10.1177/0197918320986767>
- FROELICH, L., MARTINY, S. E. & DEAUX, K. (2019). A Longitudinal Investigation of the Ethnic and National Identities of Children with Migration Background. *Social Psychology*.

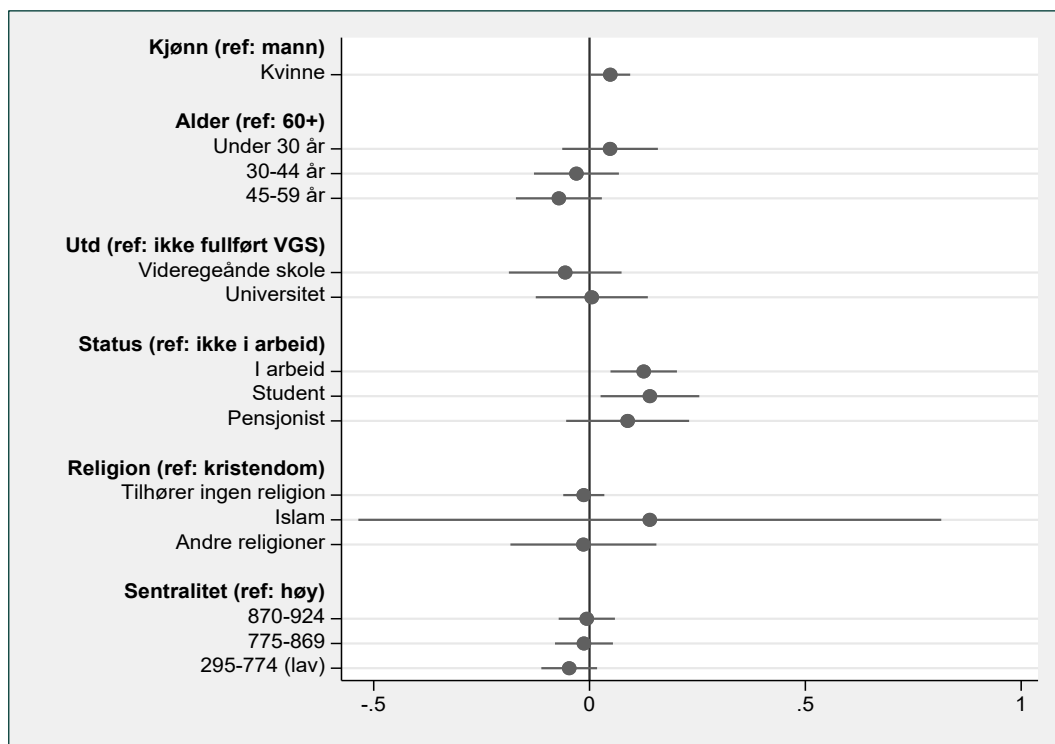
- Gordon, M. M. (1964). *Assimilation in American life: The role of race, religion, and national origins*. Oxford University Press, USA.
- Haller, W., A. Portes, and S. M. Lynch. 2011. "Dreams Fulfilled and Shattered: Determinants of Segmented Assimilation in the Second Generation." *Social Forces; a Scientific Medium of Social Study and Interpretation* 89: 733–762.
- Heckmann F. 2006. "Integration and Integration Policies." IMISCOE Network Feasibility Study. European Forum for Migration Studies.
- Hellevik, Ottar (2007). Margin insensitivity and the analysis of educational inequality. *Czech Sociological Review*. ISSN 1210-3861. 43(6), 1095-1119.
- Henriksen, K., & Østby, L. (2007). Etterkommerne integreringens lakmustest. *Plan*, 39(5), 30–37.
- Hermansen, A. S. 2017. "Et egalitært og velferdsstatlig integreringsparadoks?" *Norsk sosiologisk tidsskrift* 1: 15–34.
- Jackson, J. W. (1993). Realistic group conflict theory: A review and evaluation of the theoretical and empirical literature. *The Psychological Record*, 43(3), 395.
- Kunnskapsdepartementet (2018), Integrering gjennom kunnskap. Regjeringens integreringsstrategi 2019–2022
- Likestillings- og diskrimineringslovet. (2017). Lov om likestilling og forbud mot diskriminering. (LOV-2017-06-11-77). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2017-06-16-51>
- Kumlin, S., & Rothstein, B. (2005). Making and Breaking Social Capital. The Impact of Welfare State Institutions. *Comparative Political Studies* 38(4): 339–365.
- Meld. St. 17 (2023–2024). *Om integreringspolitikken: Stille krav og stille opp*. Arbeids- og inkluderingsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/contentassets/0b74b84e746a452eb0b64a88c873a6fe/no/pdfs/stm202320240017000dddpdfs.pdf>
- [Midtbøen, A. H. \(2019\). Discrimination at work: The case of Norway. *Race Discrimination and Management of Ethnic Diversity and Migration at Work: European Countries' Perspectives*, 153-173.](#)
- Midtbøen, A. H., & Kitterød, R. H. (2019). Beskytter assimilering mot diskriminering? Opplevd diskriminering blant innvandrere og etterkommere av innvandrere i det norske arbeidslivet. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 3(5), 353–371.
- Miller, David (1995). *On Nationality*. New York: Oxford University Press.
- Quillian, L., & Midtbøen, A. H. (2021). Comparative perspectives on racial discrimination in hiring: The rise of field experiments. *Annual Review of Sociology*, 47, 391-415.
- Nadim, M., & Fladmoe, A. (2021). Mobbing og hatytringer blant skoleungdom i Oslo: Betydningen av elevenes minoritetsbakgrunn og skolekonteksten. *Nordisk tidsskrift for ungdomsforskning*, (2), 129–149.
- Nannestad, P., Svendsen, G. T., Dinesen, P. T., & Sønderskov, K. M. (2013). Do Institutions or Culture Determine the Level of Social Trust? The Natural Experiment of Migration from Non-western to Western Countries. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 40(4), 544–565. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2013.830499>
- Nannestad, Peter, Svendsen, Gert T., Dinesen, Peter T. & Kim M. Sønderskov (2014). Do Institutions or Culture Determine the Level of Social Trust? The Natural Experiment of Migration from Non-western to Western Countries. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 40(4): 544–565
- Narud, H. M., & Valen, H. 2007. *Demokrati og ansvar: politisk representasjon i et flerpartisystem*. Damm, Oslo.
- Norris, P. (2011). *Democratic deficit: Critical citizens revisited*. Cambridge University Press.
- Norris, P. (2022). *In praise of skepticism: Trust but verify*. Oxford University Press.
- NOU 2017: 2. Integrering og tillit – langsiktige konsekvenser av høy innvandring.
- Penninx R., Garcés-Mascreñas B. 2016. "The Concept of Integration as an Analytical Tool and as a Policy Concept." In *Integration Processes and Policies in Europe*, edited by Garcés-Mascreñas B., Penninx R., 11–29. Cham: Springer International Publishing.

- Portes, A., and M. Zhou. 1993. "The New Second Generation: Segmented Assimilation and Its Variants." *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 530: 74–96.
- Portes, A., and R. G. Rumbaut. 2001. *Legacies: The Story of the Immigrant Second Generation*. Oakland: University of California Press.
- Schaeffer, M., & Kas, J. (2023). The integration paradox: A review and meta-analysis of the complex relationship between integration and reports of discrimination. *International Migration Review*, 01979183231170809.
- Schaeffer, M. (2019). Social mobility and perceived discrimination: adding an intergenerational perspective. *European Sociological Review*, 35(1), 65-80. <https://doi.org/10.1093/esr/jcy042> %J
- Shariff-Marco, Salma, et al. Measuring everyday racial/ethnic discrimination in health surveys: How best to ask the questions, in one or two stages, across multiple racial/ethnic groups?"1." *Du Bois Review: Social Science Research on Race* 8.1 (2011): 159–177.
- Sherif, M., & Sherif, C. W. (1969). *Social psychology*. New York: Harper & Row.
- Schinkel, W. Against 'immigrant integration': for an end to neocolonial knowledge production. *CMS* 6, 31 (2018). <https://doi.org/10.1186/s40878-018-0095-1>
- SSB (Statistisk Sentralbyrå). (2019). Slik definerer SSB innvandrere. <https://www.ssb.no/befolkning/innvandrerer/artikler/slik-definerer-ssb-innvandrere>
- SSB (Statistisk Sentralbyrå). (2020). Standard for sentralitet. <https://www.ssb.no/klass/klassifikasjoner/128/koder>.
- SSB (Statistisk Sentralbyrå). (2021). Livskvalitet i Norge 2021. Rapport 27. https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/levekar/artikler/livskvalitet-i-norge-2021/_/attachment/inline/c2d3a9a8-5dad-4745-ac05-e5f2417ffec0:b844119bf0cfaaf253f214b7ac75c316792b4624/RAPP2021-27_web.pdf
- Steinmann, J. P. (2019). The paradox of integration: why do higher educated new immigrants perceive more discrimination in Germany?. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 45(9), 1377–1400. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2018.1480359>
- Sterri, E. B. (2022). Attitudes Toward Muslims Among Majority Youth in Norway. *Nordic Journal of Migration Research*, 12(4), 413–434.
- Støren, K., & Rønning, E. (2021). Livskvalitet i Norge 2021 (Rapporter 2021/27). Statistisk sentralbyrå.
- Vassenden, A. (2010) «Untangling the different components of Norwegianness.» I: *Nations and Nationalism*, vol. 16(4):734–752. (doi.org/10.1111/j.1469-8129.2009.00438.x)
- von Hippel, P.T. (2017) "When can you fit a linear probability model? More often than you think" *Statistical Horizons*.

Appendiks A: Utfyllende figurer og tabeller

3. Sosial deltakelse

Figur A1. Personer uten innvandrerbakgrunn. Endring i sannsynlighet for å ha tre nærstående eller mer, etter bakgrunnsvariabler (n = 885).

Figur A2. Personer uten innvandrerbakgrunn. Endring i hvor ofte man rapporterer å ha gjort frivillig arbeid, på en firepunkts skala fra aldri / ikke svart til månedlig eller oftere, etter bakgrunnsvariabler (n = 885).

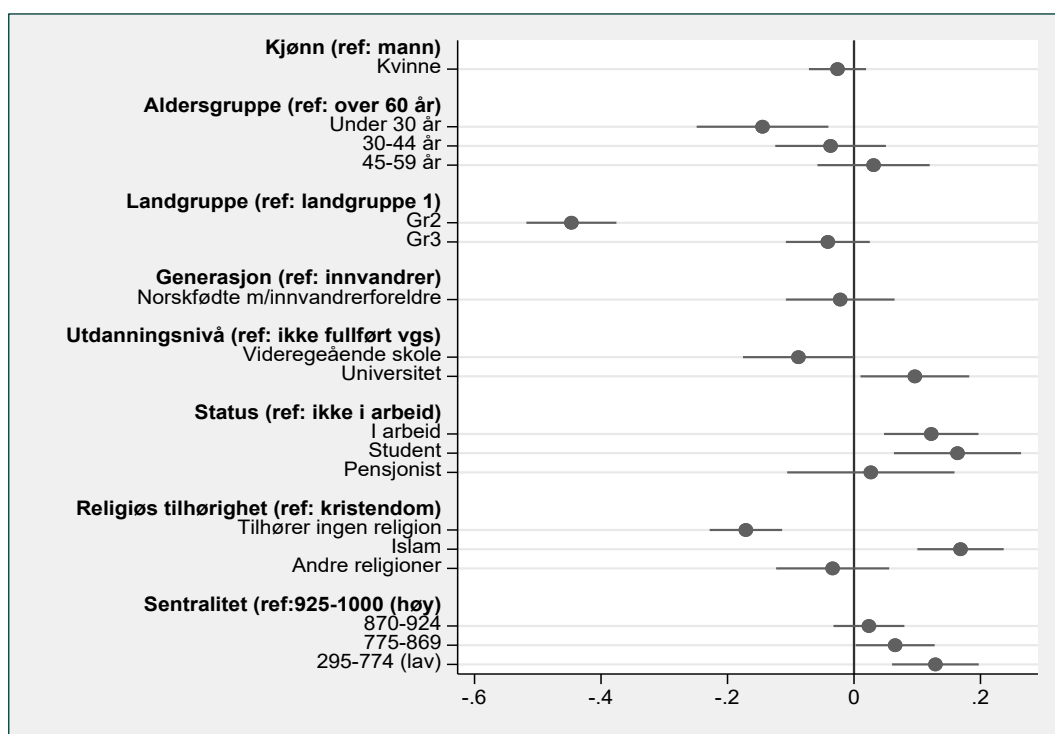
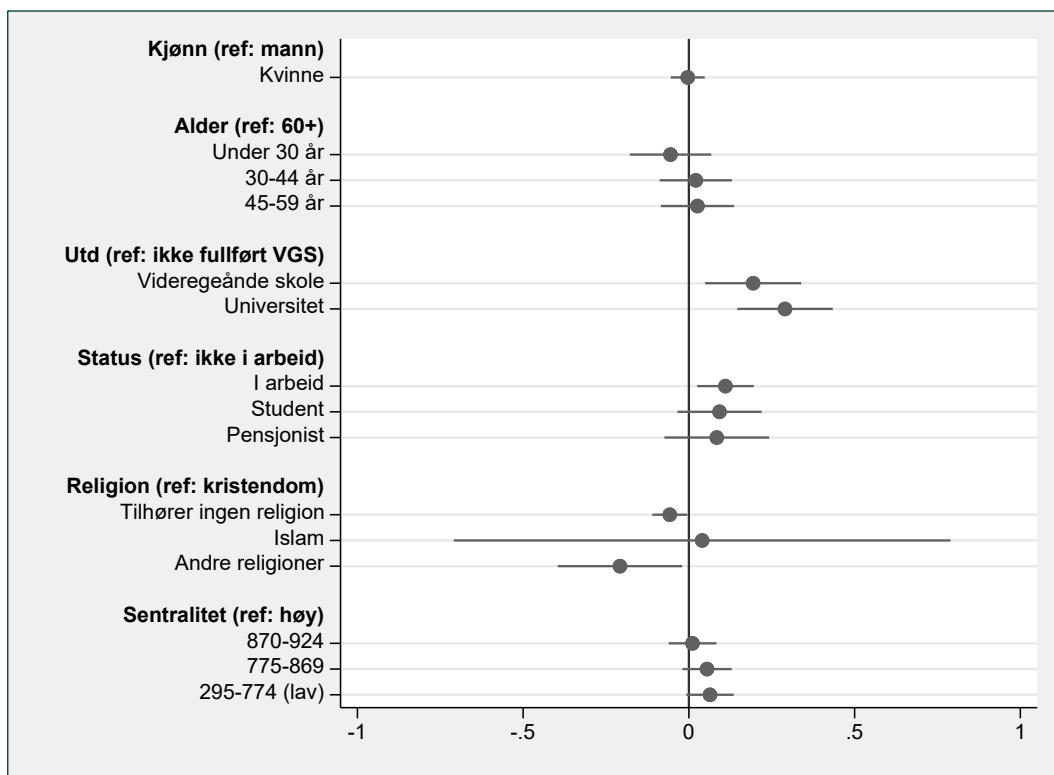
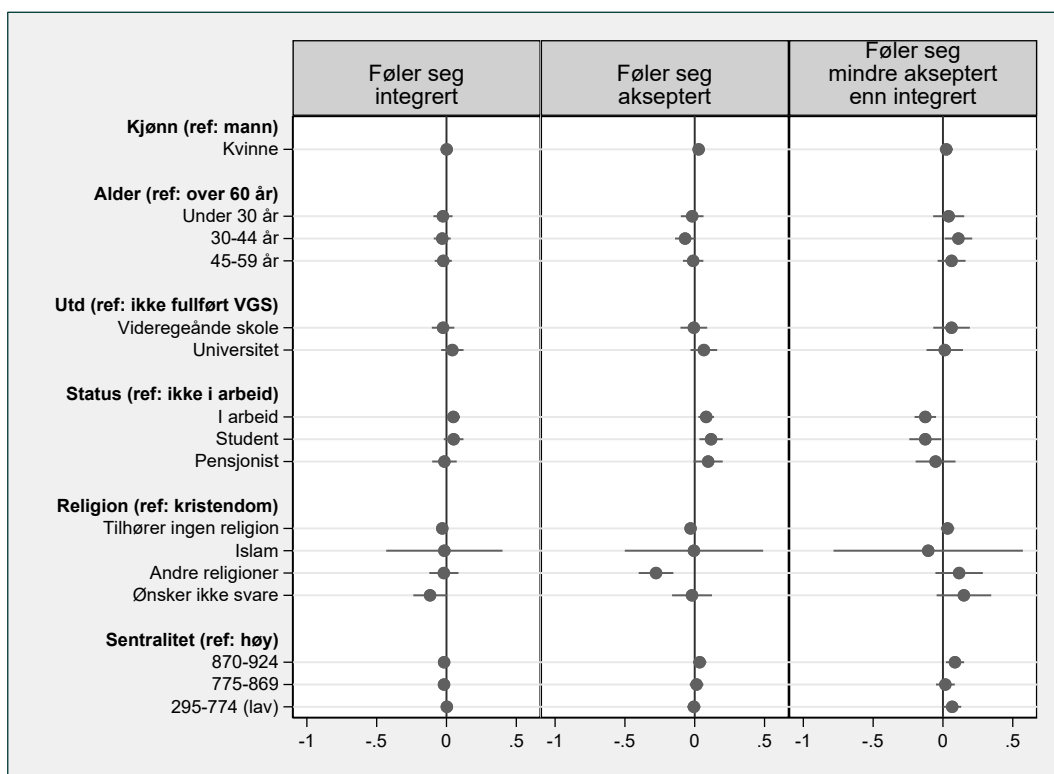

FigurA3. Personer uten innvandrerbakgrunn. Endring i sannsynlighet for å ha deltatt i minst én forening de siste to årene (medlem, deltatt i aktiviteter og/eller bidratt frivillig), etter bakgrunnsvariabler (n = 885).

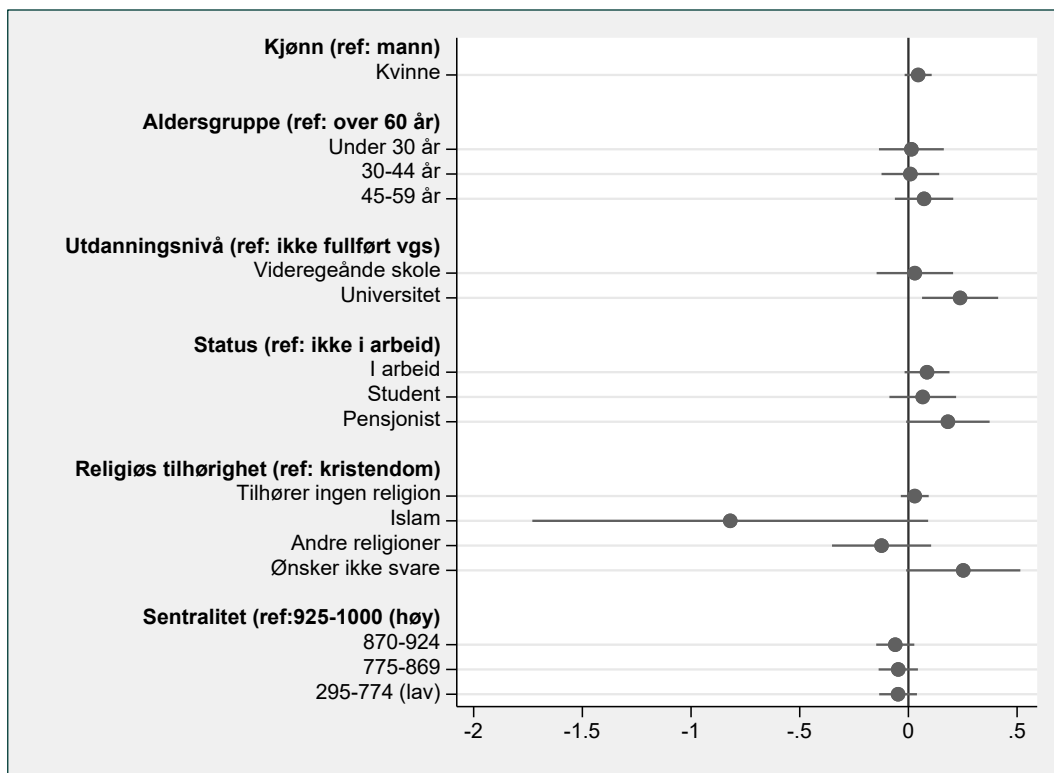
4. Identitet, tilhørighet og aksept

Figur A4. Personer uten innvandrerbakgrunn. Endring i sannsynlighet for å føle seg integrert og akseptert (helt/ganske), og mindre akseptert enn integrert, etter bakgrunnsvariabler (n = 885).

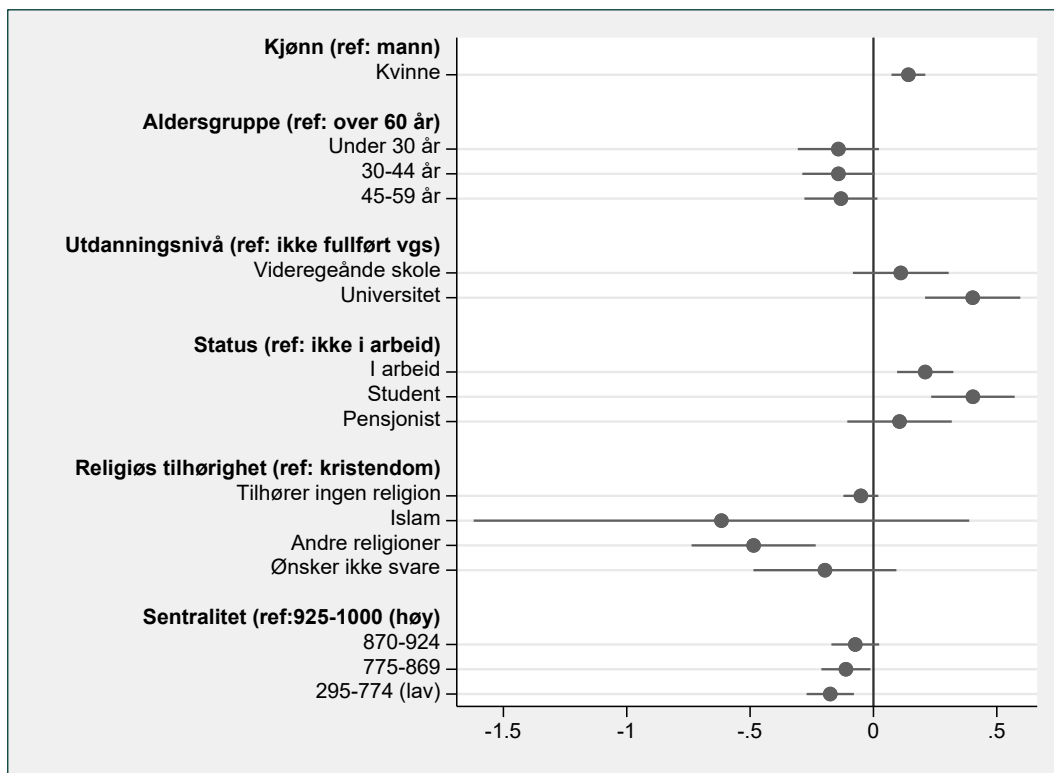

5. Tillit

FigurA5. Personer uten innvanderbakgrunn. Endring i generell tillit (sannsynlighet for å tro at man kan stole på de fleste), etter bakgrunnskjenntegn (n = 885).

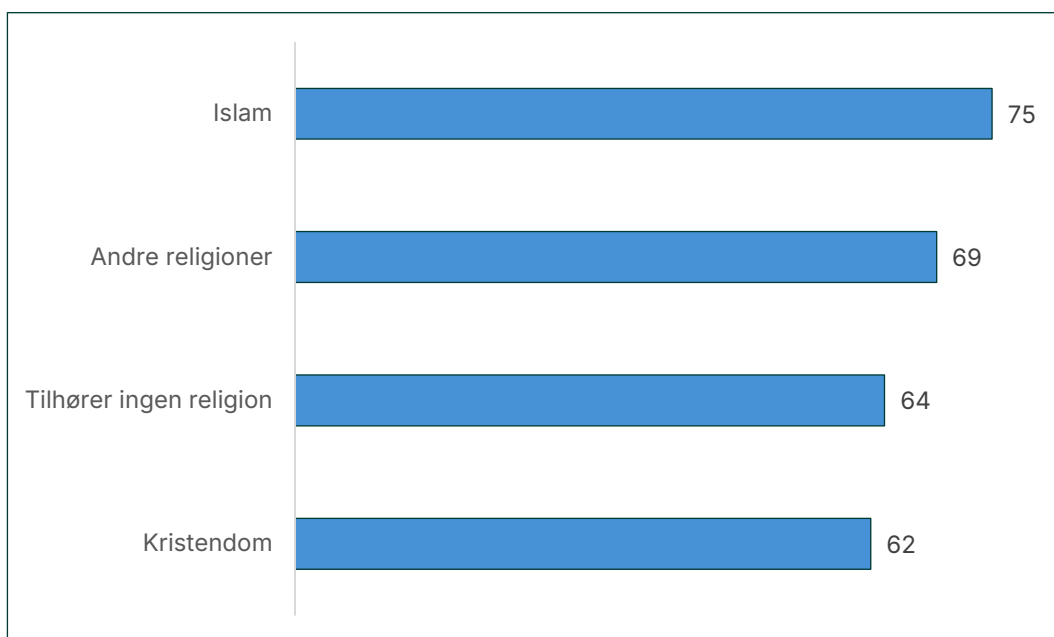

Figur A6. Personer uten innvanderbakgrunn. Endring i gjennomsnittlig institusjonell tillit, etter bakgrunnskjenntegn (n = 885).

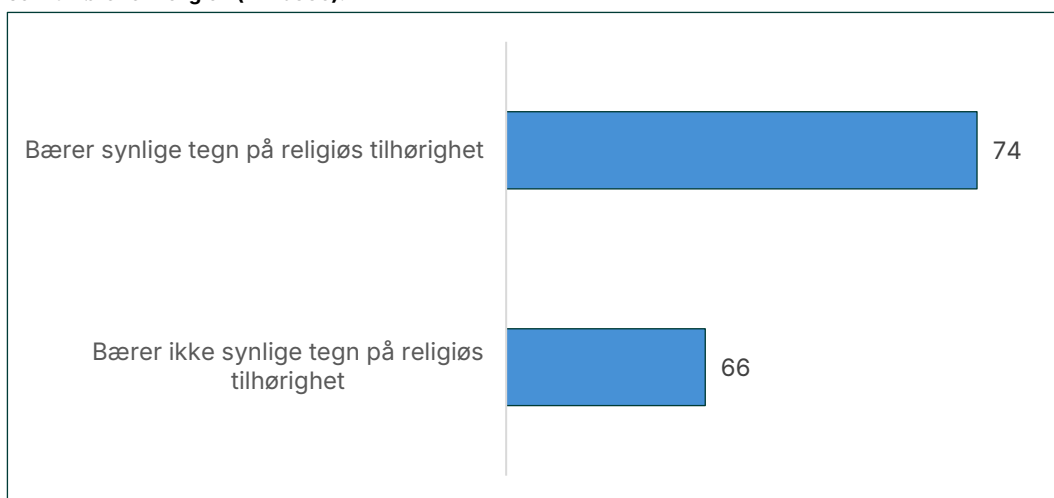

6. Diskriminering

Figur A7. Opplevd diskriminering etter religiøs tilhørighet. Personer med innvanderbakgrunn (n = 9531).

Figur A8. Opplevd diskriminering etter synlig tegn på religiøs tilhørighet. Personer med innvanderbakgrunn som tilhører en religion (n = 6335).

Tabell A1. Opplevd diskriminering på ulike arenaer (OLS). Personer med innvandrerbakgrunn (n = 9531).

	... i nabo- laget	... på ar- beidsplass- en	... på skolen / i utdanning	... av helse- personell	... på off. kontor	... av po- litiet
	b	b	b	b	b	b
Kjønn (ref: mann)						
Kvinne	-0.02	0.02	0.05***	0.06***	-0.02	-0.06***
Alder (ref: over 60 år)						
Under 30 år	0.08***	0.07**	0.24***	0.07***	0.04	0.06***
30–44 år	0.11***	0.11***	0.10***	0.11***	0.09***	0.04***
45–59 år	0.08***	0.08***	0.05**	0.06***	0.07***	0.03**
Landgruppe (ref: gr. 1)						
Gr. 2	0.15***	0.18***	0.05***	0.03**	0.08***	0.03**
Gr. 3	0.11***	0.12***	0.13***	0.04***	0.07***	0.07***
Generasjon (ref: Innvandrere)						
Norskfødte m/inn- vandrerforeldre	0.02	-0.01	0.14***	0.04**	-0.00	0.06***
Utdanning (ref: ikke fullført vgs)						
Videregående skole	-0.03	0.09***	0.03*	0.04**	0.01	0.00
Universitet	-0.01	0.11***	0.05**	0.08***	0.02	0.00
Sysselsetting (ref: ikke i arbeid)						
I arbeid	-0.05***	-0.04*	-0.03*	-0.07***	-0.08***	-0.04***
Student	-0.07***	-0.09***	-0.01	-0.08***	-0.09***	-0.07***
Pensjonist	-0.07*	-0.07*	-0.05*	-0.07**	-0.06**	0.00
Religion (ref: kristendom)						
Tilhører ingen reli- gion	0.00	0.01	0.02*	0.00	0.01	0.03***
Islam	0.05***	0.03	0.08***	0.03*	0.07***	0.06***
Andre religioner	-0.01	0.00	0.01	-0.00	-0.01	0.01
Sentralitet (ref: 925–1000)						
870–924	0.01	-0.01	0.00	-0.02	-0.00	-0.02**

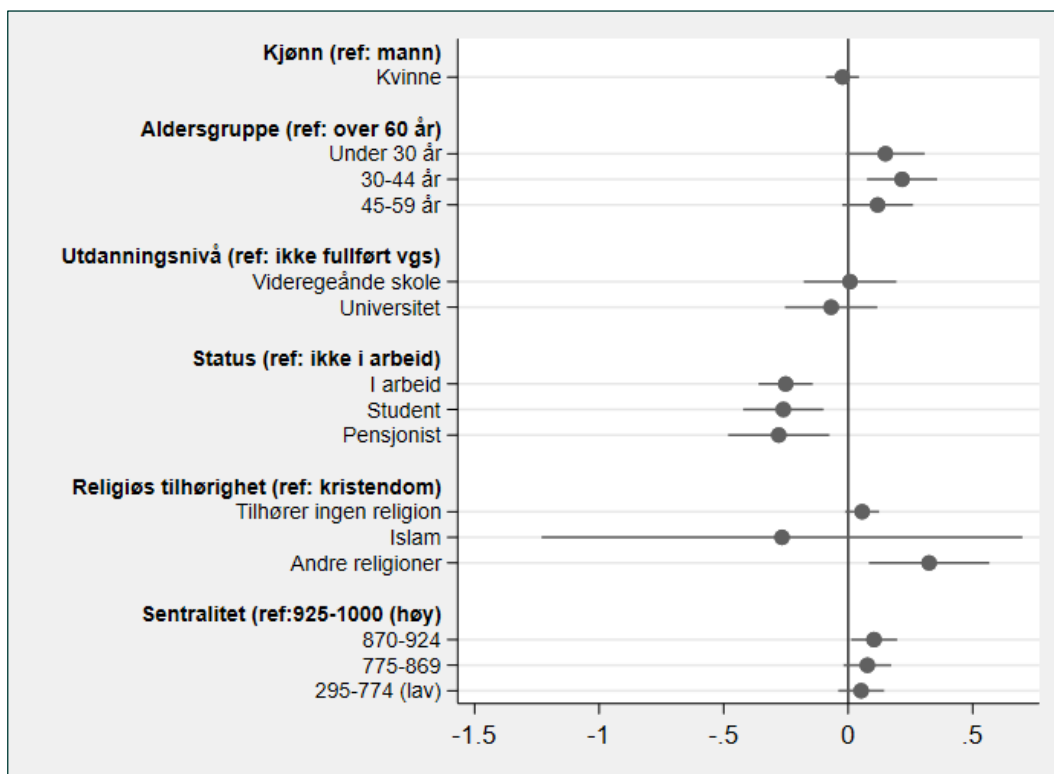
	... i nabo- laget	... på ar- beidsplass- en	... på skolen / i utdanning	... av helse- personell	... på off. kontor	... av po- litiet
775-869	-0.02	-0.03*	-0.01	-0.02	0.01	-0.01
295-774 (lav)	0.06***	-0.02	0.00	-0.03**	-0.01	-0.03**
Konstantledd	0.11***	0.08**	-0.03	0.03	0.12***	0.06**
r ²	0.03	0.03	0.11	0.03	0.02	0.04
df_r	9510.00	9510.00	9510.00	9510.00	9510.00	9510.00
Bic	10860.79	12592.49	9743.02	7922.07	9390.78	4400.68
* p<0.05, ** p<0.01,						

Tabell A1 fortsetter

	... ved jobbs- økning	... på boligmar- kedet	... som kunde	... på off. sted	... i andre situa- sjoner
	b	b	b	b	b
Kjønn (ref: mann)					
Kvinne	-0.01	-0.05***	0.02*	0.02*	0.01
Alder (ref: over 60 år)					
Under 30 år	0.10***	0.06**	0.11***	0.17***	0.17***
30-44 år	0.10***	0.12***	0.09***	0.13***	0.14***
45-59 år	0.04*	0.06***	0.05**	0.07***	0.10***
Landgruppe (ref: gr. 1)					
Gr. 2	0.18***	0.11***	0.03*	0.02	0.06***
Gr. 3	0.21***	0.12***	0.14***	0.16***	0.14***
Generasjon (ref: Innvand- rere)					
Norskfødte m/innvand- rerforeldre	-0.03	-0.12***	0.10***	0.13***	0.10***
Utdanning (ref: ikke full- ført vgs)					
Videregående skole	0.05**	0.02	0.05**	0.05**	0.04*
Universitet	0.17***	0.04*	0.10***	0.06***	0.07***
Syssetting (ref: ikke i arbeid)					
I arbeid	-0.05***	-0.01	0.00	0.01	0.00

	... ved jobbs- økning	... på boligmar- kedet	... som kunde	... på off. sted	... i andre situa- sjoner
Student	-0.09***	-0.04*	-0.04*	-0.00	-0.03
Pensjonist	-0.09**	-0.03	-0.04	-0.02	-0.02
Religion (ref: kristendom)					
Tilhører ingen religion	0.02	-0.02	-0.00	-0.01	-0.00
Islam	0.06***	0.08***	0.03**	0.06***	0.01
Andre religioner	0.01	-0.04*	0.00	-0.01	-0.04*
Sentralitet (ref: 925- 1000)					
870-924	-0.02	-0.01	-0.03**	-0.03**	-0.01
775-869	-0.04**	-0.03**	-0.03*	-0.04***	-0.02
295-774 (lav)	-0.04**	-0.05***	-0.04***	-0.04**	-0.03*
Konstantledd	0.08*	0.07**	-0.01	-0.03	0.01
r2	0.06	0.05	0.05	0.09	0.05
df_r	9510.00	9510.00	9510.00	9510.00	9510.00
bic	12710.61	9970.42	9938.87	10054.48	11538.01
* p<0.05, ** p<0.01, *** p<0.001	*** p<0.001				

Figur A9. Opplevd diskriminering på minst én arena. Personer uten innvandrerbakgrunn (n = 885).

Tabell A2. Negative erfaringer i hverdagen. Personer med innvandrerbakgrunn (n = 9531).

	Folk behandler deg som om de tror du ikke snakker godt norsk	Folk har oppført seg som om de var bedre enn deg	Folk har oppført seg som om de trodde du ikke var flink	Behandlet med mindre respekt enn andre
	b	b	b	b
Kjønn (ref: mann)				
Kvinne	0.04***	0.05***	0.06***	0.03**
Alder (ref: over 60 år)				
Under 30 år	0.10***	0.15***	0.17***	0.12***
30-44 år	0.14***	0.17***	0.12***	0.13***
45-59 år	0.07***	0.09***	0.07***	0.08***
Landgruppe (ref: gr 1)	0.00	0.00	0.00	0.00
Gr2	0.16***	0.13***	0.07***	0.10***
Gr3	0.18***	0.13***	0.14***	0.11***

	Folk behandler deg som om de tror du ikke snakker godt norsk	Folk har oppført seg som om de var bedre enn deg	Folk har oppført seg som om de trodde du ikke var flink	Behandlet med mindre respekt enn andre
Generasjon (ref: Innvandrere)				
Norskfødte m/innvandrere foreldre	-0.07***	0.04*	0.00	0.02
Utdanning (ref: ikke fullført vgs)				
Videregående skole	0.04*	0.07***	0.02	0.00
Universitet	0.09***	0.07***	0.06***	0.02
Syssetting (ref: ikke i arbeid)				
I arbeid	-0.01	0.00	0.00	-0.01
Student	-0.02	-0.01	0.03	-0.02
Pensjonist	-0.07*	-0.03	-0.03	-0.04
Religion (ref: kristendom)				
Tilhører ingen religion	0.01	-0.01	0.00	-0.02
Islam	0.05**	0.02	0.05***	0.03*
Andre religioner	0.01	0.02	0.00	0.04*
Sentralitet (ref: 925-1000)				
870-924	-0.00	-0.01	0.01	-0.00
775-869	0.00	-0.01	-0.01	-0.01
295-774 (lav)	0.02	0.02	0.01	-0.01
Konstantledd	0.07*	0.05	-0.02	0.05
r ²	0.04	0.04	0.05	0.03
df_r	9510.00	9510.00	9510.00	9510.00
bic	13088.28	13060.95	11049.89	11142.37

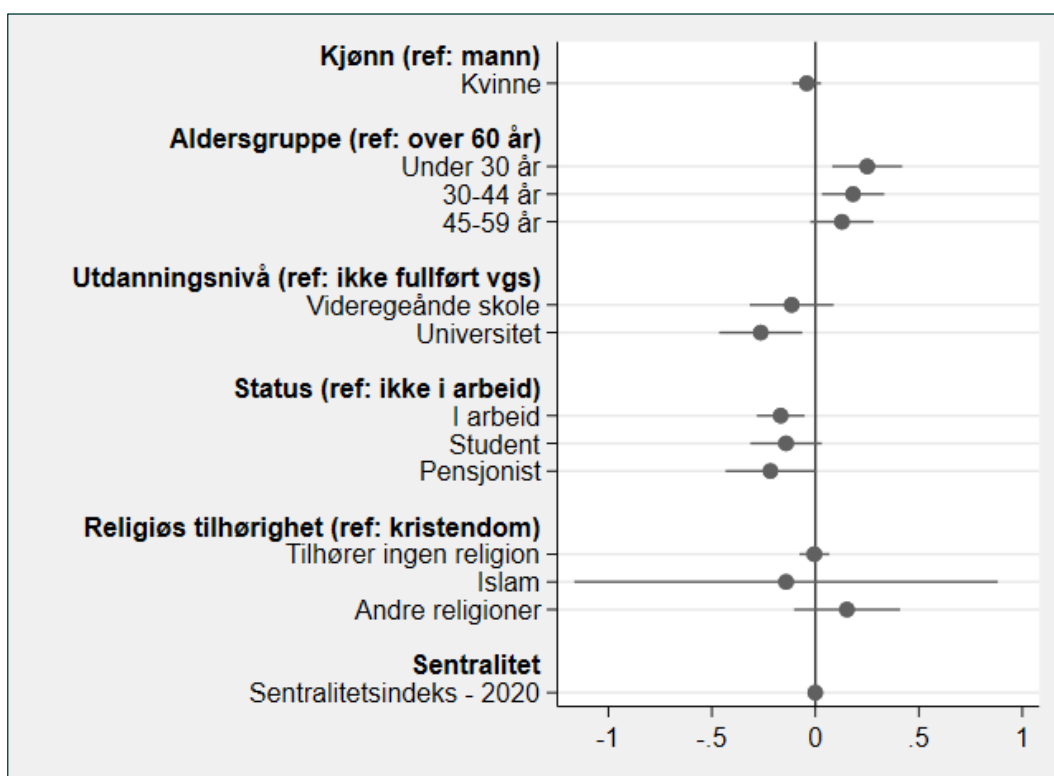
	Folk behandler deg som om de tror du ikke snakker godt norsk	Folk har oppført seg som om de var bedre enn deg	Folk har oppført seg som om de trodde du ikke var flink	Behandlet med mindre respekt enn andre
* p<0.05, ** p<0.01,	*** p<0.001			

Tabell A2 fortsetter. Negative erfaringer i hverdagen. Personer m/innvanderbakgrunn (n = 9531).

	Folk har kritisert måten du snakker på	Folk har oppført seg som om de trodde du var uærlig	Fått dårligere service enn andre	Folk har oppført seg som om de var redde for deg
	b	b	b	b
Kjønn (ref: mann)				
Kvinne	0.04***	-0.03***	0.01	-0.06***
Alder (ref: over 60 år)				
Under 30 år	0.09***	0.10***	0.07***	0.10***
30–44 år	0.05***	0.07***	0.08***	0.08***
45–59 år	0.03*	0.04*	0.06***	0.05***
Landgruppe (ref: gr. 1)				
Gr. 2	0.01	0.10***	0.02	0.03**
Gr. 3	0.01	0.08***	0.09***	0.07***
Generasjon (ref: Innvandrere)				
Norskfødte m/innvandrereforeldre	-0.09***	0.04**	0.02	0.04**
Utdanning (ref: ikke fullført vgs)				
Videregående skole	-0.02	0.01	0.01	0.00
Universitet	-0.03	0.00	0.03*	0.00
Sysselsetting (ref: ikke i arbeid)				
I arbeid	0.01	-0.02	-0.04**	-0.01
Student	0.04	-0.03*	-0.05**	0.00

	Folk har kritisert måten du snakker på	Folk har oppført seg som om de trodde du var uærlig	Fått dårligere service enn andre	Folk har oppført seg som om de var redde for deg
Pensjonist	-0.04	-0.02	-0.01	0.02
Religion (ref: kristendom)				
Tilhører ingen religion	-0.00	0.01	-0.00	0.01
Islam	-0.01	0.04***	0.04***	0.07***
Andre religioner	0.02	0.01	0.02	-0.00
Sentralitet (ref: 925-1000)				
870-924	0.00	0.00	0.00	0.00
775-869	0.00	0.02	0.00	0.01
295-774 (lav)	-0.00	-0.01	-0.02	-0.01
295-774 (lav)	-0.01	-0.02	-0.02*	0.02
Konstantledd	0.16***	0.03	0.01	0.00
r2	0.01	0.03	0.04	0.04
df_r	9510.00	9510.00	9510.00	9510.00
bic	9852.62	7054.58	5964.71	4622.21
* p<0.05, ** p<0.01,				

Figur A10. Gjennomsnittsindeks for negative erfaringer i hverdagen. Kontrollutvalg uten innvandrebakgrunn (n = 885).

Tabell A3: Respons/håndtering av negative erfaringer i hverdagen. Du har opplevd følgende. Hvor stressende, opprørende eller plagsomt var dette for deg? Personer med innvandrebakgrunn (n = 9531).

	Folk behandler deg som om de tror du ikke snakker godt norsk	Folk har oppført seg som om de var bedre enn deg	Folk har oppført seg som om de trodde du ikke var flink	Behandlet med mindre respekt enn andre
	b	b	b	b
Kjønn (ref: mann)				
Kvinne	0.20***	0.22***	0.25***	0.23***
Alder (ref: over 60 år)				
Under 30 år	0.50***	0.40***	0.32***	0.48***
30-44 år	0.32***	0.32***	0.28***	0.45***
45-59 år	0.24***	0.20***	0.10	0.31***
Landgruppe (ref: gr. 1)				
Gr. 2	0.05	0.05	-0.02	0.01
Gr. 3	0.15***	0.13**	0.03	0.11*
Generasjon (ref: Innvandrere)				

	Folk behandler deg som om de tror du ikke snakker godt norsk	Folk har oppført seg som om de var bedre enn deg	Folk har oppført seg som om de trodde du ikke var flink	Behandlet med mindre respekt enn andre
Norskfødte m/innvandrere foreldre	-0.05	-0.07	-0.00	-0.06
Utdanning (ref: ikke fullført vgs)				
Videregående skole	0.02	-0.07	-0.04	0.04
Universitet	0.09	0.06	0.15**	0.31***
Syssetsetting (ref: ikke i arbeid)				
I arbeid	-0.05	-0.09	-0.08	-0.10*
Student	0.04	-0.01	-0.05	-0.05
Pensjonist	0.05	-0.13	-0.18	-0.03
Religion (ref: kristendom)				
Tilhører ingen religion	0.06	0.06	0.06	0.10**
Islam	0.14***	0.05	0.00	0.05
Andre religioner	-0.11*	-0.10*	-0.10	-0.03
Sentralitet (ref: 925-1000)				
870-924	-0.02	0.03	0.02	-0.00
775-869	-0.03	-0.11**	-0.02	-0.07
295-774 (lav)	0.05	-0.08	-0.08	-0.07
Konstantledd	0.81***	1.11***	1.19***	0.95***
r ²	0.04	0.04	0.04	0.06
df_r	5708.00	5730.00	4666.00	4789.00
Bic	16177.61	16520.08	13456.95	13572.52
* p<0.05, ** p<0.01,	*** p<0.001			

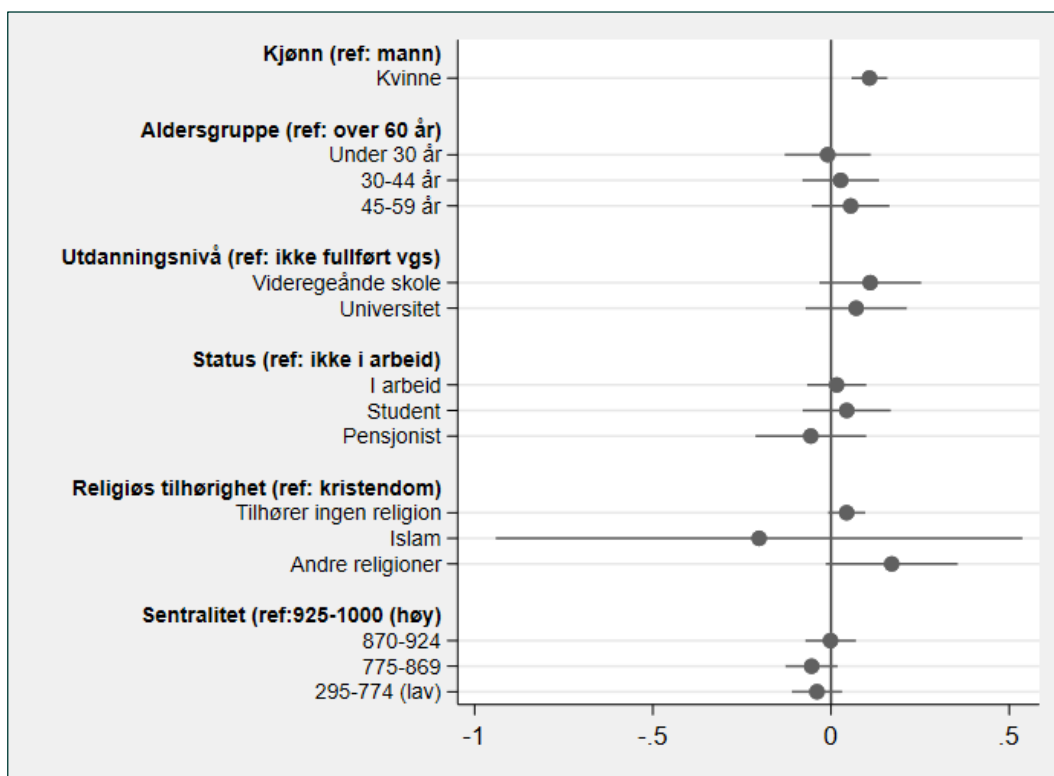
Tabell A3 fortsetter. Respons/håndtering av negative erfaringer i hverdagen. Personer med innvandrerbakgrunn (n = 9531).

	Folk har kritisert måten du snakker på	Folk har oppført seg som om de trodde du var uærlig	Fått dårligere service enn andre	Folk har oppført seg som om de var redd for deg
	b	b	b	b
Kjønn (ref: mann)				
Kvinne	0.22***	0.20***	0.12**	0.14**
Alder (ref: over 60 år)				
Under 30 år	0.47***	0.03	0.23*	0.20
30–44 år	0.27***	0.10	0.18*	0.29**
45–59 år	0.12	-0.03	0.07	0.22*
Landgruppe (ref: gr. 1)				
Gr. 2	0.12**	-0.17*	-0.03	-0.14
Gr. 3	0.13**	0.12	0.12	0.23**
Generasjon (ref: Innvandrere)				
Norskfødte m/innvandrerforeldre	-0.05	0.03	-0.07	-0.01
Utdanning (ref: ikke fullført vgs)				
Videregående skole	-0.03	-0.06	0.09	-0.15
Universitet	0.10	0.15	0.26***	-0.06
Syssetsetting (ref: ikke i arbeid)				
I arbeid	-0.07	-0.06	-0.07	-0.08
Student	-0.14*	0.03	0.01	0.04
Pensjonist	-0.22*	-0.26*	-0.35**	-0.10
Religion (ref: kristendom)				
Tilhører ingen religion	0.07	0.12*	0.18***	0.21***
Islam	0.06	0.08	0.15**	0.20***
Andre religioner	-0.05	0.00	0.03	-0.02

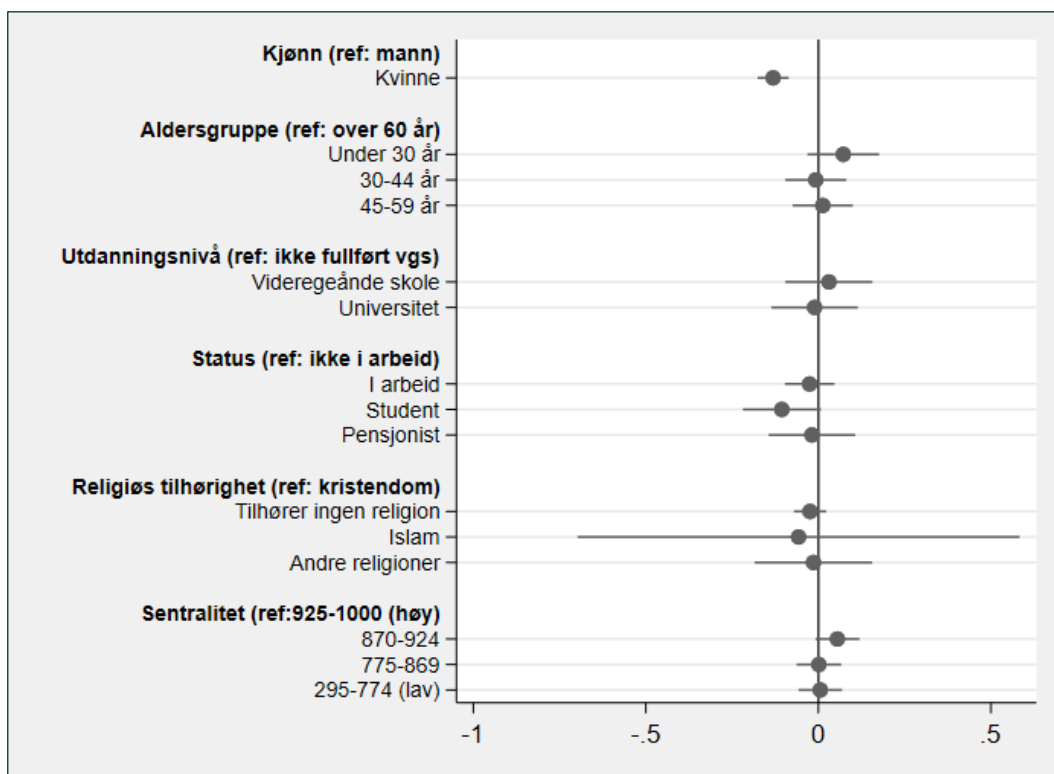
	Folk har kritisert måten du snakker på	Folk har oppført seg som om de trodde du var uærlig	Fått dårligere service enn andre	Folk har oppført seg som om de var redde for deg
Sentralitet (ref: 925-1000)				
870-924	-0.00	0.07	-0.02	0.10
775-869	0.00	0.06	-0.07	0.06
295-774 (lav)	-0.02	0.12*	-0.11	-0.01
Konstantledd	0.90***	1.27***	1.04***	0.91***
r2	0.05	0.05	0.04	0.06
df_r	4043.00	2986.00	3138.00	2281.00
Bic	11188.25	8873.94	9061.07	6649.35
* p<0.05, ** p<0.01,				

7. Perspektiver på integrering.

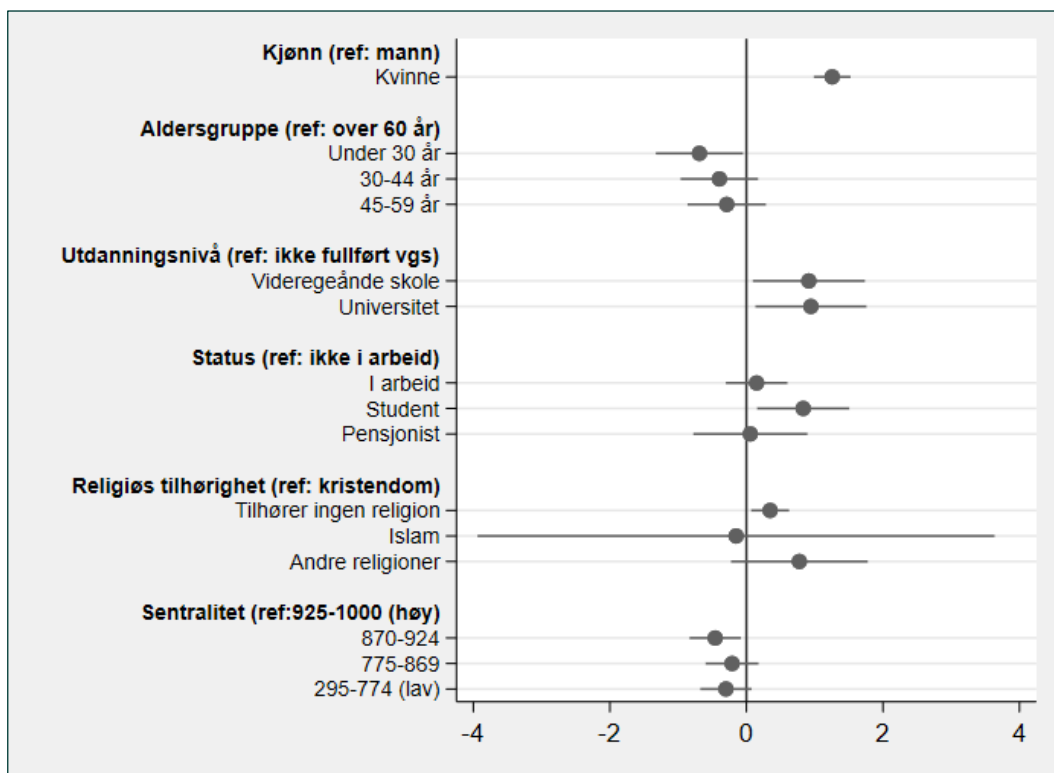
Figur 28A11. Diskriminering forekommer i stor grad. OLS. Kontrollutvalg uten innvandrerbakgrunn (n = 885)

Figur 29 A12. «I det store og det hele synes jeg innvandrere blir bra behandlet i Norge» (passer helt). Kontrollutvalg uten innvandrerbakgrunn (n = 885)

Figur A13.30 Sammenheng mellom syn på tilpasning og bakgrunnskjennetegn blant personer uten innvandrerbakgrunn (n = 885).

Appendiks B: Betydningen av botid for integrasjon i hverdagen

I arbeidet med rapporten *Hverdagsliv og integrering* skjedde det en feil i forbindelse med bestillingen av data fra Folkeregisteret som gjorde at vi i de opprinnelige analysene ikke fikk koblet på informasjon om hvor lenge respondentene hadde bodd i Norge. Etter at rapporten ble publisert har vi imidlertid koblet på denne informasjonen. Rapporten har derfor i ettertid blitt utvidet med et appendiks, bestående av analyser av sammenhengen mellom botid og noen av våre mål på integrasjon i hverdagen.

Innledning

Mange av de prosessene vi er opptatt av når vi snakker om integrering tar tid. Fra å lære seg et nytt språk og bli kjent med de kulturelle kodene i et nytt samfunn; få et økonomisk fotfeste i arbeids- og boligmarkedet og bli kjent med hvordan institusjonene i mot-takerlandet fungerer; til å knytte bånd til nye mennesker og bygge en følelse av tilhørighet og tillit til sine nye omgivelser. Alt dette er prosesser som tar tid.

Derfor regnes ofte *botid* som en sentral variabel når man studerer integrering. Dersom det er en positiv sammenheng mellom botid og ulike mål på integrasjon, kan vi anta at det skyldes en pågående integreringsprosess. Men – siden vi her er opptatt av subjektive og emosjonelle sider ved integreringsprosessen er det verdt å være oppmerksom på at endringer som følge av økt botid både kan handle om at folks ytre sosiale situasjon endrer seg, eller om at deres forventninger og sammenlikningsgrunnlag har endret seg – eller en kombinasjon av begge deler. Funnene i denne typen analyser har med andre ord et relativt stort tolkningsrom. Selv om vi kan påvise at det er en sammenheng mellom botid og ulike mål på integrering, vet vi ikke nødvendigvis hvorfor ting har endret seg eller hva disse endringene er et uttrykk for.

Det overordnede spørsmålet vi ønsker å finne svar på er i hvilken grad ulike sider ved innvandreres subjektive integrasjon varierer etter hvor lang botid de har i Norge. Vi tar for oss følgende utfall:

- å ha deltatt i en frivillig organisasjon siste to år
- å ha daglig kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn
- gjennom fritidsinteresser og frivillighet
 - i nabolaget der man bor
 - i forbindelse med arbeid
- å se på seg selv som helt/ganske «norsk»
- å føle seg helt/ganske integrert
- å føle seg helt/ganske akseptert
- å ha opplevd diskriminering på minst én arena noensinne
- å ha opplevd diskriminering på minst én arena siste to år
- å ha høy tillit til norske institusjoner (samlemål)

For hvert av disse utfallene vil vi gjøre tre ulike analyser. Først vil vi lage estimerte sannsynlighetsmodeller med registrert botid som uavhengig variabel,⁵ og vise predikert sannsynlighet for hvert utfall ved 2–60 års botid i Norge. Disse analysene er kontrollert for de samme bakgrunnsvariablene som vi har brukt i regresjonsanalysene gjennom hele rapporten, med unntak av generasjon (som altså ikke er relevant ettersom vi kun inkluderer personer som selv har innvandret). Det betyr at vi ser på betydningen av botid isolert, når kjønn, alder, landgruppe-bakgrunn, utdanning, sysselsetting, religion og bostedssentralitet holdes likt. Disse figurene viser således den overordnede betydningen av botid i hele utvalget samlet.

⁵ Ettersom de fleste utfallene er målt som dikotome variabler og sammenhengen antas å være ikke-lineær, benyttet vi logistisk regresjon i alle analysene, med unntak av tillit til institusjoner, som er en samle-indeks basert på flere spørsmål om ulike institusjoner.

Deretter vil vi for hvert av utfallene vise to mer deskriptive, men også mer intuitive analyser. Først vil vi skille mellom innvandrere fra de tre ulike landgruppene⁶ og vise hvordan utfallene fordeler seg mellom fire ulike botids-kategorier: De som har bodd i Norge i 2–10 år, 11–21 år, 21–30 år og mer enn 30 år. Deretter vil vi gjøre samme analyse, men denne gangen skille mellom menn og kvinner. Når vi bryter utvalgene ned på denne måten blir undergruppene relativt små for landgruppe 2 og 1. Vi vil derfor vise forskjeller mellom de tre landgruppene og mellom kvinner og menn totalt, men uten å bryte hver av landgruppene ned etter kjønn. Hensikten med disse deskriptive analysene er at de på en enkel måte viser om det er ulike mønstre for de ulike landgruppene og for kvinner og menn. Her er det imidlertid viktig å merke seg at vi ikke har kontrollert for andre variabler, som kan tenkes å samvariere med botid. Den viktigste av disse er antakelig alder. Blant de som har bodd mer enn 30 år i Norge vil det naturlig nok være mange flere eldre personer enn blant de som har bodd her kortere. Det betyr at noen av mønstrene vi ser i korrelasjonsanalysene også kan handle om at eldre og yngre personer kan ha en tendens til å svare ulikt (som nevnt har vi kontrollert for dette og andre variabler når vi estimerer predikert sannsynlighet).

Fordeling av botid i utvalget

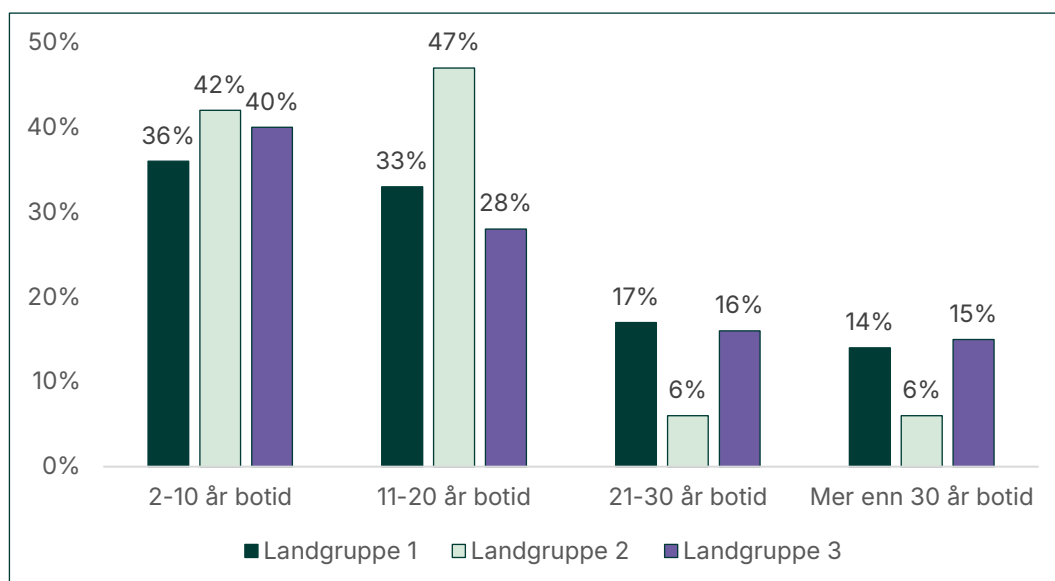
Før vi undersøker hvordan disse utfallene henger sammen med botid, vil vi kort se nærmere på hvor lang botid respondentene har. Tabell 1 viser gjennomsnitt og median for botid blant kvinner og menn som har innvandret fra hver av de tre landgruppene, mens figur 1 viser en kategorisk framstilling av hvordan innvandrere fra de tre ulike landgruppene er fordelt etter om de har bodd i Norge i 2–10 år, 11–21 år, 21–30 år og mer enn 30 år.

Tabell 7. Botid fordelt på landgruppe og kjønn blant personer som har innvandret til Norge.

Landgruppe	Kjønn	Antall	Botid gjennomsnitt (SD)	Median (Q1, Q3)	Min-max
Gr. 3	Menn	3225	16.87 (11.92)	13 (7, 25)	2–65
	Kvinner	3215	16.02 (11.17)	13 (7, 23)	2–58
Gr. 2	Menn	409	11.74 (7.72)	11 (7, 14)	2–59
	Kvinner	570	14.06 (9.13)	12 (8, 17)	2–50
Gr. 1	Menn	426	16.72 (12.37)	14 (7, 23)	2–66
	Kvinner	594	16.62 (11.96)	14 (8, 24)	2–58
Total		8439	15.48 (11.05)	13 (7, 21)	2–66

⁶ Landgruppe 1 = Vest-Europa og Nord-Amerika mm
Landgruppe 2 = «Nye» EU-land i Øst- og Sentral-Europa
Landgruppe 3 = Afrika, Asia, Latin-Amerika og Øst-Europa utenfor EU

Figur 31. Prosent innvandrere med botid 2–10 år, 11–20 år, 21–30 år eller mer enn 30 år, fra landgruppe 1 (n = 1020), landgruppe 2 (n = 979) og landgruppe 3 (n = 6440).

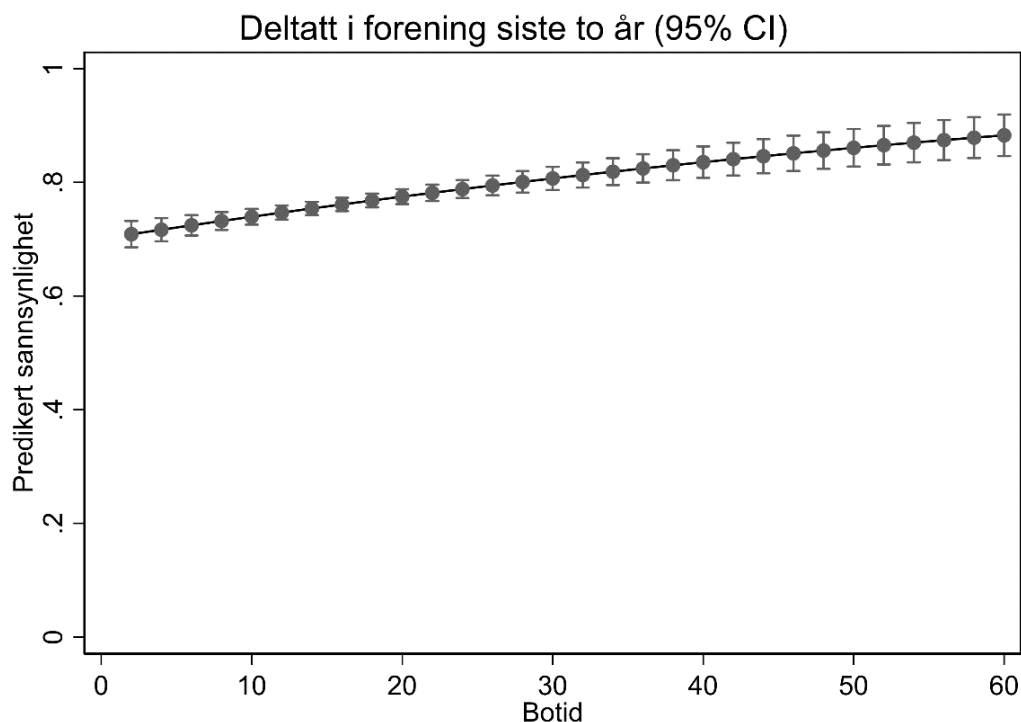
Tabellen viser at gjennomsnittlig botid i hele utvalget er om lag 15 og et halvt år, mens medianen er noe lavere (13 år). Videre ser vi at en fjerdedel av utvalget har mindre enn 7 års botid, mens en fjerdedel av utvalget har mer enn 21 års botid. Forskjellene mellom landgrupper og kjønn er små, men vi ser at innvandrere fra landgruppe 2 i gjennomsnitt har litt kortere botid enn de to andre gruppene. Videre ser vi at kvinner har litt lengre gjennomsnittlig botid enn menn i landgruppe 2, mens menn har bittet litt lengre gjennomsnittlig botid enn kvinner i landgruppe 3. I landgruppe 1 er det ingen kjønnsforskjeller. Figur 1 viser at det er betydelig færre i landgruppe 2 som har lang botid (over 20 år), mens det er langt flere som har det vi kan kalle mellomlang botid (11-20).

Sosial deltakelse

I dette avsnittet vil vi se på hvor mange som har deltatt i en frivillig organisasjon i løpet av de siste to årene, samt hvor mange som har daglig kontakt med personer uten innvandrerbakgrunn, enten gjennom fritidsinteresser og frivillighet, i nabolaget der man bor, eller i forbindelse med arbeid. Er det slik at de som har bodd lenge i Norge deltar mer i frivillige organisasjoner og har mer kontakt med nordmenn uten innvandrerbakgrunn på ulike arealer?

Figur 2 viser den predikerte sannsynligheten for å rapportere at man har vært medlem eller deltatt i aktiviteter i regi av en frivillig organisasjon, fra 2 til 60 års botid, kontrollert for kjønn, alder, landgruppe, utdanning, sysselsetting, religion og bostedssentralitet. Figuren viser altså den isolerte effekten av botid, når alt annet holdes likt. Vi ser at det er en svak, men signifikant positiv sammenheng mellom botid og sannsynligheten for å ha deltatt i en frivillig organisasjon.

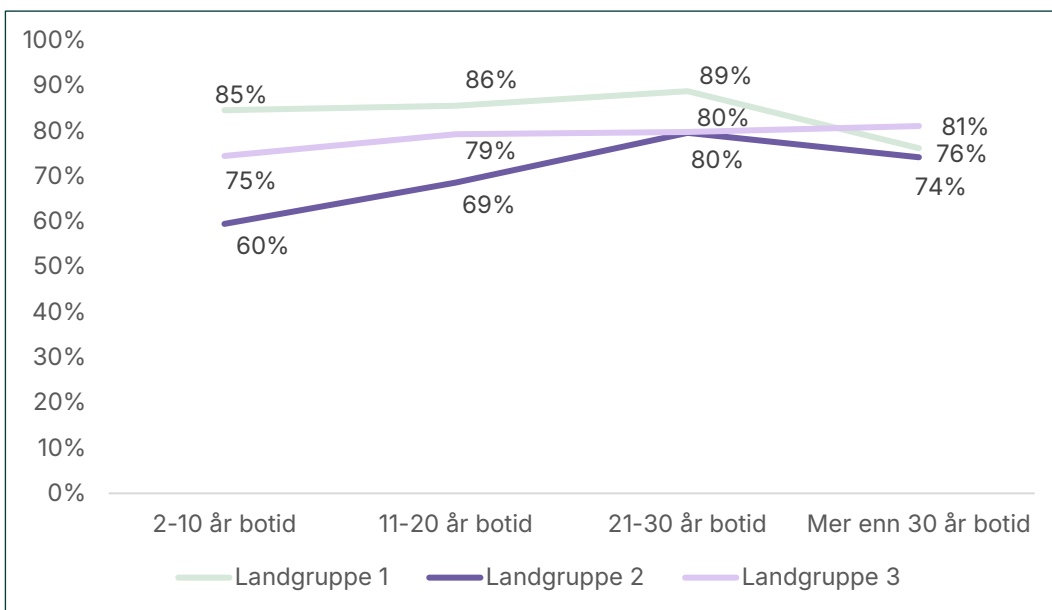
Figur 2. Predikert sannsynlighet for å rapportere at man har vært medlem eller deltatt i aktiviteter i regi av en frivillig organisasjon, ved 2-60 års botid. Kontrollert for kjønn, alder, landgruppe-bakgrunn, utdanning, selselsetting, religion og bostedssentralitet. Estimatenes gjelder personer som har innvandret til Norge. n=8,439.

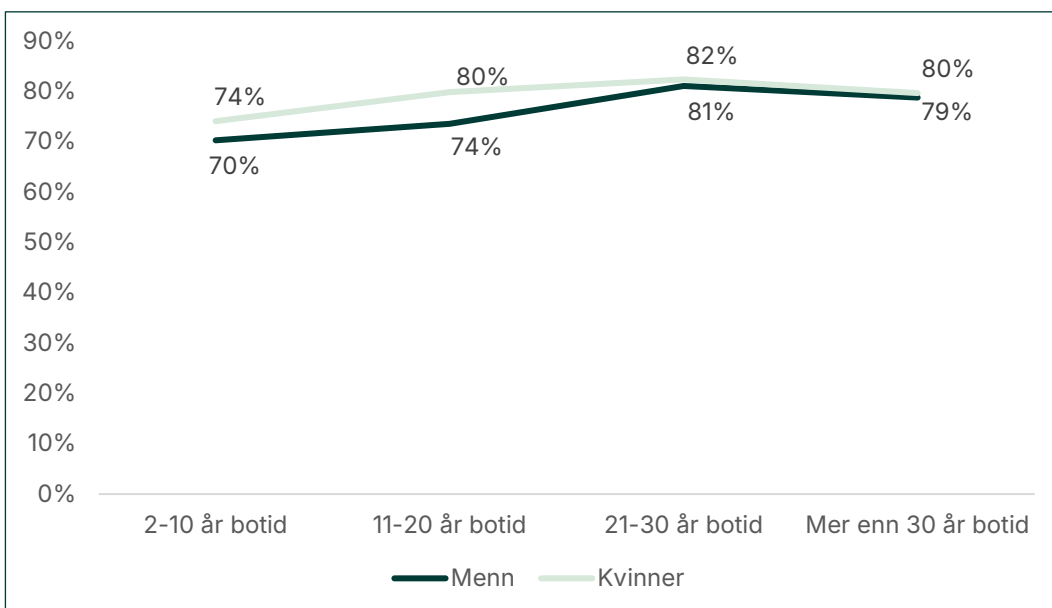
Figur 3 og 4 beskriver andel personer som har deltatt i en frivillig organisasjon siste to år i fire ulike botids-kategorier, fordelt på henholdsvis de tre landgruppene og på menn og kvinner, uten kontrollvariabler.

Som figurene viser, er det ingen kjønnsforskjeller av betydning, men vi ser at innvandrere fra landgrupp 2 med relativt kort botid skiller seg ut ved at de har lavere deltakelse i frivillige organisasjoner enn innvandrere fra landgruppe 1 og 3 med kort botid. Vi ser også at deltakelsen i frivillige organisasjoner ser ut til å gå litt ned for de som har mer enn 30 års botid, i hvert fall i landgruppe 1 og 2. Her er det imidlertid verdt å gjenta at korrelasjonen ikke er kontrollert for alder, og at denne nedgangen sannsynligvis skyldes at gruppen med lengst botid sannsynligvis er noe eldre enn de med kortere botid.

Figur 3. Prosent som har vært medlem av, deltatt på møter i eller vært frivillig for en eller flere foreninger siste 2 år (prosent), ved 2–10 års botid, 11–20 års botid, 21–30 års botid og mer enn 30 års botid. Innvandrere fra landgruppe 1 (n = 1020), landgruppe 2 (n = 979) og landgruppe 3 (n = 6440).

Figur 32. Prosent som har vært medlem av, deltatt på møter i eller vært frivillig for en eller flere foreninger siste 2 år (prosent), ved 2–10 års botid, 11–20 års botid, 21–30 års botid og mer enn 30 års botid. Menn (n = 4060) og kvinner (n = 4379) som har innvandret til Norge.

Figur 4, 5 og 6 viser den predikerte sannsynligheten for å rapportere at man snakker med nordmenn uten innvandrerbakgrunn hver dag, først i forbindelse med fritid og frivillighet, deretter i nabolaget der man bor, og til slutt i forbindelse med arbeid, ved 2–60 års botid. Analysen er kontrollert for kjønn, alder, landgruppe-bakgrunn, utdanning, sysselsetting, religion og bostedssentralitet.

Som vi ser, er det en ganske entydig positiv sammenheng mellom botid og kontakt med nordmenn uten innvandrerbakgrunn. Jo lenger man har bodd i Norge, jo større er sannsynligheten for at man har daglig kontakt med nordmenn uten innvandrerbakgrunn på alle tre arenaene.

Figur 7, 8 og 9 viser den andelen som har daglig kontakt med nordmenn uten innvandrerbakgrunn på hver av de tre arenaene, etter fire ulike botidskategorier for hver av de tre landgruppene.

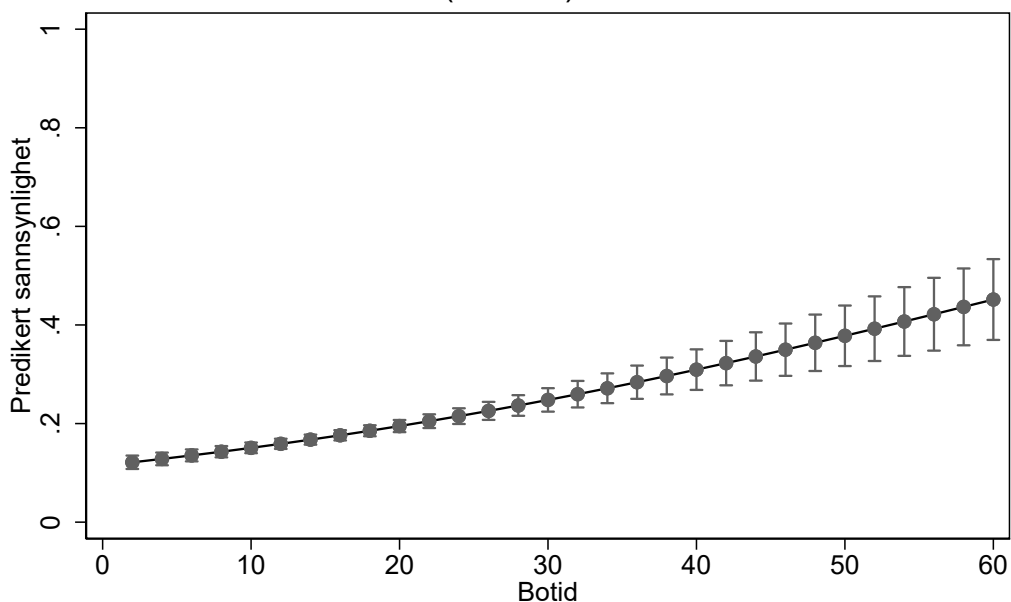
Figurene viser nok en gang at det er en positiv sammenheng mellom botid og kontakt for de tre første botidsgruppene, men at andelen som har daglig kontakt med nordmenn uten innvandrerbakgrunn faller for gruppen med mer enn 30 års botid – og dette gjelder særlig på arbeidsplassen. Dette er sannsynligvis en effekt av alder, ettersom mange av dem med så lang botid antakelig er pensjonister.

Ellers viser analysene at det er litt forskjeller mellom de ulike landgruppene – landgruppe 1 har noe mer kontakt, særlig i nabolaget der man bor, mens landgruppe 3 har minst kontakt. Den generelle trenden i retning av økt kontakt ved lengre botid gjelder imidlertid alle grupper.

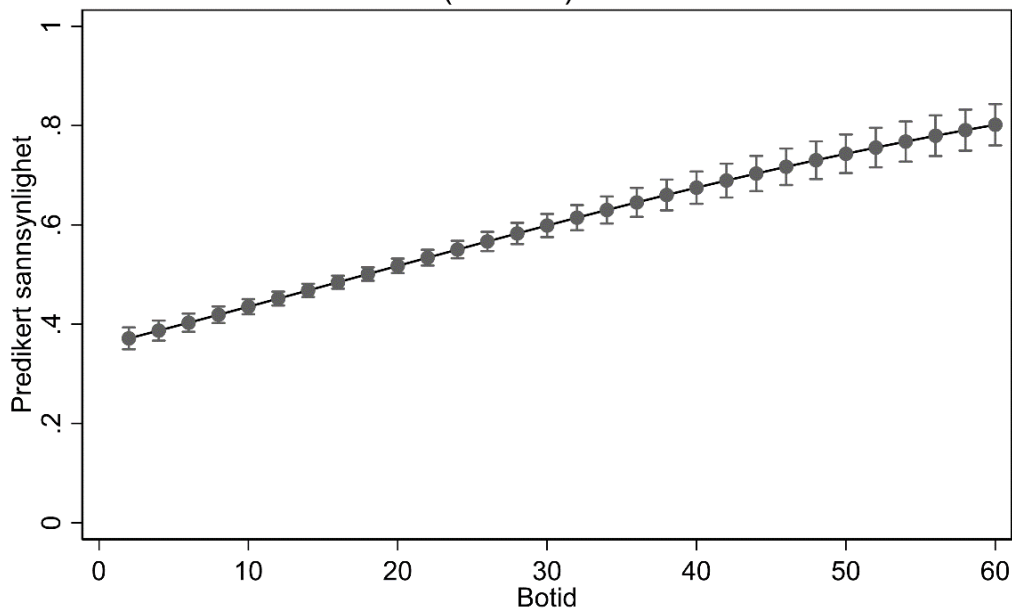
Figurene 10, 11 og 12 viser samme analyse for hele utvalget, men med menn og kvinner hver for seg. Analysene viser at det ikke er noen nevneverdige kjønnsforskjeller i forholdet mellom botid og kontakt på de ulike arenaene.

Figur 4-6. Predikert sannsynlighet for å rapportere at man snakker med nordmenn uten innvandrerbakgrunn hver dag i forbindelse med a) fritid og frivillighet, 2) i nabolaget der man bor, og 3) i forbindelse med arbeid, ved 2-60 års botid. Kontrollert for kjønn, alder, landgruppe-bakgrunn, utdanning, sysselsetting, religion og bostedssentralitet. Estimatenes gjelder personer som har innvandret til Norge. N = 8,439.

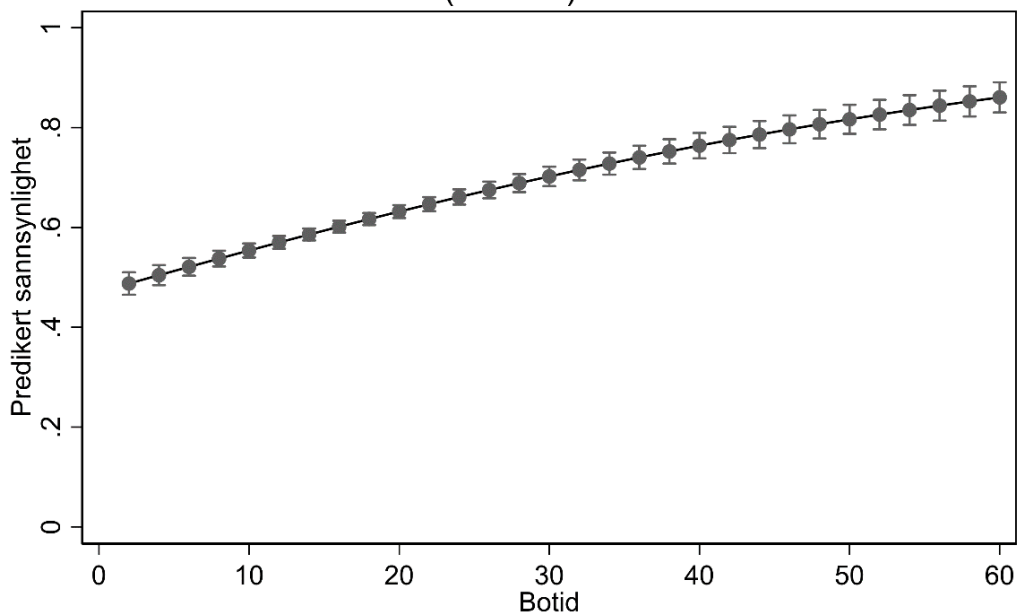
Snakker med nordmenn u/innv.bakgr
pga fritidsinteresser/frivillighet, hver dag
(95% CI)

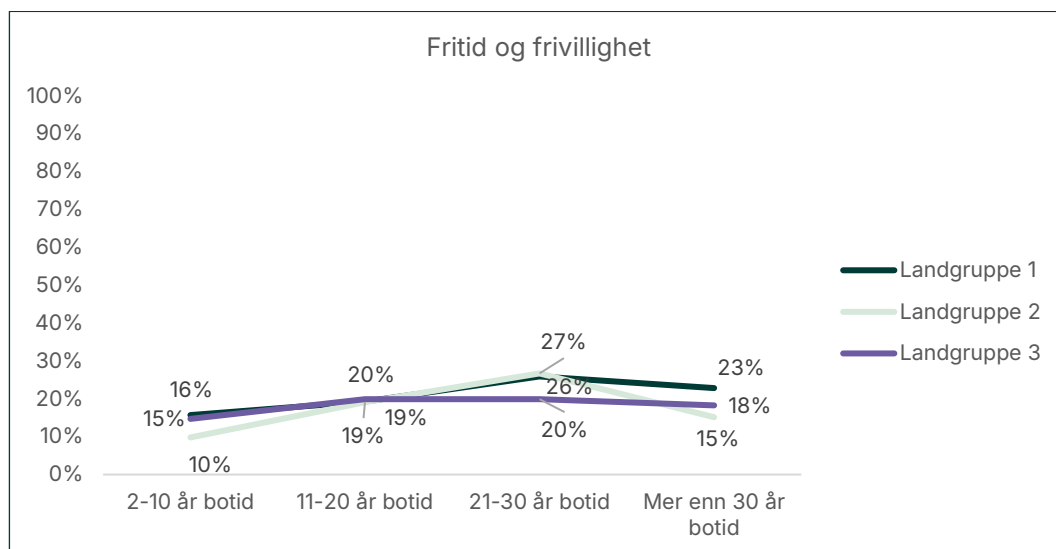
Snakker med nordmenn u/innv.bakgr
i nabolaget, hver dag
(95% CI)

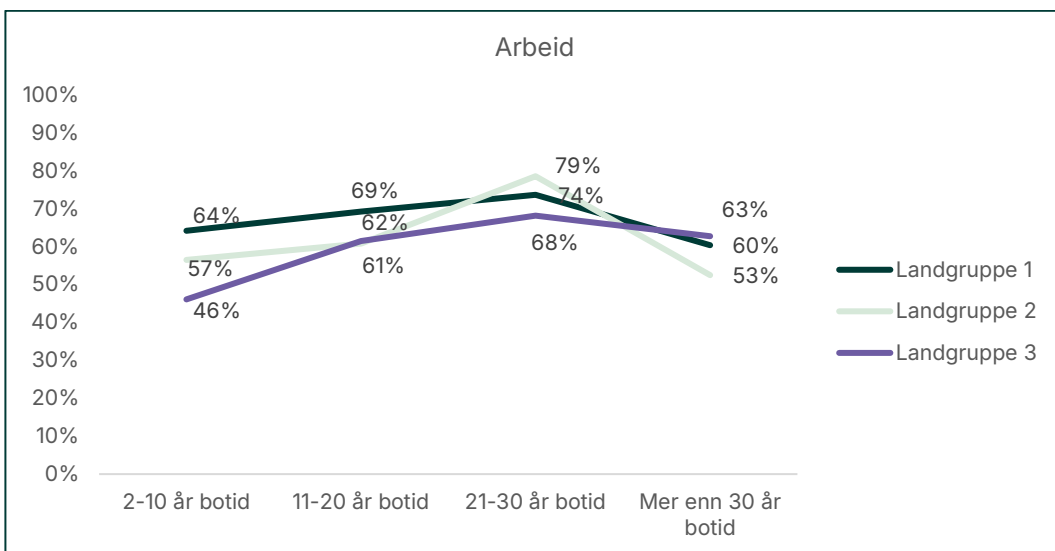
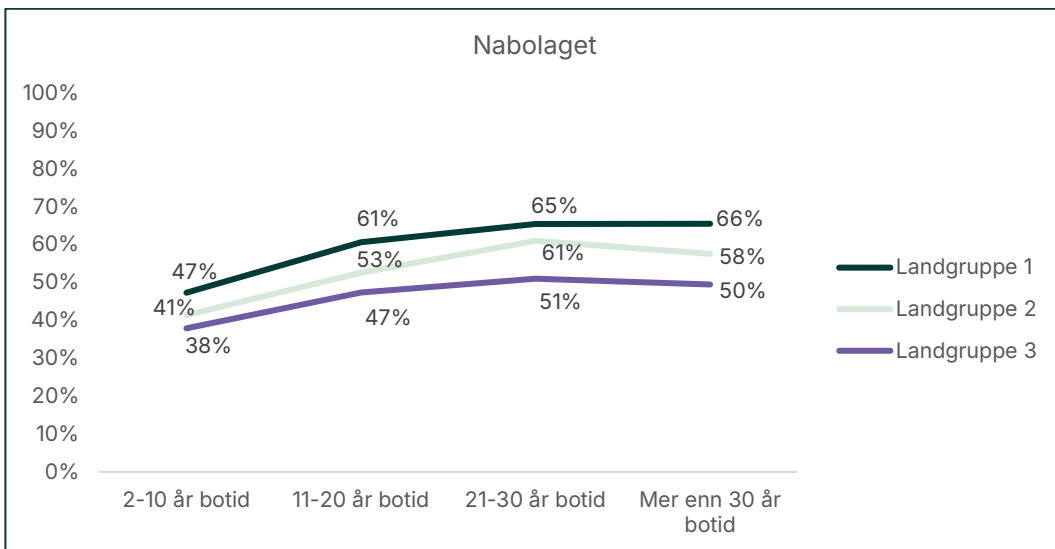

Snakker med nordmenn u/innv.bakgr
i forbindelse med arbeid, hver dag
(95% CI)

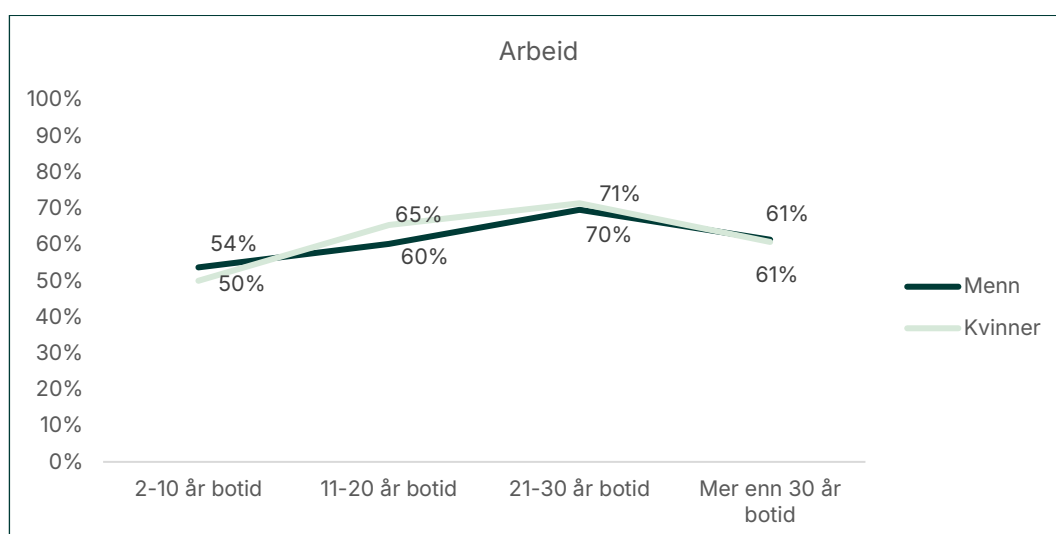
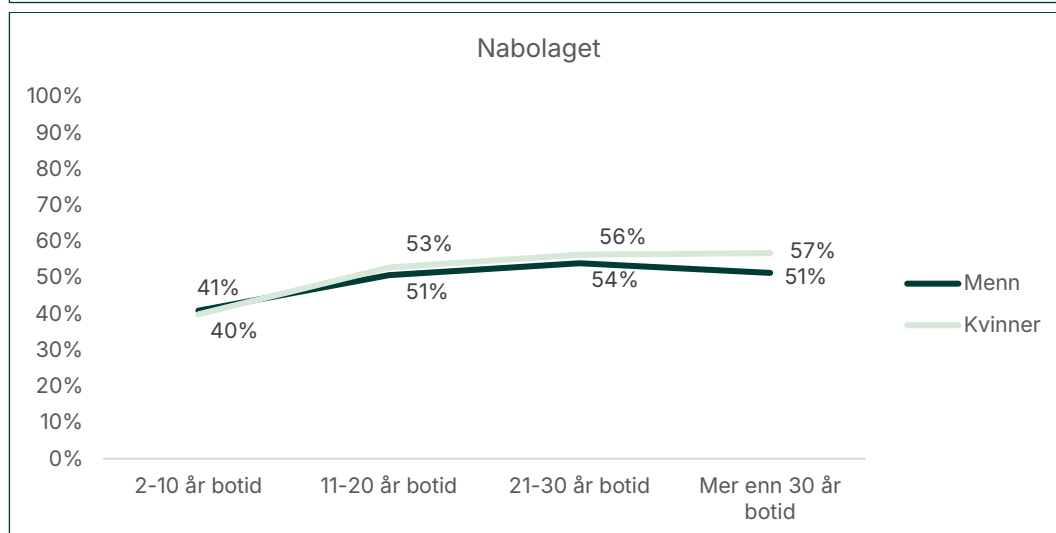
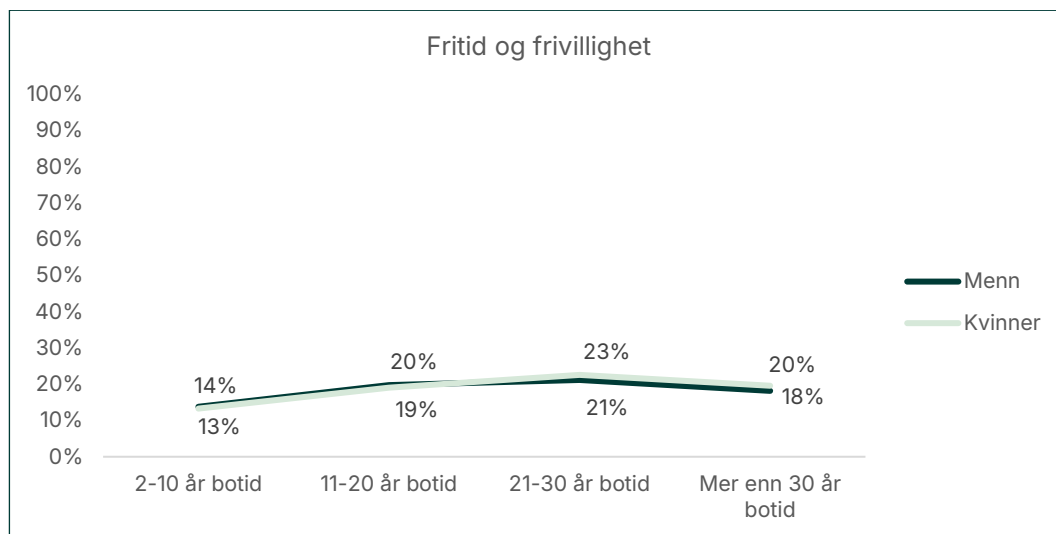

Figur 7-9. Andel som snakker med nordmenn uten innvandrerbakgrunn hver dag i forbindelse med a) fritid og frivillighet, 2) i nabolaget der man bor, og 3) i forbindelse med arbeid, ved 2-10 års botid, 11-21 års botid, 21-30 års botid og mer enn 30 års botid (prosent). Innvandrere fra landgruppe 1 (n = 1020), landgruppe 2 (n = 979) og landgruppe 3 (n = 6440).

Figur 10-12. Andel som snakker med nordmenn uten innvandrerbakgrunn hver dag i forbindelse med a) fritid og frivillighet, 2) i nabolaget der man bor, og 3) i forbindelse med arbeid, ved 2–10 års botid, 11–21 års botid, 21–30 års botid og mer enn 30 års botid (prosent). Menn (n = 4060) og kvinner (n = 4379) som har innvandret til Norge.

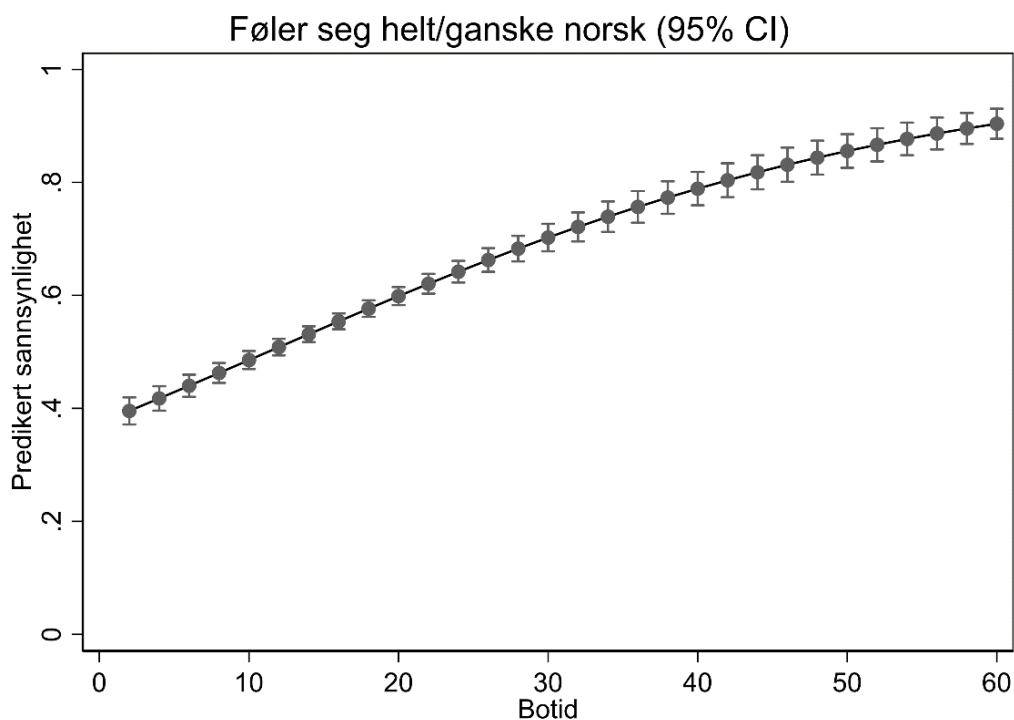
Identitet, tilhørighet og aksept

I dette avsnittet vil vi se på hvordan botid henger sammen med hvorvidt innvandrere oppfatter seg selv som helt eller delvis norske, i hvilken grad de føler seg integrert i det norske samfunnet, og i hvilken grad man opplever at man blir akseptert som den man er i det norske samfunnet.

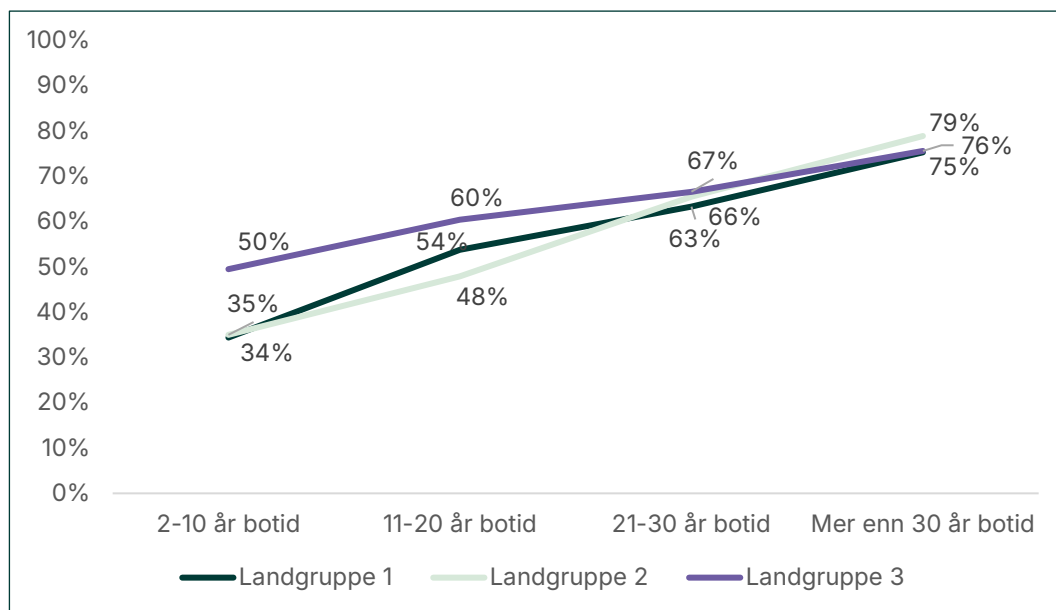
Figur 13 viser hvordan den predikerte sannsynligheten for å oppgi at man føler seg «helt» eller «ganske» norsk henger sammen med botid i Norge. Som grafen viser er det en sterk positiv sammenheng, der sannsynligheten for å føle seg norsk mer enn dobles i løpet av om lag 40 års.

Figur 14 og 15 viser samme utfall, men denne gangen som rent deskriptive andeler for fire ulike botidskategorier, fordel etter henholdsvis våre tre landgrupper og etter kjønn. Her ser vi at landgruppe 1 skiller seg ut ved at relativt mange i gruppen med den korteste botiden oppgir at de føler seg helt eller ganske norske, mens andelen er lavere i landgruppe 2 og 3. Men de tar etter hvert igjen «forspranget», og blant de med mer enn 20 års botid er det ingen forskjeller mellom landgruppene. Det er ingen nevneverdige forskjeller mellom menn og kvinner i forholdet mellom botid og norsk identitet.

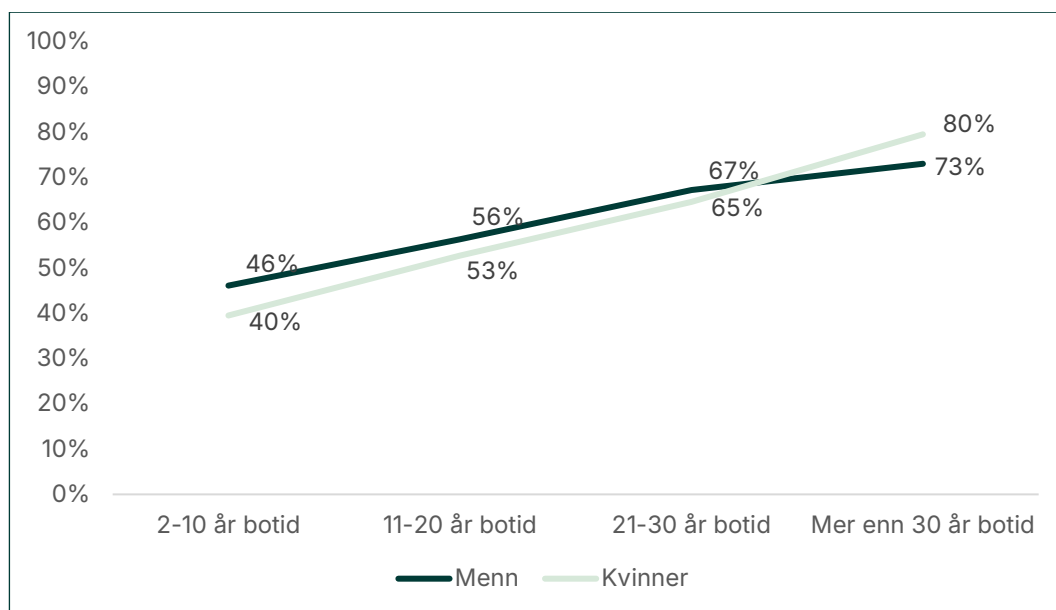
Figur 13. Predikert sannsynlighet for å rapportere at man føler seg helt eller ganske norsk, ved 2–60 års botid. Kontrollert for kjønn, alder, landgruppe-bakgrunn, utdanning, sysselsetting, religion og bostedssentralitet. Estimatenes gjelder personer som har innvandret til Norge. N = 8,439.

Figur 33. Ser seg selv som helt/ganske norsk ved 2–10 års botid, 11–21 års botid, 21–30 års botid og mer enn 30 års botid (prosent). Innvandrere fra landgruppe 1 (n = 1020), landgruppe 2 (n = 979) og landgruppe 3 (n = 6440).

Figur 34. Ser seg selv som helt/ganske norsk ved 2–10 års botid, 11–21 års botid, 21–30 års botid og mer enn 30 års botid (prosent). Menn (n = 4060) og kvinner (n = 4379) som har innvandret til Norge.

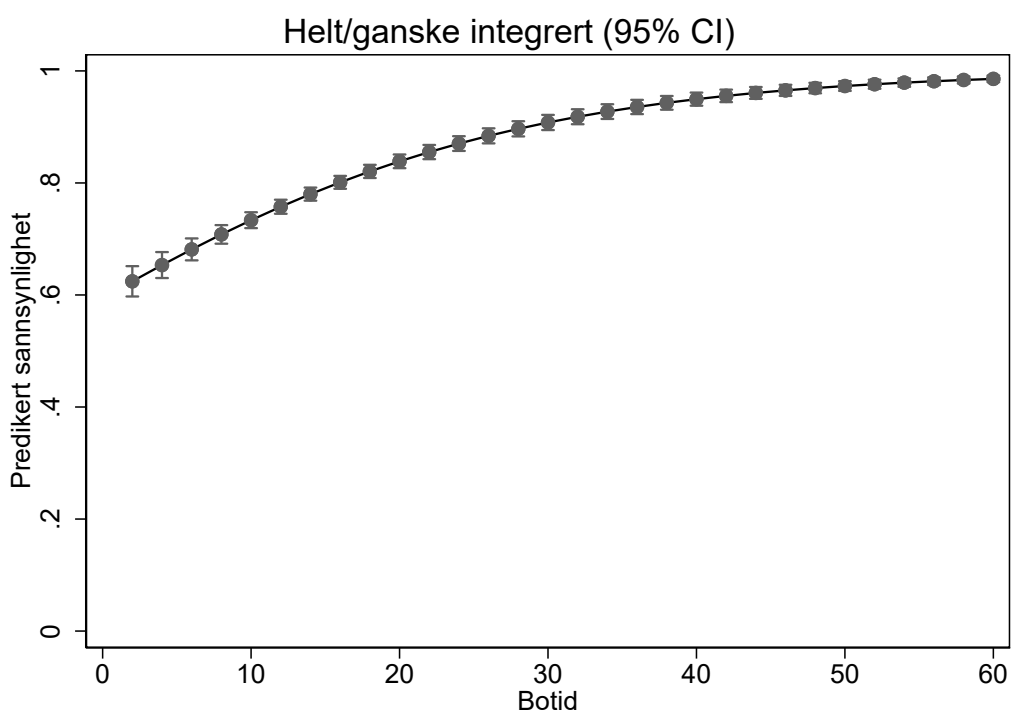
Neste spørsmål vi tar for oss er i hvilken grad man føler seg integrert i det norske samfunnet.

Figur 16 viser den predikerte sannsynligheten for å rapportere at man føler seg helt eller ganske integrert i det norske samfunnet, ved 2–60 års botid. Nok en gang ser vi at det er en tydelig sammenheng mellom botid og opplevd integrasjon.

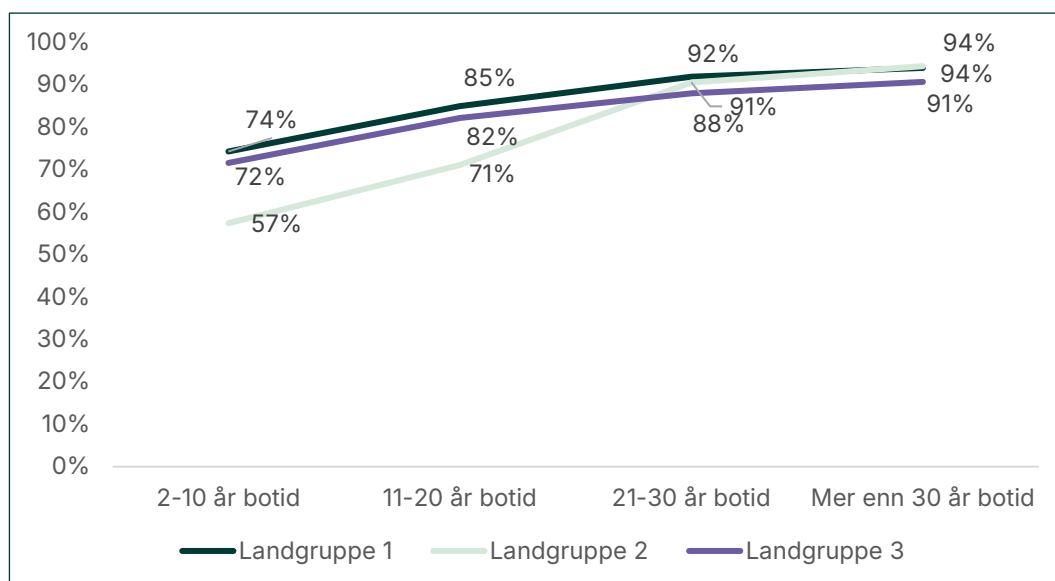
Når vi ser på mønstrene for de ulike landgruppene separat, ser vi at landgruppe 2 skiller seg ut ved at de som har kort botid i denne gruppen i mindre grad oppgir at de føler seg integrert. Blant de med lengst botid er det imidlertid ingen forskjeller.

Det var ingen signifikante forskjeller mellom kvinner og menn i ulike botidskategorier når det gjelder opplevd integrasjon (figur ikke vist).

Figur16. Predikert sannsynlighet for å rapportere at man føler seg helt eller ganske integrert i det norske samfunnet, ved 2–60 års botid. Kontrollert for kjønn, alder, landgruppe-bakgrunn, utdanning, sysselsetting, religion og bostedssentralitet. Estimatenes gjelder personer som har innvandret til Norge. N = 8,439.

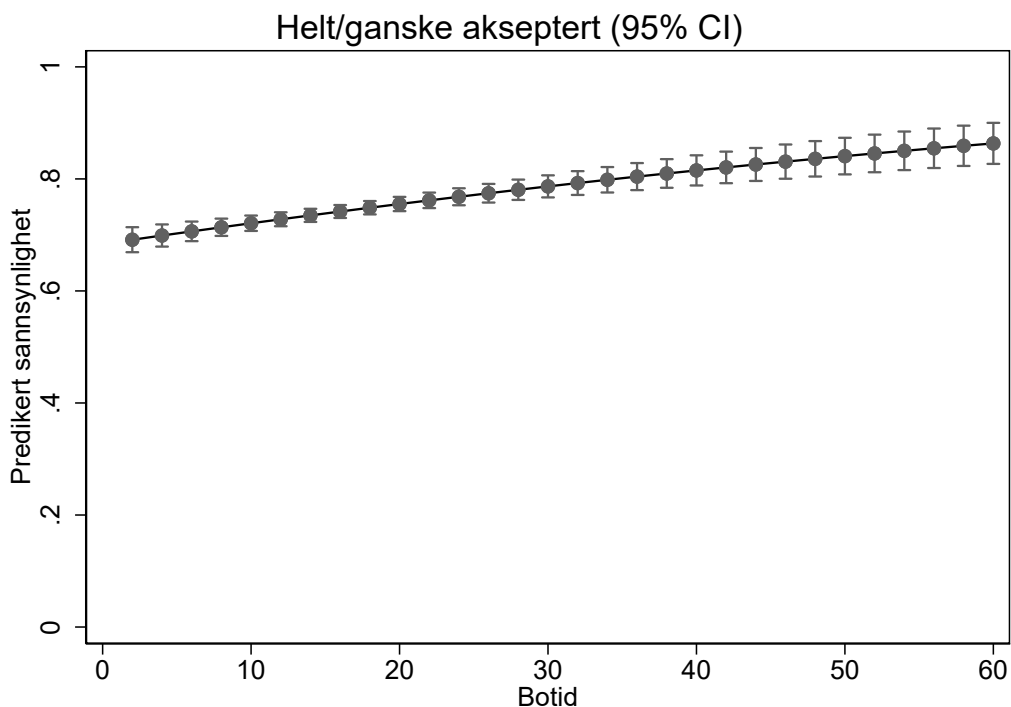
Figur 17. Føler seg helt/ganske integrert, ved 2–10 års botid, 11–21 års botid, 21–30 års botid og mer enn 30 års botid (prosent). Innvandrere fra landgruppe 1 (n = 1020), landgruppe 2 (n = 979) og landgruppe 3 (n = 6440).

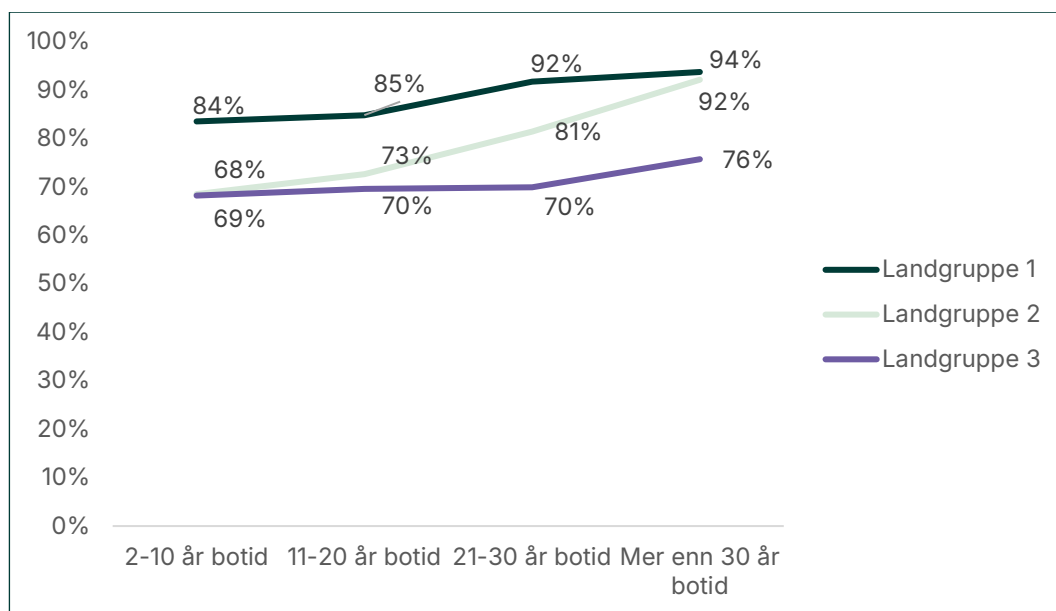
I rapporten har vi brukt spørsmålet opplevd integrasjon sammen med spørsmålet om i hvilken grad man føler seg akseptert som den man er i det norske samfunnet for å fange opp tosidigheten i integrasjonsprosessen. Figur 18 viser den predikerte sannsynligheten for å rapportere at man føler seg helt eller ganske akseptert i det norske samfunnet, ved 2–60 års botid, med alle kontrollvariablene inne i modellen. Som vi ser, er det en viss positiv sammenheng også mellom botid og opplevd aksept. Men det er verdt å merke seg at denne sammenhengen ikke er på langt nær like sterk som for opplevd integrasjon. Det vil si at følelsen av å bli akseptert ikke øker like raskt med lengre botid.

Når vi skiller mellom de ulike landgruppene i figur 19 ser vi dessuten at det er ulike mønstre for de ulike gruppene. Mens personer fra landgruppe 1 i stor grad føler seg aksepterte som den de er i Norge uavhengig av botid, er andelen langt lavere i landgruppe 3. Det er heller ingen sterk økning i graden av opplevd aksept i landgruppe 3. Landgruppe 2 skiller seg derimot ut ved at opplevelsen av aksept er relativt lav blant de med kort botid, men høyere blant de med lang botid. Det er små forskjeller mellom menn og kvinner, selv om kvinner med den lengste botiden i litt større grad rapporterer at de føler seg akseptert. Likevel ser det ut til at mye av den positive sammenhengen mellom botid og opplevd aksept utgjøres av kvinner fra landgruppe 2. Blant menn og særlig i landgruppe 3 er sammenhengen svak. Det betyr at denne gruppen i liten grad føler at de blir mer aksepterte selv om de har bodd lenge i Norge.

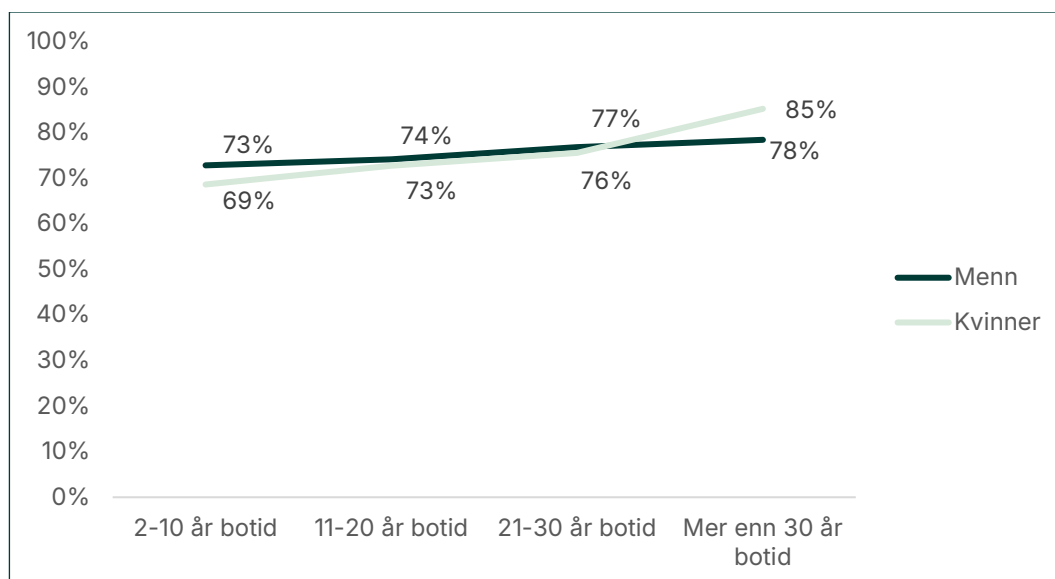
Figur 18. Predikert sannsynlighet for å rapportere at man føler seg helt eller ganske akseptert av det norske samfunnet, ved 2–60 års botid. Kontrollert for kjønn, alder, landgruppe-bakgrunn, utdanning, sysselsetting, religion og bostedssentralitet. Estimatenes gjelder personer som har innvandret til Norge. N = 8,439.

Figur 35. Føler seg helt/ganske akseptert som den man er, ved 2–10 års botid, 11–21 års botid, 21–30 års botid og mer enn 30 års botid (prosent). Innvandrere fra landgruppe 1 (n = 1020), landgruppe 2 (n = 979) og landgruppe 3 (n = 6440).

Figur 36. Føler seg helt/ganske akseptert som den man er, ved 2–10 års botid, 11–21 års botid, 21–30 års botid og mer enn 30 års botid (prosent). Menn (n = 4060) og kvinner (n = 4379) som har innvandret til Norge.

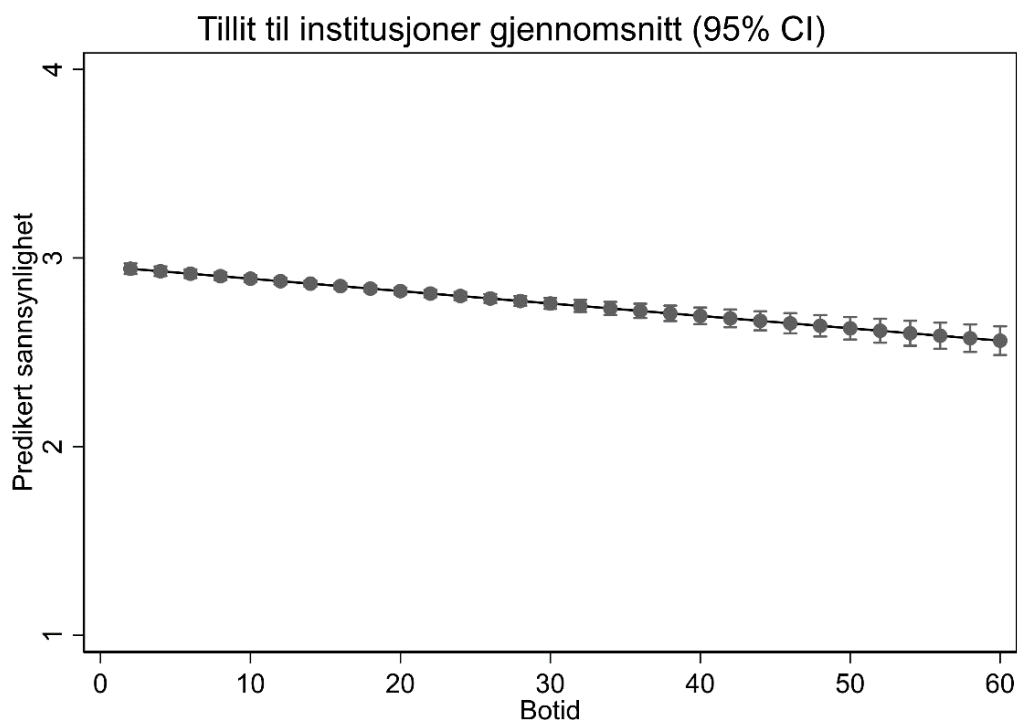

Institusjonell tillit

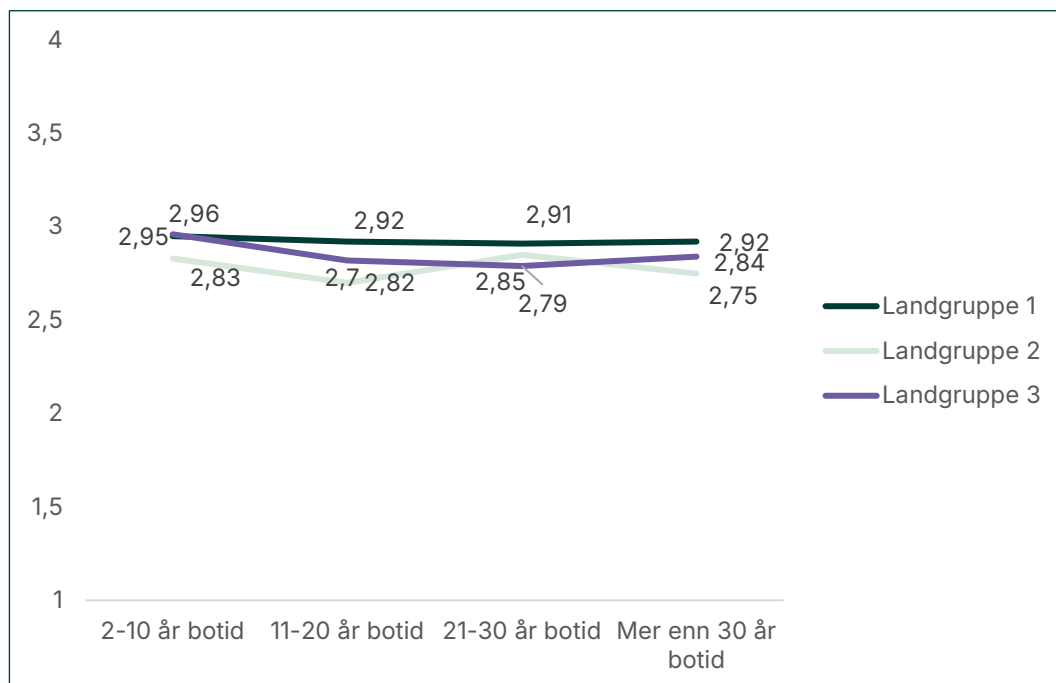
Vi beveger oss nå til forholdet mellom institusjonell tillit og botid, og spørsmålet om hvorvidt innvandrere får mer eller mindre tillit til norske samfunnsinstitusjoner jo lengre de har bodd i Norge. Figur 20 viser den predikerte gjennomsnittlig score på samlet indeks over tillit til ulike norske samfunnsinstitusjoner, ved 2–60 års botid. Her viser grafen en negativ sammenheng mellom botid og institusjonell tillit. Det betyr at de som har bodd i Norge i relativt kort tid har høyere tillit til norske samfunnsinstitusjoner, mens de med lengre botid i mindre grad har tillit til disse institusjonene. Den institusjonelle tilliten synes altså synke over tid.

De deskriptive analysene viser at det ikke er noen forskjell mellom de ulike landgruppene i forholdet mellom botid og institusjonell tillit. Det er også verdt å merke seg at den negative sammenhengen mellom botid og institusjonell tillit som vi fant i analysene med alle kontrollvariablene inne i modellen, ikke er like framtrædende når vi bare ser på korrelasjoner. Dette skyldes sannsynligvis at institusjonell tillit også samvarierer med alder – men med motsatt fortegn. Når eldre personer har en større tendens til å stole på institusjonene enn yngre, kan dette kansellere ut effekten av at lengre botid er forbundet med lavere institusjonell tillit, ettersom det er flere eldre i gruppen med lang botid. Det er ingen nevneverdige forskjeller i gjennomsnittlig institusjonell tillit mellom kvinner og menn i de ulike botidskategoriene – vi viser derfor ikke en egen figur for fordeling på kjønn.

Figur 21. Predikert gjennomsnittlig score på samlet indeks over tillit til ulike samfunnsinstitusjoner i Norge, ved 2–60 års botid. Kontrollert for kjønn, alder, landgruppe-bakgrunn, utdanning, sysselsetting, religion og bostedssentralitet. Estimatenes gjelder personer som har innvandret til Norge. N = 8,439.

Figur 37. Gjennomsnittlig institusjonell tillit på en skala fra 1–4, ved 2–10 års botid, 11–21 års botid, 21–30 års botid og mer enn 30 års botid. Innvandrere fra landgruppe 1 (n = 1020), landgruppe 2 (n = 979) og landgruppe 3 (n = 6440).

Opplevd diskriminering

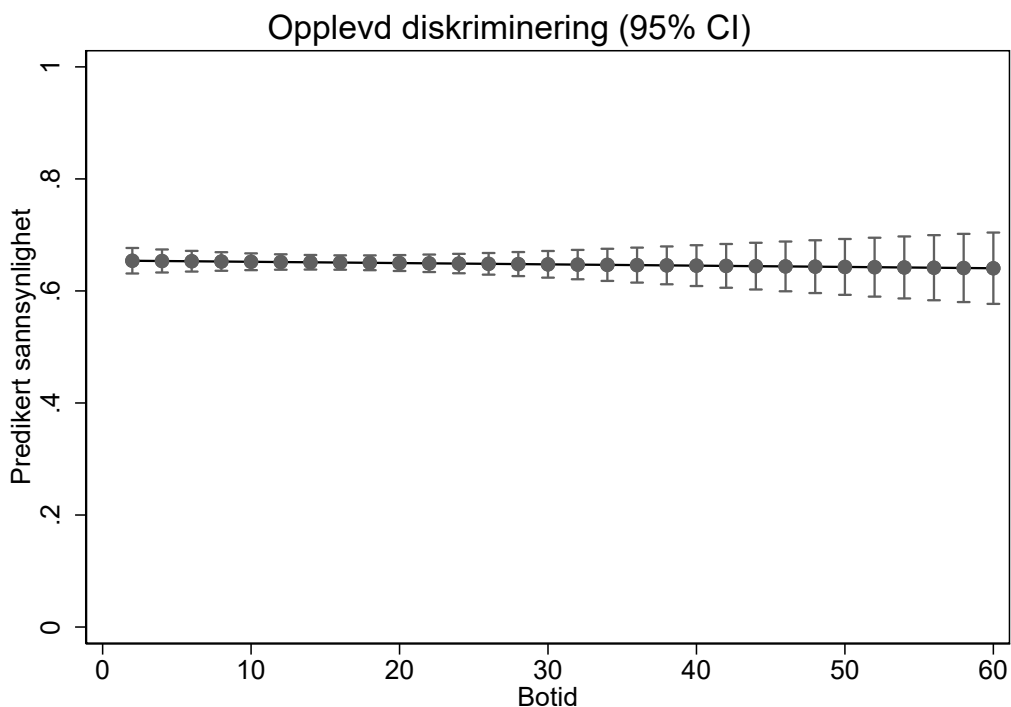
Er det noen sammenheng mellom botid og i hvilken grad man har opplevd diskriminering i Norge? Er det for eksempel slik at man opplever mindre diskriminering når man har bodd lenge i landet? Her er det verdt å nevne at vi i rapporten Integrasjon og hverdagsliv har brukt to litt ulike mål på opplevd diskriminering. Det vi brukte mest i analysene var et enkelt mål på om man noensinne har opplevd diskriminering i Norge. Tanken var at noen av de diskrimineringserfaringene vi spurte om kan være relativt sjeldne (f.eks. i boligmarkedet), og at slike erfaringer setter spor som varer over tid. Men når vi ser på sammenhengen med botid er det viktig å ta høyde for at dette blir et kumulativt mål. Det betyr at de som har bodd lenge i Norge kan tenkes å vise til hendelser som går langt tilbake i tid. For å få et mer dynamisk mål på opplevd diskriminering stilte vi derfor oppfølgings spørsmål om hvorvidt de hadde opplevd diskriminering i løpet av det siste året.

Figur 23 og 23 viser sammenhengen mellom botid og hver av disse to ulike måtene å måle diskrimineringserfaringer på. Som den første figuren viser er det ingen sammenheng mellom hvor lenge man har bodd i Norge og hvorvidt man noensinne har opplevd diskriminering. Men siden dette er et kumulativt mål, der de erfaringene man viser til kan ligge langt tilbake i tid er dette kanskje ikke så overraskende. Den andre figuren – som viser sammenhengen mellom hvor lenge man har bodd i Norge og hvorvidt man har opplevd diskriminering i løpet av det siste året – viser at det er en svak negativ sammenheng. Har man bodd lenge i Norge er sannsynligheten litt lavere for å rapportere at man har opplevd diskriminering i løpet av det siste året. Disse analysene er kontrollert for en rekke bakgrunnsvariabler, inkludert alder, som betyr at vi her ser effekten av botid isolert.

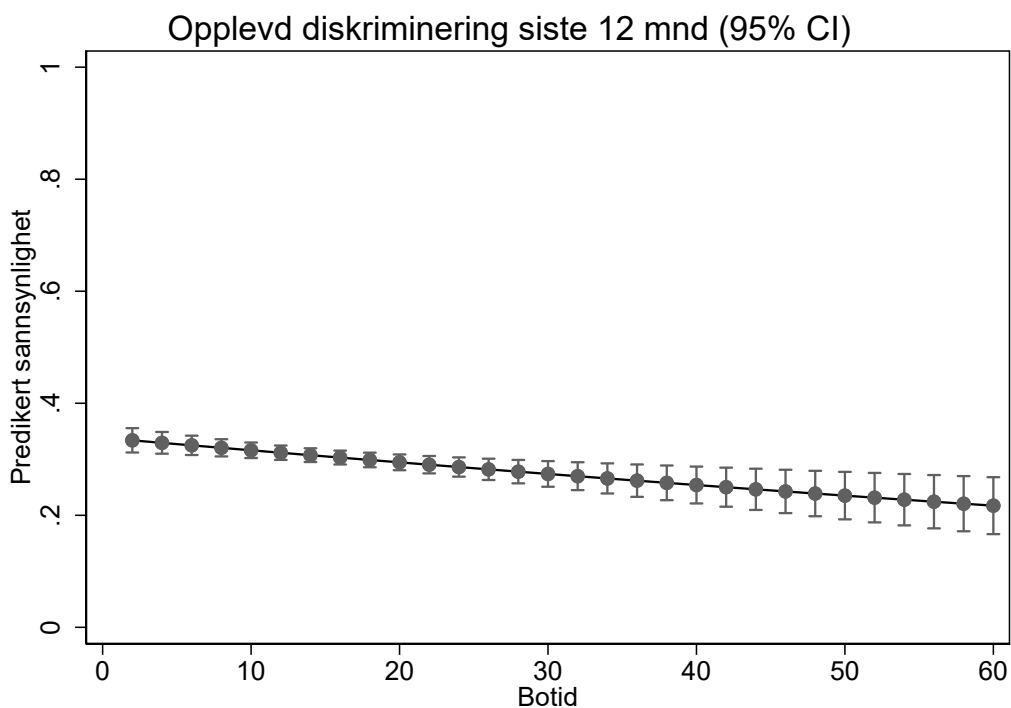
De deskriptive analysene i figur 25 og 26 viser imidlertid at mønsteret ikke er helt likt for de ulike landgruppene. Mens andelen som rapporterer at de har opplevd diskriminering faller betydelig med økt botid for innvandrere fra landgruppe 1 og 2, så skjer ikke det i samme grad for innvandrere fra landgruppe 3 (altså såkalte ikke-vestlige land). Denne gruppen rapporterer både om mer diskriminering enn de to andre gruppene, samtidig som effekten av botid er svakere – det vil si at de ikke nødvendigvis rapporterer om mindre diskriminering når de har bodd lenge i Norge.

Figur 26 og 27 viser for øvrig at sammenhengen mellom botid og (mindre) diskriminering er bittelitt svakere for menn enn for kvinner.

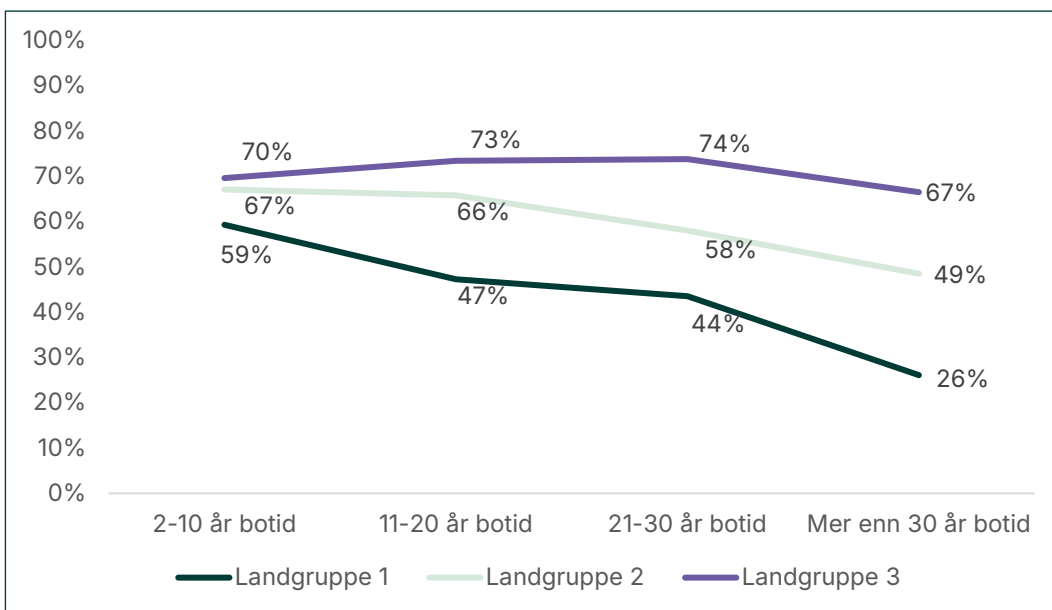
Figur 23. Predikert sannsynlighet for å melde at man har opplevd diskriminering, ved 2–60 års botid. Kontrollert for kjønn, alder, landgruppe-bakgrunn, utdanning, sysselsetting, religion og bostedssentralitet. Estimaten gjelder personer som har innvandret til Norge. N = 8,439.

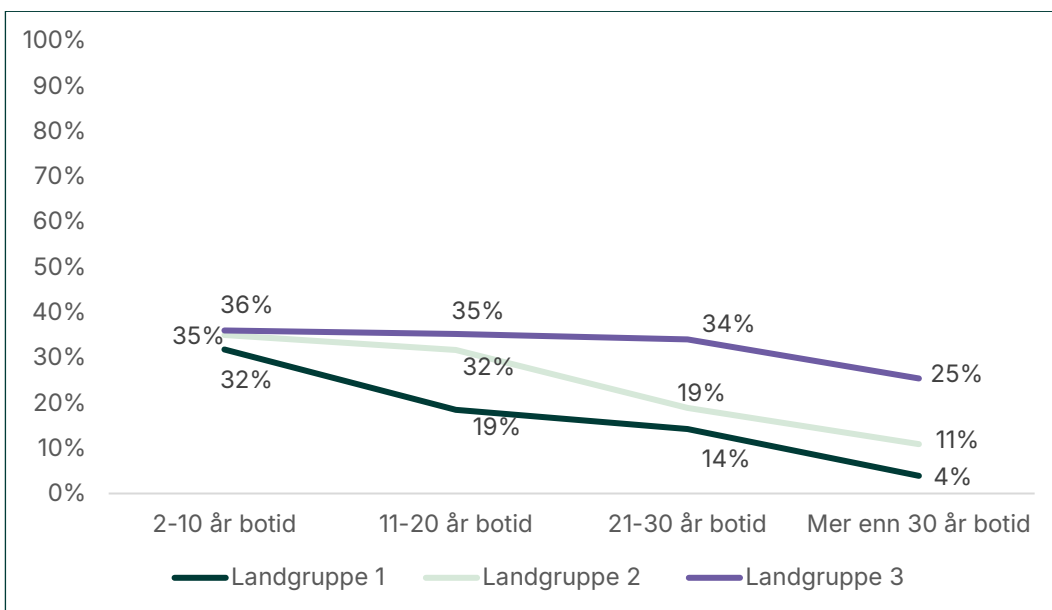
Figur24. Predikert sannsynlighet for å melde at man har opplevd diskriminering i løpet av det siste året, ved 2–60 års botid. Kontrollert for kjønn, alder, landgruppe-bakgrunn, utdanning, sysselsetting, religion og bostedssentralitet. Estimaten gjelder personer som har innvandret til Norge. N = 8,439.

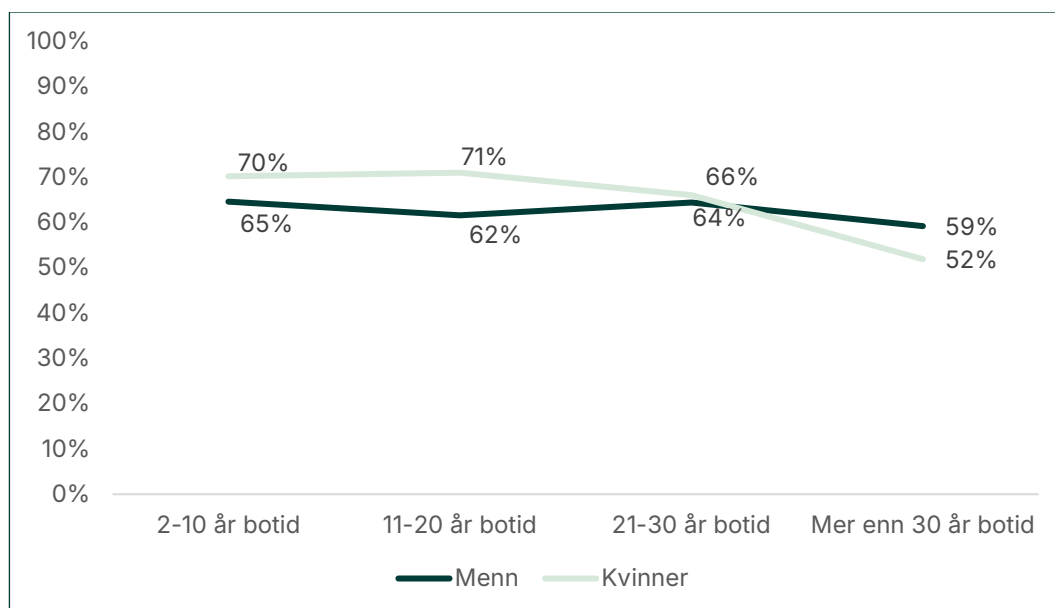
Figur 25. Har opplevd minst en form for diskriminering, ved 2–10 års botid, 11–21 års botid, 21–30 års botid og mer enn 30 års botid (prosent). Innvandrere fra landgruppe 1 (n = 1020), landgruppe 2 (n = 979) og landgruppe 3 (n = 6440).

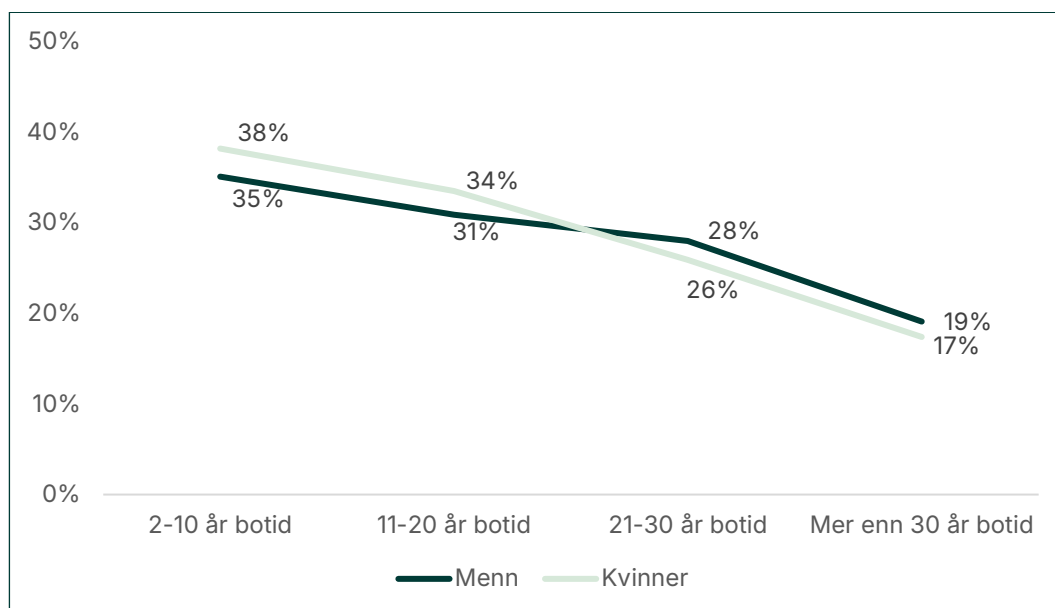
Figur 26. Har opplevd diskriminering siste 12 mnd., ved 2–10 års botid, 11–21 års botid, 21–30 års botid og mer enn 30 års botid (prosent). Innvandrere fra landgruppe 1 (n = 1020), landgruppe 2 (n = 979) og landgruppe 3 (n = 6440).

Figur 27. Har opplevd minst en form for diskriminering, ved 2–10 års botid, 11–21 års botid, 21–30 års botid og mer enn 30 års botid (prosent). Menn (n = 4060) og kvinner (n = 4379) som har innvandret til Norge.

Figur 38. Har opplevd diskriminering siste 12 mnd., ved 2–10 års botid, 11–21 års botid, 21–30 års botid og mer enn 30 års botid (prosent). Menn (n = 4060) og kvinner (n = 4379) som har innvandret til Norge.

Oppsummering

Hva viser analysene om sammenhengen mellom botid og integrasjon i hverdagen på et mer overordnet nivå?

Når det gjelder innvandreres *sosiale integrasjon* i form av kontakt med nordmenn uten innvandrerbakgrunn og deltakelse i frivillighet og organisasjonsliv viser analysene at denne øker betydelig i takt med lengre botid. Det er langt høyere sannsynlighet for å rapportere at man har daglig kontakt med nordmenn uten innvandrerbakgrunn både på fritiden, i nabolaget og i forbindelse med arbeid, blant de som har lang botid i Norge som enn blant de som har kortere botid. Også andelen som deltar i frivillige organisasjoner øker med lengre botid.

Når det gjelder innvandreres subjektive opplevelse av integrasjon og tilhørighet viser analysene at denne også øker med lengre botid. Sannsynligheten for å rapportere at man føler seg helt eller ganske norsk er mer enn dobbelt så høy for de med lang botid som for de med kort botid. Det er også langt høyere sannsynlighet for å rapportere at man føler seg helt eller ganske integrerte i det norske samfunnet, dersom man har lang botid enn dersom man har kortere botid.

Sannsynligheten for å rapportere at man føler seg akseptert som den man er i Norge øker også med lengre botid. Men her er det verdt å merke seg at følelsen av å være akseptert øker mye svakere enn opplevelsen av å være integrert. Det betyr at sannsynligheten for å rapportere om et misforhold mellom hvor integrert man føler seg og hvor akseptert man føler seg, også øker med lengre botid. Tidligere i rapporten har vi brukt dette misforholdet – som altså antyder at man opplever at det ikke er samsvar mellom egen innsats og deltakelse og andre aksept og anerkjennelse – som en indikasjon på frustrasjon i integrasjonsprosessen. Og denne synes altså å øke med lengre botid. Her er det dessuten verdt å merke seg at det er betydelige forskjeller mellom de ulike landgruppene. Mens personer fra landgruppe 1 og 2 (altså i hovedsak Europa) opplever økt aksept med lengre botid, så opplever ikke innvandrere fra landgruppe 3 (altså i hovedsak utenfor Europa) at de møter mer aksept. Det økte misforholdet mellom opplevd integrasjon og opplevelse av aksept gjelder med andre ord først og fremst innvandrere fra landgruppe 3.

I kontrast til de foregående funnene finner vi at tilliten til norske samfunnsinstitusjoner synker med økt botid. Dette er i tråd med tidligere forskning, og er til dels knyttet til at nyankomne innvandrere har relativt høy institusjonell tillit, som et uttrykk for høye forventninger til mottakerlandets institusjoner. Over tid og i takt med egne erfaringer synes disse forventningene, og tilliten, å justeres noe ned. Dette gjelder alle de tre landgruppene, og både menn og kvinner.

Når det gjelder opplevd diskriminering er analysene ikke helt entydige. Sannsynligheten for å rapportere at man noensinne har opplevd diskriminering på minst en av arenaene vi spurte om i undersøkelsen endrer seg ikke med lengre botid, denne ligger på i overkant av 60 prosent, uansett botid. Imidlertid finner vi at de som har bodd lenge i Norge har litt lavere sannsynlighet for å melde at de har opplevd diskriminering *i løpet av det siste året*, sammenlignet med de som har bodd i Norge i kortere tid. Som akkumulert erfaring er det med andre ord ikke slik at opplevd diskriminering synker med økt botid, men frekvensen av opplevd diskriminering synker likevel noe i takt med lengre botid. Men nok en gang er det forskjeller mellom landgruppene. Og det er særlig i landgruppe 3 at opplevd diskriminering i liten grad reduseres med økt botid.

Alt i alt viser sammenhengen mellom botid og våre ulike mål på integrasjon mange av de samme mønstrene vi i rapporten ellers har vist når det gjelder generasjon. På den ene siden er både lang botid og det å være født i Norge forbundet med økt sosial og subjektiv opplevelse av integrasjon. På den andre siden er det samtidig enkelte tegn på at særlig innvandrere fra utenfor Europa som har bodd lenge i Norge, på samme måte som de som selv er født i Norge av innvandrere foreldre, opplever noe økt frustrasjon og mistillit.

Fafo

Institutt for arbeidslivs- og velferdsforskning

Borggata 2B, Oslo

Postboks 2947 Tøyen, 0608 Oslo

Sentralbord: 22 08 85 00

E-post: fafo@fafo.no

fafo.no

